GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

ERIH PLUS
EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL
DOAJ
Central and Eastern European Online Library
MIAR Matriz de Información para el Análisis de Revistas
EBSCO
ROAD DIRECTORY OF OPEN ACCESS SCHOLARLY RESOURCES

GMR

FONDATĂ ÎN ANUL 1864 SUB TITLUL „ROMÂNIA MILITARĂ”
- SERIE NOUĂ, ANUL XXXVII -

1-2/2026

REVISTĂ DE ŞTIINŢĂ MILITARĂ ŞI STUDII DE SECURITATE EDITATĂ DE STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

EDITOR
STATUL MAJOR AL APĂRĂRII

CONSILIUL EDITORIAL

Preşedinte

general-locotenent Dragoş-Dumitru IACOB

Membri

general-locotenent Iulian BERDILĂ
general-locotenent Ciprian-Constantin NAN
general-maior Mircea GOLOGAN
general-maior Claudiu-Mihail SAVA
general-maior Valentin BRÎNZEI
general-maior Adrian BRÎNZĂ
general-maior Dacian-Tiberiu ŞERBAN
general-maior Ilie-Marian DRAGOMIR
general-maior Florin-Marian BARBU
general de brigadă Adrian VASILIU
general de brigadă Nelu-Gabriel BOŢOG
general de brigadă Adrian POPESCU
general-maior Eugen MAVRIŞ
general de brigadă Constantin Iulian VIZITIU
general de flotilă aeriană Marius ŞERBESZKI
contraamiral de flotilă Alecu TOMA
colonel Dumitru TODOSIUC
prof. univ. dr. Iulian CHIFU

COLEGIUL DE REDACŢIE

Secretar de redacţie
Alina PAPOI
apapoi@mapn.ro

Redactori
Iulia SINGER
Diana Cristiana LUPU

DTP
Adelaida-Mihaela DANDEŞ

CONSILIERI EDITORIALI

contraamiral (r.) dr. Constantin CIOROBEA
comandor (r.) dr. Gheorghe Cristian BOGDAN
colonel (r.) dr. Olivian STĂNICĂ

ADRESA REDACŢIEI
Bucureşti, str. Izvor nr. 110, sector 5
Cod poştal: 050564
Telefon: +4021.319.48.80/1005597; 1005596
Tel./fax: +4031.426.09.90
E-mail: gmr@mapn.ro
Web: gmr.mapn.ro

Tiparul a fost executat
la Centrul tehnic-editorial al armatei
sub comanda ___/2026 B 285/28.04.2026

REFERENŢI ŞTIINŢIFICI

prof. univ. dr. Alina BÂRGĂOANU
prof. univ. dr. Cristian BARNA
conf. univ. dr. Silviu NAŢE
lect. univ. dr. Antonia COLIBĂŞANU
dr. Olga R. CHIRIAC
lect. univ. dr. Ecaterina-Elena MAŢOI
lect. univ. dr. Iulia ANGHEL
colonel conf. univ. dr. Dan-Lucian PETRESCU
colonel conf. univ. dr. Ştefan-Antonio DAN-ŞUTEU
colonel prof. univ. dr. Cristian Octavian STANCIU
comandor prof. univ. dr. habil. Lucian-Valeriu SCIPANOV
colonel prof. univ. dr. Niculai-Tudorel LEHACI
colonel prof. univ. dr. Mihail ANTON
colonel conf. univ. dr. Daniel ROMAN
colonel conf. univ. dr. Cristian ICHIMESCU
locotenent-colonel prof. univ. dr. habil. Marinel-Adi MUSTAŢĂ
comandor conf. univ. dr. ing. Ionut CIORANU
comandor conf. univ. dr. Alexandru-Lucian CUCINSCHI
locotenent-colonel conf. univ. dr. Claudiu-Valer NISTORESCU
locotenent-colonel conf. univ. dr. George-Ion TOROI
locotenent-colonel dr. Ionuţ-Cosmin BUŢĂ
conf. univ. dr. Florentina Loredana DRAGOMIR
conf. univ. dr. Alba Iulia Catrinel POPESCU
conf. univ. dr. Elena ŞUŞNEA
conf. univ. dr. Ciprian PRIPOAE-ŞERBĂNESCU
lect. univ. dr. Sorin PITIC-TRAN
colonel conf. univ. dr. Andi-Mihail BĂNCILĂ
colonel prof. univ. dr. habil. Aurelian RAŢIU
colonel prof. univ. dr. ing. habil. Dorel BADEA
colonel conf. univ. dr. Laviniu BOJOR
conf. univ. dr. Anca Georgeta DINICU
conf. univ. dr. Sebastian-Emanuel STAN
preot militar dr. Florin Alexandru PAVEL
general de brigadă (r.) prof. asoc. dr. Mircea TĂNASE
colonel (r.) prof. univ. dr. Sorin PÎNZARIU
colonel (r.) prof. univ. dr. Toma PLEŞANU
colonel (r.) prof. univ. dr. Gheorghe MINCULETE
colonel (r.) conf. univ. dr. Laurenţiu-Mihail GRIGORE
conf. univ. dr. Ştefania BUMBUC
colonel prof. univ. dr. habil. Adrian LESENCIUC
colonel conf. univ. dr. Laurian GHERMAN
colonel conf. univ. dr. Daniel-Cornel ŞTEFĂNESCU
colonel conf. univ. dr. Cătălin CIOACĂ
colonel (r.) conf. univ. dr. Marius MILANDRU
colonel conf. univ. dr. Cătălin POPA
comandor (r.) prof. univ. dr. Ion CHIORCEA
comandor (r.) prof. univ. dr. ing. Gheorghe SAMOILESCU
comandor (r.) conf. univ. dr. ing. Romeo BOŞNEAGU
colonel dr. Florian CÎRCIUMARU
general de brigadă (r.) dr. Crăişor-Constantin IONIŢĂ
dr. Mirela ATANASIU
dr. Alexandra SARCINSCHI
dr. Daniela LICĂ
dr. Cristian BĂHNĂREANU
colonel prof. univ. dr. habil. ing. Cezar VASILESCU
conf. univ. dr. Maria CONSTANTINESCU
conf. univ. dr. Aura CODREANU
conf. univ. dr. Vlad DUMITRACHE
prof. univ. dr. Dumitru PREDA
colonel lect. univ. dr. Dan COLEŞNIUC
colonel lect. univ. dr. Florin ŞPERLEA
maior dr. Alexandru CRISTIAN
dr. Şerban CIOCULESCU
dr. Manuel STĂNESCU
conf. univ. dr. Alexandru LUCINESCU
dr. Alexandru MADGEARU
dr. Iulian BOŢOGHINĂ
conf. univ. dr. Mariana Rodica ŢÎRLEA
conf. univ. dr. Cristina BOGZEANU
lect. univ. dr. Lisa-Maria ACHIMESCU
lect. univ. dr. Sorina Georgiana RUSU
dr. Alexandru GEORGESCU
general-maior (rtr.) prof. univ. dr. Florian RĂPAN
colonel (r.) prof. univ. dr. Ioan CRĂCIUN
colonel (r.) prof. univ. dr. Ion GIURCĂ
colonel (r.) prof. univ. dr. Petre OTU
colonel (r.) prof. univ. dr. Constantin HLIHOR

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Revistă de ştiinţă militară şi studii de securitate
editată de Statul Major al Apărării

Fondată în anul 1864 sub titlul *„România Militară”*
– serie nouă, anul XXXVII –

ISSN Print: 1454-0460
ISSN Online: 1842-8231
DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2

Revista *Gândirea militară românească* este revistă ştiinţifică
cu prestigiu recunoscut din domeniul
„Ştiinţe militare, informaţii şi ordine publică”, potrivit evaluării
făcute de către Consiliul Naţional de Atestare a Titlurilor,
Diplomelor şi Certificatelor Universitare în anul 2011
(http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/reviste-militare1.pdf)

Revista *Gândirea militară românească* este inclusă în bazele de date
ERIH PLUS, INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL, DOAJ, CEEOL, MIAR,
EBSCO și în **Catalogul ROAD**

Responsabilitatea ştiinţifică şi juridică
pentru conținutul materialelor publicate revine în exclusivitate autorilor,
în conformitate cu prevederile Legii nr. 206 din 27 mai 2004
(actualizată în 2016).
Opiniile exprimate în cadrul materialelor nu reflectă punctele de vedere
oficiale sau poziția instituțională a editorului.

COPYRIGHT: sunt autorizate orice reproduceri, fără perceperea taxelor aferente,
cu condiţia indicării precise a numărului şi datei apariţiei revistei din care provin.

O MOȘTENIRE DE LA 1864

Drumul spre modernitate al Oștirii Române a început în 1859, odată cu instituirea Corpului de Stat Major General al Principatelor Unite, actualmente Statul Major al Apărării.

La numai câțiva ani, în 1864, un grup de nouă căpitani, absolvenți ai celei dintâi promoții a Școlii de cadeți din București, a avut inițiativa creării unei *„reviste de știință, artă și istorie militară”*, cu denumirea *„România Militară”*.

Inițiatorii acestui demers publicistic – **G. Slăniceanu** (căpitan, șeful Batalionului de Geniu), **A. Gramont** (căpitan de stat major), **G. Borănescu** (căpitan de geniu), **G. Anghelescu** (căpitan de stat major), **A. Anghelescu** (căpitan de artilerie), **E. Arion** (căpitan de artilerie), **E. Boteanu** (căpitan de stat major), **E. Pencovici** (căpitan de stat major) și **C. Barozzi** (căpitan de geniu) –, educați nu doar în România, ci și în străinătate, erau animați de necesitatea dezvoltării, și în Armata Română, a unei activități teoretice consistente.

Programul[1] revistei, inclus încă din primul număr, apărut la 15 februarie 1864, conținea idei și demersuri novatoare, cu scopul de:

„- a lucra la organizarea sistemului nostru militar, ce Camera legiuitoare este chemată în curând a-l hotărî;

- a aduna și a cerceta instituțiile vechi militare ale Patriei, instituții ce au făcut atâtea veacuri gloria României și ne-au asigurat existența;

- a trata, în lipsă de orice uvraje militare, tot ce se raportă la instrucția Oastei, baza cea mai solidă a armatei;

- a întreține pe Oșteanul Român cu cunoștința evenimentelor militare ce se petrec în lume;

- a veni să lucrăm împreună și din toată inima la înălțarea și consolidarea edificiului ce este menit să asigure viitorul patriei noastre”[2].

Publicație independentă, dar aflată sub egida Ministerului de Război, *„România Militară”* și-a încetat apariția în 1866, din lipsă de fonduri și de abonați. Va reapărea după un sfert de veac, în 1891, tot la inițiativa unui grup de ofițeri din Marele Stat Major, care își propuneau *„reproducerea studiilor serioase de organizare, de strategie, de arta de a conduce trupele în orice circumstanțe”*[3]. La scurt timp, prin Înaltul Decret Regal nr. 3663 din 8 decembrie 1897, *„România Militară”* a devenit, de la 1 ianuarie 1898, *„organul oficial de publicitate al Marelui Stat Major”*.

---

[1] *Din trecutul României Militare cu prilejul aniversării a 75 de ani de la apariția ei în viața armatei. 1864-1939*, București, 1939, p. 31.

[2] *Ibidem*, p. 32.

[3] *România Militară*, nr. 1, 1891, p. 6.

C. Barozzi
(căpitan de geniu)

E. Pencovici
(căpitan de stat major)

E. Boteanu
(căpitan de stat major)

G. Borănescu
(căpitan de geniu)

G. Anghelescu
(căpitan de stat major)

A. Gramont
(căpitan de stat major)

E. Arion
(căpitan de artilerie)

G. Slăniceanu
(căpitan, şeful Batalionului de Geniu)

A. Anghelescu
(căpitan de artilerie)

Premiile revistei GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ se acordă în fiecare an, de către Statul Major al Apărării, celor mai valoroase lucrări din domeniul ştiinţei militare, editate în anul precedent

Premiul „General de brigadă Constantin Hîrjeu”

Premiul „General de divizie Ştefan Fălcoianu”

Premiul „Locotenent-colonel Mircea Tomescu”

Premiul „General de corp de armată Ioan Sichitiu”

Premiul „Mareşal „Alexandru Averescu”

CUPRINS

	Dragoș-Dumitru IACOB	6	Editorial
TEORIE ȘI ȘTIINȚĂ MILITARĂ	Daniel ROMAN	10	Perspectiva arhitecturilor decizionale pentru planificarea operațiilor militare și protecția infrastructurilor critice
	Cătălin BALMUȘ Cristian STANCIU	26	Platformele autonome colaborative (ACP): viitorul sistemelor autonome
	Marius GHEORGHESCU	42	Conceptul de pluton *„Hunter-Killer”* și implementarea acestuia în infanteria marină pentru apărarea de coastă în Delta Dunării și în complexul lagunar Razelm-Sinoe (I)
INFORMAȚII ȘI SECURITATE	Sînziana IANCU	52	*Hedging strategic* și dinamica rezilienței pe flancul estic: România între SUA, NATO și UE
	Aurel POPA Sorin LEARSCHI Ioan CRĂCIUN	70	Rolul dronelor autonome în războiul naval din Marea Neagră și impactul acestora asupra strategiei navale
	Florentina-Loredana DRAGOMIR	96	Sisteme informaționale și suport decizional în securitatea națională: transformarea digitală a capacităților de apărare ale României
	Theodor-Eugeniu MIHAI Teodora TRANDAFIR	110	Aplicațiile tehnologiei CRISPR-CAS9 în domeniul militar și al securității internaționale
	Mariana Rodica ȚÎRLEA	128	Apărare prin acțiuni strategice în fața potențialelor amenințări hibride
	Cornel ZAMFIRESCU	142	Leadership adaptiv și capital uman în era digitală: reconfigurarea deciziei militare prin sisteme informaționale
	Organizația NATO pentru Știință și Tehnologie (STO)	160	Tendințe în știință și tehnologie – 2025-2045. Volumul 1 (I)
ANALIZE ȘI PERSPECTIVE ÎN CONTEXT GEOPOLITIC	Ștefan DĂNILĂ	184	Capacitatea europeană de apărare până în 2030: fezabilitate, constrângeri și opțiuni de accelerare
	Violeta NICOLESCU	206	România 2025-2030: De la viziune strategică la acțiune – integrarea noii Strategii Naționale de Apărare în arhitectura securității naționale
	Romică CERNAT	222	Fundamentele și impactul Doctrinei Trump în relațiile internaționale
	Mădălin BUZEA Cristian ICHIMESCU	252	Portretul politic al lui Milorad Dodik: erou pentru b-sârbi, pericol pentru alte etnii
MANAGEMENTUL RESURSELOR PENTRU APĂRARE	Violeta NICOLESCU	270	Mobilitatea militară: relevanță strategică, obstacole structurale și direcții de acțiune pentru România
	Brîndușa Maria POPA	280	Pregătirea societății civile – element central al arhitecturii europene de securitate
	Romeo BOȘNEAGU	298	Oceanografia actuală – de la provocări climatice la implicații strategice și de sănătate
ISTORIE MILITARĂ	Ovidiu PĂDURARIU	306	Reforma instituțională a armatei române în contextul războiului modern (1912-1918): între necesitate și constrângere
	Daniel Silviu NICULAE	326	Dinamica relațiilor româno-bulgare și incidența litigiilor la frontiera de sud a României
	Traian OSTAHIE	340	Precepte fundamentale desprinse din opera lui Carl von Clausewitz

General-locotenent Dragoș-Dumitru IACOB

Locțiitorul șefului Statului Major al Apărării

Dragi cititori,

Sunt bucuros să vă semnalez apariția unui număr dublu al revistei ***Gândirea militară românească*** *și să îmi exprim satisfacția pentru efortul susținut al autorilor și calitatea științifică a articolelor.*

Dar, înainte de a vă stârni curiozitatea asupra conținutului, aș dori să vă mai reține atenția, o dată în plus, asupra nevoii de a fi activi intelectual, de a scrie, de a comunica idei noi, de a discuta concepte strategice, de a oferi lumii aprecierea personală asupra unor evenimente și fenomene ce au legătură cu viziunea militară.

Orice organizație care dorește să progreseze are nevoie de o comunitate intelectuală, de oameni dispuși să lase confortul rutinei zilnice și să se aplece spre studiu. Dar, în opinia mea, doar acest lucru nu este suficient. Este nevoie și de curajul de a publica, de a te expune aprecierii, dar și criticii constructive a acelei audiențe cunoscătoare.

Platforma editorială ***Gândirea militară românească*** *este mediul perfect pentru a vă face cunoscute opiniile, de a contribui la creșterea nivelului de cunoaștere a noastră, a tuturor, ca organizație. De aceea, cred că eforturile de a menține funcțională această platformă trebuie recunoscute, apreciate și încurajate.*

Însă, nici aceste două ingrediente nu sunt suficiente. Este nevoie și de un al treilea, iar acesta sunteți dumneavoastră, cititorii! Această revistă nu ar trebui să fie doar mediul prin care autorii mai bifează un articol, publicând pentru un anume punctaj necesar obținerii unui plan didactic sau a unui titlu științific.

Gândirea militară românească *este, în egală măsură, a dumneavoastră, a cititorilor și vă invităm să o folosiți! Veți găsi în ea multe informații interesante și utile în înțelegerea evoluției fenomenului militar și, cine știe, poate, așa cum spunea un vechi proverb românesc – „Pofta vine mâncând", vă veți alătura, dumneavoastră, cititorii noștri, celor care au curajul să scrie!*

În acest număr dublu veți găsi articole despre cum putem planifica, lua decizii noi, rapide cu ajutorul noilor tehnologii. În câmpul de luptă modern, viteza decizională a devenit un factor de diferențiere între succes și eșec, între supraviețuire și deces. Nimic nou sub soare, veți spune, iar eu vă voi replica, spunând că viteza oferită de sistemul informatic este diferită.

Veți mai găsi în revista aceasta materiale despre reziliență și nevoia de a pregăti societatea pentru conflicte de anduranță. Ne uităm de câțiva ani spre Est și constatăm că puterea de rezistență și voința de a lupta a unui popor rămân ingrediente fundamentele în combaterea unei agresiuni.

Parcurgând împreună paginile revistei, veți descoperi materiale despre programele europene în materie de creștere a capacității de apărare, dar și o descriere sistemică a noii Strategii Naționale de Apărare.

Așa cum v-am obișnuit, secțiunea de istorie militară aduce în atenția dumneavoastră materiale inedite din trecutul nostru, dar și din sfera internațională. „Istoria, ne spunea Mihail Kogălniceanu, în cuvântul său introductiv la cursul de istorie națională la Academia Mihăileană din Iași, în 24 noiembrie 1843, trebuie să fie, și a fost întotdeauna, cartea de căpetenie a popoarelor și a fiecărui om îndeosebi; pentru că fieșcare stare, fieșcare profesie află în ea reguli de purtare, sfat la îndoirile sale, învățătură la neștiința sa, îndemn la slavă și faptă bună"[1].

[1] Kogălniceanu, M. (1946). *Opere Alese*. București: Editura Cugetarea – Georgescu Delafras.

Așadar, avem în față un nou număr din ***Gândirea militară românească****, produs al celor 3 ingrediente: autorii, colectivul de redacție și dumneavoastră, cititorii.*

Vă mulțumesc tuturor și vă doresc lectură plăcută și inspirată pentru numerele viitoare!

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

PERSPECTIVA ARHITECTURILOR DECIZIONALE PENTRU PLANIFICAREA OPERAȚIILOR MILITARE ȘI PROTECȚIA INFRASTRUCTURILOR CRITICE

Colonel conf. univ. dr. Daniel ROMAN

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.01

The complexity of the current operational environment, shaped by the ongoing Russia-Ukraine war near Romania, requires new strategies for crisis anticipation and risk management with major societal impact. Military operations planning and critical infrastructure protection are key elements for ensuring national security and societal stability.

In this uncertain and interconnected context, “decision architecture” emerges as an essential predictive tool. This approach to decision-making integrates actors, information flows, and support tools, while technologies such as artificial intelligence and advanced data analysis enable the development of adaptive systems designed to anticipate and prevent negative outcomes. The coordinated efforts of civil and military authorities enhance prevention, enable rapid response, and ensure the continuity of vital societal functions.

The article proposes a decision-making system based on three pillars: improving risk anticipation by identifying vulnerabilities, optimising decision options through adaptive mechanisms, and creating a multi-actor framework for predictive analysis, all contributing to strategic resilience and integrated security.

Keywords: military operations; critical infrastructures; vulnerability cluster; artificial intelligence; sensemaking;

INTRODUCERE

Problematica gestionării situațiilor noi de criză, precum și posibilitatea de materializare a unor evenimente negative cu impact societal major reprezintă preocupări constante ale specialiștilor din domeniul securității și apărării. Dacă răspunsul la întrebarea *„Poate fi anticipată o situație de criză sau de materializare a unui eveniment negativ cu impact major societal?”* este unul afirmativ, vom încerca să vedem care sunt mecanismele prin care se poate obține un astfel de răspuns. În arta operativă, *planificarea operațiilor militare* dezvoltă dimensiuni specifice ale cunoașterii despre mediul operațional actual, iar analizele de situații permit investigarea asupra comportamentului unui potențial inamic, modalitate prin care pot fi construite cursurile de acțiune, care, la rândul lor, în baza criteriilor identificate, pot fi transformate în concepția acțiunii, planuri și ordine ulterioare. Cu alte cuvinte, sunt identificate situațiile posibile despre viitor, care urmăresc obținerea avantajelor ca într-o foaie de parcurs pentru descrierea drumului către obținerea victoriei.

În arta operativă, planificarea operațiilor militare dezvoltă dimensiuni specifice ale cunoașterii despre mediul operațional actual, iar analizele de situații permit investigarea asupra comportamentului unui potențial inamic, modalitate prin care pot fi construite cursurile de acțiune, care, la rândul lor, în baza criteriilor identificate, pot fi transformate în concepția acțiunii, planuri și ordine ulterioare.

O situație similară privind analiza și anticiparea viitorului o regăsim în domeniul societal *protecția infrastructurilor critice*, unde sunt urmărite amenințările și vulnerabilitățile la adresa unei entități sau infrastructuri critice, care pot transforma o stare de normalitate într-o criză sau de materializare a unui eveniment negativ cu impact major societal: pierderi de vieți omenești, pagube materiale considerabile sau efecte economice și sociale de amploare. În același context, dezvoltarea tehnologică fără precedent și, în special, operaționalizarea platformelor de asistare a deciziei cu inteligența artificială reclamă o nouă abordare a viitorului și a riscurilor. În acest fel, riscurile sau, mai bine spus, managementul riscurilor își schimbă atribuțiile operaționale din zona prevenirii în zona de *predicție și prevenire*, ca mecanisme de realizare a soluțiilor pentru avertizarea și contracararea situațiilor de criză posibile.

METODA DE CERCETARE

Datorită complexității subiectului ales, am abordat mai multe metode care să sprijine obținerea de rezultate concrete și care să poată fi validate pentru deschiderea unor noi perspective privind *tipologia arhitecturilor decizionale*. În acest context, am folosit o metodă combinată, care reunește caracteristicile analizei comparative, analizei sistemice, metodei scenariilor *în raport cu* studiul de caz aplicativ. În anticiparea conținutului și a rezultatului final al acestui articol, mi-am propus să răspund la două întrebări: *„Care este noul cadru conceptual al arhitecturilor decizionale?”* și *„Cum ar putea funcționa acestea într-o situație de criză actuală?”*. Cu ajutorul *metodei comparative,* am identificat trăsăturile definitorii pentru o situație de criză – *„Marea foamete”* din Irlanda anilor 1845-1852 *și* situația unor infrastructuri critice actuale, iar cu ajutorul *analizei sistemice,* am urmărit cum anume sunt realizate o parte din rețelele decizionale ale infrastructurilor critice *și* cele specifice domeniului militar, ca sisteme interdependente care urmăresc identificarea funcțiilor vitale, a nodurilor critice *și* a efectelor *în* cascadă. *Metoda scenariilor* urmărește construcția cursurilor de acțiune prin încadrarea evenimentelor în spațiu, timp, efecte și consecințe ca rezultate care concură la transformarea unei situații curente către o situație de criză sau de favorizare pentru un anumit context dat. În încheierea articolului, am formulat o serie de concluzii și propuneri privind eficiența anticipării și gestionării situațiilor de criză prin prisma arhitecturilor decizionale integrate. Am apreciat faptul că ecosistemele decizionale corelează analiza sistemică a funcțiilor societale vitale cu interdependențele critice, în contextul în care crizele nu apar izolat, ci ca fenomene interconectate, cu potențial de propagare în cascadă asupra întregului ansamblu societal.

Metoda scenariilor urmărește construcția cursurilor de acțiune prin încadrarea evenimentelor în spațiu, timp, efecte și consecințe ca rezultate care concură la transformarea unei situații curente către o situație de criză sau de favorizare pentru un anumit context dat.

DE LA CENTRUL DE GREUTATE AL ARTEI OPERATIVE LA CLUSTERE DE VULNERABILITATE ÎN CADRUL ECOSISTEMELOR DECIZIONALE

Folosirea excesivă a sintagmei *„societate modernă”* este justificată prin faptul că, la anumite perioade de timp, apar transformări societale specifice, care dau această caracteristică pentru o anumită perioadă

istorică. Dar, situațiile evoluează și nu întotdeauna această evoluție a lor este despre aspectul pozitiv al problemei, iar acest lucru depinde de unghiul din care sunt abordate analiza și modul de raportare la evenimentele similare din trecut. În orice caz, analiza situației este despre cunoaștere și despre modul în care s-au petrecut lucrurile, care au fost cauzele și, mai precis, factorii de influență, modul în care aceștia au interacționat și ce efecte și consecințe au determinat.

Pentru identificarea aspectelor relevante privind conceptele de *ecosisteme decizionale*, infrastructuri critice și reziliență societală, mă voi referi la un eveniment istoric complex, care s-a desfășurat pe o perioadă de 7 ani și cu multe victime: *„Marea foamete”* din Irlanda anilor 1845-1852 (Mokyr, Ó Gráda, 2002, pp. 339-363). Foarte sintetic, în Irlanda anilor 1840, cartoful devenise elementul esențial alimentar pentru peste o treime din populația irlandeză, iar dependența excesivă de o singură cultură agricolă, fără redundanțe sau alternative alimentare, reprezenta o vulnerabilitate structurală. Din perspectivă sistemică, această legumă constituia o funcție vitală, fără de care populația săracă rurală nu putea supraviețui. Infestarea cartofului cu agentul patogen *Phytophthora infestansipsa* și lipsa diversificării alimentare au transformat un hazard agricol *într*-o catastrofă națională. Clasificat ca eveniment negativ cu impact major societal, din cauza efectelor și consecințelor de aproximativ 1 milion de morți și peste 2 milioane de emigranți, *marea foamete irlandeză* este *un colaps societal,* cu efecte de durată asupra structurii demografice, culturale și politice a Irlandei, care a dus la pierderea ireversibilă a încrederii populației în autorități și a generat efecte în cascadă, ducând la consolidarea naționalismului irlandez și alimentarea conflictelor ulterioare din această regiune.

Clasificat ca eveniment negativ cu impact major societal, din cauza efectelor și consecințelor de aproximativ 1 milion de morți și peste 2 milioane de emigranți, marea foamete irlandeză este un colaps societal, cu efecte de durată asupra structurii demografice, culturale și politice a Irlandei, care a dus la pierderea ireversibilă a încrederii populației în autorități și a generat efecte în cascadă, ducând la consolidarea naționalismului irlandez și alimentarea conflictelor ulterioare din această regiune.

Debutul crizei alimentare din 1845 a fost generat de o serie de decizii luate izolat de către guvernul britanic, respectiv de către autoritățile locale și proprietarii de terenuri, care, fără colaborare sau feedback societal, au dus, în anii următori, la ceea ce s-a numit *colaps societal*. În condițiile date de lipsa resursei alimentare și neutilizarea oportunităților de stopare sau diminuare a exporturillor alimentare din Irlanda, efectele negative s-au acutizat, iar resursele nu au fost redistribuite, pregătirea defensivă nu a existat (stocuri, alternative

alimentare) și nu au fost convertite alternativele decizionale în avantaj societal pentru contracararea crizei.

Un alt aspect important este legat de efectul în cascadă sau cel de rețea societală, în sensul în care foametea nu a afectat doar hrana, ci și sănătatea, migrația, încrederea publică și stabilitatea politică. În zilelele noastre, acest lucru ar corespunde lucrului interinstituțional, cum ar fi între diferite ministere și structuri organizatorice naționale și internaționale (deținătorii de infrastructuri critice naționale ICN și internaționale ICE).

Într-o exprimare succintă, prima ipoteză, formulată în contextul la care m-am referit anterior, este: *„Eficiența anticipării și gestionării situațiilor de criză depinde de existența unor arhitecturi decizionale integrate, care conectează analiza sistemică a funcțiilor societale vitale și a interdependențelor critice cu mecanismele de reziliență adaptivă și colaborativă”*. Astfel, am identificat nevoia structurilor decizionale care să funcționeze pe baza datelor realiste din teren, dar și pe structura unor cursuri de acțiune, în raport cu rezultatele plauzibile ale acestora, ceea ce determină fundamentul analizei societale sistemice. Un prim argument este acela că situațiile de criză nu se manifestă niciodată izolat, ele sunt ca parte a unor sisteme interdependente.

„Eficiența anticipării și gestionării situațiilor de criză depinde de existența unor arhitecturi decizionale integrate, care conectează analiza sistemică a funcțiilor societale vitale și a interdependențelor critice cu mecanismele de reziliență adaptivă și colaborativă”.

Pe fondul celor expuse anterior, apreciez că infrastructurile critice moderne (energetice, alimentare, sanitare, cibernetice, transport etc.) funcționează ca noduri într-o rețea complexă (Roman, 2016, pp. 67-73). Analiza izolată a unei singure componente (cum ar fi criza alimentară irlandeză) nu poate explica efectele în cascadă care apar atunci când o vulnerabilitate locală se propagă la nivel național sau transnațional. Prin urmare, numai o arhitectură decizională integrată, care ia în considerare funcțiile societale vitale, cu legăturile dintre ele, poate furniza o bază solidă pentru anticipare și răspuns eficient. Așa cum arată Barabási (2016/2021), sistemele complexe funcționează pe baza nodurilor critice și a distribuțiilor scalate, ceea ce înseamnă că șocurile locale se pot transforma în perturbări sistemice prin efecte de rețea. În contextul protecției infrastructurilor critice, acest tip de analiză este indispensabil pentru identificarea *clusterelor de vulnerabilitate* și a punctelor de decizie necesare care rezultă din cadrul designului operațional în faza de planificare (Barabasi, 2002, pp. 14-20).

Clusterele de vulnerabilitate sunt grupuri de noduri și interconexiuni într-o rețea societală (militară, economică, de transport, sanitară etc.), unde o vulnerabilitate locală are potențialul de a genera efecte de cascadă disproporționate la nivelul întregului sistem societal. Cu alte cuvinte, *clusterele de vulnerabilitate* sunt acele *„zone slabe”* ale rețelei, unde șocurile se propagă rapid și pot destabiliza sistemul societal chiar dacă punctul de pornire este mic. *„Marea foamete”* irlandeză a anilor 1845 s-a declanșat pe o singură deficiență agricolă: infestarea cartofului cu agentul patogen *Phytophthora infestansipsa*, iar pe această cauză, în lipsa unui plan de securitate societal, s-a declanșat propagarea în cascadă a efectelor și consecințelor menționate, în formula: *dependența de cartof + lipsa infrastructurii logistice + politicile comerciale = cluster de vulnerabilitate.*

Clusterele de vulnerabilitate sunt grupuri de noduri și interconexiuni într-o rețea societală (militară, economică, de transport, sanitară etc.), unde o vulnerabilitate locală are potențialul de a genera efecte de cascadă disproporționate la nivelul întregului sistem societal.

Abordarea realității societale ca o rețea de noduri și legături ne deschide noi perspective de analiză, deopotrivă în domeniul planificării operațiilor militare și în protecția infrastructurilor critice. Aceste perspective sunt generate de schimbarea conceptuală prin trecerea de la *„identificarea centrului de greutate”* la *„identificarea clusterelor de vulnerabilitate”*. Argumentele principale pentru această înlocuire sunt axate pe *carateristicile principale ale clusterelor de vulnerabilitate*:

- densitate mare de conexiuni – nodurile sunt interconectate cu intensități diferite, fapt ce dă posibilitatea de transmitere a unui șoc societal, fie lent sau rapid, în funcție de natura legăturilor dintre nodurile societale;
- existența dependențelor critice – nodurile depind de aceeași resursă, furnizor sau infrastructură, fapt ce determină o situație de criză prin afectarea directă a surselor de aprovizionare;
- lipsa redundanței – alternativele sunt puține sau inexistente, deci defectarea unui nod-cheie blochează întreg clusterul, punându-se problema sustenabilității bazată pe interoperabilitate;
- existența proximității operaționale, în care entitățile din cluster sunt legate prin procese sau funcții comune (ex. energie + transport + spitale).

Corelarea conceptelor despre amenințări și vulnerabilități prin trecerea analizei de situație de la identificarea centrului de greutate

la descrierea clusterului de vulnerabilitate este justificată prin puntea de legătură a evenimentelor care au avut loc, cum ar fi *„Marea foamete”* irlandeză din 1845-1852 sau evenimentele în desfășurare (războiul din Ucraina) și predicția asupra evenimentelor viitoare, care ar putea avea loc prin extinderea unei situații de criză aflată în desfășurare sau prin inițierea unor situații noi de criză. Acest lucru este evident datorită relevanței clusterelor de vulnerabilitate pentru arhitecturile decizionale, astfel:

- identificarea clusterelor de vulnerabilitate este primul pas în proiectarea planurilor de securitate ale operatorului (PSO), cerință necesară și în designul operational pe timpul etapei de planificare a operațiilor militare;
- schimbarea paradigmei de a căuta un centru de greutate unic – analiza clusterelor de vulnerabilitate arată unde trebuie plasate redundanțele și capabilitățile de protecție a entităților și infrastructurilor critice;
- existența ecosistemelor decizionale, care sunt singurele entități ce pot integra aceste analize multicriteriale (pe factorii de influență) pentru a prioritiza resursele și pentru a crește reziliența sistemului societal, în ansamblul său;
- corelarea riscurilor într-o metodologie de abordare sistemică, prin identificarea zonelor de vulnerabilitate din întreg sistemul (în loc de o abordare liniară, în care fiecare risc este tratat în mod izolat, ecosistemele decizionale permit vizualizarea *rețelei de riscuri*, adică modul în care o amenințare se poate propaga prin mai multe domenii societale simultan).

Integrarea combinată a riscurilor și a clusterelor de vulnerabilitate în conceptul de arhitecturi decizionale, cum ar fi în procesul de planificare a operațiilor militare și de protecție a infrastructurilor critice, asigură trecerea de la o securitate bazată pe reacție la o reziliență bazată pe anticipare și adaptare.

Integrarea combinată a riscurilor și a clusterelor de vulnerabilitate în conceptul de *arhitecturi decizionale*, cum ar fi în procesul de planificare a operațiilor militare și de protecție a infrastructurilor critice, asigură trecerea de la o securitate bazată pe reacție la o *reziliență bazată pe anticipare și adaptare*. În acest context, putem dezvolta concepte noi despre ecosistemele decizionale, care sprijină decizia nu doar prin identificarea riscurilor, ci și prin simularea scenariilor, compararea cursurilor de acțiune și validarea opțiunilor optime de răspuns la situațiile de criză sau de materializare a unor evenimente negative cu impact major societal. În acest fel, protecția

infrastructurilor critice și planificarea operațiilor militare converg într-un cadru comun de gândire critică, aptă să transforme situațiile de incertitudine în oportunități operaționale.

SCHIMBARE DE PARADIGMĂ ÎN ABORDAREA DECIZIEI PENTRU PROCESUL DE PLANIFICARE A OPERAȚIILOR MILITARE ȘI DE PROTECȚIE A INFRASTRUCTURILOR CRITICE

Confirmarea la nivel teoretic a ipotezei formulate în prima parte a articolului deschide noi perspective privind planificarea operațiilor militare și dezvoltarea mecanismelor de protecție a infrastructurilor critice prin schimbarea de paradigmă de la o *gândire liniară* la o *gândire de tip sistemic*. Timp de mai mulți ani, procesul de planificare militară, precum și cel de protecție a infrastructurilor critice s-au bazat pe o *logică liniară de tip cauzal,* prin identificarea centrului de greutate și aplicarea convergenței acțiunilor decisive pentru obținerea victoriei sau realizarea continuității funcționale (IC). Totuși, realitatea actuală – caracterizată de interdependențe și efecte de rețea – face ca aceste modele să fie insuficiente. Noua paradigmă se bazează pe *gândire critică de tip sistemic*, unde accentul se mută de pe un singur punct vulnerabil pe conceptul de clustere de vulnerabilitate și de interacțiune dintre domeniile societale.

Conform literaturii de specialitate, procesul decizional presupune patru etape principale: investigarea și definirea problemei, conceperea unor soluții posibile, alegerea celei mai bune opțiuni în funcție de obiectivele și criteriile stabilite, precum și evaluarea efectelor și aplicarea deciziei.

Adoptarea deciziilor a devenit un proces tot mai complex, din cauza volumului mare de informații, fapt care a generat dificultăți în rezolvarea problemelor decizionale. Conform literaturii de specialitate, procesul decizional presupune patru etape principale: *investigarea și definirea problemei, conceperea unor soluții posibile, alegerea celei mai bune opțiuni* în funcție de obiectivele și criteriile stabilite, precum și *evaluarea efectelor și aplicarea deciziei*.

Pentru a sprijini decidenții în luarea unor decizii rapide și de calitate, sunt utilizate sistemele suport pentru decizie (Decision Support Systems – DSS) (Sprague, Carlson, 1982). Acestea sunt sisteme informatice interactive ce integrează concepte și aplicații din domenii diverse, precum economia, medicina, operațiile militare, informatica și inteligența artificială. Un sistem de asistare a deciziilor trebuie să fie flexibil, să ofere multiple *opțiuni pentru analiză*, să dezvolte diverse *stiluri* și *clasificări* și să permită *evaluarea alternativelor* împreună

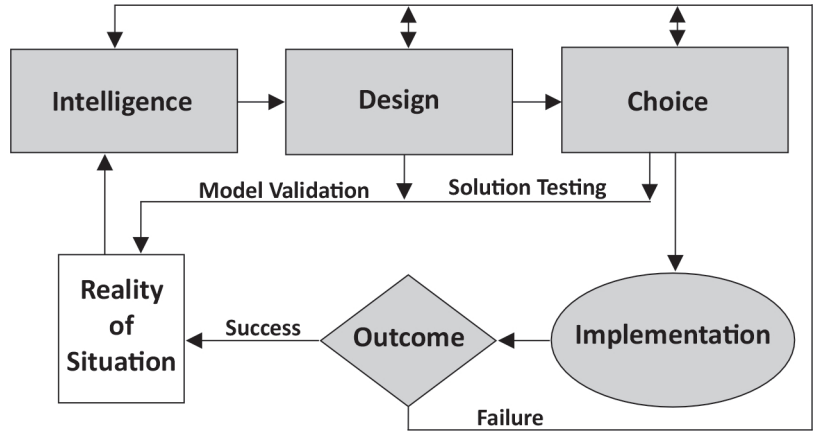

Figura 1: Schema logică-suport a sistemului pentru elaborarea deciziei (Marakas, 2003)

Arta operativă este „un mecanism de rezolvare a problemelor nestructurate", care se referă la modul în care resursele și forțele sunt aranjate, coordonate și integrate în spațiu și în timp pentru îndeplinirea obiectivelor operative și strategice.

cu consecințele lor. DSS pot fi folosite cu succes atât în mediul industrial, cum ar fi pentru conducerea producției, alocarea resurselor, planificarea sistemelor, supervizarea și controlul procesului de producție, cât și în oricare alte domenii care presupun rezolvarea de probleme în condiții de risc. Specific domeniului militar, rezolvarea problemelor în condițiile de risc și de incertitudine se rezolvă prin mecanismele artei operative, care reprezintă nivelul intermediar între strategie și tactic. Arta operativă este, în sine, *„un mecanism de rezolvare a problemelor nestructurate"*, care se referă la modul în care resursele și forțele sunt aranjate, coordonate și integrate în spațiu și în timp pentru îndeplinirea obiectivelor operative și strategice. În sinteză, planificarea operațiilor militare presupune parcurgerea succesivă, dar și simultană a analizei sistemice a mediului operational, identificarea centrelor de greutate, sincronizarea forțelor și resurselor și integrarea domeniilor (terestru, aerian, naval, cibernetic și de spațiu) (Bolia, Smith, 2006, art. 13). Mergând pe logica artei operative în context militar și a gândirii sistemice, *clusterele* pot fi privite ca aglomerări de capabilități, unități și resurse interconectate, destinate să creeze sinergie și efecte de superioritate în confruntarea cu un posibil adversar.

Din prisma artei operative *și* a gândirii critice de tip sistemic, atât centrele de greutate (CoG), cât și clusterele de vulnerabilitate sunt instrumente conceptuale pentru rezolvarea problemelor

nestructurate, unde *nu există o singură soluție clară, ci mai multe căi de acțiune* (Nguyen, Armarego, Swatman, 2002).

Referindu-ne la tipologia problemelor nestructurate, identificăm existența incertitudinii ridicate despre dinamica mediului operațional, adversar și intențiile acestuia, precum și natura obiectivelor formulate care pot fi conflictuale sau insuficient de clare, astfel încât există mai multe variabile interdependente (politice, economice, sociale, militare). Într-un astfel de context, planificarea operațiilor militare nu se poate baza doar pe algoritmi și proceduri, fiind necesare abordări conceptuale care să ofere flexibilitate pentru descompunerea problemelor nestructurate în probleme structurate.

În procesul decizional militar, conștientizarea situației și proiectarea cursurilor de acțiune fac posibilă obținerea unei concepții de acțiune. În mod logic, procesul are două componente: una care se referă la conștientizarea situației pentru proiectarea anticipativă privind descrierea mediului opertațional și a comportamentului adversarului – *Sensemaking* – și a doua component, în care are loc procesul de planificare propriu-zis pentru construcția cursurilor de acțiune – *Planning* – și, ulterior, în concepția acțiunii, respectiv ordine de operații pentru obținerea end-state-ului formulat.

Dacă rezultatele prefigurate sub forma scenariilor alternative sau a cursurilor de acțiune prospective (care explorează impactul probabil al fiecărei acțiuni asupra efectelor estimate în cascadă) sunt inacceptabile, actorii vor încerca să le reconfigureze către end-state-uri mai favorabile (Albino et al., 2016). Acest lucru presupune înțelegerea acțiunilor și a efectelor directe/indirecte care pot genera acele obiective ce conduc operația către opțiunile privind starea finală dorită. În acest context, analiza clusterelor de vulnerabilitate, spre deosebire de identificarea centrelor de greutate, reprezintă aglomerări interconectate de puncte slabe, sub diferite aspecte: logistice, informaționale, politice, sociale etc., a căror exploatare coordonată poate accelera atingerea end-state-ului dorit (Cîrciumaru, 2023). Astfel, proiecțiile de tip *„what if”* trebuie să includă nu doar cursuri de acțiune orientate spre neutralizarea centrelor de greutate, ci și opțiuni destinate să testeze modul în care exploatarea clusterelor

Analiza clusterelor de vulnerabilitate, spre deosebire de identificarea centrelor de greutate, reprezintă aglomerări interconectate de puncte slabe, sub diferite aspecte: logistice, informaționale, politice, sociale etc., a căror exploatare coordonată poate accelera atingerea end-state-ului dorit.

de vulnerabilitate poate genera efecte cumulative și disproporționate asupra întregului sistem al adversarului.

Întrucât se operează într-un sistem multi-nivel, complex și adaptiv, end-state-urile nu se manifestă niciodată la un singur nivel sau într-un singur domeniu. Ele produc impact transversal – politic, militar, economic, social, informațional și infrastructural – și influențează comportamentele în ciclurile ulterioare de interacțiune (Cucinschi, Chiorcea, 2022, pp. 29-39). Din această perspectivă, *identificarea clusterelor de vulnerabilitate* devine o componentă critică a planificării, permițând generarea de opțiuni flexibile, fezabile și sincronizate, capabile să modeleze mediul operațional în direcția dorită.

Întrucât se operează într-un sistem multi-nivel, complex și adaptiv, end-state-urile nu se manifestă niciodată la un singur nivel sau într-un singur domeniu. Ele produc impact transversal – politic, militar, economic, social, informațional și infrastructural – și influențează comportamentele în ciclurile ulterioare de interacțiune.

Prin integrarea modulului de lucru *sensemaking* se obține *„procesul necesar pentru judecarea unei situații”* prin care un decident/comandant, un stat major sau o comunitate decizională transformă datele fragmentare, incomplete și ambigue despre mediul operațional într-o înțelegere coerentă și utilizabilă pentru luarea deciziilor.

Realizarea fluxului de lucru al componentelor sociale/societale, cognitive și informaționale permite evaluarea unei situații societale și pune în valoare modulul de lucru – cognitiv *sensemaking*. Rolul acestui modul de lucru nu este doar pentru colectarea informațiilor, cât, mai ales, pentru construirea de sens în formularea problemei, respectiv: *interpretarea, integrarea* și *proiecția* datelor obținute în scenarii și cursuri de acțiune în funcție de efectele și consecințele care pot avea loc. Cu alte cuvinte, *sensemaking-ul* este *„puntea”* dintre recunoaștere/intelligence și designul cursurilor de acțiune, o modalitate de realizare a suportului necesar pentru anticiparea viitorului. Acest lucru este important, pentru că permite nu doar reacție la materializarea unui eveniment, ci și proiecția/prospectarea viitorului prin condiționarea *„what if”* necesar în testarea consecințelor posibile asupra end-state-ului dorit. În raport cu procesul de identificare a CoG și a clusterelor de vulnerabilitate, această abordare permite integrarea AI și a tehnologiilor emergente, care, prin folosirea algoritmilor de analiză de date și a simulărilor predictive, devin, în acest fel, extensii ale procesului de sensemaking și nu simple instrumente tehnice.

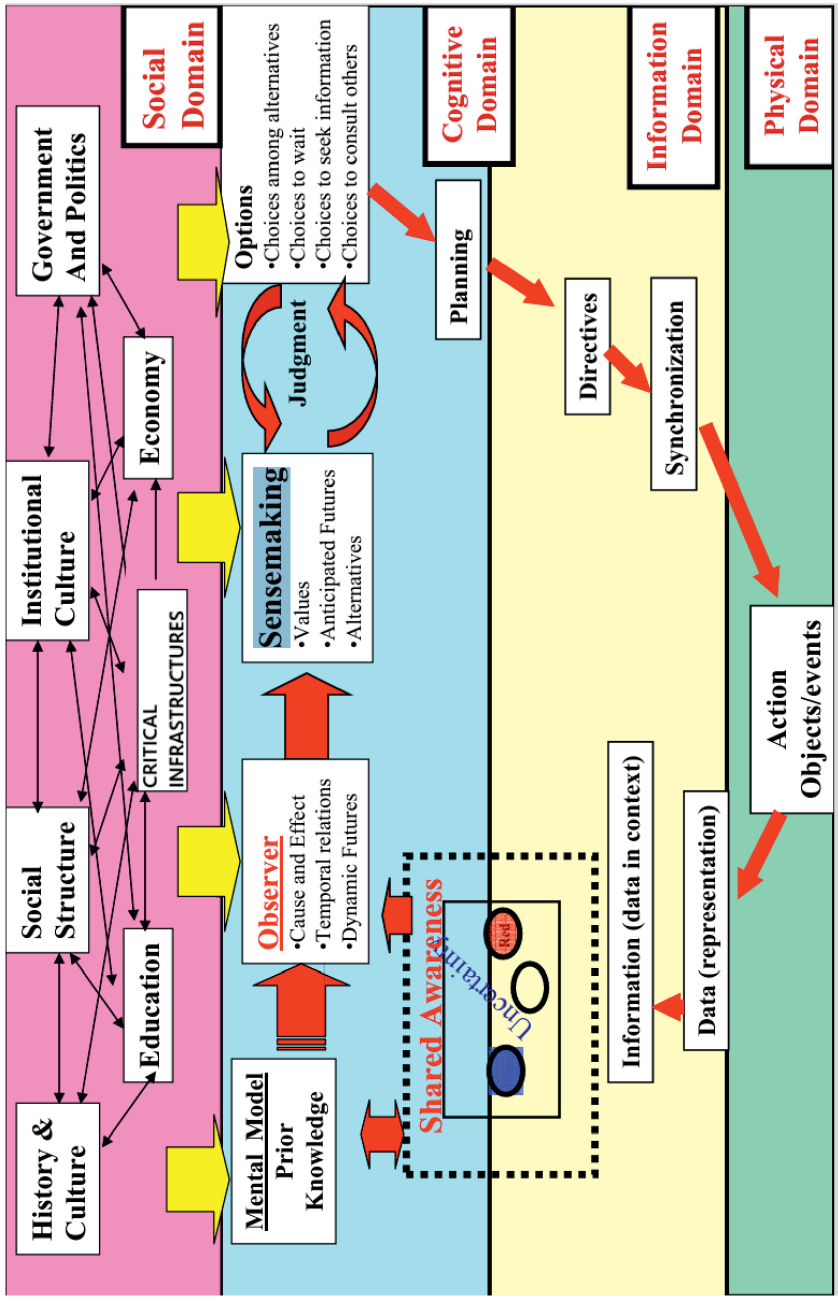

Figura 2: O variantă de schemă a fluxului de lucru pe componente sociale/societale, cognitive și informaționale în evaluarea unei situații a mediului operațional (Smith, 2005, p. 4)

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

Sensemaking-ul este „puntea" dintre recunoaștere/ intelligence și designul cursurilor de acțiune, o modalitate de realizare a suportului necesar pentru anticiparea viitorului. Acest lucru este important, pentru că permite nu doar reacție la materializarea unui eveniment, ci și proiecția/ prospectarea viitorului prin condiționarea „what if" necesar în testarea consecințelor posibile asupra end-state-ului dorit.

În acest context, plecând din punctul de analiză *„what if – sensemaking”* se deschid trei direcții fundamentale pentru rezolvarea problemelor nestructurate:

1. consolidarea capacității de anticipare și de analiză a riscurilor, fundamentată pe identificarea clusterelor de vulnerabilitate și nu a unui singur centru de greutate;

2. optimizarea selecției opțiunilor decizionale prin mecanisme adaptive raportat la complexul de efecte și consecințe;

3. dezvoltarea unui cadru multi-actor de analiză predictivă, suficient de complex pentru a fi analizat.

Integrarea inteligenței artificiale și a tehnologiilor emergente transformă procesul decizional dintr-un simplu act tehnic într-o extensie a mecanismului cognitiv organizațional, în care analiza predictivă, simulările și algoritmii de date devin suport pentru anticipare și adaptare continuă.

Prin includerea modulului cognitiv *sensemaking și* a scenariilor de tip *„what if”,* arhitectura decizională permite nu doar reacția la materializarea unor riscuri, ci și prospectarea viitorului și testarea consecințelor posibile asupra end-state-ului dorit. Integrarea inteligenței artificiale și a tehnologiilor emergente transformă procesul decizional dintr-un simplu act tehnic într-o extensie a mecanismului cognitiv organizațional, în care analiza predictivă, simulările și algoritmii de date devin suport pentru anticipare și adaptare continuă. Prin această abordare, arhitecturile decizionale avansate se afirmă ca soluții indispensabile în realizarea rezilienței și transformarea incertitudinii mediului operațional într-o oportunitate de prevenire a unei situații de criză.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

În elaborarea acestui articol, am plecat de la ipoteza cu privire la eficiența anticipării și gestionării situațiilor de criză în raport cu evoluția arhitecturilor decizionale integrate, care conectează analiza sistemică a funcțiilor societale vitale cu interdependențele critice ca mecanisme de reziliență adaptivă și colaborativă. Această ipoteză își găsește fundamentul în realitatea mediului operațional actual, conform căreia situațiile de criză nu se manifestă niciodată izolat, ci ca parte a unor sisteme interdependente, în care vulnerabilitatea unui domeniu se poate transforma rapid într-o perturbare cu efecte și consecințe în cascadă asupra întregului ansamblu societal.

În acest sens, plecând de la specificul crizei din Irlanda anilor 1845-1852, am adus în atenție nevoia existenței unor structuri

decizionale capabile să funcționeze pe baza datelor realiste din teren, dar și pe scenarii prospective, care testează consecințele posibile ale cursurilor de acțiune, ca o măsură necesară în raport cu dinamica și imprevizibilitatea mediului operațional actual. Arhitecturile decizionale moderne, sprijinite de inteligența artificială, simulările predictive și mecanismele multi-actor pot transforma procesul decizional dintr-un act reactiv într-un *mecanism anticipativ* și *adaptiv*. Prin integrarea elementelor de analiza sistemică, trecerea de la identificarea unui centru de greutate la identificarea și descrierea clusterelor de vulnerabilitate, abordarea mecanismelor de reziliență și colaborare interinstituțională – se conturează premisele unui sistem decizional avansat, pe care l-am asimilat conceptului de *„ecosistem decizional”*. Apreciez faptul că, în baza acestui concept, pot fi elaborate soluții viabile, care să răspundă în mod eficient majorității provocărilor generate de complexitatea și incertitudinea mediului operațional actual.

Arhitecturile decizionale moderne, sprijinite de inteligența artificială, simulările predictive și mecanismele multi-actor pot transforma procesul decizional dintr-un act reactiv într-un mecanism anticipativ și adaptiv.

O altă observație este legată de maniera de rezolvare a problemelor specifice planificării operațiilor militare și a celor de protecție a infrastructurilor critice, două repere esențiale în arhitectura decizională contemporană. Într-un context operațional caracterizat de incertitudine, interdependențe și constrângeri de timp, conceptul de *ecosistem decizional* se conturează ca un instrument predictiv indispensabil pentru gestionarea situațiilor complexe. Atât în mediul militar, cât și în cel al infrastructurilor critice, procesul decizional presupune integrarea unor elemente-cheie – actori implicați, fluxuri informaționale și instrumente de suport decizional –, care pot fi valorificate în dezvoltarea unor noi concepte de planificare.

Prin includerea modulului cognitiv *sensemaking* și a scenariilor de tip *„what if”* în cadrul arhitecturiilor decizionale, se deschid noi orizonturi cu privire la reacția entităților analizate în raport cu materializarea riscuri identificate. În aceeași ecuație, sunt valorificate noi oportunități cu privire la posibilitatea de prospectare a viitorului și de testare a consecințelor posibile asupra end-state-ului dorit. Integrarea inteligenței artificiale și a tehnologiilor emergente transformă procesul decizional dintr-un simplu act tehnic într-o extensie a mecanismului

cognitiv organizațional, în care analiza predictivă, simulările și algoritmii de date devin suport pentru anticipare și adaptare continuă.

Ca o concluzie finală, perspectiva arhitecturilor decizionale pentru planificarea operațiilor militare și protecția infrastructurilor critice se modifică substanțial, datorită posibilității de rezolvare a problemelor nestructurate prin consolidarea capacității de anticipare și de analiză a riscurilor în cadrul ecosistemelor decizionale. Acest lucru este posibil ca urmare a schimbării de paradigmă prin trecerea de la identificarea unui centru de greutate la identificarea și analiza clusterelor de vulnerabilitate, fapt ce permite optimizarea selecției opțiunilor decizionale prin noi mecanisme adaptive de analiză, planificare și decizie.

Integrarea inteligenței artificiale și a tehnologiilor emergente transformă procesul decizional dintr-un simplu act tehnic într-o extensie a mecanismului cognitiv organizațional, în care analiza predictivă, simulările și algoritmii de date devin suport pentru anticipare și adaptare continuă.

BIBLIOGRAFIE:

1. Albino, D.K., Friedman, K., Bar-Yam, Y., Glenney IV, W.G. (2016). *Military Strategy in a Complex World, Physics and Society* (physics.soc-ph) Report number: New England Complex Systems Institute Report.
2. Barabasi, A.-L. (2002). *LINKED – noua știință a rețelelor*. Timișoara: Editura Brumar, ISBN 978-606-726-088-5, pp. 14-20.
3. Bolia, R., Smith, R. (2006). *The Utility of Force: The Art of War in the Modernv World*, *în Naval War College Review*, vol. 59, nr. 2, art. 13.
4. Cîrciumaru, F. (coord.); Ioniță, C.-C., Zodian, M., Atanasiu, M., Sarcinschi A. *ș.a*. (2023). *Evaluare strategică 2023. Riscuri, incertitudine, război. Monografie*. București: Editura U.N.Ap. „Carol I".
5. Cucinschi, Al., Chiorcea, I. (2022). *Obținerea de efecte interdomenii – provocare impusă de operația multidomeniu*, *în Impact Strategic*, nr. 3-4. București: Editura U.N.Ap. „Carol I", pp. 29-39.
6. Marakas, G.M. (2003). *Decision Support Systems in the 21st Century*. Philadelphia University Faculty of Information Technology Department of MIS, ed. a II-a, Ed. Pearson Education.
7. Mokyr, J., Ó Gráda, C. (2002). *What do people die of during famines? The Great Irish Famine in comparative perspective*, *în European Review of Economic History*, 6(3), pp. 339-363.
8. Nguyen, L., Armarego, J., Swatman, P.A. (2002). *The Structure of Ill-Structured Problems*, https://www.researchgate.net/publication/2546878, accesat la 22 septembrie 2025.
9. Roman, D. (2016). *Critical Infrastructure Protection from a Systemic Perspective*, *în Strategic Impact*. București: Editura U.N.Ap. „Carol I", nr. 59, pp. 67-73, https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ro&user=4tKvGe8AAAAJ&citation_for_view=4tKvGe8AAAAJ:YOwf2qJgpHMC, accesat la 10 septembrie 2025.

10. Smith, Jr., E.A. (2005). *Complexity, Networking, and Effects-Based Operations: Approaching the „how to" of EBO*, The Boeing Company, Arlington, Virginia, p. 4.
11. Sprague, R.H., Jr., Carlson, E.D. (1982). *Building Effective Decision Support Systems*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

PLATFORMELE AUTONOME COLABORATIVE (ACP): VIITORUL SISTEMELOR AUTONOME

Comandor instr. avs. drd. Cătălin BALMUȘ

Colonel prof. univ. dr. Cristian STANCIU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I", București

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.02

The rapid progress of artificial intelligence and the advancement of digital communication technologies have facilitated the emergence of autonomous collaborative platforms (ACPs), systems capable of independently executing complex missions, cooperating with other platforms with or without a crew on board, and adapting to the challenges of the operational environment.

In the military sector in particular, ACPs are leading to the modernization of combat tactics, reducing risks for human personnel, optimizing resources, and expanding operational capabilities. The introduction of these technologies also brings new ethical and legal challenges, requires doctrinal changes, and their evolution prompts a profound rethinking of how combat actions are planned, coordinated, and executed, leading to a transformation of tactics, procedures, and the interaction between autonomous systems and human personnel on the battlefield.

Keywords: ACP; CCA; loyal wingman; artificial intelligence; collaborative;

INTRODUCERE

Ritmul progresului tehnologic redefinește constant modul în care societatea funcționează, iar conceptul de *platforme autonome colaborative* (Autonomous Collaborative Platforms/ACP) se află în centrul acestei transformări. ACP-urile se referă la sisteme inteligente, capabile să opereze independent, să colaboreze între ele sau cu operatori umani și să răspundă rapid la provocările mediului în care acționează. Aceste platforme nu doar automatizează sarcini, ci și aduc un nivel ridicat de adaptabilitate și coordonare, deschizând noi orizonturi pentru inovație și eficiență operațională.

În context militar, platformele autonome colaborative/ ACP vor schimba modul în care sunt desfășurate acțiunile de luptă, oferind forțelor armate instrumente pentru a gestiona misiuni complexe, cu riscuri minime pentru personalul uman. Ele pot acționa autonom sau în echipă, integrându-se cu alte sisteme, pentru a asigura o reacție rapidă și eficientă în diferite situații.

În context militar, *platformele autonome colaborative/ACP* vor schimba modul în care sunt desfășurate acțiunile de luptă, oferind forțelor armate instrumente pentru a gestiona misiuni complexe, cu riscuri minime pentru personalul uman. Ele pot acționa autonom sau în echipă, integrându-se cu alte sisteme, pentru a asigura o reacție rapidă și eficientă în diferite situații. Aceste platforme pot opera și în sectoarele civile pentru dezvoltarea orașelor inteligente, optimizarea transportului, supravegherea de securitate, contribuind la reducerea costurilor, la îmbunătățirea calității vieții și la creșterea siguranței.

Adoptarea ACP-urilor este impulsionată de progresele în domeniul inteligenței artificiale, al sistemelor de comunicații de mare viteză și în miniaturizarea componentelor hardware, care permit dezvoltarea unor sisteme tot mai autonome și interconectate. Astfel, platformele autonome colaborative se conturează ca noi tehnologii ale viitorului, având potențialul de a revoluționa modul în care sunt gestionate misiunile cu grad ridicat de risc, dar și multe alte sarcini, care pot fi gestionate de vehicule autonome.

Cercetarea s-a bazat pe analiza literaturii de specialitate existentă, concentrându-se pe surse relevante, actuale și credibile pentru domeniul platformelor autonome colaborative. Fiind un domeniu în dezvoltare, principalele resurse au fost accesibile online, incluzând articole științifice, rapoarte ale instituțiilor internaționale, pagini

web specializate și proiecte în desfășurare. Abordarea adoptată este interdisciplinară, combinând perspective tehnice, operaționale și etice pentru a evidenția atât provocările, cât și oportunitățile asociate dezvoltării și implementării ACP-urilor.

DEFINIREA CONCEPTULUI

Termenul ACP se referă la o nouă categorie de aeronave de luptă fără echipaj la bord, care utilizează AI (inteligența artificială) pentru a executa misiunile, de la comenzi specifice la obiective generale cu un grad ridicat de autonomie. Autonomia poate varia în funcție de misiune și poate varia de la un *„Loyal Wingman”* (coechipier loial), care lucrează direct cu altă aeronavă pilotată, până la o platformă complet autonomă, care poate primi actualizări ale misiunii de la un om (Anderson, 2025, p. 35). Aeronavele fără pilot capabile să execute misiuni de tipul *„Loyal Wingman”* sunt platforme care operează complet autonom la nivel de operațiune (executarea fără foc, misiuni de cercetare, acțiuni de bruiaj pe un sector etc.), dar cu supervizare/indicații/comenzi primite direct de la pilotul aeronavei clasice. În Statele Unite, acest concept este cunoscut, mai nou, sub denumirea de *„avion de luptă colaborativ”* (CCA-Collaborative Combat Aircraft) (Venckunas, 2023), termen care devine din ce în ce mai utilizat în literatura de specialitate.

Aeronavele fără pilot capabile să execute misiuni de tipul „Loyal Wingman” sunt platforme care operează complet autonom la nivel de operațiune (executarea fără foc, misiuni de cercetare, acțiuni de bruiaj pe un sector etc.), dar cu supervizare/ indicații/comenzi primite direct de la pilotul aeronavei clasice. În Statele Unite, acest concept este cunoscut, mai nou, sub denumirea de „avion de luptă colaborativ” (CCA-Collaborative Combat Aircraft).

Aceste aeronave autonome colaborative pot executa mai multe tipuri de misiuni și sunt clasificate astfel: avioane de luptă colaborative (CCA), avioane de recunoaștere colaborative (CRA-Collaborative Reconnaissance Aircraft), avioane de bombardament colaborative (CBA-Collaborative Bomber Aircraft), avioane de transport colaborative (CMA-Collaborative Mobility Aircraft) și avioane de antrenament colaborative (CTA-Collaborative Training Aircraft) (Anderson, pp. 35, 36). Cea mai cunoscută categorie de ACP-uri sunt CCA-urile, care sunt concepute pentru a lupta împreună cu avioanele de luptă pilotate, pentru a spori letalitatea și supraviețuirea în misiuni cu risc ridicat. CCA reprezintă o inițiativă a Forțelor Aeriene ale SUA care vizează dezvoltarea și implementarea rapidă a unor aeronave fără echipaj la bord, cu un grad ridicat de autonomie, capabile să interacționeze și să colaboreze cu avioane operaționale de generația a cincea și a șasea, precum F-35 sau platforma NGAD (Next Generation Air Dominance Programme) (Airforce Technology, 2024).

Programul NGAD al Forțelor Aeriene ale SUA marchează o schimbare majoră de paradigmă în domeniul aviației militare, prin adoptarea unei abordări de tip *„sistem de sisteme”.* NGAD nu se limitează la dezvoltarea unui avion de vânătoare de generația a șasea, ci presupune integrarea acestuia într-o rețea extinsă, care include platforme pilotate, drone autonome și sisteme avansate de comandă și control. Noua aeronavă de generația a șasea din cadrul programului NGAD este estimată la un cost de aproximativ 300 de milioane de dolari per aparat, ceea ce a determinat Forțele Aeriene ale SUA să caute soluții complementare mai accesibile. Astfel, conceptul prevede implementarea de platforme de tipul CCA, care vor opera atât în echipă cu avioanele NGAD pilotate, cât și independent, asigurând elementul de forță necesar pe câmpul de luptă, cu un cost mult redus și crescând siguranța piloților (Ib.).

Atunci când sistemele fără pilot operează autonom sub formă de grupuri, acționând într-o manieră coordonată, denumirea conform literaturii de specialitate din limba română este de *„sistem multi-agent”*, cunoscută și sub denumirea colocvială de *„roiuri de drone”* (Ib. eng.: *swarm*), în prezent utilizată, de cele mai multe ori, în mod eronat, mai ales în situația executării de atacuri de saturație ce presupun lansarea simultană a mai multor drone cu întrebuințare unică asupra unui obiectiv apărat.

Spre deosebire de sistemele autonome clasice, care acționează de regulă independent și îndeplinesc sarcini predefinite, ACP-urile sunt proiectate pentru a funcționa într-un ecosistem integrat, unde schimbul constant de informații și cooperarea cu alte platforme (autonome sau cu echipaj) devin esențiale.

Spre deosebire de sistemele autonome clasice, care acționează de regulă independent și îndeplinesc sarcini predefinite, ACP-urile sunt proiectate pentru a funcționa într-un ecosistem integrat, unde schimbul constant de informații și cooperarea cu alte platforme (autonome sau cu echipaj) devin esențiale. Colaborarea activă nu se rezumă la transmiterea unor simple directive, ci implică procese complexe de luare a deciziilor în timp real, evaluarea contextului operațional și repartizarea sarcinilor în mod optim între membrii formației.

Nivelul ridicat de autonomie al ACP-urilor ar permite interpretarea și executarea unor comenzi complexe fără intervenție umană directă, adaptându-se rapid la situații neprevăzute, amenințări emergente sau schimbări de misiune. Aceste platforme nu doar că vor răspunde la stimuli externi, ci vor anticipa evoluția unor situații tactice și vor lua decizii pentru rezolvarea acestora.

Flexibilitatea ACP-urilor va consta în capacitatea lor de a fi rapid reconfigurate pentru diverse misiuni, precum recunoaștere,

supraveghere, război electronic, logistică, sprijin sau chiar acțiuni de luptă directă. Datorită arhitecturii modulare și posibilității de integrare a unor senzori și încărcături utile variate, aceeași platformă poate trece rapid de la un rol la altul, în funcție de cerințele misiunii. În plus, colaborarea în rețea le permite să acționeze ca parte a unui sistem distribuit inteligent, împărțind sarcini, maximizând eficiența resurselor și crescând șansele de succes în medii operaționale complexe și dinamice.

Trebuie menționat totuși că, exceptând platformele de tip CCA, celelalte categorii de aeronave colaborative (CRA, CBA, CMA, CTA) nu au fost încă dezvoltate sau operaționalizate la un nivel care să permită o analiză detaliată a performanțelor și a impactului lor. În prezent, aceste concepte rămân în stadiu de proiect sau demers teoretic, fără demonstrații concrete sau exemple relevante de implementare operațională. Neexistând un standard comun acceptat la nivel internațional, tendința este de a vorbi, în general, doar despre CCA-uri care pot fi rapid reconfigurate pentru a executa și alte tipuri de misiuni.

Platformele autonome colaborative au devenit, în ultimii ani, unul dintre cele mai dinamice și disputate domenii ale tehnologiei militare. Dezvoltarea acestor sisteme marchează o schimbare fundamentală în modul în care forțele aeriene își concep viitoarele strategii, promițând o combinație de eficiență, flexibilitate și reducere a riscurilor pentru echipajele umane.

STADIUL ACTUAL AL DEZVOLTĂRII

Platformele autonome colaborative au devenit, în ultimii ani, unul dintre cele mai dinamice și disputate domenii ale tehnologiei militare. Dezvoltarea acestor sisteme marchează o schimbare fundamentală în modul în care forțele aeriene își concep viitoarele strategii, promițând o combinație de eficiență, flexibilitate și reducere a riscurilor pentru echipajele umane. De la drone de unică folosință, concepute pentru misiuni cu risc ridicat, până la aeronave de valoare strategică, apte să opereze în echipă cu avioane pilotate, ACP-urile reprezintă răspunsul marilor puteri la provocările epocii digitale și la competiția pentru supremația aeriană. Într-un context geopolitic marcat de rivalități tot mai intense, aceste platforme nu mai sunt doar experimente tehnologice, ci adevărate instrumente de putere.

Royal Air Force (RAF) a adoptat o strategie ambițioasă pentru integrarea platformelor autonome colaborative în structura sa de forțe până în 2030. Scopul este ca aceste sisteme să opereze alături de platforme cu echipaj pentru a oferi capabilități militare decisive atât la nivel național, cât și în cadrul coaliților. Strategia RAF nu se limitează la dezvoltarea tehnologică, ci vizează și transformări organizaționale

și culturale pentru a accelera adoptarea ACP și a menține ritmul cu progresul tehnologic și cu amenințările emergente. Astfel, au luat în considerare ca RAF să lucrează în colaborare cu Royal Navy, Army și cu sectorul industrial britanic pentru a asigura dezvoltarea rapidă și integrată a noilor capabilități ACP.

Conceptul este de a împărți ACP-uri în trei categorii: Tier 1 – *„disposable”*: drone de unică folosință pentru misiuni cu risc ridicat, Tier 2 –*„attritable”*: cu șanse de recuperare, dar pierderea este acceptabilă și Tier 3 – *„survivable”:* platforme de valoare strategică, pierderea lor fiind neacceptabilă. Aceste noi platforme autonome vor fi proiectate pentru o gamă largă de misiuni, de la protecția infrastructurii critice, recunoaștere și supraveghere, până la atac, sprijin logistic sau acțiuni de război electronic. Totodată, documentele oficiale subliniază necesitatea unor schimbări organizaționale, operaționale și culturale pentru a valorifica potențialul ACP-urilor și pentru a gestiona riscurile asociate (Royal Air Force, 2024).

Un reper semnificativ pentru dezvoltarea tehnologiei autonome colaborative în aviația militară a fost zborul din 2 mai 2024. Secretarul US Air Force, Frank Kendall, a participat la sesiuni de zbor cu studenții Școlii de Testare a Piloților, inclusiv cu studenți internaționali, subliniind rolul crucial al comunității de testare și evaluare în menținerea avansului tehnologic al Forțelor Aeriene.

Un reper semnificativ pentru dezvoltarea tehnologiei autonome colaborative în aviația militară a fost zborul din 2 mai 2024. Secretarul US Air Force, Frank Kendall, a participat la sesiuni de zbor cu studenții Școlii de Testare a Piloților, inclusiv cu studenți internaționali, subliniind rolul crucial al comunității de testare și evaluare în menținerea avansului tehnologic al Forțelor Aeriene. În cadrul acestei vizite, Kendall a avut ocazia să zboare cu F-16 (X-62A VISTA), un avion de test, echipat cu software specializat și algoritmi de machine learning (învățare automată) pentru a simula și a testa în timp real scenarii de luptă aeriană autonomă. Cea mai importantă caracteristică a X-62A VISTA constă în capacitatea de a dezvolta și testa manevre de zbor autonome, folosind integrarea algoritmilor software, care pot reacționa instantaneu la amenințări simulate. Această tehnologie a fost dezvoltată în colaborare cu programul Air Combat Evolution (ACE) al DARPA (Gary, Mary, 2024). Acest eveniment a marcat o etapă esențială în testarea și validarea capacităților autonome de luptă aeriană, bazate pe inteligență artificială, în timp real.

Totodată, Statele Unite investesc masiv în dezvoltarea acestor tipuri de platforme. Printre cele mai importante exemple se numără YFQ-42A (cunoscut anterior sub denumirea XQ-67A sau Gambit), dezvoltat de General Atomics, și YFQ-44A (Fury) de la Anduril

Industries, ambele fiind selectate în 2024 pentru fazele de dezvoltare de prototipuri și testare în cadrul programului oficial CCA al US Air Force (Air Force, 2025). Aceste aeronave fără echipaj la bord se caracterizează printr-un grad înalt de autonomie, capacitate de colaborare în timp real cu avioanele cu echipaj și adaptabilitate la o varietate de roluri, de la misiuni de luptă, recunoaștere și război electronic, până la sprijin logistic.

Kratos XQ-58 Valkyrie este un alt exemplu de aeronavă experimentală de tip *„loyal wingman”*, dezvoltată pentru a răspunde cerințelor Air Force în cadrul programului Low-Cost Attritable Strike Demonstrator. Această platformă fără echipaj a efectuat primul său zbor în martie 2019 și a fost proiectată să sprijine avioanele de vânătoare folosind inteligența artificială. Deși Kratos a primit inițial un contract în 2021, ulterior, Forțele Aeriene au optat să continue colaborarea cu General Atomics, dezvoltatorul XQ-67A, considerând că XQ-58 este prea mic pentru a îndeplini toate cerințele rolului de *„loyal wingman”* (Spray, 2024). Totuși, Valkyrie rămâne relevant prin costul competitiv și prin faptul că a fost una dintre primele platforme care a utilizat AI pentru extinderea capacităților tactice.

În cadrul programului de aeronave de luptă colaborative al Forțelor Aeriene Regale Australiene (RAAF), Boeing Australia a dezvoltat aeronava MQ-28A Ghost Bat, special proiectată pentru a opera în echipă cu avioane pilotate precum F/A-18, EA-18G, F-35A și E-7 Wedgetail, integrând comportamente autonome și capabilități avansate de comunicare și fuziune a datelor între platforme.

Există numeroase inițiative și în zona Asia-Pacific. În cadrul programului de aeronave de luptă colaborative al Forțelor Aeriene Regale Australiene (RAAF), Boeing Australia a dezvoltat aeronava MQ-28A Ghost Bat, special proiectată pentru a opera în echipă cu avioane pilotate precum F/A-18, EA-18G, F-35A și E-7 Wedgetail, integrând comportamente autonome și capabilități avansate de comunicare și fuziune a datelor între platforme (Donald, 2025). MQ-28A Ghost Bat este considerat un pionier în domeniul sistemelor de luptă colaborative și are un potențial ridicat de integrare în programul CCA.

Și Coreea de Sud a accelerat considerabil eforturile pentru dezvoltarea platformelor autonome colaborative și aeronavelor fără echipaj la bord de tip *„loyal wingman”*, mizând pe o integrare între industria de apărare locală și sectorul guvernamental. Această strategie urmărește nu doar o modernizare accelerată a capabilităților militare proprii, ci și o compatibilitate crescută cu sistemele occidentale, având în vedere contextul regional tensionat și nevoia de interoperabilitate la nivelul alianțelor strategice. La începutul anului 2025, a fost prezentat

primul prototip al dronei stealth de tip *„loyal wingman”*, LOWUS (Low Observable Unmanned Wingman System), menită să fie operată în special alături de avionul de generație următoare KF-21 Boramae. Dezvoltată de Korean Air împreună cu Agency for Defense Development (ADD), LOWUS marchează un pas important în integrarea conceptului de *„manned-unmanned teaming”* (colaborarea om-mașină) la nivel național. Echipată cu tehnologii de reducere a semnăturii radar și având o configurație aerodinamică ce amintește de modelele americane, LOWUS este proiectată să execute misiuni de recunoaștere, război electronic și lovituri la sol în sprijinul avioanelor pilotate. Zborul inaugural al prototipului este prevăzut pentru sfârșitul anului 2025, iar testele în formație cu aeronave pilotate ar urma să debuteze până în 2027 (Newdick, 2025). Prin integrarea acestor aeronave fără echipaj la bord avansate, Coreea de Sud își consolidează autonomia industrială și capabilitățile militare.

În ultimul deceniu, China și-a accelerat considerabil investițiile în tehnologii militare avansate, poziționându-se în prima linie a competiției globale pentru supremația aeriană. Unul dintre cele mai dinamice și inovatoare segmente ale acestui efort îl reprezintă dezvoltarea unor drone de tip *„loyal wingman”* ca parte a programului CCA menite să sprijine și să extindă capabilitățile avioanelor de luptă. Programe precum Feihong FH-97A (Saballa, 2024) și inițiativele derulate de giganți ai industriei aeronautice chineze reflectă ambiția Beijingului de a recupera avansul luat de alte țări și de a se impune ca lider în domeniul aviației autonome militare.

În ultimul deceniu, China și-a accelerat considerabil investițiile în tehnologii militare avansate, poziționându-se în prima linie a competiției globale pentru supremația aeriană. Unul dintre cele mai dinamice și inovatoare segmente ale acestui efort îl reprezintă dezvoltarea unor drone de tip „loyal wingman” ca parte a programului CCA menite să sprijine și să extindă capabilitățile avioanelor de luptă.

Rusia dezvoltă activ programe avansate de drone de tip *„loyal wingman”* având ca obiectiv sporirea eficienței și flexibilității forțelor aeriene. Cel mai cunoscut proiect este drona stealth S-70 Okhotnik-B, destinată să opereze în tandem cu avionul de vânătoare Su-57, oferind capabilități de escortă, atac și recunoaștere cu grad ridicat de autonomie (Suciu, 2025). În paralel, Rusia explorează noi concepte, precum Grom, o dronă axată pe misiuni de lovire și sprijin, și testează integrarea inteligenței artificiale pentru controlul autonom al mai multor tipuri de drone pe câmpul de luptă (Defense News Aerospace, 2024). Deși stadiul de implementare al acestor proiecte este încă în dezvoltare, Rusia urmărește să-și consolideze capacitatea tehnologică

și să reducă decalajul față de inițiativele occidentale similare din domeniul aeronavelor de luptă colaborative.

Europa investește și ea accelerat în dezvoltarea platformelor autonome colaborative pentru viitoarele generații de forțe aeriene, urmărind să asigure competitivitatea strategică, autonomia tehnologică și interoperabilitatea cu aliații NATO. Cel mai ambițios proiect european din acest domeniu este Future Combat Air System (FCAS), inițiat de Franța, Germania și Spania. FCAS are ca scop construirea unei *„familii de sisteme”* ce va include atât un avion de vânătoare de generația a șasea, cât și drone de tip *„loyal wingman*”, denumite *„remote carriers”*. Aceste drone vor escorta avioane pilotate, vor efectua misiuni de recunoaștere, război electronic sau de atac și se vor integra într-o rețea pentru schimb rapid de informații și decizii optimizate pe câmpul de luptă (Orbital today, 2025).

Analiza stadiului actual al dezvoltării platformelor autonome colaborative arată că acestea nu mai reprezintă simple proiecte experimentale, ci devin rapid capabilități centrale în arhitectura militară a marilor puteri. De la SUA și aliații occidentali până la statele asiatice, competiția pentru integrarea acestor sisteme în forțele aeriene este una accelerată și intensă.

Analiza stadiului actual al dezvoltării platformelor autonome colaborative arată că acestea nu mai reprezintă simple proiecte experimentale, ci devin rapid capabilități centrale în arhitectura militară a marilor puteri. De la SUA și aliații occidentali până la statele asiatice, competiția pentru integrarea acestor sisteme în forțele aeriene este una accelerată și intensă. Evoluțiile recente demonstrează că succesul în acest domeniu nu depinde doar de progresul tehnologic, ci și de adaptarea organizațională, doctrinară și culturală a structurilor militare. Într-o lume marcată de rivalități geopolitice și de ritmul alert al inovației, platformele autonome colaborative vor redefini echilibrul de putere și vor contura modul în care se vor desfășura viitoarele conflicte.

DIMENSIUNEA UMANĂ ȘI CULTURALĂ

Dacă, pentru inginerii din laboratoarele de testare sau pentru companiile aerospațiale, provocarea platformelor autonome colaborative este una de cod, senzori și algoritmi, pentru piloți revoluția este mai subtilă și mult mai personală. A zbura *„umăr la umăr”* cu o dronă autonomă nu înseamnă doar adaptarea la o nouă tehnologie, ci schimbarea unei culturi profesionale, construită pe ideea că omul din cockpit este ultimul arbitru al luptei aeriene. În 2024, programul X-62A VISTA al US Air Force a adus această problemă în prim-plan când un F-16 experimental, echipat cu software de inteligență artificială,

a executat manevre autonome într-un scenariu de *„dog fight”* (luptă aeriană), în timp ce, în cabina din spate, un pilot uman avea doar rolul de *„siguranță”* (Kohler, 2024). Testele au arătat clar că sistemele cu inteligență artificială reacționează și iau decizii mult mai rapid decât piloții, iar concluziile sunt că AI-ul intră deja în spațiul lor și o face foarte repede.

Mulți recunosc avantajul tactic enorm de a avea drone de tip *„loyal wingman”* care să preia riscurile misiunii, să intre primele în raza inamică sau să preia sarcini consumatoare de timp. Dar, pe de altă parte, există o doză de reticență instinctivă față de sistemele autonome care iau decizii fără a explica întotdeauna logica din spate. Procesul de adaptare implică o tranziție de la un model centrat pe controlul uman direct către un model colaborativ, în care pilotul acționează drept manager al luptei, supraveghetor și arbitru al deciziilor generate de algoritmi autonomi.

Programul ACE (Air Combat Evolution) al DARPA explorează modul în care piloții umani și sistemele autonome pot coopera eficient în misiuni de luptă aeriană. Spre deosebire de testele tradiționale, accentul nu este pus doar pe capacitățile tehnice ale platformelor autonome, ci și pe modul în care pilotul uman își ajustează comportamentul și încrederea în deciziile algoritmului.

Programul ACE (Air Combat Evolution) al DARPA explorează modul în care piloții umani și sistemele autonome pot coopera eficient în misiuni de luptă aeriană. Spre deosebire de testele tradiționale, accentul nu este pus doar pe capacitățile tehnice ale platformelor autonome, ci și pe modul în care pilotul uman își ajustează comportamentul și încrederea în deciziile algoritmului. Practic, pilotul devine un coordonator al luptei, intervenind pentru decizii strategice sau de siguranță, în timp ce aeronavele autonome preiau sarcini tactice care se desfășoară la viteze imposibile pentru omul din cockpit (DARPA, 2024). În cadrul programului, piloții sunt expuși la scenarii în care autonomia dronelor poate fi activată sau dezactivată în timp real, învățând, astfel, să cedeze micro-deciziile către AI. În paralel, DARPA monitorizează răspunsurile fiziologice ale piloților, cum ar fi ritmul cardiac sau nivelul de stres, pentru a evalua încrederea în sistemele autonome și a identifica eventualele puncte de frustrare sau anxietate. Testele includ simulări de lupte aeriene unde sistemele autonome pot impune aeronavelor manevre mai rapide și mai agresive decât ar putea un pilot uman, oferind o lecție practică despre limitele și avantajele colaborării om-mașină. Rapiditatea și, într-o oarecare măsură, agresivitatea sunt date, în principal, de limitările structurale și tehnologice inerente (manevrabilitate, propulsie, putere de foc etc.) și mai puțin de luarea deciziei, unde algoritmii sunt net superiori

operatorilor umani. Scopul final al ACE nu este doar să demonstreze că aeronavele autonome pot zbura singure, ci să creeze un ecosistem de luptă aeriană în care piloți și platforme autonome lucrează împreună, sporind eficiența și reducând riscul pentru oameni. În același timp, programul se confruntă cu provocări culturale și etice: pilotul trebuie să accepte că AI poate lua decizii mai rapide, iar organizațiile trebuie să integreze această schimbare fără a slăbi încrederea în liderul uman al misiunii (Halpern, 2022).

Așadar, dimensiunea umană și culturală a introducerii platformelor autonome colaborative este cel puțin la fel de dificilă ca partea tehnică. Este nevoie de o educație profesională care să transforme piloții din executanți direcți în lideri de formație om-mașină, de interfețe care să explice pe scurt intenția algoritmului și de o cultură organizațională care să accepte că, în unele momente, AI poate fi mai rapidă. În esență, succesul ACP-urilor nu va depinde doar de evoluția tehnologică, ci și de disponibilitatea unei generații de aviatori de a împărți cerul cu o nouă categorie de *„colegi de echipaj”.*

Platformele autonome colaborative sunt adesea sisteme de tip „black box” (cutie neagră), ceea ce face dificil de înțeles cum și de ce se iau anumite decizii. Lipsa clarității subminează încrederea utilizatorilor și face dificilă supravegherea umană.

CONSIDERAȚII ETICE ȘI JURIDICE

Implementarea platformelor autonome colaborative ridică o serie de provocări etice, deoarece nu există, la acest moment, instrumente juridice care să poată răspunde provocărilor acestor tehnologii emergente.

Una dintre cele mai importante preocupări este delegarea deciziilor critice către sistemele de inteligență artificială, în special când ACP-urile operează în context militar unde pot avea consecințe letale. Această delegare necesită definirea clară a responsabilității pentru acțiunile sistemului autonom. Cine este responsabil în cazul erorilor de evaluare, daunelor colaterale sau încălcării drepturilor omului: utilizatorul, dezvoltatorul, operatorul sau chiar platforma (care nu are personalitate juridică)? Platformele autonome colaborative sunt adesea sisteme de tip *„black box”* (cutie neagră), ceea ce face dificil de înțeles cum și de ce se iau anumite decizii. Lipsa clarității subminează încrederea utilizatorilor și face dificilă supravegherea umană. Este esențial ca aceste sisteme să furnizeze explicații, astfel încât deciziile lor să poată fi înțelese și contestate, atunci când este necesar. Încrederea în sistemele autonome trebuie calibrată astfel

încât să evităm încrederea și automatizarea excesivă, care pot duce la o deprofesionalizare, adică degradarea abilităților umane esențiale necesare luării deciziilor. Soluții precum *„override points”* (puncte obligatorii de intervenție umană) și antrenamente pentru detectarea erorilor sunt esențiale (Merchán-Cruz, 2025).

Reglementarea platformelor autonome și a inteligenței artificiale la nivel global este departe de a fi unitară. În Statele Unite, abordarea tradițională favorizează standardele voluntare și responsabilitatea producătorilor, ceea ce lasă loc unei inovații rapide, dar poate crea lacune în ceea ce privește siguranța și protecția utilizatorilor. În Uniunea Europeană, se conturează un cadru mult mai strict prin AI Act, care clasifică aplicațiile AI în funcție de nivelul de risc și stabilește obligații clare de transparență, audit și răspundere. În schimb, China și alte state asiatice au adoptat măsuri centralizate, cu reguli stricte privind securitatea cibernetică, etichetarea datelor și obligația de localizare a acestora pe teritoriul național (Consensus Labs, 2025). Această diversitate de reglementări reflectă diferențe culturale, economice și politice, dar generează și o fragmentare a cadrului legal internațional. Pentru companiile care dezvoltă sau operează platforme autonome colaborative, acest context înseamnă incertitudine juridică, costuri suplimentare de conformitate și dificultăți în scalarea globală a proiectelor. Lipsa unui cadru comun global ridică și probleme de armonizare a standardelor etice și de siguranță, mai ales în sectoarele transfrontaliere precum transportul autonom, apărarea sau siguranța digitală.

Utilizând inteligența colectivă a roiurilor, ACP-urile pot reacționa rapid la schimbările din mediul operațional, pot redistribui automat resursele și pot influența deciziile tactice în timp real, sporind considerabil eficiența și reziliența misiunilor.

PERSPECTIVE ȘI PROVOCĂRI

Platformele autonome colaborative se află la începutul unei revoluții tehnologice ce va remodela profund acțiunile de luptă viitoare.

Una dintre tendințele actuale se îndreaptă către dezvoltarea roiurilor de drone. Utilizând inteligența colectivă a roiurilor, ACP-urile pot reacționa rapid la schimbările din mediul operațional, pot redistribui automat resursele și pot influența deciziile tactice în timp real, sporind considerabil eficiența și reziliența misiunilor. Inspirată din comportamentul insectelor sociale precum al albinelor sau al furnicilor, această inteligență se bazează pe coordonarea descentralizată a unui număr mare de aeronave care, prin interacțiunea

lor, manifestă un comportament emergent mult mai complex și eficient decât suma acțiunilor individuale (SDI, 2024). În contextul ACP-urilor, această abordare permite ca multiple aeronave autonome să coopereze în mod adaptiv și flexibil, realizând împreună sarcini complexe, precum recunoaștere, supraveghere sau atacuri coordonate, fără să necesite control direct pentru fiecare unitate în parte.

Totodată, integrarea cu *„legacy systems”* (sistemele clasice) reprezintă o provocare atât tehnică, precum și economică. În multe industrii, infrastructura actuală a fost concepută înainte de apariția platformelor autonome și nu a fost gândită pentru colaborarea cu entități inteligente sau auto-adaptive. Această lipsă de compatibilitate face ca implementarea soluțiilor noi să necesite investiții semnificative în modernizare, adaptare și interoperabilitate. Problema este accentuată de faptul că multe organizații funcționează cu sisteme critice ce nu pot fi întrerupte sau înlocuite rapid, ceea ce obligă la găsirea unor soluții de tip *„plug-and-play”* sau a unor straturi intermediare de integrare (middleware) care să faciliteze comunicarea între vechi și nou (Geihs, 2020). Aceste provocări nu sunt doar tehnice, ci și organizaționale: integrarea aeronavelor colaborative autonome presupune adaptarea proceselor de lucru, instruirea personalului și definirea unor standarde noi pentru a asigura funcționarea coerentă a întregului sistem.

Securitatea cibernetică rămâne un factor critic în dezvoltarea și operarea platformelor autonome colaborative. Pe măsură ce numărul conexiunilor și interacțiunilor crește, se extind și posibilitățile de atac disponibile actorilor rău-intenționați. Atacurile pot varia de la accesul neautorizat la date până la preluarea controlului asupra unor componente sau sisteme autonome, cu consecințe potențial catastrofale.

Securitatea cibernetică rămâne un factor critic în dezvoltarea și operarea platformelor autonome colaborative. Pe măsură ce numărul conexiunilor și interacțiunilor crește, se extind și posibilitățile de atac disponibile actorilor rău-intenționați. Atacurile pot varia de la accesul neautorizat la date până la preluarea controlului asupra unor componente sau sisteme autonome, cu consecințe potențial catastrofale.

Suplimentar față de protecția cibernetică, este necesar ca producătorii să ia în calcul și protecția electronică. Astfel de sisteme comunică între ele prin intermediul undelor electromagnetice, conducând astfel la creșterea amprentei electronice în mediul de lupă, fapt ce va fi exploatat de adversar atât pentru detenția timpurie, cât și pentru scoaterea din luptă prin acțiuni de război electronic sau chiar cinetice.

O evoluție previzibilă este migrarea ACP-urilor în toate mediile operaționale (aer, terestru, maritim și spațial), creând rețele multi-domeniu pentru schimb rapid de informații și decizii optimizate. AI generativă și algoritmii adaptativi vor permite sistemelor să-și îmbunătățească în mod constant performanțele, să anticipeze amenințări complexe și să se adapteze la schimbări imprevizibile. Prin urmare, evoluția platformelor autonome colaborative se conturează ca un proces accelerat, în care progresul tehnologic trebuie să fie însoțit de standardizare, securitate și integrare sustenabilă pentru a-și atinge pe deplin potențialul.

CONCLUZII

Platformele autonome colaborative reprezintă o revoluție tehnologică, aducând un salt semnificativ în eficiența și flexibilitatea desfășurării operațiilor militare. Capacitatea acestor sisteme de a opera atât autonom, cât și în colaborare cu aeronavele pilotate deschide noi posibilități pe câmpul de luptă, schimbând fundamental modul în care sunt concepute și executate misiunile.

Adoptarea pe scară largă a platformelor autonome colaborative va presupune aducerea de modificări profunde în doctrina militară și în structura forțelor armate, necesare pentru integrarea noilor tehnologii.

Adoptarea pe scară largă a platformelor autonome colaborative va presupune aducerea de modificări profunde în doctrina militară și în structura forțelor armate, necesare pentru integrarea noilor tehnologii.

Provocările etice și juridice rămân totuși un obstacol major în implementarea deplină a acestor tehnologii. Este urgentă dezvoltarea unor cadre legislative și reglementări internaționale clare, care să definească responsabilitățile și să asigure transparența modului în care aceste sisteme autonome iau decizii.

Investițiile majore ale principalilor actori statali reflectă importanța strategică majoră a ACP-urilor în cursa pentru supremația aeriană și tehnologică. Statele care vor reuși să integreze rapid și eficient aceste tehnologii vor dobândi un avantaj competitiv decisiv în domeniul securității și apărării. Astfel, platformele autonome colaborative nu sunt doar o inovație tehnologică, ci și un factor transformator, ce necesită o abordare echilibrată între progres și responsabilitate.

BIBLIOGRAFIE:

1. Air Force (3 martie 2025). *Air Force designates two Mission Design Series for collaborative combat aircraft*, https://www.af.mil/News/Article-Display/Article/4092641/air-force-designates-two-mission-design-series-for-collaborative-combat-aircraft/, accesat la 21 iulie 2025.
2. Airforce Technology (21 iunie 2024). *Collaborative Combat Aircraft (CCA), USA*, https://www.airforce-technology.com/projects/collaborative-combat-aircraft-cca-usa/?cf-view, accesat la 21 iulie 2026.
3. Airforce Technology (8 martie 2024). *Next Generation Air Dominance Programme*, https://www.airforce-technology.com/projects/next-generation-air-dominance-programme-us/?cf-view, accesat la 21 iulie 2025.
4. Anderson, K. (2025). *The Missing Pieces of NATO's Autonomous Collaborative Platform Strategy*. *Joint Air Power Competence Centre*, 35, 36.
5. Consensus Labs (8 august 2025). *AI Ethics in Autonomous Systems: Balancing Innovation, Safety & Accountability*, https://consensuslabs.ch/blog/ai-ethics-autonomous-systems-innovation-safety-accountability, accesat la 20 august 2025.
6. DARPA (17 aprilie 2024). *ACE Program Achieves World First for AI in Aerospace*, https://www.darpa.mil/news/2024/ace-ai-aerospace, accesat la 20 august 2025.
7. Defense News Aerospace (13 august 2024). *Russian Kronstadt Group presents new Grom-U wingman drone to assist Su-35 and Su-57 fighters,* https://armyrecognition.com/news/aerospace-news/2024/russian-kronstadt-group-presents-new-grom-u-wingman-drone-to-assist-su-35-and-su-57-fighters?highlight=WyJydXNzaWEiXQ%3D%3D, accesat la 12 august 2025.
8. Donald, D. (15 iunie 2025). *Boeing's Ghost Bat Readies for Interoperability Trials*, https://www.ainonline.com/aviation-news/defense/2025-06-15/boeings-ghost-bat-readies-interoperability-trials, accesat la 24 iukie 2025.
9. Gary, H., Mary, K. (3 mai 2024). *Spangdahlem Air Base*, https://www.spangdahlem.af.mil/News/Article/3764879/secaf-kendall-experiences-vista-of-future-flight-test-at-edwards-afb/, accesat la 7 octombrie 2025.
10. Geihs, K. (2020). *Engineering Challenges Ahead for Robot Teamworkin Dynamic Environments*. *Applied Sciences*.
11. Halpern, S. (17 ianuarie 2022). *The Rise of A.I. Fighter Pilots*, The New Yorker: https://www.newyorker.com/magazine/2022/01/24/the-rise-of-ai-fighter-pilots, accesat la 20 august 2025.
12. Kohler, C. (17 aprilie 2024). *USAF Test Pilot School and DARPA announce breakthrough in aerospace machine learning*, Edwards Air Force Base: https://www.edwards.af.mil/News/Display/Article/3744695/usaf-

test-pilot-school-and-darpa-announce-breakthrough-in-aerospace-machine-lea/, accesat la 13 octombrie 2025.
13. Merchán-Cruz, E.A., Gabelaia, I., Savrasovs, M., Hansen, M.F., Soe, S.&Rodriguez-Cañizo, R.G., Aragón-Camarasa, G. (2025). *Trust by Design: An Ethical Framework for Collaborative*. *Electronics*, 6, https://www.mdpi.com/2079-9292/14/10/1952, accesat la 2 iulie 2025.
14. Newdick, T. (26 februarie 2025). *South Korea's Loyal Wingman Air Combat Drone Unveiled*, https://www.yahoo.com/news/south-korea-loyal-wingman-air-233950776.html, accesat la 26 iulie 2026.
15. Orbital today (13 mai 2025). *Europe's Direction in Military Drone Development: Projects, Cooperation, and Counter-Drone Systems*, https://orbitaltoday.com/2025/05/13/europes-direction-in-military-drone-development-projects-cooperation-and-counter-drone-systems/, accesat la 26 iulie 2025.
16. Royal Air Force (2024). *Autonomous collaborative platform strategy.* Air Media Centre, HQ Air Command.
17. Saballa, J. (16 decembrie 2024). *China Develops Own 'Loyal Wingman' to Rival US*, The Defense Post: https://thedefensepost.com/2024/12/16/china-loyal-wingman-us/, accesat la 22 august 2025.
18. SDI (2024). *Military Drone Swarm Intelligence Explained*, https://sdi.ai/blog/military-drone-swarm-intelligence-explained/, accesat la 12 august 2025.
19. Spray, A. (22 decembrie 2024). *A Review Of UAVs In The USAF's Collaborative Combat Aircraft Programs*, https://simpleflying.com/review-uav-usaf-collaborative-combat-aircraft-programs/, accesat la 14 iulie 2025.
20. Suciu, P. (1 aprilie 2025). *Russia's Su-57 is Close to Getting Loyal Wingmen*, https://nationalinterest.org/blog/buzz/russias-su-57-is-close-to-getting-loyal-wingmen, accesat la 27 iulie 2025.
21. Venckunas, V. (8 martie 2023). *USAF lays out plans for NGAD, loyal wingmen numbers*, https://www.aerotime.aero/articles/usaf-lays-out-plans-for-ngad-loyal-wingmen-numbers, accesat la 28 august 2025.

CONCEPTUL DE PLUTON *„HUNTER-KILLER”* ȘI IMPLEMENTAREA ACESTUIA ÎN INFANTERIA MARINĂ PENTRU APĂRAREA DE COASTĂ ÎN DELTA DUNĂRII ȘI ÎN COMPLEXUL LAGUNAR RAZELM-SINOE (I)

Colonel Marius GHEORGHESCU

Comandantul Regimentului 307 Infanterie Marină „Heracleea”

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.03

The security environment into the Black Sea region is characterized by instability, strategic competition and increased risks of hybrid and conventional military actions.In the context of the ongoing Russia-Ukraine war, the ability to quickly detect, decide efficiently and strike accurately becomes essential for the defense of the coastal area in the Danube Delta and the Razelm-Sinoe lagoon area. The naval infantry, as a maneuver force in the riverine environment (delta and lagoon area), must be adapted for distributed, mobile and low-signature operations.

The implementation of the concept of the „Hunter-Killer” Platoon responds to these requirements by integrating the elements of reconnaissance, command-control and strike, into a flexible tactical structure. This concept allows the rapid transformation of the intelligence into effects on target, using modern sensors, communication networks and distributed firepower.

The article analyzes how the concept of the „Hunter-Killer” Platoon can be adapted and integrated at the level of the naval infantry unit of the Romanian military, for the Coastal Defense and the Danube Delta.

Keywords: „Hunter-Killer” Platoon; coastal defense; riverine environment; FPV attack micro-UAS; loitering munitions;

INTRODUCERE

În era modernă a războiului hibrid, apărarea de coastă a evoluat dincolo de conceptul tradițional, bazat pe poziții fixe de apărare antidesant maritim, întărite cu sisteme fixe de fortificații (cazemate) și sprijinite de artileria de coastă, baraje de mine marine și patrulări navale costiere. De regulă, acest concept este aplicabil apărării de coastă în sectoare largi de plaje nisipoase, favorabile accesului unor potențiale forțe amfibii inamice.

Mult mai complicat, complex, discontinuu și eterogen rămâne mediul operațional unic al Deltei Dunării și al complexului lagunar Razelm-Sinoe. Acesta prezintă atât avantaje strategice, dar și vulnerabilități majore în contextul unei potențiale agresiuni combinate dinspre Marea Neagră și sectorul de coastă nordic al acesteia, prin asalt amfibiu, incursiuni fluviale sau chiar prin forțarea ofensivă a forțelor dispersate pe un front larg, ceea ce face ca paradigma apărării de coastă în această zonă să necesite un alt tip de abordare.

Delta Dunării, împreună cu sectorul lagunar Razelm-Sinoe, formează un complex fluvial și litoral strategic, sensibil în zona de coastă a României care rămâne, în continuare, „călcâiul lui Ahile” al apărării de coastă.

Delta Dunării, împreună cu sectorul lagunar Razelm-Sinoe, formează un complex fluvial și litoral strategic, sensibil în zona de coastă a României care rămâne, în continuare, *„călcâiul lui Ahile”* al apărării de coastă. Geomorfologia acestora – o rețea bogată de canale fragmentate, zone mlăștinoase, vegetație abundentă (păduri, stufărișuri), ostroave, lacuri și lagune puțin adânci – oferă posibilități de ascundere/camuflaj naturale pentru forțe mici și mobile, dar, concomitent, prezintă și vulnerabilități în cadrul unor incursiuni de natură neconvențională sau hibridă, lansate din Marea Neagră sau pe fluviul Dunărea (pe brațele fluviale și canalele conexe).

Adoptarea unui model avansat de cercetare și atac, descris oarecum lacunar în publicațiile doctrinare ale aliaților – conceptul *„Hunter-Killer”* sau *pluton „Hunter-Killer”* – în cadrul infanteriei marine, poate transforma aceste caracteristici ale terenului în avantaje defensive, prin combinarea descoperirii persistente a țintelor, a descentralizării deciziilor tactice și a aplicării distribuite a focului precis.

Pentru a consolida capacitățile de descurajare și apărare în Delta Dunării și complexul lagunar Razelm-Sinoe, infanteria marină ar putea adopta conceptul *plutonului „Hunter-Killer”,* utilizat inițial atât în Corpul de Infanterie Marină, cât și în Forțele Terestre ale Armatei SUA, pentru a se adapta optim mediului specific deltaic și lagunar. Prezentul articol explorează analitic modul în care o astfel de adaptare doctrinară ar putea îmbunătăți postura defensivă a României în aceste zone critice.

MEDIUL OPERAȚIONAL ÎN DELTA DUNĂRII ȘI COMPLEXUL LAGUNAR RAZELM-SINOE

Delta Dunării, a doua deltă ca mărime a Europei, constituie un labirint complex de canale și o câmpie aluvionară formată din mlaștini, ostroave, grinduri nisipoase acoperite cu vegetație bogată (stufăriș și pădure), oferind atât posibilități de ascundere, cât și o serie de constrângeri forțelor destinate apărării de coastă.

Delta Dunării, a doua deltă ca mărime a Europei, constituie un labirint complex de canale și o câmpie aluvionară formată din mlaștini, ostroave, grinduri nisipoase acoperite cu vegetație bogată (stufăriș și pădure), oferind atât posibilități de ascundere, cât și o serie de constrângeri forțelor destinate apărării de coastă *(figura 1)*. La sud, complexul lagunar Razelm-Sinoe formează o barieră naturală între Marea Neagră și zona terestră interioară coastei.

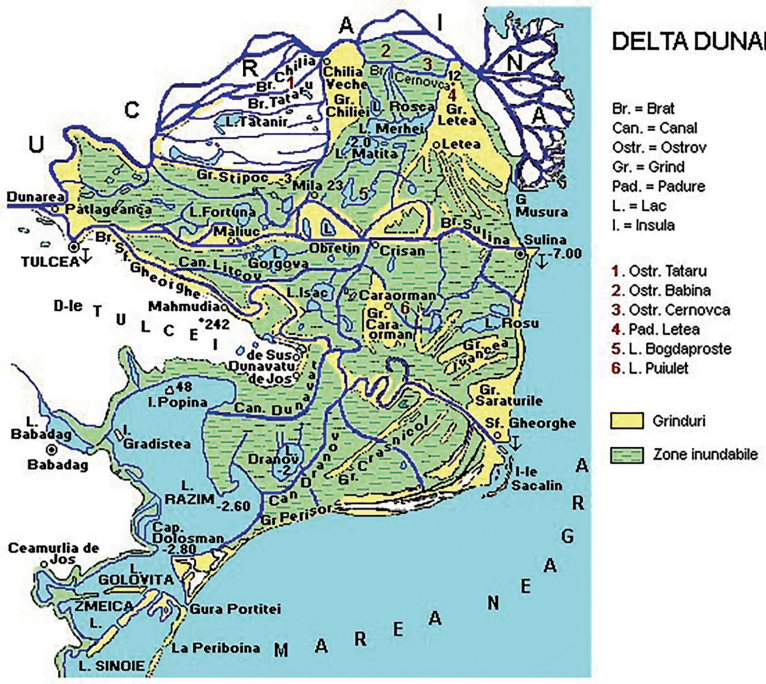

Figura 1: Delta Dunării și complexul lagunar Razelm-Sinoe
(https://roteaprofu.wordpress.com/wp-content/uploads/2013/11/delta.jpg)

Deși configurația geomorfologică a Deltei Dunării (inclusiv complexul lagunar Razelm-Sinoe) îngreunează major invaziala scară largă cu forțe mecanizate, acestea oferă totuși o serie de potențiale rute de infiltrare pentru mici detașamente inamice specializate (amfibii sau aeropurtate), forțe pentru operații speciale, grupuri ISR (cercetare-diversiune) sau sisteme fără pilot (aeriene/UAS și navale de suprafață/ USV), lansate de pe coasta nordică/nord-vestică a Mării Negre sau din chiar din Peninsula Crimeea ocupată.

Complexul lagunar Razelm-Sinoe constă într-un sistem de lagune (lacuri litorale) întinse, semi-închise, puțin adânci, conectate la Marea Neagră și la Delta Dunării prin canale; adâncimile sunt, de obicei, mici (adâncimi maxime adesea sub 4 m), iar hidrologia variază în funcție de anotimp și de afluxul de apă dulce. Aceste constrângeri fizice limitează drastic mobilitatea sistemelor de luptă de mare gabarit și a unităților (marilor unități) mecanizate, favorizând în același timp mobilitatea ambarcațiunilor mici, a subunităților amfibii și a sistemelor fără pilot – exact platformele pe care atât apărătorii, cât și un adversar le-ar folosi într-o incursiune localizată.

Labirintul de sisteme de luptă și insule al Deltei Dunării amplifică și mai mult ascunderea și complică operațiile militare la scară largă, facilitând o apărare *distribuită*, bazată pe senzori, extrem de aplicabilă.

Lecțiile învățate din războiul ruso-ucrainean, care combină cercetarea, războiul electronic, artileria/ rachetele terestre, mișcările neregulate ale trupelor și folosirea pe scară largă a dronelor FPV de cercetare-atac, fac ca aceste zone să fie deosebit de vulnerabile dacă sunt lăsate insuficient apărate.

PRECEDENTE ISTORICE RECENTE

Lecțiile învățate din războiul ruso-ucrainean, care combină cercetarea, războiul electronic, artileria/ rachetele terestre, mișcările neregulate ale trupelor și folosirea pe scară largă a dronelor FPV de cercetare-atac, fac ca aceste zone să fie deosebit de vulnerabile dacă sunt lăsate insuficient apărate. În acest sens, menționăm două exemple recente, cele mai relevante pentru fizionomia luptei în mediul fluvial-deltaic și pentru a permite tranziția la subiectul articolului: *bătălia pentru capul de pod Krinky* și *bătălia de la Siverski-Donețț, în apropiere de Bilohorivka*. Aceste zone din Ucraina au asemănări (chiar similarități) geo-morfologice cu zona Deltei Dunării și a complexului lagunar Razelm-Sinoe.

Lecția învățată nr. 1 (ucraineană): victoria forțelor ruse în bătălia pentru capul de pod Krinky (octombrie 2023-iunie 2024) de pe malul estic al fluviului Nipru, unde infanteria marină ucraineană

(sprijinită de forțe de apărare teritorială), în încercarea de a cuceri capul de pod printr-o operație amfibie fluvială (al cărei obiectiv era să redirecționeze efortul forțelor ruse din Donbass către frontul de sud prin dezorganizarea sprijinul logistic rusesc pe autostrada M-14 și deschiderea unei direcții ofensive pentru accesul către Peninsula Crimeea), a suferit o înfrângere grea, considerată unul dintre cele mai grele capitole ale războiului. Reamintim că, în sectorul fluvial Herson-Nova Kahovka, al Niprului, terenul are foarte multe similarități cu terenul din Delta Dunării și complexul lagunar Razelm-Sinoe. Analiștii militari și rapoartele din prima linie evidențiază câteva lecții relevante pentru lupta în mediul fluvial:

- *uzura statică (attrition) cu costuri ridicate* constituie principala lecție – costul uman extrem al cuceririi și menținerii unui cap de pod *„simbolic”* fără mijloacele de a-l extinde; pușcașii marini ucraineni au fost frecvent supuși unui foc intens și prelungit, în condițiile unui spațiu de manevră foarte limitat. Supraviețuitorii și analiștii au remarcat că scopul final de a pătrunde adânc în teritoriul ocupat (până la 80 km) era aproape imposibil de realizat în aceste condiții *(figura 2);*

Figura 2: Concepția și intenția probabilă a operațiilor infanteriei marine ucrainene la Krinky pentru cucerirea și securizarea unui cap de pod în sprijinul operațiilor subsecvente/ulterioare
(https://www.nzz.ch/english/is-the-ukrainian-army-preparing-a-breakthrough-strike-ld.1770483
https://www.reddit.com/r/MapPorn/comments/1b4nun6/battle_for_krynky_kherson_oblast_ukraine/#lightbox)

- *vulnerabilitatea logisticii fluviale* – operațiile amfibii pe un fluviu major, precum Nipru, se confruntă cu riscuri extreme de *„blocaj”*; în primul rând, liniile fluviale de aprovizionare-desantul amfibiu ucrainean s-a bazat pe operații cu ambarcațiuni mici, care erau ținte constante pentru dronele FPV și artileria rusă; de asemenea, acțiunile de evacuare medicală au fost afectate, pentru că erau foarte periculoase, ducând adesea la *„pierderi nenumărate”* în rândul unităților de elită, precum și în cadrul Brigăzilor 35 Infanterie Marină și 126 Apărare Teritorială ucrainene;
- *rolul acțiunilor de interdicție fluvială executate de către forțele ruse cudrone/UAS* – bătălia de la Krinky a demonstrat că sistemele de război electronic moderne și saturația dronelor pot neutraliza avantajele amfibii/fluviale tradiționale; deși dronele ucrainene au ajutat inițial la neutralizarea blindatelor ruse ce apărau malul estic, lipsa echipamentului greu ucrainean pentru sprijin pe malul estic a făcut că pușcașii marini ucraineni să fie adesea *„blocați*” într-o amprentă mică; până în iunie 2024, capul de pod a devenit imposibil de menținut, după ce forțele ruse au intensificat focul combinat și prelungit, distrugând majoritatea pozițiilor defensive ucrainene din capul de pod. În iulie 2024, forțele ucrainene s-au retras oficial din zona Krinky, deoarece pozițiile au fost considerate distruse și imposibil de menținut *(figura 3).*

Figura 3: După circa 9 luni de luptă, capul de pod Krinky a fost transformat într-o zonă complet distrusă (https://english.nv.ua/russian-war/ukrainian-marines-secret-dnipro-landing-exposed-chaos-heroism-and-unfinished-goals-50520483.html)

Lecția învățată nr. 2 (rusă): blocarea și distrugerea Grupului Tactic Batalionar (BTG)/din Brigada 74 Mecanizată a forțelor ruse, care a încercat să traverseze râul Siverski Donețˡ *(figura 4);* pe 11 mai 2022, forțele ucrainene din cadrul Brigăzii 79 Asalt Aerian au reușit să distrugă un grup tactic batalionar (BTG) rus, care încerca să traverseze râul Siverski-Donețˡ, de importanță strategică, în regiunea Donbas. Angajând forțe sprijinite de drone de cercetare artilerie (Brigada 27 Artilerie, inclusiv aruncătoare de proiectile reactive Uragan) și muniții *„kamikaze"* Switchblade-300 (antipersonal)/-600 (antitanc), forțele ucrainene au distrus un pod de pontoane rusesc împreună cu cel puțin 6 tancuri, 14 mașini de luptă ale infanteriei BMP, 7 vehicule amfibii MT-LB, un remorcher și alte cinci vehicule blindate, exact pe timpul traversării, neutralizând efectiv întregul Grup Tactic Batalionar (BTG) rus, în momentul în care era cel mai vulnerabil, cu toate forțele dispuse deopotrivă în raioanele (apropiate) de plecare la traversare/forțare (staționate) și în timpul traversării (în deplasare pe podul de pontoane), cu măsuri reduse de siguranță a traversării.

Din punct de vedere istoric, Regimentul de Infanterie Marină din cadrul Forțelor Navale rămâne singura unitate organizată, instruită și experimentată ca forță de desant amfibiu destinată pentru operații fluviale și operații amfibii în mediul fluvial și litoral, având experiență doctrinară și practic-aplicativă în apărarea sectorului fluvial, deltaic și lagunar al zonei de coastă.

Trebuie să reamintim, de asemenea, că, în sectorul traversării peste râul Siverski-Donețˡ, terenul are foarte multe similarități geomorfologice cu terenul din Delta Dunării.

Din punct de vedere istoric, Regimentul de Infanterie Marină din cadrul Forțelor Navale rămâne singura unitate organizată, instruită și experimentată ca forță de desant amfibiu destinată pentru operații fluviale și operații amfibii în mediul fluvial și litoral, având experiență doctrinară și practic-aplicativă în apărarea sectorului fluvial, deltaic și lagunar al zonei de coastă. Conversia acestei baze instituționale într-un set de plutoane moderne de tip Hunter-Killer necesită ajustări doctrinare (cu accent pe comanda descentralizată a misiunilor), transformări organizaționale (echipe mixte mici de cercetare-atac), instruire specializată și investiții în echipamente critice, cum ar fi: drone de diferite categorii (micro/mini-UAS), muniții de tip *„kamikaze"/„loitering munitions"*, sisteme portabile de lansare rachete antiblindate (optimizate pentru utilizarea în zona fluvial-litorală), sisteme portabile

[1] Digital Forensic Research Group, *Russian War Report: Drone Footage Confirms Failed Russian Military Pontoon Crossing*, Atlantic Council, 13 mai 2022, https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/russian-war-report-drone-footage-confirms-failed-russian-military-pontoon-crossing/.

de apărarea antiaeriană și C-UAS, sisteme portabile de război electronic, sisteme/soluții portabile de comunicații-informatică tactice criptate, vehicule tactice ultra-ușoare și ambarcațiuni rapide de patrulare fluvial-costieră.

Figura 4: Punctul de trecere al Grupului Tactic Batalionar rus peste râul Siverski-Donеț, după neutralizarea acestuia de către artileria ucraineană
(https://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/russian-war-report-drone-footage-confirms-failed-russian-military-pontoon-crossing/; https://dupuyinstitute.org/2022/06/09/the-severskii-donets-river-crossing-operation/)

Concentrarea existentă a unității pe zonele fluviale și litorale oferă o bază solidă pentru această transformare.

(Partea a doua a articolului va fi publicată în ediția viitoare.)

RESURSE BIBLIOGRAFICE:

1. AJP-3.9, Allied Joint Doctrine for Joint Targeting (noiembrie 2021).
2. Alford, J.D., gl.-mr. (15 mai 2022). *Implementation of the Hunter Killer Platoon – utilizing the arms room concept; from weapons platoon to hunter killer platoon*, Marine Corps Association, https://www.mca-marines.org/wp-content/uploads/Implementation-of-the-Hunter-Killer-Platoon.pdf, accesat la 22 septembrie 2025.
3. Baldwin, I. (22 iulie 2019). *Top 5 Lessons in DATEing: An OPFOR Platoon Commander's Perspective*, https://cove.army.gov.au/article/top-5-lessons-dateing-opfor-platoon-commanders-perspective, accesat la 20 septembrie 2025.

4. Barker, J., cap. (31 martie 2025). *Marine Corps Launches Attack Drone Team*, https://www.marines.mil/News/News-Display/Article/4139734/marine-corps-launches-attack-drone-team/, accesat la 21 septembrie 2025.
5. *Force Design 2030 – Annual Update* (15 mai 2022), https://www.marines.mil/Portals/1/Docs/Force_Design_2030_Annual_Update_May_2022.pdf, accesat la 22 septembrie 2025.
6. Gündoğar, A. (8 iunie 2025). *U.S. Army's Revolutionary Hunter Killer Platoon Strategy*, https://salvacybersec.medium.com/u-s-armys-revolutionary-hunter-killer-platoon-strategy-523c51f39430, accesat la 21 octombrie 2025.
7. *Inside France's New Hunter-Killer Drone Squadron* (15 august 2025), https://www.battleorder.org/post/edc25, accesat la 22 septembrie 2025.
8. *Inside the Hunter Killer Platoon of 101st Airborne Division*, 20 decembrie 2025, You Tube, https://www.youtube.com/watch?v=9U2IpUG8Stg; https://www.realcleardefense.com/video/2024/06/25/inside_the_hunter_killer_platoon_of_the_101st_airborne_division_1040254.html, accesat la 20 septembrie 2025.
9. Nelson, P., cpt. (3 septembrie 2025). *The Multi-Purpose Company: Shaping the Future Battlefield through Innovation, Sensors, and Destruction*, https://www.army.mil/article/288012/the_multi_purpose_company_shaping_the_future_battlefield_through_innovation_sensors_and_destruction, accesat la 22 septembrie 2025.
10. Nieberg, P. (21 mai 2025). *The Army wants more drones, electronic warfare tech. This unit is the guinea pig. The 3rd Infantry Division is experimenting with specialized teams that focus on drones and electronic warfare, in order to test out the Army's plan for fighting the next ,big war,* Task and Purpose, https://taskandpurpose.com/news/3rd-infantry-division-technology-europe/, accesat la 20 septembrie 2025.
11. Olson, W. (22 octombrie 2024). *Drones, new squadvehicle are key to 'hunter-killer' Army platoons*, Stars and Stripes, https://www.stripes.com/branches/army/2024-10-21/army-hunter-killer-platoons-15585371.html, accesat la 21 octombrie 2025.
12. Parker, M., lt., *The Multi-Domain Effects Platoon: A Brigade-Level Solution for Multidomain Operations*, https://www.army.mil/article/288009/the_multi_domain_effects_platoon_a_brigade_level_solution_for_multidomain_operations, accesat la 3 septembrie 2025.

13. Parrott, S. (14 februarie 2022). *Strike Platoon: Employment of Loitering Munitions in the Battalion Landing Team*, https://smallwarsjournal.com/2022/02/14/strike-platoon-employment-loitering-munitions-battalion-landing-team/, accesat la 20 septembrie 2025.
14. Soo Kim, J., lt., *Beyond Force Design 2030: Preparing for Fourth-Generation Combat*, https://www.usni.org/magazines/proceedings/2022/november/beyond-force-design-2030-preparing-fourth-generation-combat, accesat la 22 septembrie 2025.

HEDGING STRATEGIC ȘI DINAMICA REZILIENȚEI PE FLANCUL ESTIC: ROMÂNIA ÎNTRE SUA, NATO ȘI UE

Maior dr. Sînziana IANCU

Centrul Euro-Atlantic pentru Reziliență, Ministerul Afacerilor Externe

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.04

Starting from the theoretical framework of strategic hedging, Romania does not adopt a classical model of balancing between great powers, but a limited and intra-allied hedge, compatible with its Euro-Atlantic commitments. The Strategic Partnership with the US, as a pillar of military security and deterrence on the eastern flank, contributes substantially to the strategic balance/hedging position adopted by Romania, while capitalizing on the European dimension for development, resilience and strategic stability.

Prospectively, Romania is not in a process of strategic reorientation from the US to the EU, but in a pragmatic recalibration of the balance between the two dimensions, consistent with the national and Euro-Atlantic strategic documents. In this respect, strengthening Romania's strategic profile in the Black Sea region, increasing the level of its own capabilities, but also maintaining cooperation within NATO and the EU define the conditions for transforming strategic hedging into a multiplier of geopolitical resilience and influence.

Keywords: deterrence; hedging; Black Sea region; military security; Romania;

PROLEGOMENE

Securitatea – un concept fundamental în trilogia care cuprinde existența statului, apărarea suveranității și axiologia statală conservată în cultura populației și pe teritoriul național. Securitatea statului este definită de capabilitățile pe care acesta le deține și le utilizează pentru a descuraja nu doar amenințările interne, ci și pe cele externe. În ceea ce privește România, securitatea națională necesită o atenție deosebită, având în vedere dinamica permanentă a aspectelor geopolitice, în special în proximitatea sa geografică. Volatilitatea mediului de securitate, numeroasele riscuri, vulnerabilități și amenințări, competiția globală și instabilitatea în creștere la nivel mondial conturează, în mod cumulativ, un scenariu al incertitudinii, temerilor și confuziei.

Securitatea națională necesită o atenție deosebită, având în vedere dinamica permanentă a aspectelor geopolitice, în special în proximitatea sa geografică. Volatilitatea mediului de securitate, numeroasele riscuri, vulnerabilități și amenințări, competiția globală și instabilitatea în creștere la nivel mondial conturează, în mod cumulativ, un scenariu al incertitudinii, temerilor și confuziei.

În ultimii ani, conceptul de *securitate națională* a evoluat dincolo de simpla apărare militară convențională. Pe lângă confruntarea armată, amenințările contemporane sunt din ce în ce mai complexe, materializându-se prin campanii de dezinformare, atacuri cibernetice, presiuni economice și, în mod evident, izolare diplomatică (Constantin, 2025). Prin urmare, necesitatea unor strategii fezabile devine o preocupare stringentă. România conștientizează faptul că alinierea și cooperarea cu organizațiile internaționale reprezintă unele dintre avantajele sale strategice. Aceasta nu doar că obține sprijin politic și decizional, dar, prin implicarea sa în formate regionale, precum exercițiile de instruire NATO, Inițiativa celor Trei Mări și eforturile de politică externă ale Uniunii Europene, beneficiază și de o agendă de securitate mutuală și colectivă (NATO, 2022). Toate aceste organizații au rolul de a consolida angajamentele de securitate și de a extinde anvergura diplomatică.

Un stat ca România, aflat permanent la intersecția unor interese majore în zona Mării Negre, nu își permite să se alinieze exclusiv la politica și direcția unui stat, organizații internaționale sau alianțe. În schimb, statul român își asumă menținerea unui anumit nivel de flexibilitate în diversitatea relațiilor internaționale. Astfel, România,

fiind atât stat membru al NATO, cât și al UE, adoptă o politică europeană, în paralel cu una transatlantică, creând o gamă largă de opțiuni și alianțe strategice. Această dublă abordare ajută România să devină atât beneficiar, dar și furnizor de stabilitate în spațiul Mării Negre.

Într-un context definit de insecuritate și numeroase evenimente inopinate de tip *„Black Swan”* sau chiar *„Grey Rhino”* în situații predictibile, dar ignorate, sprijinite de metode hibride, pornind de la atacuri cibernetice și ajungând la spionaj și acțiuni de dezinformare și sabotaj, conceptul de *„hedging strategic”* capătă o relevanță determinantă, în special din punct de vedere al rezilienței în relațiile de cooperare internațională.

Consolidarea Parteneriatului Strategic cu SUA, consacrat oficial în anul 1997 și aprofundat ulterior printr-o cooperare militară, politică și tehnologică susținută, a transformat România într-un aliat de prim rang al NATO și un veritabil pilon de stabilitate regional, confirmând, astfel, importanța rolului României în arhitectura de securitate a flancului estic al Alianței.

În acest sens, consolidarea Parteneriatului Strategic cu SUA, consacrat oficial în anul 1997 și aprofundat ulterior printr-o cooperare militară, politică și tehnologică susținută, a transformat România într-un aliat de prim rang al NATO și un veritabil pilon de stabilitate regional, confirmând, astfel, importanța rolului României în arhitectura de securitate a flancului estic al Alianței. Această ambivalență – parteneriatul strategic cu SUA și apartenența la UE – oferă României, pe lângă o responsabilitate dublu direcționată, și o dublă umbrelă de protecție. Prezenta lucrare examinează interacțiunea dintre aceste două dimensiuni, evidențiind beneficiile asociate menținerii unui echilibru strategic coerent.

PARTENERIATELE STRATEGICE ALE ROMÂNIEI – PILOANE ALE POLITICII EXTERNE ȘI DE SECURITATE A ROMÂNIEI

România are, în prezent, 14 parteneriate strategice, cu SUA, Azerbaidjan, Republica Coreea, Franța, Bulgaria, Italia, Japonia, Georgia, Regatul Unit al Marii Britanii şi al Irlandei de Nord, Polonia, Turcia, Ungaria, Spania și Moldova. Totodată, România are creionată și o relație specială cu India și Republica Populară Chineză. Cronologic, relația României cu aceste state a fost ridicată la nivel de parteneriat strategic, astfel (MAE, 2025):

❖ În 1997, cu SUA (11 iulie): Consolidarea parteneriatului strategic dintre SUA și România a fost oficializată, în timp, atât prin *„Declarația comună cu privire la Parteneriatul Strategic pentru Secolul XXI între România şi Statele Unite ale Americii”*, adoptată la 13 septembrie 2011, la Washington, de către președintele României

şi omologul său american, cât și prin *„Declarația comună cu privire la implementarea Parteneriatului Strategic pentru Secolul XXI între România şi Statele Unite ale Americii”*, adoptată la 19 iunie 2018, la București, de către delegațiile celor două părți la Reuniunea la nivel politic de Dialog Strategic România-SUA, respectiv de *„Declarația Comună a Președintelui României, Klaus Iohannis, și a Președintelui Statelor Unite ale Americii, Donald J. Trump”*, din 20 august 2019, de la Washington D.C.

❖ În același an (1997), cu Italia (17 aprilie): prin semnarea *Declaraţiei comune a miniştrilor afacerilor externe ai României şi Italiei privind Parteneriatul Strategic româno-italian*. Ulterior, la data de 9 ianuarie 2008, la Bucureşti, miniştrii de externe ai României și Italiei au semnat *Declaraţia Comună a miniştrilor afacerilor externe ai României şi Republicii Italiene privind Parteneriatul Strategic Consolidat româno-italian*.

La data de 9 ianuarie 2008, la București, miniștrii de externe ai României și Italiei au semnat Declarația Comună a miniștrilor afacerilor externe ai României și Republicii Italiene privind Parteneriatul Strategic Consolidat româno-italian.

❖ În anul 2002, cu Ungaria (29 noiembrie): prin intermediul semnării *Declaraţiei privind cooperarea și parteneriatul strategic româno-ungar pentru Europa în secolul XXI*.

❖ La un an distanță (2003), cu Marea Britanie (iunie), prin adoptarea documentului intitulat *Marea Britanie şi România în Europa: Parteneriat Strategic*. Ulterior, în iunie 2011, a fost convenită *Declaraţia Comună privind relansarea Parteneriatului Strategic dintre România şi Marea Britanie*.

❖ În 2008, cu Republica Coreea (8 septembrie): prin semnarea *Declaraţiei comune privind stabilirea unui Parteneriat Strategic între România şi Republica Coreea*.

❖ La două luni distanță (2008), cu Franța (februarie): prin semnarea, la București, a *Declaraţiei comune*, de către președinții celor două state. Ulterior, în noiembrie 2018, cei doi șefi de stat au semnat, la Paris, o nouă *Declarație politică asupra Parteneriatului Strategic*.

❖ În anul 2009, cu Azerbaijan (30 septembrie): prin semnarea *Declarației privind stabilirea unui parteneriat strategic între România şi Republica Azerbaidjan*, cu ocazia vizitei oficiale în România a preşedintelui azer, Ilham Aliyev (28-30 septembrie 2009).

❖ Imediat apoi, în 2009, cu Polonia (7 octombrie): prin semnarea *Declaraţiei Comune a Preşedinţilor României şi Republicii Polone*, cu ocazia vizitei Preşedintelui Republicii Polone în România.

❖ Ulterior, în 2010, cu Moldova (27 aprilie): prin semnarea, la București, a *Declarației privind instituirea unui parteneriat strategic între România şi Republica Moldova pentru integrarea europeană a Republicii Moldova*.

❖ În 2011, cu Turcia (12-13 decembrie): prin semnarea *Declarației Comune a Parteneriatului Strategic dintre România şi Republica Turcia*, cu ocazia vizitei de stat a președintelui României în Republica Turcia.

❖ În anul 2013, cu Spania (22 iulie): prin anunțul prim-ministrului României şi al preşedintelui guvernului spaniol, în cadrul conferinţei de presă comune, referitor la decizia politică de stabilire a parteneriatului strategic între cele două state.

❖ În 2022, cu Georgia (11 octombrie): prin semnarea *Declarației privind stabilirea unui Parteneriat Strategic între România și Georgia,* cu ocazia vizitei oficiale în România a președintelui Georgiei, doamna Salome Zourabichvili (10-12 octombrie 2022).

La data de 8 martie 2013, la New Delhi, miniștrii de externe ai României și Indiei au semnat Declarația Comună privind stabilirea unui Parteneriat Extins între România și India.

❖ Peste un an, în 2023, cu Japonia (7 martie): prin semnarea *Declarației Comune de Instituire a Parteneriatului Strategic dintre România și Japonia* de către președintele României, domnul Klaus Iohannis, și prim-ministrul Japoniei, Fumio Kishida, cu ocazia vizitei oficiale întreprinse de șeful statului român în Japonia, în perioada 6-10 martie 2023.

❖ În același an (2023), cu Bulgaria (15 martie): prin semnarea *Declarației Parteneriatului Strategic dintre România și Republica Bulgaria*, de către cei doi șefi de stat, la Sofia.

La data de 8 martie 2013, la New Delhi, miniștrii de externe ai României și Indiei au semnat *Declarația Comună privind stabilirea unui Parteneriat Extins între România și India.* Ulterior, la 23 februarie 2024, a fost adoptată *Declarația comună aniversară, ca urmare a 10 ani de la stabilirea Parteneriatului Extins între România şi India în 2013 (Joint Declaration following the 10th Anniversary of the Signing of the Joint Statement on Establishing Extensive Partnership between Romania and India).* Totodată, în anul 2004, a fost semnată o declaraţie politică comună, la nivel de preşedinte, cu ocazia vizitei preşedintelui chinez, Hu Jintao, în România, intitulată *Declarația Comună a României și a Republicii Populare Chineze privind Stabilirea unui Parteneriat Amplu de Prietenie și Cooperare* (MAE, 2025).

Aceste parteneriate ale României definesc o mare parte din politica externă și de securitate a României, fiecare dintre acestea fiind o reușită în strategiile de gestionare a relațiilor internaționale.

Parteneriatul strategic dintre România și SUA – element esențial al triadei de acțiune din politica externă și de securitate a României

De la lansarea sa, parteneriatul strategic a reprezentat un reper esențial al politicii externe a României, precum şi un instrument eficient de cooperare în sprijinul eforturilor țării noastre de reformă în domeniile politic, economic, militar și administrativ (Ib.).

În conformitate cu Strategia Națională de Apărare a Țării anterioară (pentru perioada 2020-2024) (Administrația Prezidențială, 2020), precum și cu cea actuală, care prevede perioada 2025-2030 (Administrația Prezidențială, 2026), aprofundarea și extinderea Parteneriatului Strategic cu SUA este una dintre componentele triadei de acțiune care fundamentează politica externă și de securitate a României.

„România și-a consolidat poziția prin solidaritate și loialitate față de aliați, dar și prin urmărirea consecventă a propriilor interese. Astfel, independența și solidaritatea se întăresc reciproc: una nu poate exista pe deplin fără cealaltă”.

România îşi construieşte strategia de securitate pornind de la premisa că principalele sale garanţii sunt apartenenţa la NATO şi relaţia privilegiată cu SUA, partener care îi împărtăşeşte percepţia asupra nivelului ameninţărilor în zona frontierei estice a Alianţei (Ib.).

În actuala strategie de securitate a țării, pentru perioada 2025-2030, conceptul central este reprezentat de *„independența solidară”*, concept care a rezultat, potrivit analiștilor, atât din analiza situației actuale din teren, cât și dintr-o viziune de dezvoltare pe termen mediu: *„(...) România este văzută ca o țară mai sigură pe propriile capacități, deși instituțiile nu s-au adaptat încă în totalitate ritmului de evoluție al societății și economiei.”* (Popovici, 2025). Potrivit strategiei, *independența solidară* nu poate apărea în afara mediului internațional. În acest sens, apartenența la structuri, precum NATO și UE, contextualizează acest concept, oferindu-i relevanță și credibilitate: *„România și-a consolidat poziția prin solidaritate și loialitate față de aliați, dar și prin urmărirea consecventă a propriilor interese. Astfel, independența și solidaritatea se întăresc reciproc: **una nu poate exista pe deplin fără cealaltă**”*. (Ib.). De asemenea, pe plan internațional, documentul acordă o importanță

majoră Parteneriatului Strategic cu SUA, considerat un pilon esențial al securității și prosperității României (Ib.). În context, prezența militară americană și investițiile SUA în domeniul strategic sunt văzute ca elemente care întăresc bazele securității naționale.

Evoluția parteneriatului strategic dintre România și SUA

Ridicarea relațiilor româno-americane la nivel de Parteneriat Strategic, în vara anului 1997, a reprezentat un moment de inflexiune major în politica externă și de securitate a României post-Război Rece. Vizita la București a președintelui american William (Bill) J. Clinton a transmis un semnal politic puternic privind susținerea parcursului euroatlantic al României și a deschis calea unei cooperări aprofundate, ancorată în valori comune și interese strategice convergente. Dialogul diplomatic ulterior, concretizat prin schimburi oficiale la nivelul ministerelor de externe și prin definirea domeniilor prioritare de cooperare, a pus bazele unei relații bilaterale structurale și de durată.

Dimensiunea militară a parteneriatului a cunoscut o consolidare semnificativă începând cu mijlocul anilor 2000. Acordul privind prezența și activitățile forțelor Statelor Unite pe teritoriul României a creat premisele unei cooperări operaționale extinse, iar decizia de amplasare a sistemului american de apărare antirachetă pe teritoriul românesc a reprezentat un pas strategic major.

În anii următori, sprijinul Statelor Unite pentru integrarea României în NATO a fost alimentat de angajamentele asumate de București în planul reformelor interne, dar și de profilul tot mai activ al României ca furnizor de securitate. Ulterior atentatelor din data de 11 septembrie 2001, România s-a poziționat ferm alături de Washington, în eforturile globale de combatere a terorismului, prin participarea cu trupe militare la operațiile din Afganistan și Irak și prin întărirea cooperării bilaterale în domeniul securității. Această convergență strategică s-a reflectat inclusiv în intensificarea colaborării în domeniul de combatere a criminalității transfrontaliere, precum și a amenințărilor de tip hibrid și neconvențional, context în care a fost deschis Biroul FBI la București, ca expresie a încrederii instituționale reciproce.

Dimensiunea militară a parteneriatului a cunoscut o consolidare semnificativă începând cu mijlocul anilor 2000. Acordul privind prezența și activitățile forțelor Statelor Unite pe teritoriul României a creat premisele unei cooperări operaționale extinse, iar decizia de amplasare a sistemului american de apărare antirachetă pe teritoriul românesc a reprezentat un pas strategic major. Certificarea capacității operaționale a facilității Aegis Ashore Deveselu și integrarea acesteia în arhitectura de apărare a NATO au confirmat rolul României ca pilon de securitate pe flancul estic al Alianței (Bâtcă, 2026).

Anul 2011 a fost marcat de adoptarea *Declarației privind Parteneriatul Strategic pentru Secolul XXI*, document care a conferit relației bilaterale o structură conceptuală coerentă și o viziune pe termen lung. Aceasta a extins cooperarea dincolo de sfera strict militară, incluzând domenii precum economia, energia, cercetarea, educația, știința și schimburile interumane, și a instituit un mecanism de dialog strategic bilateral, desfășurat periodic la nivel politic și tehnic.

Dialogul la nivel înalt dintre președintele României Klaus Iohannis și președintele Statelor Unite Donald J. Trump, concretizat prin vizitele oficiale din 2017 și 2019, a contribuit la recalibrarea și adaptarea Parteneriatului Strategic la noile realități de securitate. Declarația comună din august 2019 a stabilit direcții clare de cooperare în domenii precum apărarea, securitatea energetică, investițiile, buna guvernare și combaterea corupției, introducând, totodată, noi axe de colaborare, precum securitatea rețelelor 5G și sectorul nuclear civil.

Recent, la 4 februarie 2026, Preşedintele Senatului român a participat la Forumul Interparlamentar de Securitate organizat în Washington D.C., unde a reafirmat menţinerea angajamentelor asumate la nivel aliat, inclusiv obiectivul de a aloca 5% din PIB pentru apărare şi securitate până în anul 2035: *„A fost evidenţiat faptul că România îşi menţine angajamentele asumate la nivel aliat, inclusiv obiectivul de a aloca 5% din PIB pentru apărare şi securitate până în anul 2035, precum şi eforturile de dezvoltare a capabilităţilor militare şi a industriei naţionale de apărare, în strânsă cooperare cu partenerii euroatlantici şi, în mod special, cu Statele Unite ale Americii."* (Eduard, 2026). Totodată, Secretarul de Stat al SUA, Marco Rubio, a apreciat eforturile României în ceea ce privește îndeplinirea angajamentelor în zona de cheltuieli pentru apărare și rolul de furnizor de securitate pe care îl are în spațiul Mării Negre (Bâtcă, ib.).

În contextul deteriorării mediului de securitate regională, România și SUA își coordonează, în prezent, eforturile, alături de aliații euroatlantici, pentru a gestiona consecințele războiului de agresiune declanșat de Federația Rusă împotriva Ucrainei. Cooperarea vizează atât sprijinul acordat Kievului, cât și atenuarea efectelor indirecte asupra securității regionale și globale, inclusiv în domeniul alimentar și energetic.

Anul 2011 a fost marcat de adoptarea Declarației privind Parteneriatul Strategic pentru Secolul XXI, document care a conferit relației bilaterale o structură conceptuală coerentă și o viziune pe termen lung. Aceasta a extins cooperarea dincolo de sfera strict militară, incluzând domenii precum economia, energia, cercetarea, educația, știința și schimburile interumane, și a instituit un mecanism de dialog strategic bilateral, desfășurat periodic la nivel politic și tehnic.

Sînziana IANCU

CONCEPTUL DE *HEDGING* ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI LEGĂTURA ACESTUIA CU CONCEPTUL DE *REZILIENȚĂ*

Prin tradiție, România a considerat diplomația un instrument important al artei guvernării, mai ales în contextul apartenenței sale la organizații multilaterale, precum NATO și UE. În ceea ce privește beneficiile pentru aliații săi, cum sunt NATO și UE, România oferă oportunități semnificative de proiectare a stabilității și influenței în regiune, datorită poziției sale strategice, legăturilor istorice cu Europa de Est și dedicării față de principiile euroatlantice: *„Securitatea națională nu mai poate fi privită exclusiv prin prisma puterii militare într-o perioadă marcată de incertitudine și amenințări multifațetate, mai ales în condițiile în care diplomația oferă statelor un mijloc flexibil și pașnic de anticipare, gestionare și reducere a riscurilor prin intermediul oamenilor, instituțiilor și valorilor sale."* (Constantin, 2025). Fundamentul securității constă în facilitarea creării de alianțe, dezvoltarea cooperării și diminuarea situațiilor problematice înainte ca acestea să se intensifice și să se transforme în crize. Toate aceste elemente sunt, de asemenea, rezultatul strategiilor și politicilor diplomatice. Cu alte cuvinte, diplomația rămâne prima și cea mai eficientă linie de apărare, atât în timp de pace, cât și în perioade de criză (ib.).

„Securitatea națională nu mai poate fi privită exclusiv prin prisma puterii militare într-o perioadă marcată de incertitudine și amenințări multifațetate, mai ales în condițiile în care diplomația oferă statelor un mijloc flexibil și pașnic de anticipare, gestionare și reducere a riscurilor prin intermediul oamenilor, instituțiilor și valorilor sale."

Hedging-ul reprezintă arta supremă a unei diplomații echilibrate și deschise către toți actorii. În plan teoretic, *hedging*-ul este o strategie de politică externă prin care un stat urmărește să reducă riscurile într-un mediu internațional incert sau instabil, fără a se angaja pe deplin într-o alianță sau coaliție exclusivă și fără a antagoniza alte mari puteri. Cu alte cuvinte, este vorba despre o diplomație echilibrată față de toți actorii relevanți. Pe scurt, statul nu alege în mod categoric o singură direcție sau un singur *„tablou"* strategic, ci își menține opțiunile deschise pentru a preveni riscuri și amenințări potențiale viitoare. Astfel, un stat adoptă simultan politici de cooperare și prudență față de anumite mari puteri, ceea ce îi permite să beneficieze de colaborare, protejându-se în același timp împotriva eventualelor amenințări.

Caracteristicile-cheie ale *hedging*-ului sunt:

- ambiguitate strategică – statul nu se aliniază complet la un alt actor/stat, ci păstrează un anumit grad de flexibilitate;

- opțiuni diversificate – dezvoltarea de multiple parteneriate pe domenii PMESII (politic, militar, economic, social, infrastructură, informații), tehnologie ș.a.;
- costuri mari evitate – nu este nici o confruntare directă, când apare opoziția față de o putere *(balancing)*, nici o afiliere completă sau aderare totală la strategia unei puteri dominante *(bandwagoning)*;
- minimizarea riscurilor – pregătirea pentru evenimente ostile sau neanticipate.

Pe scurt, *hedging* este o strategie prin care un stat reduce riscul geopolitic prin diversificarea opțiunilor, menținerea unui echilibru între mari puteri și păstrarea flexibilității strategice. Este un mecanism de protecție într-o lume incertă, situat conceptual între *balancing* și *bandwagoning* (Ciorciari, 2019).

Creșterea rezilienței devine un pilon central al apărării colective, contribuind la reducerea riscurilor de securitate și la menținerea coeziunii statale, a independenței, a securității naționale și a securității statelor membre ale NATO.

Reziliența însă reprezintă *un ansamblu de strategii* implementate de la nivelul indivizilor până la autoritățile publice centrale și instituțiile statului, ale căror domenii de activitate includ, printre altele, asigurarea continuității guvernării, furnizarea serviciilor esențiale și îndeplinirea funcțiilor principale necesare gestionării situațiilor de criză care pot afecta capacitatea națională de răspuns și readucerea acesteia la normalitate (Glod, 2025). Prin urmare, creșterea rezilienței devine un pilon central al apărării colective, contribuind la reducerea riscurilor de securitate și la menținerea coeziunii statale, a independenței, a securității naționale și a securității statelor membre ale NATO (Ib.).

Statutul României de membru cu drepturi depline al NATO a generat dezvoltarea de politici interne pentru a face față noilor tipuri de riscuri și potențiale amenințări la adresa securității naționale, precum: extinderea fenomenului terorist, radicalizarea religioasă, apariția unor entități statale sau non-statale capabile să dobândească capacități de producere a armelor de distrugere în masă și apariția unui nivel ridicat de instabilitate și insecuritate în zona Mării Negre (Glod, ib.).

Din această perspectivă, *hedging-ul strategic* poate fi înțeles ca o *formă expresivă de reziliență* pe care orice stat o poate adopta, în special acele state care, la un moment dat, au existat într-o sferă de influență. Un exemplu concret poate fi regăsit în statele din Asia de Sud-Est, precum Singapore și Vietnam, care cooperează economic cu Republica Populară Chineză, consolidând simultan relațiile

de securitate cu SUA. În mod similar, India cooperează cu SUA în regiunea Indo-Pacifică, menținând, totodată, relații cu Federația Rusă.

Aplicarea acestui concept în cazul României este oarecum nuanțată, având în vedere faptul că România este stat membru atât al NATO, cât și al UE, cu angajamente ferme de securitate care limitează semnificativ posibilitatea adoptării unei strategii clasice de *hedging* de tip asiatic. Cu toate acestea, România practică forme selective, dar funcționale, de *hedging*, în special în domeniile economic, energetic și diplomatic.

Conceptul de „hedging" strategic definește o strategie prin care un stat, în loc să se alinieze exclusiv unui singur pol de putere, utilizează măsuri de cooperare și parteneriate stratificate cu mai mulți actori, având ca obiectiv principal reducerea vulnerabilităților într-un mediu internațional incert. Spre deosebire de balancing și bandwagoning, hedging-ul nu urmărește nici confruntarea directă, nici subordonarea totală, ci, mai degrabă, păstrarea spațiului strategic de manevră.

Hedging strategic: avantaje și limite în cazul României

Așa cum am menționat, conceptul de *hedging strategic* definește o strategie prin care un stat, în loc să se alinieze exclusiv unui singur pol de putere, utilizează măsuri de cooperare și parteneriate stratificate cu mai mulți actori, având ca obiectiv principal reducerea vulnerabilităților într-un mediu internațional incert. Spre deosebire de *balancing* și *bandwagoning*, *hedging*-ul nu urmărește nici confruntarea directă, nici subordonarea totală, ci, mai degrabă, păstrarea spațiului strategic de manevră.

România nu reprezintă un exemplu tipic de *hedging clasic*, fiind ferm integrată în NATO și în UE și având o orientare strategică predominantă către SUA. Totuși, într-un mediu multipolar, România poate adopta ocazional micro-forme de *hedging,* pentru a-și diversifica relațiile economice, a gestiona dependențele și, mai ales, pentru a-și consolida reziliența națională. Prin urmare, în cazul României, *hedging-ul strategic* se referă, în principal, la o abordare pe două direcții: consolidarea parteneriatului cu SUA și, simultan, valorificarea statutului de membru al UE pentru creștere economică și dezvoltare tehnologică. În acest mod, România poate juca un rol semnificativ în menținerea rezilienței într-un sistem regional dinamic și volatil.

Potrivit unor autori (Caloianu ș.a.), *hedging*-ul oferă posibilitatea de a *„juca"* mai multe cărți simultan, prin menținerea relațiilor diplomatice și economice atât cu marile puteri occidentale, cât și cu state precum Republica Populară Chineză sau Federația Rusă. Aș merge mai departe, cu un contra-argument, sugerând că *hedging*-ul nu este nici limitat, nici dependent de categorizări geografice sau politice care împart actorii în prieteni și adversari. În esență, *hedging*-ul reprezintă un mod de supraviețuire în ape necartografiate, nu neapărat mai ostile

(Caloianu, ib.). Din această perspectivă, în cazul României, *hedging*-ul poate fi observat în efortul de a realiza un echilibru optim între NATO și UE, concomitent cu alinierea la anumite obiective de securitate ale SUA, având în vedere rolul acestora ca partener strategic-cheie în politica externă și de securitate a României.

Un avantaj major al utilizării *hedging-ului strategic* constă în reducerea riscurilor strategice într-un mediu de securitate volatil. Cu alte cuvinte, ancorându-se în relația strategică cu SUA și, în același timp, consolidând dimensiunea europeană a securității, România evită dependența exclusivă de un singur furnizor de securitate. Mai mult, *hedging-ul strategic* contribuie la diversificarea partenerilor, surselor și opțiunilor în multiple domenii, dincolo de cel politic, precum economia și energia. Astfel, România urmărește reducerea dependenței de resurse provenite din Federația Rusă, dezvoltând simultan cooperarea transatlantică și europeană, ceea ce nu doar întărește securitatea energetică, ci și autonomia procesului decizional.

În cazul României, hedging-ul poate fi observat în efortul de a realiza un echilibru optim între NATO și UE, concomitent cu alinierea la anumite obiective de securitate ale SUA, având în vedere rolul acestora ca partener strategic-cheie în politica externă și de securitate a României.

În acest context, putem vorbi despre creșterea relevanței strategice a României. Rolul său de actor de legătură între UE, SUA și NATO, pe Flancul Estic, în special în regiunea Mării Negre, îi oferă capacitatea de a beneficia atât de dimensiunea transatlantică, cât și de cea europeană a securității. În același timp, *hedging*-ul controlat oferă flexibilitate diplomatică, iar România poate sprijini inițiativele europene de autonomie strategică fără a contraveni angajamentelor sale transatlantice, menținându-și, astfel, profilul de aliat loial, dar nu pasiv.

Cu toate acestea, principalul aspect de limitare derivă din statutul României de aliat NATO, întrucât spațiul de manevră pentru *hedging* este relativ restrâns, având în vedere angajamentele de securitate colectivă, care impun claritate strategică și predictibilitate. Orice percepție de confuzie, ambiguitate sau dualitate poate fi interpretată ca reticență sau, mai grav, ca lipsă de angajament. Din această perspectivă, pot apărea și alte dezavantaje, în special în retorica adversarilor. O percepție externă de ambivalență strategică poate alimenta discursuri privind lipsa de coeziune pe Flancul Estic și slăbirea solidarității euroatlantice.

Atunci când prioritățile europene și cele transatlantice nu sunt aliniate, o poziție de tip *hedging* poate genera tensiuni instituționale

și incoerență în procesul decizional. În absența unei coordonări strategice clare și bine organizate, riscul apariției unor mesaje contradictorii și chiar al ratării unor oportunități devine considerabil. Pe plan intern, existența unor perspective instituționale diferite este frecventă, însă, atunci când există două direcții strategice pe care România dorește și trebuie să le mențină într-o stare de convergență sau, cel puțin, de complementaritate, asemenea divergențe pot conduce la decizii perturbatoare și la diminuarea credibilității internaționale.

Mai mult, pentru un stat de dimensiune medie precum România, un *hedging excesiv* riscă să devină *reactiv,* și *nu strategic*. În absența unor capabilități naționale ferme și eficiente, diversificarea relațiilor externe poate conduce la dispersarea resurselor și la diluarea eforturilor în locul consolidării unei posturi coerente de descurajare.

Pentru România, hedging-ul nu poate constitui o strategie de bază în sens clasic, ci, mai degrabă, un instrument complementar unei alinieri strategice clare la spațiul euroatlantic. Deși România poate beneficia de un hedging selectiv, ea se poate confrunta și cu riscuri. Într-adevăr, beneficiile pot fi maximizate atunci când acesta este aplicat selectiv, transparent și în coordonare cu aliații, însă riscurile cresc atunci când hedging-ul este perceput ca ambiguitate sau indecizie.

În acest context, pentru România, *hedging*-ul nu poate constitui o strategie de bază în sens *clasic*, ci, mai degrabă, un *instrument complementar* unei alinieri strategice clare la spațiul euroatlantic. Deși România poate beneficia de un *hedging selectiv*, ea se poate confrunta și cu riscuri. Într-adevăr, beneficiile pot fi maximizate atunci când acesta este aplicat selectiv, transparent și în coordonare cu aliații, însă riscurile cresc atunci când *hedging*-ul este perceput ca ambiguitate sau indecizie.

Astfel, România ilustrează un model de *hedging limitat și responsabil*, în care flexibilitatea diplomatică și diversificarea economică coexistă cu angajamente ferme de securitate, transformând această abordare într-un multiplicator al rezilienței, și nu într-o alternativă la un model de securitate bazat exclusiv pe alianțe.

*

Așadar, este România mai puțin orientată spre SUA, în contextul celor mai recente evoluții geopolitice?

Nu într-un sens structural. Pentru România, relația strategică cu SUA rămâne un pilon central al strategiei de securitate națională dintr-un motiv simplu: în prezent, nici UE, nici statele europene, la nivel individual, nu sunt capabile să ofere garanții militare echivalente cu cele furnizate de SUA, în special pe Flancul Estic. Mai concret, bazele militare[1] (globalsecurity ș.a.), prezența rotațională (U.S. Department

[1] În iulie 2006, Parlamentul României a ratificat acordul istoric care a permis dislocarea trupelor americane în facilități militare românești pentru instruire și alte scopuri, ca parte a unui proces mai amplu de revizuire a posturii globale de apărare a SUA (*U.S. Global Defense Posture Review*).

of State, 2025), sistemele antirachetă de apărare[2] (U.S. Department of State, 2025), capabilitățile ISR (Secretary of the Air Force International Affairs , 2021) și descurajarea nucleară indirectă (NATO, 2025) sunt asigurate de SUA. Din această perspectivă, România nu deține o alternativă funcțională la SUA. Prin urmare, situația la care asistăm nu este o *„distanțare"* față de SUA, ci, mai degrabă, o ajustare prudentă a unei potențiale dependențe exclusive.

Proiecția puterii unui stat este definită prin capacitatea sa de a influența mediul internațional prin instrumente militare, economice, științifice și tehnologice (Simileanu, 2025). În prezent, SUA, Republica Populară Chineză și Federația Rusă urmăresc realizarea unei sinergii între resurse și strategia națională, fiecare adaptând această sinergie în funcție de propriile interese strategice și vulnerabilități (Ib.). În acest moment, SUA își mențin statutul hegemonic printr-un ansamblu de măsuri și capabilități combinate, precum rețeaua globală de baze militare americane, prezența operațională NATO în Europa, capacitatea navală globală *(blue-water navy)*, precum și capabilitățile tehnologice, cibernetice și de informații. În fața alegerii dintre un asemenea partener strategic și o alianță de proximitate, precum UE, opțiunea exclusivă este imposibil de luat în considerare. Prin urmare, o politică de *hedging* reprezintă singura poziție matură pe care un stat o poate adopta.

Proiecția puterii unui stat este definită prin capacitatea sa de a influența mediul internațional prin instrumente militare, economice, științifice și tehnologice. În prezent, SUA, Republica Populară Chineză și Federația Rusă urmăresc realizarea unei sinergii între resurse și strategia națională, fiecare adaptând această sinergie în funcție de propriile interese strategice și vulnerabilități.

Linia de ruptură a dezbaterii strategice actuale rezidă, de fapt, în poziționarea României în contextul curent, care include atât controversa privind Groenlanda, cât și relația mai degrabă cooperantă decât antagonică dintre administrația Trump și administrația rusă. În acest sens, România nu își *„mută"* strategic orientarea dinspre SUA către UE, ci își ajustează *hedging*-ul într-un context în care centrul de greutate al garanțiilor europene de securitate începe să se deplaseze parțial. Creșterea rolului României ca pilon de stabilitate în regiunea

[2] România găzduiește un element-cheie al efortului american de apărare antirachetă pentru NATO, cunoscut sub numele de *European Phased Adaptive Approach (EPAA).* Sistemul, pe deplin operațional, a fost integrat în arhitectura de apărare antirachetă balistică a NATO în cadrul Summitului NATO de la Varșovia, din iulie 2016. Cele două state au semnat un acord privind apărarea antirachetă balistică, în anul 2011. În octombrie 2014, Marina SUA a înființat oficial *Naval Support Facility Deveselu* – prima bază navală nouă a SUA, deschisă după 1987, unde a fost construit amplasamentul de apărare antirachetă *Aegis Ashore* din cadrul EPAA. Baza găzduiește, în mod permanent și rotațional, peste o sută de marinari americani și contractori ai Marinei SUA.

Mării Negre este susținută atât de *NATO 2030* (Blessing, Elgin, Ewers-Peters , 2021), cât și de *Busola Strategică a UE*, ambele documente subliniind importanța acestei regiuni pentru securitatea euroatlantică. În acest context, România are potențialul de a deveni un nod strategic de convergență între inițiativele NATO și cele ale UE, contribuind atât la descurajarea militară, cât și la reziliența regională și securitatea extinsă.

În ceea ce privește sprijinul exprimat de statele membre ale UE pentru Danemarca în chestiunea Groenlandei, în contextul declarațiilor lui Donald J. Trump, acest episod transmite un semnal politic important, însă nu unul decisiv din punct de vedere militar. Pentru România, mesajul este că UE începe să răspundă mai coerent la nivel politic presiunilor externe, inclusiv celor provenite din SUA. Totuși, această coeziune nu se traduce automat într-o descurajare militară credibilă. România interpretează acest episod nu ca pe o *„ruptură transatlantică”*, ci, mai degrabă, ca pe un indicator al imprevizibilității politicii americane, în special sub influența ciclurilor electorale.

Episodul Groenlanda nu orientează România exclusiv către UE, dar îi consolidează reflexul de diversificare strategică. Într-adevăr, România devine mai orientată strategic către UE, însă nu într-un sens substitutiv, ci complementar, mai ales în domenii precum securitatea economică, energia, reziliența societală, infrastructura critică, mobilitatea militară și industria de apărare.

În acest sens, episodul Groenlanda nu orientează România exclusiv către UE, dar îi consolidează reflexul de diversificare strategică. Într-adevăr, România devine mai orientată strategic către UE, însă *nu într-un sens substitutiv, ci complementar*, mai ales în domenii precum securitatea economică, energia, reziliența societală, infrastructura critică, mobilitatea militară și industria de apărare. Cu toate acestea, trebuie subliniat faptul că securitatea militară reală rămâne transatlantică. Aceasta este esența actualei abordări românești de *hedging*: *SUA pentru descurajare militară și UE pentru sustenabilitate strategică.*

România nu practică o formă de *hedging* orientată către *„echilibrarea* între *marile puteri”*, așa cum se observă în anumite regiuni ale Asiei, ci mai degrabă un *hedging intra-alianță*, rămânând ferm ancorată în NATO, consolidându-și poziția în cadrul UE și evitând, pe cât posibil, dependența exclusivă de un singur ax politic. Acest tip de *hedging* este *defensiv*, transparent și pe deplin compatibil cu alianțele existente. De fapt, angajamentele în cadrul NATO, consolidarea continuă a profilului strategic al României în UE și parteneriatele sale strategice constituie triada de acțiune care fundamentează politica externă și de securitate a României.

Evoluția *hedging*-ului *strategic românesc* către o formă mai coerentă și instituționalizată este compatibilă cu viziunea articulată în Strategia Națională de Apărare a României, care introduce conceptul de *„independență solidară”*. Acest concept surprinde echilibrul dintre consolidarea capabilităților naționale și asumarea responsabilităților aliate, confirmând că flexibilitatea strategică a României nu reprezintă o expresie a ambiguității, ci a maturității decizionale într-un sistem internațional volatil. În această logică, *hedging-ul strategic românesc* este de așteptat să devină mai sofisticat și mai instituționalizat, evoluând de la răspunsuri *ad-hoc* către politici coerente de diversificare, integrate în strategiile naționale și europene de securitate și reziliență.

CONCLUZII

În actualul mediu volatil, caracterizat de instabilitate, competiție strategică, numeroase vulnerabilități și amenințări hibride, poziționarea geostrategică a României impune, cel puțin, o abordare flexibilă a securității naționale. Astfel, România nu își poate construi securitatea exclusiv pe o singură axă de putere, ci printr-un echilibru atent între alianțe, parteneriate și capacități proprii.

Apartenența simultană la NATO și la UE îi conferă României un avantaj strategic dublu, permițându-i să combine securitatea militară transatlantică cu instrumente europene de dezvoltare, reziliență și stabilitate economică, esențiale pentru susținerea unei securități pe termen lung și pentru reducerea vulnerabilităților interne.

Hedging-ul strategic practicat de România este unul *limitat*, *selectiv și intra-aliat*, orientat spre diversificarea opțiunilor economice, energetice și diplomatice, cu un rol direct în îmbunătățirea rezilienței statale la nivel strategic, fără a pune sub semnul întrebării angajamentele ferme față de spațiul euroatlantic.

Evoluțiile geopolitice recente nu indică neapărat o reorientare strategică a României, ci, mai degrabă, o recalibrare pragmatică a echilibrului dintre dimensiunea transatlantică și cea europeană, menită să sporească și mai mult rezilienta și relevanța strategică a statului roman într-un mediu internațional imprevizibil.

Apartenența simultană la NATO și la UE îi conferă României un avantaj strategic dublu, permițându-i să combine securitatea militară transatlantică cu instrumente europene de dezvoltare, reziliență și stabilitate economică, esențiale pentru susținerea unei securități pe termen lung și pentru reducerea vulnerabilităților interne.

Succesul strategiei de *hedging* a României va depinde în mod ferm de consolidarea capacităților proprii, atât militare, cât și civile, astfel încât flexibilitatea strategică să reprezinte un *instrument de anticipare și influență*, nu doar de adaptare la presiunile externe.

BIBLIOGRAFIE:

1. Administrația Prezidențială (19 octombrie 2020), *Strategia Națională de Apărare a Țării (2020-2024)*, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 22 februarie 2026.
2. Administrația Prezidențială (2026), *Strategia Națională de Apărare a Țării (2025-2030)*, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia%20Na%C8%9Bional%C4%83%20de%20Ap%C4%83rare%20a%20%C8%9A%C4%83rii%20pentru%20perioada%202025-2030.pdf, accesat la 2 februarie 2026.
3. Bâtcă, M. (2026). *Agenția Media a Armatei*, *România, partener important pentru SUA*, https://presamil.ro/romania-partener-important-pentru-sua/, accesat la 22 februarie 2026.
4. Blessing, J., Elgin, K.E., Ewers-Peters, N.M. (august 2021), *NATO 2030 – Towards a New Strategic Concept and Beyond*, https://sais.jhu.edu/sites/default/files/NATO2030AndBeyondAccessibleVersion.pdf, accesat la 22 februarie 2026.
5. Caloianu, A.F. (f.a.). *De la hedging la hotărâre: s-a terminat dansul pe muchie de cuțit?*, https://www.casamariinegre.ro/studii/geopolitica/585/de-la-hedging-la-hotarare-s-a-terminat-dansul-pe-muchie-de-cutit, accesat la 22 februarie 2026.
6. Ciorciari, H. (2019). *Hedging in international relations: an introduction,* https://academic.oup.com/irap/article-abstract/19/3/367/5563899?redirectedFrom=fulltext, accesat la 21 ianuarie 2026.
7. Constantin, H. (2025). *Geopolitica – Geostrategie și infrastructuri critice*, anul XXIII, nr. 107 (2/2025). *Diplomatic resources as a strategic dimension of national security*, Editura Top Form - Asociația de geopolitică „Ion Conea".
8. Eduard, S. (2026). *Mircea Abrudean, după Forumul de Securitate din SUA: România își menține angajamentele asumate, inclusiv 5% din PIB pentru apărare*, https://www.digi24.ro/stiri/actualitate/mircea-abrudean-dupa-forumul-de-securitate-din-sua-romania-isi-mentine-angajamentele-asumate-inclusiv-5-din-pib-pentru-aparare-3616051?__grsc=cookieIsUndef0&__grts=59032647&__grua=940676c3a8a8572fffba9e3881d0fb19&__, accesat la 22 februarie 2026.
9. *Globalsecurity, U.S. Bases in Romania*, https://www.globalsecurity.org/military/facility/romania.htm, accesat la 21 ianuarie 2026.

10. Glod, P.-V. (2025). *The resilience of the Romanian global social system in the context of the contemporary military phenomenon*. *Geopolitica – Geostrategie și infrastructuri critice*, p. 13.
11. MAE (2025). *Ministerul Afacerilor Externe*, *Parteneriatul strategic România-SUA*, https://www.mae.ro/node/4944, accesat la 22 februarie 2026.
12. NATO (2022). *Countering Disinformation: A Multinational strategy,* NATO StratCom Centre of Excellence, https://stratcomcoe.org/, accesat la 22 ianuarie 2026.
13. NATO, *NATO's annual nuclear exercise Steadfast Noon begins*, https://www.nato.int/en/news-and-events/articles/news/2025/10/13/natos-annual-nuclear-exercise-steadfast-noon-begins, accesat la 22 februarie 2026.
14. Popovici, A. (2025). *Ce conține noua strategie de securitate a României, Președintele mizează pe „independența solidară"*, https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/ce-contine-noua-strategie-de-securitate-a-romaniei-ce-este-zindependenta-solidara-document.html, accesat la 22 februarie 2026.
15. *Secretary of the Air Force International Affairs* (2021), *USAF conducts ISR mission in Romania*, https://www.safia.hq.af.mil/IA-News/Article/2495135/usaf-conducts-isr-mission-in-romania/, accesat la 22 ianuarie 2026.
16. Simileanu, V. (2025). *Impactul resurselor în proiectarea puterii unui actor statal*. *Geopolitica – Geopolitică și resurse*, p. 91.
17. *U.S. Department of State* (2025), *U.S. Security Cooperation with Romania*, https://www.state.gov/u-s-security-cooperation-with-romania/, accesat la 22 februarie 2026.

ROLUL DRONELOR AUTONOME ÎN RĂZBOIUL NAVAL DIN MAREA NEAGRĂ ȘI IMPACTUL ACESTORA ASUPRA STRATEGIEI NAVALE

Amiral (rtr.) Aurel POPA

Contraamiral (rtr.) Sorin LEARSCHI

Comandor (r.) Ioan CRĂCIUN

Forumul Securității Maritime, Constanța

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.05

The future of naval warfare is shaped by a series of technological innovations such as autonomous ships and remote-operated vehicles, advanced submarine technologies, naval cyber warfare, naval sensors, naval missile systems, maritime patrol aircraft, hypersonic missiles, underwater drones, satellite communications, laser weapons and stealth technology. These advancements enhance the capabilities of naval forces, ensuring they remain effective in the face of ever-evolving threats. As these technologies continue to develop, they will play a key role in redefining maritime strategy.

This article highlights the fact that autonomous drones are the key technology of the new naval war. The Black Sea is a relevant case that confirms this trend, with a major impact on how naval fleets and strategies will be designed in the coming decades. Doctrinal adaptation, investment in military AI and international regulation will become priorities for fleet reform.

Keywords: Distributed Maritime Operations; stealth technology; Trans Adriatic Pipeline; NATO Sea Shield 25; Black Sea Fleet;

INTRODUCERE

În ultimele decenii, războiul naval a suferit transformări semnificative, alimentate de progresele tehnologice și schimbarile geopolitice majore. Astfel, în strategia războiului naval, aflată în continuă evoluție, este pe cale să se producă o transformare profundă, datorită integrării operaționale a vehiculelor de suprafață fără pilot (Unmanned Surface Vehicle/USV). Utilizarea acestor sisteme a crescut de la o utilizare la scară mai mică în Yemen, la mijlocul anilor 2010, la un veritabil program naval ucrainean de USV-uri, funcțional încă din 2023. În centrul acestei schimbări se află apariția dronelor navale autonome, echipate cu senzori și explozibili, care oferă o alternativă eficientă și rentabilă forțelor navale tradiționale. În acest context, conflictul din Marea Neagră, declanșat după anexarea Crimeei, în 2014, și amplificat de invazia rusă în Ucraina, în 2022, a devenit un laborator operațional pentru testarea și validarea noilor mijloace autonome de luptă. Războiul Rusiei contra Ucrainei a transformat Marea Neagră într-un spațiu experimental pentru drone, război electronic și rachete navale, fiind prima regiune unde dronele autonome maritime (ex: Sea Baby, Magura V5) sunt folosite sistematic în luptă. Aceste tehnologii fără pilot introduc noi norme în războiul naval și sunt aproape să revoluționeze teatrul de operațiuni maritime. Indiscutabil, apariția sistemelor autonome de luptă și a tehnologiilor anti-acces va produce o transformare profundă în strategia navală contemporană. Aceste tehnologii sporesc posibilitățile de culegere și prelucrare a datelor din anumite raioane maritime de interes, extind raza de acțiune operațională a grupurilor de luptă navale și, foarte important, introduc noi tactici pentru războiul asimetric și pentru strategiile anti-acces (A2/AD).

În strategia războiului naval, aflată în continuă evoluție, este pe cale să se producă o transformare profundă, datorită integrării operaționale a vehiculelor de suprafață fără pilot (Unmanned Surface Vehicle/ USV).

Folosirea acestor tehnologii de către Ucraina în războiul contra Rusiei în Marea Neagră a condus la restabilirea echilibrului strategic pe mare și a modificat fundamental mediul operațional maritim.

Aceste evoluții au forțat Rusia să ia decizii radicale cu privire la retragerea majorității navelor Flotei Mării Negre din portul Sevastopol și redislocarea lor în siguranță relativă în porturile situate mai la est. Acest lucru reprezintă dovada unei victorii strategice a Ucrainei prin care se demostrează cum un stat cu o putere maritimă incomparabil mai mică reușește să obtureze controlul maritim al unei mari puteri navale în propria sa zonă de responabilitate. Fără îndoială, elementul cheie în spargerea blocadei navele rusești și redeschiderea rutelor maritime vitale pentru exporturile ucrainiene l-a reprezentat flota de drone maritime. Desigur, acest succes reprezintă o adevărată lecție de contracarare a unui adversar convențional superior prin valorificarea avantajelor tacticilor asimetrice. Și, acest lucru nu a fost realizat prin construirea unei flote care să egaleze flota rusă navă cu navă, ci prin creșterea prohibitivă a costului menținerii unei blocade strânse.

Succesul Ucrainei în blocarea Flotei Rusiei la Marea Neagră conduce la concluzia că apariția și dezvoltarea sistemelor autonome și a tehnologiilor anti-acces pun sub semnul întrebării strategia navală tradițională, centrată pe nave mari, rachete și artilerie și controlul fizic al mărilor.

Succesul Ucrainei în blocarea Flotei Rusiei la Marea Neagră conduce la concluzia că apariția și dezvoltarea sistemelor autonome și a tehnologiilor anti-acces pun sub semnul întrebării strategia navală tradițională, centrată pe nave mari, rachete și artilerie și controlul fizic al mărilor. Folosirea dronelor maritime în combinație cu rachetele de coastă Neptun și Harpoon a determinat repoziționarea Flotei Ruse și anularea controlului efectiv al acesteia asupra vestului Mării Negre – *fără ca Ucraina să dețină o flotă clasică*. Ce concluzii putem trage din aceste evenimente? În primul rând, Ucraina, fără a deține o flotă clasică cu nave de suprafață și submarine, a reușit să conteste dominația navală rusă. A folosit, în schimb, dronele navale și a demonstrat cum navele mari devin vulnerabile în fața roiurilor de drone, mai ales în raioane strâmte și apropiate de coastă. Astfel, a devenit evident faptul că paradigma războiului naval clasic, bazată pe dominanța navală cu nave de mare tonaj, nu mai este de actualitate. Abordarea coordonată a dronelor aeriene/navale, bruiajului electronic și loviturilor de precizie marchează o tranziție spre ceea ce literatura americană numește *operații maritime distribuite* și *hibride (Distributed Maritime Operations/DMO)*. Acest concept presupune dispersia flotei în unități mici și autonome, coordonate prin rețele AI și C4ISR.

Nu știm cu precizie cum va reacționa Rusia la actuala situație operativă din Marea Neagră, aceasta depinzând de mai mulți factori – militari, politici, economici și, în mod evident, tehnologici. Știm,

totuși, că *Rusia nu va renunța la Marea Neagră,* deoarece acest spațiu maritim este esențial pentru proiecția sa de putere și control regional. Strategia sa va deveni *mai asimetrică, mai autonomă și mai agresiv-disuasivă.* Cel mai probabil, în locul unei flote mari, va miza pe o combinație letală de tehnologie, negare de acces și război hibrid.

Prezentul studiu analizează rolul dronelor autonome în războiul naval din Marea Neagră și modul în care aceste tehnologii vor schimba paradigma strategiei navale clasice.

CONTEXT GEOPOLITIC ȘI STRATEGIC AL MĂRII NEGRE

Aflată la intersecția a trei mari regiuni – Europa, Orientul Mijlociu și Caucaz –, Marea Neagră a devenit o zonă de interes strategic major, atât pentru actorii regionali, cât și pentru actorii externi interesați de această regiune. În prim-plan se află războiul ilegal pornit de Rusia împotriva Ucrainei, ceea ce generează o dinamică militară intensă la nivel regional. Această dinamică, resimțită încă din 2014, a fost marcată, la început, de utilizarea indirectă și, apoi, din ce în ce mai directă a mijloacelor militare moderne, inclusiv a dronelor autonome maritime și aeriene și a produs efecte sporite și în spațiul maritim.

Marea Neagră deține o poziție geostrategică-cheie, fiind un punct de legătură între Europa, Asia și Orientul Mijlociu. Prin strâmtorile Bosfor și Dardanele, comunică cu Marea Mediterană, iar legătura cu Marea Caspică, duce către Asia Centrală.

Dar, în afară de interesele interesele militare și geopolitice au existat și alte motive, care țin de poziția geografică, resursele energetice sau interesele actorilor globali, care au făcut ca Marea Neagră să devină o zonă de interes strategic major. De pildă, Marea Neagră

deține o poziție geostrategică-cheie, fiind un punct de legătură între Europa, Asia și Orientul Mijlociu. Prin strâmtorile Bosfor și Dardanele, comunică cu Marea Mediterană, iar legătura cu Marea Caspică, duce către Asia Centrală. De asemenea, Marea Neagră oferă acces strategic la Balcani, Caucaz și Ucraina, ceea ce, în contextual războiului ruso-ucrainean, devine extrem de important. Aceste comunicații fac ca Marea Neagră să devină un ax strategic de tranzit comercial și militar, o arteră de transport pentru mărfuri, cereale, petrol și armament, în care porturile-cheie Constanța, Odessa, Varna, Novorossiysk s-au transformat în noduri logistice strategice. De aceea, traficul naval și supravegherea maritimă au devenit intens disputate.

Proiectele de valorificare a resurselor importante de gaze naturale offshore, descoperite, în special, în zona economică a României și Ucrainei, transformă regiunea într-un coridor energetic care evită traseele de distribuție controlate de Rusia.

În plus, proiectele de valorificare a resurselor importante de gaze naturale offshore, descoperite, în special, în zona economică a României (perimetrul Neptun Deep, operat de OMV Petrom și Romgaz, cu zăcăminte estimate la peste 100 de miliarde de metri cubi de gaz, Neptun Deep) și Ucrainei (zăcămintele din largul Crimeei, în mare parte preluate de Federația Rusă după anexarea acesteia de către Rusia, în 2014), transformă regiunea într-un *coridor energetic* care evită traseele de distribuție controlate de Rusia. În acest context, controlul asupra infrastructurii energetice maritime, în special cele

din cadrul proiectelor AGRI (Azerbaijan-Georgia-România Interconnector – planificat pentru a transporta gaze lichefiate din Marea Caspică spre Europa via Constanța), TAP (Trans Adriatic Pipeline) și TANAP (Trans Anatolian Natural Gas Pipeline Project) (care aduc gaze naturale din Azerbaidjan spre Europa, via Turcia și Grecia), care traversează acest coridor, este esențial pentru independența energetică a Europei față de Rusia. Așadar, interesele energetice din regiunea Mării Negre joacă un rol important în geopolitica regională și sunt esențiale pentru securitatea energetică a Europei. Prin urmare, Marea Neagră devine un hub energetic regional, iar cine controlează accesul la aceste resurse și infrastructuri are o influență semnificativă asupra politicii energetice europene și a relațiilor geopolitice cu Rusia și Asia Centrală.

După 2014, odată cu anexarea Crimeei de către Rusia, tensiunile regionale au crescut exponențial, transformând zona într-un focar de competiție militară directă. După preluarea controlului peninsulei, Rusia a militarizat masiv Crimeea, amplasând sisteme avansate de apărare costieră Bastion/Bal, rachete S-400 și dispozitive complexe de A2/AD (Anti-Access/Area Denial) (Minich, 2018), care blochează aproape întreaga mare pentru forțele adverse. În plus, flota Mării Negre are submarine și fregate dotate cu rachete Kalibr ce pot lovi ținte inclusiv din interiorul Turciei, Bulgariei sau României.

În aceste condiții, Alianța Nord-Atlantică a decis să-și întărească prezența în regiune și să desfășoare o serie de exerciții militare complexe, precum *NATO Sea Shield 25* (desfășurat de România în aprilie 2025, cu implicarea a peste 2.300 de militari din 12 state aliate)[1], intensificând pregătirea pentru tactici asimetrice, inclusiv pentru apărarea împotriva dronelor navale rapide și greu detectabile, pe modelul folosit de Ucraina în atacurile împotriva flotei ruse[2].

Așadar, Marea Neagră este astăzi un spațiu de confruntare strategică între Rusia și Occident (NATO/SUA/UE), în contextul războiului din Ucraina și al competiției pentru controlul rutelor energetice și comerciale. Militarizarea, tensiunile geopolitice și lipsa

După 2014, odată cu anexarea Crimeei de către Rusia, tensiunile regionale au crescut exponențial, transformând zona într-un focar de competiție militară directă. După preluarea controlului peninsulei, Rusia a militarizat masiv Crimeea, amplasând sisteme avansate de apărare costieră Bastion/Bal, rachete S-400 și dispozitive complexe de A2/AD (Anti-Access/Area Denial), care blochează aproape întreaga mare pentru forțele adverse.

[1] *Exercițiul militar anual 'Sea Shield' al NATO în Marea Neagră se încheie după 12 zile tumultoase*, Euronews, https://www.euronews.ro/articole/sea-shield-2024-peste-2-000-de-militari-vor-participa-la-cel-mai-mare-exercitiu-n.

[2] *U.S. Warships Train to Survive Drones that Beat Russia's Black Sea Fleet*, Business Insider, https://www.businessinsider.com/us-navy-train-survive-drones-battered-russian-black-sea-fleet-2025-7?utm.

unor reglementări clare privind securitatea colectivă în zonă o transformă într-un focar de competiție militară directă.

Rusia folosește această zonă ca platformă pentru atacuri asupra țintelor ucrainene și activități militare care au impact asupra transportului de mărfuri și provizii, în special asupra exporturilor de cereale ucrainene din porturile Mării Negre. În acest război, un factor determinant l-a reprezentat utilizarea diferitelor tipuri de sisteme autonome de luptă și tehnologii anti-acces, în care dronele maritime reprezintă elementul central.

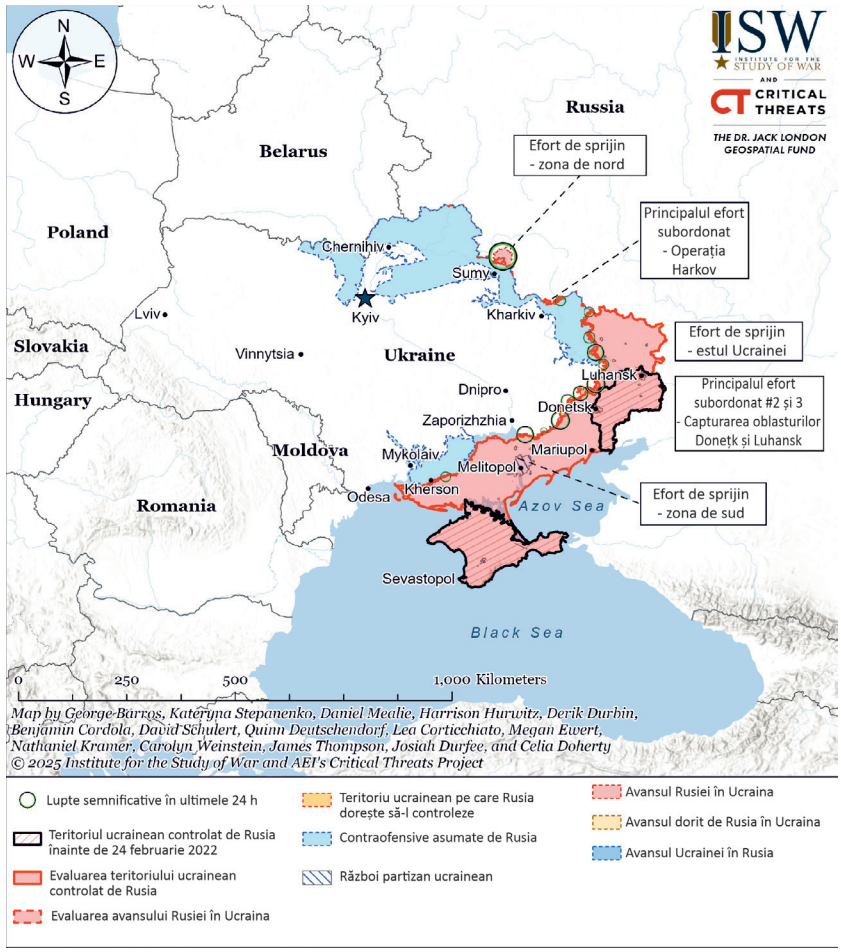

Evaluarea controlului terenului **în** *războiul ruso-ucrainean (24 iulie 2025)*
(Simeonova, 2025, https://ridl.io/wp-content//uploads/pdf/18257/black-sea-in-security-in-2025.pdf)

Din acest punct de vedere, războiul Rusiei contra Ucrainei a transformat Marea Neagră într-un spațiu experimental pentru drone, război electronic și rachete navale. Este prima regiune unde dronele autonome maritime (ex: Sea Baby, Magura V5) sunt folosite sistematic în luptă.

NOILE PARADIGME ALE RĂZBOIULUI NAVAL

De-a lungul secolelor, evoluția și inovația tehnologică din domeniul maritim au marcat transformări importante în proiectarea navelor, a armamentului și comunicațiilor, precum și a sistemelor complexe de propulsie și navigație, reprezentând un puternic catalizator al schimbărilor strategice. Încă din Antichitate, când războiul naval se baza pe tactica acțiunilor de lovire și abordaj, și până în contemporaneitate, când dronele și alte tehnologii de ultimă generație au patruns semnificativ în domeniul naval, întotdeauna, inovația tehnologică a răsturnat strategiile și tacticile războiului pe mare, fapt ce a determinat schimbarea/adaptarea acestora.

Războiul naval a trecut printr-un moment crucial în Al Doilea Război Mondial, odată cu apariția și dezvoltarea portavioanelor, care aveau să devină principalele nave de luptă ale flotelor militare, înlocuind navele tradiționale de luptă.

Strategiile timpurii ale Anticihității au fost înlocuite de cele dominate către artilerie, apărută ca urmare a inventării prafului de pușcă, la sfârșitul Evului Mediu. Această descoperire a revoluționat tactica angajamentelor navale și a pus bazele *epocii navelor cu vele*, epocă în care flotele europene de galioane și fregate au concurat pentru dominația globală, angajându-se în bătălii care se bazau, în mare măsură, pe tunadele de la bord și pe manevrele complexe ale navelor. O altă schimbare majoră s-a produs odată cu descoperirea energiei cu abur din epoca Revoluției Industriale, care a favorizat apariția navelor de război blindate și, mai târziu, a navelor de luptă cu corp din oțel. Aceste evoluții tehnologice au marcat intrarea într-o nouă eră a războiului naval, dominat de nave de luptă, care reprezentau puterea națională și, până la mijlocul secolului al XX-lea, au avut ca rol principal descurajarea strategică. Strategiile maritime ale acestei perioade, bazate pe principiile puterii maritime ale lui Alfred Thayer Mahan, au pus accentul pe concentrarea flotelor pe apărarea apelor interne și pe înființarea de baze navale în zonele de interes.

Războiul naval a trecut printr-un moment crucial în Al Doilea Război Mondial, odată cu apariția și dezvoltarea portavioanelor, care aveau să devină principalele nave de luptă ale flotelor militare, înlocuind

navele tradiționale de luptă. Puterea aeriană creată cu portavioanele a redefinit angajamentele navale, prin facilitarea atacurilor la distanțe mari și introducerea conceptului de *superioritate aeriană* pe mare. De asemenea, inovațiile în tehnologia submarinelor au facut ca acestea să devină capabilități esențiale pentru misiuni de recunoaștere și atac, capabile să scufunde navele de suprafață și să blocheze comerțul inamic.

După încheierea Războiului Rece, inovațiile tehnologice din domeniul naval au facilitat adoptarea unor strategii maritime bazate pe grupuri de atac ale portavioanelor și submarine cu propulsie nucleară, a căror misiune principală era proiecția puterii în zonele de interes. Aceasta a fost, în principal, strategia SUA, care s-a conturat ca putere navală globală dominantă. În timp, această strategie a evoluat pentru a combina comanda mării (sea command), războiul submarin (submarine warfare) și proiecția puterii (power projection). Dar, tehnologiile au continuat să evolueze și, ceea ce vedem astăzi în conflictele maritime din Marea Roșie/Canalul Suez și Marea Neagră, considerăm că reprezintă începutul unei alte schimbări radicale în războiul naval. În aprilie 2022, ucrainenii au scufundat crucișătorul Moskva *(„nava amiral a Flotei Mării Negre")*, cea mai mare navă de război rusească scufundată de la cel de-Al Doilea Război Mondial, folosind o combinație de drone (pentru culegere de date și urmărire) și rachete de croazieră. Această combinație de rachete de croazieră, drone aeriene și maritime s-a dovedit a fi letală (A New Naval Warfare Paradigm). Acest succes i-a determinat pe ucrainiei să planifice și alte atacuri de acest gen, în care au reușit să scufunde sau să avarieze aproximativ 1/3 din flota rusă de la Marea Neagră de dinainte de război (Jucan, 2025).

După încheierea Războiului Rece, inovațiile tehnologice din domeniul naval au facilitat adoptarea unor strategii maritime bazate pe grupuri de atac ale portavioanelor și submarine cu propulsie nucleară, a căror misiune principală era proiecția puterii în zonele de interes. Aceasta a fost, în principal, strategia SUA, care s-a conturat ca putere navală globală dominantă.

În afară de războiul ruso-ucrainean, există și alte dinamici care evidențiază că, în situație de conflict, folosirea tehnologiilor fără pilot poate fi la fel de eficientă și împotriva infrastructurii maritime globale ca în cazul navelor de luptă rusești scufundate sau avariate. Nu numai că rutele maritime globale pot fi perturbate, ca în cazul rutelor de transport din Canalul Suez, dar și alte tipuri de infrastuctură de tipul cablurilor de internet/telecomunicații sau conductelor submarine pot fi țința unor astfel de atacuri cu folosirea tehnologiilor nepilotate.

Prin urmare, sistemele militare bazate pe tehnologii nepilotate sunt din ce în ce mai utilizate pe mare și există toate motivele să credem că aceste tendințe vor continua și se vor accelera în următorii ani.

ROLUL DRONELOR AUTONOME ÎN CONFLICTUL NAVAL DIN MAREA NEAGRĂ

Dronele autonome, atât de suprafață (USV), cât și subacvatice (UUV), au fost utilizate extensiv de Ucraina pentru a lovi nave ale Flotei Ruse din Marea Neagră. Exemple notabile includ atacurile asupra bazei navale din Sevastopol și deteriorarea navelor logistice. Caracteristicile cheie ale acestor drone sunt: costul redus, capacitatea de a opera în roiuri, lipsa riscurilor directe pentru personal și abilitatea de a eluda sistemele defensive tradiționale.

Dronele autonome, atât de suprafață (USV), cât și subacvatice (UUV), au fost utilizate extensiv de Ucraina pentru a lovi nave ale Flotei Ruse din Marea Neagră. Exemple notabile includ atacurile asupra bazei navale din Sevastopol și deteriorarea navelor logistice. Caracteristicile cheie ale acestor drone sunt: costul redus, capacitatea de a opera în roiuri, lipsa riscurilor directe pentru personal și abilitatea de a eluda sistemele defensive tradiționale.

Dronele maritime, ca elemente principale ale sistemelor autonome, sunt descrise în literatura de specialitate ca fiind orice vehicul controlat de la distanță sau autonom care operează în domeniul maritim: fie la suprafață (uneori, cunoscute sub numele de vehicule de suprafață fără echipaj uman sau USV/Uncrewed Surface Vehicles), fie sub apă (vehicule subacvatice fără echipaj uman sau UUV/Underwater Uncrewed Vehicles), sau în spațiul aerian de deasupra mării (vehicule aeriene fără echipaj uman sau UAV/Uncrewed Aerial Vehicles). Trebuie, totuși, să reținem că nu toate dronele maritime se încadrează ușor într-una din aceste categorii: de exemplu, unele drone planoare pot culege date la adâncime sub apă, pentru ca, apoi, să iasă la suprafață pentru a le transmite (Larter, 2021) la centrele de comandă, în vreme ce alte drone sunt capabile să opereze în mai multe domenii, cum ar fi drona amfibie C-Ray, care poate opera pe uscat sau pe apă[3], sau așa-numitul *planor maritim* (Flying Sea Glider), dezvoltat de Centrul de Cercetări Navale din SUA, care este destinat să zboare în apă și, apoi, să se transforme într-un vehicul subacvatic (Trevithick, 2019). Aceste sisteme pot fi operate de la distanță de un controler uman sau pot funcționa autonom, prin intermediul sistemelor de control computerizate; de asemenea, pot fi operate în regim mixt, comutând între operarea umană și cea autonomă, în funcție de rolul pe care îl joacă și de situația în care se află.

[3] ***, *Prehistoric sea creature-like robot can navigate surf, crawl up onto the beach* (martie 2023), în *Military Times*, https://dronewars.net/wp-content/uploads/2024/02/DW-Next-Wave-WEB.pdf.

Cererea tot mai mare pentru supraveghere sporită, recunoaștere și capacități de atac de precizie în medii maritime complexe a făcut ca, în ultimii ani, să asistăm la o ascensiune fără precedent a acestor tehnologii. De la utilizarea dronelor navale la scară mai mică, în Yemen, la mijlocul anilor 2010, folosirea acestor tehnologii a crescut constant până la un veritabil program naval ucrainean de USV-uri funcțional încă din 2023 (Cowen, 2025). În centrul acestei schimbări se află apariția dronelor navale, echipate cu senzori și explozibili, oferind o alternativă rentabilă forțelor navale tradiționale. Ele permit forțelor navale să adune informații și să desfășoare operațiuni mai eficient, adesea depășind platformele tradiționale. Folosirea acestor sisteme fără pilot depășește normele tradiționale ale războiului naval, fiind pregătite să revoluționeze teatrul de operații maritime. În plus, dronele navale din viitor ar putea sprijini protecția infrastructurilor maritime critice, oferind o metodă de descurajare extrem de eficientă împotriva acțiunilor de sabotaj sau de atac direct. În războiul asimetric, utilizarea lor permite forțelor mai mici, dar avansate din punct de vedere tehnologic să conteste eficient adversarii mai mari. Prin faptul că dronele maritime sunt concepute să funcționeze autonom sau semi-autonom, ele facilitează diverse misiuni pe mare fără a pune în pericol viețile omenești. Prin aceasta, dronele maritime devin un element transformator în războiul modern, iar integrarea lor în flotele navale moderne marchează o schimbare semnificativă în strategia maritimă.

Dronele navale din viitor ar putea sprijini protecția infrastructurilor maritime critice, oferind o metodă de descurajare extrem de eficientă împotriva acțiunilor de sabotaj sau de atac direct. În războiul asimetric, utilizarea lor permite forțelor mai mici, dar avansate din punct de vedere tehnologic să conteste eficient adversarii mai mari.

Istoria consemnează faptul că anumite conflicte au devenit adevărate *laboratoare* pentru inovația tehnologică materializată în noi sisteme de armament și doctrine care au modificat fundamental caracterul războiului. Pentru începutul secolului XXI, se pare că Marea Neagră a devenit acel laborator al inovației militare, iar catalizatorul transformărilor strategice fundamentale este reprezentat de sistemele autonome fără pilot (USV) utilizate pe scară largă de către Ucraina pentru a-și apăra litoralul și a menține Flota Rusă a Mării Negre departe de propriul țărm. Astfel, Ucraina a creat și a desfășurat în lupta navală această nouă clasă de drone maritime cu care a contestat cu succes puterea navală, mult superioară, a Rusiei și a rescris regulile angajării costiere, oferind o nouă viziune pentru viitorul conflictelor maritime.

Folosirea dronelor în războiul naval din Marea Neagră a început ca o măsură disperată a Ucrainei de apărare împotriva acțiunilor asimetrice ale Rusiei îndreptate asupra flotei și infrastructurilor maritime ucrainiene. Treptat, dronele maritime și-au depășit cu mult rolul lor inițial de sisteme *kamikaze de unică folosință*, transformându-se într-o capacitate ofensivă sofisticată și dinamică. Astfel, dronele maritime au devenit platforme versatile, multi-misiune, care au atacat și au distrus cu succes nave de război rusești de mare valoare, au jucat un rol central în ruperea unei blocade navale paralizante și au forțat o repoziționare strategică a întregii Flote Ruse a Mării Negre. Toate acestea au modificat fundamental echilibrul regional de putere, Ucraina reușind să se poziționeze într-o postură mult mai avantajoasă, fără să dețină o marină tradițională proprie. Putem spune că această stare de fapt nu este doar rezultatul unei adaptări strategice a Ucrainei, ci este rezultatul unei noi abordări paradigmatice a războiului naval, construită pe principiile adaptabilității la evoluțiile tehnologice, letalității distribuite și a eficienței din punct de vedere al costurilor[4]. De aceea, pentru toți specialiștii din domeniul securității maritime, deopotrivă teoreticieni sau practicieni, experiența ucraineană oferă un studiu de caz extrem de important cu privire la potențialul sistemelor navale fără pilot și la nevoia de adaptare a strategiei maritime în scopul exploatării cu eficiență maximă a acestui potențial.

Dronele maritime au devenit platforme versatile, multi-misiune, care au atacat și au distrus cu succes nave de război rusești de mare valoare, au jucat un rol central în ruperea unei blocade navale paralizante și au forțat o repoziționare strategică a întregii Flote Ruse a Mării Negre. Toate acestea au modificat fundamental echilibrul regional de putere, Ucraina reușind să se poziționeze într-o postură mult mai avantajoasă, fără să dețină o marină tradițională proprie.

În 2022, la începutul invaziei pe scară largă a Rusiei, situația strategică la Marea Neagră era profund dezechilibrată. Ucraina, copleșită de puterea convențională a Flotei Rusiei la Marea Neagră, s-a confruntat cu potențialul unei blocade navale totale, susținută de atacuri cu rachete lansate de pe mare și cu amenințarea constantă a unui atac amfibiu. În această situație, Ucraina a realizat că un răspuns tradițional bazat pe o flotă convențională extrem de redusă era imposibil de realizat. În plus, la scurt timp după începerea invaziei, nava amiral a Ucrainei, fregata Hetman Sahaidachny, din clasa Krivak-III, a fost scufundată la acostarea sa în Mykolaiv (James, 2022), iar pe măsură ce ofensiva rusească avansa, navele din porturile ucrainene de la Marea Azov au fost distruse sau capturate (Kimr, 2022).

[4] ***, *The Naval Drone: How Ukraine Reinvented Maritime Warfare* (27 mai 2025), în *Defence Ukraine*, https://www.defenceukraine.com/en/insights/ukrainian-naval-drones-reinventing-maritime-warfare/.

Navele ucrainiene care i-au atacat direct pe ruși nu au repurtat niciun succes, iar nava de patrulare Sloviansk, în ciuda faptului că avea o apărare aeriană semnificativă, a fost scufundată rapid, în martie 2022, de avioane rusești. Astfel, la scurt timp după începerea invaziei, flota ucraineană a devenit aproape inexistentă, în timp ce rușii se bucurau de o libertate de navigație totală în largul coastelor de nord ale Mării Negre.

Atacurile cu rachete antinavă ucrainene (atât Neptune, fabricată în țară, cât și Harpoon, furnizată de Occident) i-au obligat pe ruși să se retragă din partea de nord-vest a Mării Negre, pierzând controlul raioanelor maritime din această zonă. Dar, rachetele terestre lansate de ucrainieni, având rază de acțiune limitată, nu puteau amenința navele rusești decât până la un anumit punct, dincolo de care erau necesare alte mijloace.

Dar, o lună mai târziu, această situație avea să se schimbe odată cu scufundarea navei amiral a Flotei Mării Negre, crucișătorul Moskva, din clasa Slava, fiind lovită cu două dintre rachetele antinavă Neptune, lansate de ucrainieni[5]. Acesta a fost primul succes al Ucrainei, care a marcat începutul schimbării situației strategice din Marea Neagră impusă de ruși odată cu invazia. Astfel, s-a dovedit faptul că atacurile cu rachete antinavă ucrainene (atât Neptune, fabricată în țară, cât și Harpoon, furnizată de Occident) i-au obligat pe ruși să se retragă din partea de nord-vest a Mării Negre, pierzând controlul raioanelor maritime din această zonă. Dar, rachetele terestre lansate de ucrainieni, având rază de acțiune limitată, nu puteau amenința navele rusești decât până la un anumit punct, dincolo de care erau necesare alte mijloace. Și, din acest moment, Ucraina a început să inoveze, descoperind că USV-urile puteau îndeplini această cerință. Acest tip de mijloace nepilotate au fost considerate soluția cea mai la îndemână, deoarece puteau fi dotate cu cameră, comunicații prin satelit și o ogivă în partea superioară, iar procesul tehnologic de fabricație era simplu, USV-urile fiind tipul de ambarcațiune care poate fi construită într-un garaj sau într-o unitate industrială mică.

Odată rezolvată problema comunicațiilor de mare capacitate și a direcționării pe parcursul întregii misiuni, s-a trecut la utilizarea efectivă a USV-urilor în acțiuni militare împotriva Flotei Rusiei. Misiunile efectuate cu utilizarea USV s-au intensificat între primăvara și vara anului 2023, atingând punctul culminant când nava de debarcare Olenegorsky Gornyak, din clasa Ropucha, a fost lovită în rada portului

[5] ***, *Russian warship: Moskva sinks in Black Sea* (15 aprilie 2022), în *BBC News*, https://www.bbc.com/news/world-europe-61114843.

Novorossjisk[6]. Nava a fost grav avariată, evitând la limită scufundarea, fiind remorcată și dusă în port. Olenegorsky Gornyak a supraviețuit atacului, dar alte nave au avut o soartă mai puțin norocoasă. Astfel, o altă navă de debarcare, o corvetă purtătoare de rachete, o navă de patrulare, un dragor de mine și mai multe ambarcațiuni de debarcare și de dimensiuni mai mici au fost scufundate sau distruse în atacuri cu USV-uri.

Aceste succese ale ucrainienilor i-a determinat pe ruși să-și mute aproape toate resursele maritime principale în portul Novorossjisk, pe coasta de est a Mării Negre, și să-și reducă în mod consistent acțiunile pe mare. Pe de altă parte, Ucraina a trecut la construcția unui număr din ce în ce mai mare de drone USV, responsabilitatea operării lor fiind asumată de serviciile secrete GUR (Serviciul de Informații al Apărării din Ucraina) și SBU (Serviciul de Securitate al Ucrainei). GUR sunt cunoscute pentru dronele Magura, în timp ce SBU sunt asociate cu cele de tip Sea Baby.

Modelele timpurii, precum Magura V5 și Sea Baby, s-au dovedit a fi răspunsul perfect pe care l-a putut oferi Ucraina, sub presiunea amenințării directe a Flotei Rusiei.

Modelele timpurii, precum Magura V5 și Sea Baby, s-au dovedit a fi răspunsul perfect pe care l-a putut oferi Ucraina, sub presiunea amenințării directe a Flotei Rusiei. Inițial, aceste platforme au fost concepute cu un singur scop: să livreze o sarcină utilă explozivă către o țintă. Se poate spune că a fost o strategie de tipul *David vs. Goliat*, în care o platformă de câteva sute de mii de dolari putea amenința navele flotei rusești în valoare de sute de milioane. Și, poate într-un fel neașteptat, această strategie s-a dovedit a fi extrem de eficientă, motiv pentru care ea a fost extinsă și folosită pe parcursul anilor 2023 și 2024. Dar, presiunea continuă a conflictului i-a determinat pe specialiștii ucrainieni să caute soluții pentru a perfecționa acest concept prin dezvoltare rapidă și iterativă a unor modele noi de USV-uri, adaptate cerințelor imediate de pe câmpul de luptă. Astfel, în prima jumătate a anului 2025, ucrainienii au testat un nou tip de USV, capabil să îndeplinească mai multe misiuni simultan și care să pună probleme multiple adversarului.

[6] ***, *Ukraine says it has put Russian warship out of action in sea drone attack* (4 august 2023), în *The Guardian*, https://www.theguardian.com/world/2023/aug/04/ukraine-says-it-has-put-russian-warship-out-of-action-in-sea-drone-attack.

Prima inovație la care au recurs a fost integrarea în platforma USV a sistemelor de tip rachetă ofensivă, fapt ce a dus la transformarea dronelor din arme cu detonare la contact în platforme de atac la distanță. Practic, USV-urile devin lansatoare mobile de rachete, care pot proiecta pericolul la o distanță semnificativă. Soluția integrării sistemelor de tip rachetă ofensivă în platforma USV și-a dovedit eficacitatea în ianuarie 2025, când dronele navale de acest tip au distrus cu succes elicoptere rusești, prezentând o nouă și puternică amenințare pentru resursele maritime ale Rusiei la Marea Neagră[7]. Această evoluție a complicat enorm situația operativă, făcând ca inamicul să se confrunte cu o platformă de mici dimensiuni, transformată într-un veritabil lansator de rachete.

Soluția integrării sistemelor de tip rachetă ofensivă în platforma USV și-a dovedit eficacitatea în ianuarie 2025, când dronele navale de acest tip au distrus cu succes elicoptere rusești, prezentând o nouă și puternică amenințare pentru resursele maritime ale Rusiei la Marea Neagră. Această evoluție a complicat enorm situația operativă, făcând ca inamicul să se confrunte cu o platformă de mici dimensiuni, transformată într-un veritabil lansator de rachete.

O altă inovație introdusă de specialiștii ucrainieni a fost aceea de a adapta USV-urile pentru a acționa ca platforme de lansare pentru drone aeriene mai mici. În acest fel, Ucraina a realizat adevărate *portavioane* în *miniatură*, cu care a reușit să extindă dramatic raza de acțiune a capacităților de recunoaștere și atac aerian (ib. nota 4). Un astfel de USV poate transporta un grup de drone FPV[8] sau UAV[9]-uri de recunoaștere adânc în dispozitivul inamic, departe de locurile de lansare de la coastă. Odată ajunsă în raionul inamic, sunt lansate dronele mici, pentru a efectua supraveghere și a furniza date despre anumite obiective, precum și pentru a ataca direct ținte dinainte stabilite. Astfel, se poate crea o amenințare complexă, stratificată, cu efecte operaționale extrem de ridicate.

Dar, poate, cea mai îndrăzneață inovație a specialiștilor ucrainieni pare să fi fost echiparea dronelor navale cu sisteme de rachete

---

[7] ***, *Dronele navale* înarmate *cu rachete au distrus cu succes elicoptere rusești* (7 ianuarie 2025), Digi 24, Cum au reușit ucrainenii să doboare elicoptere rusești cu dronele navale. *„Am mers special să vânăm ținte aeriene”*, https://www.digi24.ro/stiri/externe/cum-au-reusit-ucrainenii-sa-doboare-elicoptere-rusesti-cu-dronele-navale-am-mers-special-sa-vanam-tinte-aeriene-3071143.

[8] Dronele FPV (First Person View) sunt drone care permit vizualizarea situației în timp real. Acestea sunt dotate cu o cameră video la bord, care transmite imagini video în timp real către ochelari FPV sau ecrane, oferind o experiență imersivă. Dronele FPV sunt utilizate pentru activități precum fotografiere aeriană, acrobație și zboruri competitive, dar pot fi utilizate și în scopuri militare, având un rol important în recunoaștere și supraveghere.

[9] Dronele UAV (Unmanned Aerial Vehicle) sunt drone care pot fi folosite în diverse domenii, inclusiv militar, civil și comercial. Dronele sunt utilizate pentru recunoaștere, supraveghere, spionaj, filmări, măsurări topografice și competiții. Ele pot avea sarcini utile, precum aparatură de recunoaștere, senzori sau alte echipamente.

antiaeriene. Sunt bine cunoscute vulnerabilitățile navelor de suprafață, în special cele de domensiuni mici, la atacurile executate din aer cu elicoptere și avioane de vânătoare, iar această inovație transformă vulnerabilitatea într-un mare avantaj. Ucraina a realizat un mijloc de luptă extrem de eficient pentru apărarea antiaeriană a navelor și obiectivelor de litoral, dincolo de distanța de siguranță a acestora la atacurile aeriene. Acest lucru avea să fie dovedit în luna mai 2025, când Ucraina a revendicat o premieră mondială: doborârea a două avioane de vânătoare rusești folosind drone navale echipate cu aceste sisteme[10].

Dronele maritime au jucat un rol substanțial în strategia Ucrainei de blocare a acțiunilor Flotei Rusiei la Marea Neagră și distrugerea sau deteriorarea mijloacelor de luptă și a infrastructurii de susținere a acesteia. Ca măsuri de răspuns, Rusia și-a consolidat apărarea fizică în jurul bazelor navale cheie și a podului Kerci și a folosit tehnici de bruiaj al semnalelor utilizate pentru dirijarea dronelor.

Așadar, este mai mult decât evident faptul că dronele maritime au jucat un rol substanțial în strategia Ucrainei de blocare a acțiunilor Flotei Rusiei la Marea Neagră și distrugerea sau deteriorarea mijloacelor de luptă și a infrastructurii de susținere a acesteia. Ca măsuri de răspuns, Rusia și-a consolidat apărarea fizică în jurul bazelor navale cheie și a podului Kerci și a folosit tehnici de bruiaj al semnalelor utilizate pentru dirijarea dronelor (Zafra, McClure, 2023). O scădere a rapoartelor privind activitatea dronelor ucrainene spre sfârșitul anului 2023 ar putea semnifica faptul că astfel de contramăsuri au avut un anumit grad de succes.

Pe lângă dronele maritime de suprafață, Ucraina dezvoltă și vehicule subacvatice nepilotate (Unmanned Underwater Vehicles/ UUVs). Încă din 2023, a fost prezentat un prototip al unui UUV numit Toloka. Acesta este, de fapt, o torpilă care este capabilă să transporte explozibili și care ar urma să fie construită în trei versiuni diferite, cu raze de acțiune și sarcini utile explozibile diferite. În acest moment, nu se știe dacă drona a fost omologată sau folosită operațional (Sutton-1, 2023). Totodată, se pare că industria ucraineană de armament dezvoltă un nou vehicul subacvatic autonom cu dimensiuni mai mari, denumit Marichka. Se spunea că se află în faza de prototip în vara anului 2023, iar Marichka a fost promovată ca fiind destinată atacurilor antinavale și de pe poduri, colectării de informații și transportului (Sutton-2, 2023).

[10] ***, *Demonstrație uimitoare de inovație* în *război: Lecția pe care Ucraina a predat-o doborând două avioane Su-30SM cu drone* (8 mai 2025), Defense Romania, https://www.defenseromania.ro/doborarile-su-30sm-arata-ca-dronele-ucrainene-reprezinta-acum-o-amenintare-serioasa-la-adresa-avioanelor-de-lupta-rusesti_633651.html.

Implicațiile strategice ale inovațiilor promovate de Ucraina în domeniul dronelor maritime sunt imense. Aceste progrese ilustrează un model de urmat: identificarea unei tehnologii de succes și, apoi, dezvoltarea rapidă a acesteia pentru a-i extinde capacitățile, maximizând, astfel, impactul strategic. Succesele tehnologice înregistrate de ucraineni au dus la extinderea semnificativă a ariei operaționale a USV-urilor și la maximizarea utilității acestora. Inovarea tehnologică și adoptarea unei strategii asimetrice care să exploateze vulnerabilitățile adversarului au reprezentat singura cale viabilă de urmat și, iată, ea a produs efectele scontate. Deocamdată, războiul ruso-ucrainean în Marea Neagră a scăzut în intensitate, dar rămâne de vazut cum vor evolua lucrurile în viitor.

Succesele tehnologice înregistrate de ucraineni au dus la extinderea semnificativă a ariei operaționale a USV-urilor și la maximizarea utilității acestora. Inovarea tehnologică și adoptarea unei strategii asimetrice care să exploateze vulnerabilitățile adversarului au reprezentat singura cale viabilă de urmat și, iată, ea a produs efectele scontate.

IMPLICAȚIILE TEHNOLOGICE ȘI DOCTRINARE

Inovațiile tehnologice și tactice ale Ucrainei în războiul contra Rusiei la Marea Neagră au avut un efect strategic extraordinar. Flota de drone a Ucrainei a restabilit echilibrul strategic pe mare și a modificat fundamental mediul operațional maritim. În aceste condiții, Rusia a fost forțată să ia decizii care, înainte de război, ar fi fost de neconceput. Retragerea lamentabilă a majorității navelor Flotei Mării Negre din portul Sevastopol din Crimeea abuziv ocupată și redislocarea lor în siguranță relativă în porturile situate mai la est reprezintă dovada unei victorii strategice a Ucrainei, prin care se demostrează cum un stat cu o putere maritimă incomparabil mai mică reușește să interzică controlul maritim al unei mari puteri navale în propria sa zonă de responabilitate. Indiscutabil, flota de drone maritime a Ucrainei a reprezentat un element cheie în spargerea blocadei navele rusești și redeschiderea unor rute maritime vitale pentru exporturile ucrainiene. Desigur, acest succes reprezintă o adevărată demonstrație de valorificare a avantajelor unei campanii asimetrice dusă de un stat constrâns să contracareze un adversar convențional superior. Și, este adevărat că acest lucru nu a fost realizat prin egalarea flotei ruse navă cu navă, ci prin creșterea prohibitivă a costului menținerii unei blocade strânse.

Fără îndoială, succesul Ucrainei în blocarea Flotei Rusiei la Marea Neagră ne poate conduce la concluzia că folosirea mijloacelor fără pilot va *schimba profund strategia războiului naval*. Este clar că apariția și dezvoltarea sistemelor autonome și a tehnologiilor anti-acces

pun sub semnul întrebării strategia navală tradițională, centrată pe nave mari, rachete și artilerie și pe controlul fizic al mărilor. În contextul Mării Negre, unde libertatea de manevră este restrânsă și supravegherea este constantă, folosirea dronelor maritime în combinație cu rachetele de coastă Neptun și Harpoon a permis neutralizarea navelor rusești și constrângerea retragerii acestora din Sevastopol către porturi mai îndepărtate, precum Novorossjisk. Astfel, controlul efectiv asupra vestului Mării Negre deținut de Rusia a fost pierdut în favoarea Ucrainei – *fără ca Ucraina să dețină o flotă clasică*. Ce concluzii putem trage din aceste evenimente? În primul rând, Ucraina a contestat dominația navală rusă fără portavioane, fregate sau submarine. A folosit, în schimb, dronele navale ca pe o formă de răspuns asimetric letal, cu costuri reduse și eficiență mare. Faptul că navele mari devin vulnerabile în fața roiurilor de drone, mai ales în raioane strâmte și apropiate de coastă, ne arată că dominanța navală nu mai este garantată de masă și tonaj, iar aceasta este clar în contradicție cu paradigma clasică a războiului naval clasic. Cheia succesului ucrainean a constat în coordonarea între drone aeriene/navale, bruiaj electronic și lovituri de precizie, fapt ce marchează o tranziție spre operații maritime distribuite și hibride (Distributed Maritime Operations/DMO. Acestea presupun dispersia flotei în unități mici și autonome, coordonate prin rețele AI și C4ISR. În același timp, se conturează provocări privind controlul uman, responsabilitatea juridică și vulnerabilitățile la război electronic.

Faptul că navele mari devin vulnerabile în fața roiurilor de drone, mai ales în raioane strâmte și apropiate de coastă, ne arată că dominanța navală nu mai este garantată de masă și tonaj, iar aceasta este clar în contradicție cu paradigma clasică a războiului naval clasic.

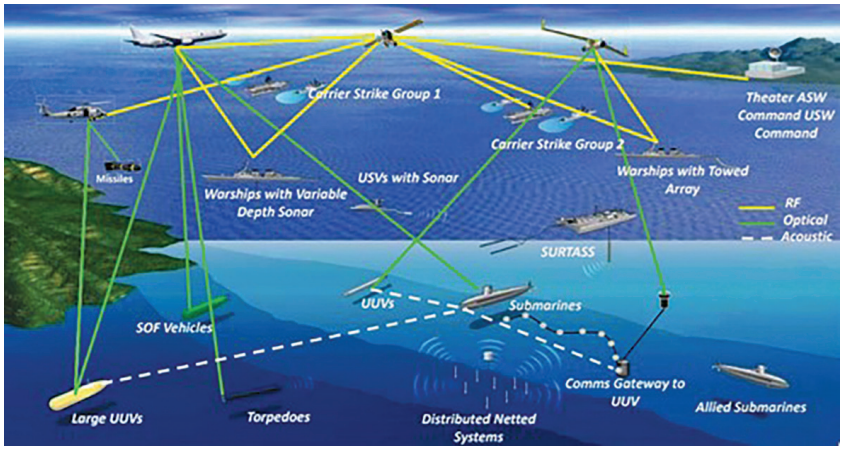

Operațiuni maritime distribuite (https://sl.bing.net/h4iJEszz5s4)

Acestea sunt avantaje de necontestat, care însă ar putea crea iluzia că asistăm, cumva, la sfârșitul flotelor tradiționale. Dar nu, *nu asistăm la sfârșitul flotelor tradiționale, ci la o transformare radicală a rolului și compoziției acestora, în care dronele autonome devin un element de bază al noii doctrine navale*.

Navele nu dispar, doar că ele își vor redefini rolul. Spre exemplu, pentru *proiecția globală a puterii* (mobilitate pe oceane mari), *transportul trupelor și echipamentelor grele, lansarea de rachete intercontinentale sau avioane,* portavioanele, distrugătoarele și submarinele nucleare rămân esențiale. Ele vor servi ca *centre de comandă și control*, având infrastructură complexă, pe care dronele nu o pot înlocui (încă). În același timp, aceste nave vor putea *coordona roiuri de drone autonome* (aeriene, navale, subacvatice) și vor deveni *huburi de comunicație*, *logistică și decizie* pentru platformele autonome, trecându-se, astfel, de la conceptul de *navă grea* la cel de *rețea distribuită*. Cel mai probabil, se va ajunge la un echilibru între nava pilotată și dronă, conceptul de *flotă de nave* fiind înlocuit cu acela de *ecosistem de platforme autonome și semi-autonome*. Având în vedere vulnerabilitatea navelor clasice în fața dronelor și faptul că dronele mici și rapide pot păcăli ușor apărarea antiaeriană/clasică, unele misiuni (recunoaștere, atac rapid, minare) ar putea fi atribuite exclusiv dronelor. Așa cum s-a întâmplat în Marea Neagră, atunci când navele rusești mari au fost grav avariate sau scufundate de drone maritime ucrainene cu costuri reduse.

Pentru proiecția globală a puterii (mobilitate pe oceane mari), transportul trupelor și echipamentelor grele, lansarea de rachete intercontinentale sau avioane, portavioanele, distrugătoarele și submarinele nucleare rămân esențiale. Ele vor servi ca centre de comandă și control, având infrastructură complexă, pe care dronele nu o pot înlocui (încă).

Aceste transformări sunt prezentate sumar în *tabelul 1*:

Model naval tradițional	Nou model emergent (hibrid)
Flotă omogenă, grea	Rețea de platforme eterogene, autonome
Nave mari + echipaj uman	Nave mari + roiuri de drone coordonate de AI
Prezență permanentă vizibilă	Prezență flexibilă, ascunsă, dinamică (stealth, mobilitate)
Liniaritate în acțiune	Lovituri simultane, din unghiuri multiple, decise de AI

Ce se păstrează totuși din flotele tradiționale? Foarte probabil ca *submarinele nucleare* să supraviețuiască, deoarece sunt încă greu de detectat și imposibil de înlocuit pentru disuasiune strategică. La fel, *portavioanele*, care, chiar dacă vor fi mai vulnerabile, vor continua să joace un rol major în conflictele de intensitate mare. *Distrugătoarele* și *fregatele moderne,* dacă vor fi echipate cu lasere, sisteme anti-drone și AI, cu siguranță, vor supraviețui transformării.

În concluzie, nu asistăm la *sfârșitul flotelor tradiționale*, ci la *renașterea* lor sub o formă mixtă, inteligentă și distribuită**.** Flota viitorului va semăna mai mult cu o *rețea de senzori, drone și unități interconectate* decât cu o linie de nave masive. Dronele autonome nu elimină navele clasice, ci le *redefinesc funcția* – de la purtătoare de arme la *noduri de comandă pentru arme autonome*.

Flota viitorului va semăna mai mult cu o rețea de senzori, drone și unități interconectate decât cu o linie de nave masive. Dronele autonome nu elimină navele clasice, ci le redefinesc funcția – de la purtătoare de arme la noduri de comandă pentru arme autonome.

Așadar, putem spune că *viitorul războiului naval nu va mai fi dominat de flote masive, ci de forțe dispersate, autonome, coordonate digital, capabile să lovească în roi și să opereze în medii contestate.* Prin urmare, această realitate impune *atât o redefinire a proiecției maritime a puterii, cât și o reformulare doctrinară,* oncomitent cu o redimensionare și redefinire a rolului navelor de război.

PERSPECTIVE STRATEGICE: VIITORUL RĂZBOIULUI NAVAL ÎN MAREA NEAGRĂ

Având în vedere tendințele actuale, inovațiile tehnologice și contextul geopolitic regional de la Marea Neagră, putem spune, fără rezerve, că războiul naval se îndreaptă către noi *perspective strategice.* Deși Marea Neagră nu este privită ca una dintre cele mai disputate regiuni maritime la nivel global, fiind definită ca un spațiu strategic închis, semi-închis geopolitic și militar, cu acces limitat prin Strâmtoarea Bosfor, controlată de Turcia, totuși, din perspectiva redefinirii paradigmelor strategice ale războiului naval, ea ocupă un loc central. Din punct de vedere geopolitic, Marea Neagră reprezintă flancul estic al NATO și o zonă de contact direct între Federația Rusă și aliații occidentali România, Bulgaria și Turcia. Războiul ilegal pornit de Rusia împotriva Ucrainei a transformat Marea Neagră într-un teatru naval activ de luptă, cu implicarea mijloacelor militare moderne, inclusiv a dronelor autonome maritime și aeriene și a armamentului de precizie, și a produs efecte sporite și în spațiul maritim, conferind

regiunii o dinamică militară intensă. Și, atât timp cât războiul va dura, Marea Neagră va rămâne în atenția actorilor globali ale căror interese în regiune vor fi serios afectate.

Rusia dezvoltă o nouă strategie pentru a spori riscurile de securitate în Marea Neagră, ca răspuns la înfrângerea Flotei Mării Negre, partea 4 (17 ianuarie 2025)
(https://www.blackseanews.net/en/read/226500)

Rusia nu va renunța la Marea Neagră, deoarece o consideră esențială pentru proiecția sa de putere și control regional.

Pe de altă parte, *Rusia nu va renunța la Marea Neagră,* deoarece o consideră esențială pentru proiecția sa de putere și control regional. Iar pentru a înțelege ce se va întâmpla în viitorul apropiat în războiul naval din Marea Neagră, trebuie să analizăm care ar putea fi reacția Rusiei la actuala situație operativă din spațiul maritim. Este o analiză strategică esențială și dificil de realizat, deoarece reacția Rusiei la actuala situație din Marea Neagră va depinde de mai mulți factori – militari, politici, economici și, în mod evident, tehnologici. Totuși, din analiza evoluțiilor recente și a doctrinei navale ruse, putem contura câteva direcții probabile de acțiune.

În primul rând, ținând cont de pierderile importante suferite încă din primele faze ale războiului (ex., crucișătorul Moskva), Rusia, probabil, va acționa pentru reducerea riscului de pierdere a navelor mari și păstrarea capacității de lovire asimetrică. În acest sens, este foarte probabil ca Rusia să procedeze la o recalibrare militară a Flotei din Marea Neagră, reorientându-și flota către sisteme de lovire

la distanță (rachete Kalibr, Onyx, Zircon) de pe submarine și platforme de coastă. Pe mare, va miza pe platforme mai mici, mai mobile și mai greu de detectat, motiv pentru care, cel mai probabil, va recurge la utilizarea dronelor autonome navale și subacvatice, ca răspuns la tacticile ucrainene (Sabanadze, Dalay, 2025).

În al doilea rând, este foarte probabil ca Rusia să acționeze pentru consolidarea strategiei A2/AD (anti-access/area denial) în scopul transformării Mării Negre într-o *zonă interzisă* pentru flotele occidentale, în special grupurile de luptă NATO (https://www.blackseanews.net/en/read/226500). În acest sens, și-ar putea întări punctele strategice, în special peninsula Crimeea, prin desfășurarea de sisteme S-400, Bastion și Pantsir, va încerca să controleze spațiul aerian și maritim prin *integrarea radarelor, apărării antiaeriane* și *a bruiajului electronic* și va continua să creeze pericole pe rutele de navigație prin utilizarea *minelor marine* și *a dronelor subacvatice* în puncte-cheie precum gurile Dunării și chiar Bosfor.

În al treilea rând, pentru menținerea unui avantaj informațional și crearea unui climat de incertitudine navală, este foarte probabil ca Rusia să-și adapteze tactica la realitățile noului război hibrid. Pentru aceasta, Rusia va continua să execute *atacuri indirecte* (folosind grupări paramilitare, nave civile modificate, operațiuni sub pavilion fals), să amenințe comunicațiile navale și senzorii aliați prin acțiuni de război *cibernetic* și *electronic* și prin utilizarea *dronelor kamikaze* și *a dronelor de recunoaștere* pentru supraveghere permanentă (Bechev, 2025).

În al patrulea rând, Rusia poate acționa pentru izolarea strategică a Mării Negre de restul forțelor NATO. Printr-o *diplomație agresivă,* Rusia ar putea convinge (sau chiar presa) Turcia să limiteze accesul navelor NATO prin Bosfor (conform Convenției de la Montreux) și ar putea intensifica presiunea politică și economică asupra țărilor riverane pro-occidentale (România, Bulgaria, Ucraina) (Sabanadze, Dalay, ib.). Și, nu în ultimul rând, Rusia ar putea intensifica inovația și producția tehnologică în scopul restabilirii avantajului strategic asupra Ucrainei, chiar dacă ucrainenii vor primi, în continuare, sprijin occidental. În acest scop, Rusia poate dezvolta și testa *noi platforme autonome* (inclusiv submarine fără echipaj), poate accelera proiectele de navă stealth și nave hipersonice (de tip *„Gromkiy”, „Karakurt”* sau *„Laika”*) și poate crește rolul forțelor spațiale și al sateliților militari

Pentru menținerea unui avantaj informațional și crearea unui climat de incertitudine navală, este foarte probabil ca Rusia să-și adapteze tactica la realitățile noului război hibrid. Pentru aceasta, Rusia va continua să execute atacuri indirecte (folosind grupări paramilitare, nave civile modificate, operațiuni sub pavilion fals), să amenințe comunicațiile navale și senzorii aliați prin acțiuni de război cibernetic și electronic și prin utilizarea dronelor kamikaze și a dronelor de recunoaștere pentru supraveghere permanentă.

pentru supraveghere maritimă (https://www.blackseanews.net/en/read/226500).

Având în vedere aceste considerente, *Rusia nu va renunța la Marea Neagră,* dimpotrivă, strategia sa va deveni *mai asimetrică, mai autonomă* și *mai agresiv-disuasivă*. În locul unei flote mari, va miza pe o combinație letală de tehnologie, negare de acces și război hibrid.

Pentru a răspunde la un astfel de scenariu pe care Rusia l-ar putea urma, Ucraina nu are alte soluții decât să mizeze, în continuare, pe *tehnologiile emergente.* De aceea, *dronizarea* conflictului naval la Marea Neagră va continua prin utilizarea dronelor maritime (ex: Sea Baby, Magura V5), a *sistemelor autonome și AI, a armamentului de precizie* **și** *a loviturilor la distanță,* precum și prin strategii de tip A2/AD.

Marea Neagră a devenit un laborator al transformării navale globale, care consfințește faptul că actorii care inovează mai rapid în zona dronelor autonome, AI militar, rețele de senzori și mobilitate navală vor domina viitorul conflictului naval în regiune.

CONCLUZII

Conflictul din Marea Neagră va evolua, în mare parte, ținând cont de tendințele tehnologice, mai ales de evoluția sistemelor fără pilot, AI și a celor de lovire de înaltă precizie. Iar acest fapt va avea un impact major asupra strategiilor navale viitoare. În consecință, procesul de *transformare a flotelor navale va continua*. Vom asista la un declin al flotelor tradiționale și la nașterea unor *flote distribuite*, bazate pe unități mici, mobile și autonome, capabile să opereze în rețea, fără prezență umană. Marea devine, astfel, mai *transparentă*, iar sateliții, dronele și rețelele ISR (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance) vor face inamicul mai ușor de detectat și atacat.

Marea Neagră a devenit un *laborator al transformării navale globale*, care consfințește faptul că actorii care inovează mai rapid în zona *dronelor autonome, AI militar, rețele de senzori și mobilitate navală* vor domina viitorul conflictului naval în regiune.

Evoluția rapidă a dronelor navale ucrainene reprezintă mai mult decât o simplă serie de remedieri tehnologice; aceasta indică o doctrină emergentă a letalității distribuite și adaptabile. Această nouă doctrină pune accentul pe agilitate și inovație ca atuuri strategice supreme, dovedind că o rețea descentralizată de sisteme inteligente poate depăși o ierarhie navală tradițională, centralizată. Este un model care va fi studiat de marinele din întreaga lume, în special de cele ale națiunilor mai mici, care doresc să descurajeze agresorii mai mari și mai puternici.

Dezvoltarea USV-ului ucrainean este departe de a se fi încheiat. Evoluțiile viitoare se vor concentra, probabil, pe integrarea unor suite de senzori mai sofisticate, pe creșterea autonomiei și coordonării pentru operațiuni complexe de tip roi și pe integrarea unei diversități mai largi de sisteme de arme. Cu toate acestea, lecțiile sunt deja clare. Sectorul tehnologic de apărare din Ucraina a demonstrat o capacitate de neegalat de a itera și a implementa rapid soluții ca răspuns direct la nevoile câmpului de luptă, prezentând o paradigmă unică și puternică în dezvoltarea apărării moderne.

Evoluțiile viitoare se vor concentra, probabil, pe integrarea unor suite de senzori mai sofisticate, pe creșterea autonomiei și coordonării pentru operațiuni complexe de tip roi și pe integrarea unei diversități mai largi de sisteme de arme.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bechev, D. (19 iunie 2025). *The Black Sea Has Become the Fulcrum of Europe's Security*, Strategic Europe, Carnegie Endowment for International Peace.
2. Cowen, J. (10 martie 2025). *The rise of uncrewed surface vessels: How Ukraine is rewriting the rules of naval warfare,* în Forces News.
3. James, L. (7 martie 2022). *Ukrainian Navy scuttles flagship as Russia advances on Mykolaiv*, în *Independent*.
4. Jucan, S. (3 iulie 2025). *Marea Neagră rescrie regulile războiului naval: Marina americană se pregătește pentru un nou tip de bătălii după ce rușii au fost puși* în *corzi*, Hotnews.ro.
5. Kimr, P. (7 martie 2022). *Russia Reportedly Sinks Former US Coast Guard Patrol Boat Donated to Ukraine*, în *Military News*.
6. Larter, B.D. (17 februarie 2021), *With the submarine threat on the rise, the US Navy looks to autonomous water sensor Drones,* Defense News, https://www.defensenews.com/naval/2021/02/17/with-the-submarine-threat-on-the-rise-the-us-navy-looks-to-autonomous-water-sensor-drones/, accesat la 22 august 2025.
7. Minich, R. (6 noiembrie 2018). *Russia Shows its Military Might in the Black Sea and Beyond*, Atlantic Council.
8. Sabanadze, N., Dalay, G. (28 iulie 2025). *Understanding Russia's Black Sea strategy: How to strengthen Europe and NATO's approach to the region*, Londra: Royal Institute of International Affairs, chathamhouse.soutron.net/Portal/Public/en-GB/RecordView/Index/207295, accesat la 22 august 2025.
9. Simeonova, M. (2025). *Black Sea (in) security in 2025*, Riddle, https://ridl.io/wp-content//uploads/pdf/18257/black-sea-in-security-in-2025.pdf, accesat la 21 august 2025.
10. Sutton, H.I.-1 (26 aprilie 2023). *Russia Faces New Threat: Ukraine's 'Toloka' Underwater Maritime Drone,* Covert Shores, https://mil.in.ua/en/news/unmanned-underwater-vehicles-are-being-developed-in-ukraine/, accesat la 22 august 2025.

11. Sutton, H.I.-2 (23 august 2025). *Ukraine's Marichka Underwater Drone (AUV)*, Covert Shores, http://www.hisutton.com/Ukraine-Marichka-AUV.html, accesat la 22 august 2025.
12. Trevithick, J. (29 iunie 2019). *The US Navy Has Created Its First Ever Underwater Drone Squadron,* The Drive, The US Navy Has Created Its First Ever Underwater Drone Squadron
13. Zafra, M., McClure, J. (17 iulie 2023). *Sea drones and the counteroffensive in Crimea,* Reuters, https://www.reuters.com/graphics/UKRAINE-CRISIS/CRIMEA/gdvzwrmrlpw/, accesat la 22 august 2025.
14. ***, *A New Naval Warfare Paradigm* (7 decembrie 2024). Conversion Capital.
15. ***, *Demonstrație uimitoare de inovație în război: Lecția pe care Ucraina a predat-o doborând două avioane Su-30SM cu drone* (8 mai 2025), Defense Romania, https://www.defenseromania.ro/doborarile-su-30sm-arata-ca-dronele-ucrainene-reprezinta-acum-o-amenintare-serioasa-la-adresa-avioanelor-de-lupta-rusesti_633651.html, accesat la 21 ianuarie 2026.
16. ***, *Dronele navale înarmate cu rachete au distrus cu succes elicoptere rusești* (7 ianuarie 2025), Digi 24, Cum au reușit ucrainenii să doboare elicoptere rusești cu dronele navale. *„Am mers special să vânăm* ținte *aeriene"*.
17. *Exercițiul militar anual 'Sea Shield' al NATO în Marea Neagră se încheie după 12 zile tumultoase*, în *Euronews*, https://www.euronews.ro/articole/sea-shield-2024-peste-2-000-de-militari-vor-participa-la-cel-mai-mare-exercitiu-n, accesat la 22 august 2025.
18. *Neptun Deep*, https://www.omvpetrom.com/ro/despre-noi/ce-facem/proiecte/neptun-deep, accesat la 22 august 2025.
19. ***, *Prehistoric sea creature-like robot can navigate surf, crawl up onto the beach* (martie 2023, în *Military Times*.
20. ***, *Russia is developing a new strategy to increase security risks in the Black Sea in response to the defeat of the Black Sea Fleet. Part 4* (17 ianuarie 2025).
21. ***, *Russian warship: Moskva sinks in Black Sea* (15 aprilie 2022), în *BBC News*.
22. ***, *The Naval Drone: How Ukraine Reinvented Maritime Warfare* (27 mai 2025), Defence Ukraine, https://www.defenceukraine.com/en/insights/ukrainian-naval-drones-reinventing-maritime-warfare/, accesat la 22 ianuarie 2026.
23. Trans Adriatic Pipeline (TAP), https://www.tap-ag.com/, accesat la 22 august 2025.
24. Trans Anatolian Natural Gas Pipeline Project, TANAP (The Trans Anatolian Natural Gas Pipeline Project), https://www.tanap.com/en/tanap-project, accesat la 2 august 2025.

25. *** *Ukraine says it has put Russian warship out of action in sea drone attack* (4 august 2023), în *The Guardian*.
26. *US Warships Train to Survive Drones That Beat Russia's Black Sea Fleet*, în *Business Insider*, https://www.businessinsider.com/us-navy-train-survive-drones-battered-russian-black-sea-fleet-2025-7?utm., accesat la 22 august 2025.

SISTEME INFORMAȚIONALE ȘI SUPORT DECIZIONAL ÎN SECURITATEA NAȚIONALĂ: TRANSFORMAREA DIGITALĂ A CAPACITĂȚILOR DE APĂRARE ALE ROMÂNIEI

Conf. univ. dr. Florentina-Loredana DRAGOMIR

Universitatea Națională de Apărare „Carol I", București

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.06

The article analyzes the role of information systems in shaping and optimizing Romania's defense architecture, highlighting their contribution to supporting strategic governance and decision-making processes. The study is based on the premise that the efficiency of the defense system fundamentally depends on the ability to integrate, process, and leverage data from multiple sources in order to build a coherent and up-to-date operational picture.

In this context, the paper emphasizes the role of integrated information infrastructures in enhancing institutional interoperability and facilitating coordination among actors in the defense domain. Advanced information systems enable the alignment of operational requirements with available resources, supporting strategic planning, eficient capability allocation, and evidence-based decision-making through risk assessment and investment prioritization.

At the same time, integrated digital platforms contribute to the aggregation and correlation of heterogeneous data flows, supporting the development of situational awareness and the anticipation of strategic developments through the use of big data and artificial intelligence technologies. In addition, the article highlights the role of information systems in supporting the national defense industry by developing collaborative platforms dedicated to research and development management, monitoring industrial capacities, and aligning production with operational requirements.

Overall, the study underscores the contribution of information systems to enhancing the coherence, efficiency, and adaptability of the defense architecture in the context of a dynamic security environment.

Keywords: information systems; national security; decision support; digital sovereignty; interoperability;

INTRODUCERE

Mediul de securitate contemporan, marcat de complexitate, incertitudine și interdependențe crescânde, impune o regândire profundă a modului în care sunt configurate și gestionate sistemele de apărare. Informația devine o resursă strategică fundamentală, iar capacitatea de colectare, integrare, analiză și valorificare a datelor se conturează drept un factor determinant al eficienței decizionale și al performanței organizaționale. Astfel, sistemele informaționale nu mai reprezintă doar un suport tehnologic, ci un element central în arhitectura funcțională a sistemelor de apărare moderne.

Informația devine o resursă strategică fundamentală, iar capacitatea de colectare, integrare, analiză și valorificare a datelor se conturează drept un factor determinant al eficienței decizionale și al performanței organizaționale.

În cazul României, necesitatea consolidării unei arhitecturi de apărare adaptive și coerente este strâns legată de dezvoltarea unor infrastructuri informaționale capabile să susțină procese decizionale rapide, fundamentate și integrate. Din această perspectivă, interoperabilitatea instituțională, coordonarea între actorii relevanți și utilizarea eficientă a resurselor depind în mod direct de nivelul de maturitate al sistemelor informaționale și de gradul de integrare a acestora. Mai mult, evoluțiile tehnologice din domeniul big data și al inteligenței artificiale creează oportunități semnificative pentru îmbunătățirea conștiinței situaționale și pentru anticiparea dinamicilor strategice.

Articolul își propune să analizeze rolul sistemelor informaționale în configurarea și optimizarea arhitecturii de apărare a României, cu accent pe contribuția acestora la susținerea guvernanței strategice și a proceselor decizionale. Demersul este fundamentat pe premisa că eficiența sistemului de apărare depinde în mod esențial de capacitatea de integrare și valorificare a datelor provenite din surse multiple, în vederea construirii unei imagini operaționale coerente și actualizate. În acest cadru, lucrarea examinează contribuția infrastructurilor informaționale integrate la creșterea interoperabilității instituționale și la facilitarea coordonării între actorii din domeniul apărării, evidențiind rolul sistemelor informaționale avansate în corelarea cerințelor

operaționale cu resursele disponibile. De asemenea, sunt analizate implicațiile utilizării platformelor digitale integrate și ale tehnologiilor emergente în susținerea proceselor de planificare strategică, evaluare a riscurilor și anticiparea evoluțiilor.

În final, articolul abordează rolul sistemelor informaționale în susținerea industriei naționale de apărare, subliniind importanța dezvoltării unor platforme colaborative pentru managementul cercetării-dezvoltării și alinierea producției la cerințele operaționale. Prin această abordare, studiul contribuie la conturarea unui cadru conceptual și aplicativ pentru integrarea sistemelor informaționale în arhitectura de apărare, în vederea creșterii coerenței, eficienței și adaptabilității acesteia.

Analiza arhitecturii actuale de apărare a României relevă existența unor vulnerabilități sistemice care depășesc dimensiunea strict operațională și reflectă disfuncționalități profunde la nivelul guvernanței strategice.

DEFICITE STRUCTURALE ȘI VULNERABILITĂȚI ALE ARHITECTURII DE APĂRARE

Analiza arhitecturii actuale de apărare a României relevă existența unor vulnerabilități sistemice care depășesc dimensiunea strict operațională și reflectă disfuncționalități profunde la nivelul guvernanței strategice. Aceste vulnerabilități nu sunt generate exclusiv de limitări bugetare, ci, mai ales, de absența unei structuri informaționale coerente care să integreze procesele decizionale.

Una dintre principalele disfuncționalități este fragmentarea instituțională. Actorii relevanți din domeniul apărării – Ministerul Apărării Naționale, structurile de informații, instituțiile responsabile de industria de apărare și organismele de reglementare – operează adesea în absența unui cadru digital comun, ceea ce limitează schimbul de informații și coordonarea strategică. În lipsa interoperabilității informaționale, deciziile sunt luate pe baza unor seturi incomplete de date, ceea ce reduce eficiența și crește riscul de erori strategice.

Un alt element critic îl reprezintă vidul decizional generat de absența unor mecanisme integrate de planificare. Lipsa unor instrumente informatice capabile să coreleze nevoile operaționale cu resursele disponibile și cu prioritățile strategice conduce la incoerență în procesul de înzestrare și la utilizarea ineficientă a resurselor. În acest cadru, planificarea devine reactivă, dependentă de presiuni externe sau de constrângeri imediate, în loc să fie rezultatul unei analize strategice fundamentate pe date.

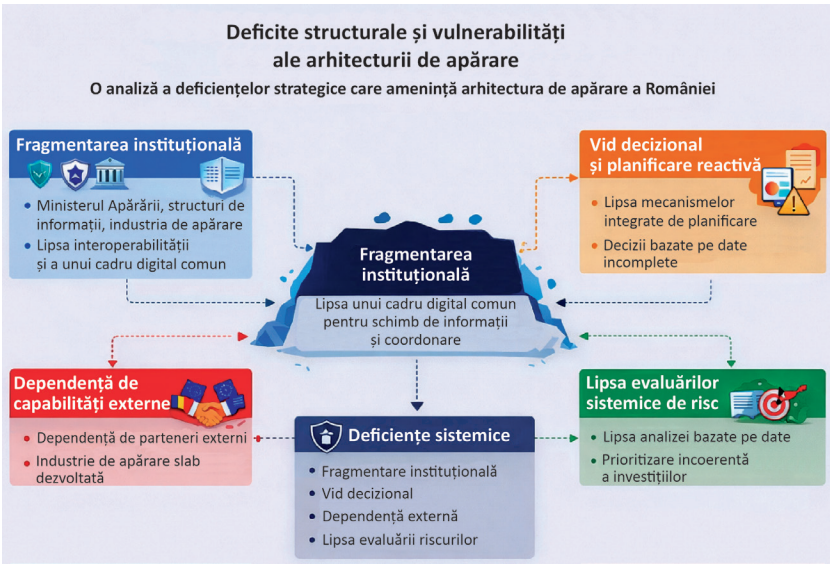

Figura 1: Deficiențe structurale și vulnerabilități ale arhitecturii de apărare

Dependența de capabilitățile externe constituie o altă vulnerabilitate majoră. În absența unei industrii de apărare funcționale și a unei infrastructuri informaționale care să susțină dezvoltarea acesteia, România este nevoită să se bazeze pe parteneri externi pentru asigurarea securității. Această dependență limitează autonomia decizională și reduce capacitatea statului de a acționa independent în situații de criză.

De asemenea, lipsa unei evaluări sistematice a riscurilor și a unei prioritizări clare a investițiilor evidențiază absența unei culturi decizionale bazate pe date. Într-un mediu de securitate caracterizat prin incertitudine și complexitate, capacitatea de a anticipa evoluțiile și de a aloca resursele în mod optim devine esențială. Fără instrumente informaționale adecvate, această capacitate rămâne limitată. Aceste deficite indică existența unei probleme structurale: absența unei arhitecturi informaționale integrate care să susțină guvernanța strategică. Lipsa acesteia determină ca reformele instituționale și investițiile materiale să nu poată produce efecte durabile, deoarece nu există un mecanism coerent de coordonare și evaluare.

Într-un mediu de securitate caracterizat prin incertitudine și complexitate, capacitatea de a anticipa evoluțiile și de a aloca resursele în mod optim devine esențială. Fără instrumente informaționale adecvate, această capacitate rămâne limitată.

Florentina-Loredana DRAGOMIR

SISTEMELE INFORMAȚIONALE CA SUPORT AL DECIZIEI STRATEGICE

Procesul decizional militar necesită infrastructuri informaționale capabile să gestioneze volume extinse de date și să furnizeze suport analitic în timp real, devenind componente esențiale ale arhitecturii de comandă și control și influențând direct eficiența leadershipului militar. În acest context, tranziția de la un model bazat predominant pe intuiție la unul fundamentat pe date reprezintă o schimbare paradigmatică, în care deciziile sunt susținute de analize complexe generate de sisteme informatice avansate, contribuind la reducerea incertitudinii și la creșterea acurateței.

O funcție definitorie a sistemelor informaționale moderne este integrarea datelor provenite din surse operaționale, logistice, economice și de intelligence într-un cadru analitic unitar. Valoarea strategică a acestora derivă din capacitatea de a transforma volumele mari de date în cunoaștere contextualizată și relevantă decizional, prin interoperabilitate, standardizare semantică și analiză în timp real.

O funcție definitorie a sistemelor informaționale moderne este integrarea datelor provenite din surse operaționale, logistice, economice și de intelligence într-un cadru analitic unitar. Valoarea strategică a acestora derivă din capacitatea de a transforma volumele mari de date în cunoaștere contextualizată și relevantă decizional, prin interoperabilitate, standardizare semantică și analiză în timp real (Onwujekwe, Weistroffer, 2025; Rane, Chika, Rane, 2026). Integrarea multi-sursă permite construirea unei imagini operaționale unificate, în care indicatorii de performanță, riscurile și dinamica mediului extern sunt corelate coerent și predictiv (Li, Zhang, 2025; Jafari, Akhavan, Akbari, 2026).

Această convergență informațională susține dezvoltarea unei conștiințe situaționale extinse și îmbunătățește capacitatea de anticipare a evoluțiilor. Studiile arată că integrarea datelor din surse multiple contribuie la creșterea calității diagnozei situaționale și la formularea unor răspunsuri adaptive în contexte caracterizate prin complexitate și volatilitate (Onwujekwe, Weistroffer; Adha et al., 2026). În același timp, infrastructurile digitale integrate permit identificarea timpurie a vulnerabilităților și oportunităților, prin analiza simultană a dinamicilor asociate resurselor, logisticii și mediului operațional (Sarkar, Gunasekaran, Patil, 2025; Sentia et al., 2026). Centralizarea datelor în timp real este asociată cu optimizarea alocării resurselor, reducerea latenței decizionale și creșterea agilității instituționale (Kazak et al., 2025; Su, 2026), facilitând trecerea către o abordare proactivă, bazată pe anticipare (Shoaib et al., 2026; Li, Zhang, ib.).

Integrarea tehnologiilor de inteligență artificială și învățare automată extinde aceste capacități, permițând identificarea tiparelor și estimarea evoluțiilor pe baza corelațiilor istorice și a dinamicii curente. Aceste tehnologii facilitează tranziția de la analiza descriptivă la cea anticipativă, oferind suport pentru simularea scenariilor și fundamentarea deciziilor în timp real (Hurochkina, Bondarenko, 2025; Jimoh, Adejobi, 2026). Modelele de simulare permit evaluarea probabilistică a diferitelor cursuri de acțiune și dezvoltarea unor mecanisme de planificare robuste, capabile să integreze incertitudinea și să optimizeze răspunsurile în medii dinamice (Lee et al., 2023; Ruther, Strohal, Stütz, 2023). De asemenea, utilizarea tehnologiilor de tip digital twin facilitează testarea ipotezelor strategice fără expunere la riscuri reale (Saha, Gupta, & Rao, 2026).

Modelele de simulare permit evaluarea probabilistică a diferitelor cursuri de acțiune și dezvoltarea unor mecanisme de planificare robuste, capabile să integreze incertitudinea și să optimizeze răspunsurile în medii dinamice.

În acest cadru, analiza predictivă susține dezvoltarea unei abordări proactive, în care deciziile sunt adaptate anticipativ în funcție de evoluțiile estimate. Modelele bazate pe inteligență artificială permit evaluarea comportamentului adversarilor și a impactului opțiunilor strategice, contribuind la îmbunătățirea calității deciziilor și a conștiinței situaționale (Kase et al., 2022; Lemieux, Abouzeid, 2026). Integrarea acestor capabilități în sistemele nformaționale conduce la dezvoltarea unor sisteme inteligente de suport decizional, capabile să recomande acțiuni optime pe baza unor modele analitice avansate, precum învățarea profundă sau modelele bayesiene (Kumar et al., 2026; Pfaff, Hickey, 2025).

În acest context, rolul factorului uman este redefinit, decidentul având funcția de validare și interpretare a rezultatelor generate de sistemele inteligente, într-un cadru de colaborare om-mașină (Kase et al., ib.). Astfel, sistemele informaționale evoluează de la instrumente de monitorizare la platforme anticipative de suport strategic, contribuind la reducerea incertitudinii și la optimizarea procesului decizional în medii caracterizate prin complexitate și dinamism.

RECONFIGURAREA DIGITALĂ A INDUSTRIEI NAȚIONALE DE APĂRARE

Industria națională de apărare în cazul României se confruntă cu o serie de disfuncționalități structurale persistente. Acestea derivă nu doar din subfinanțare sau din lipsa investițiilor, ci, mai ales, din absența unui cadru informațional integrat, care să permită coordonarea

eficientă a actorilor implicați și alinierea obiectivelor strategice cu capacitățile existente.

Fragmentarea instituțională dintre Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Economiei, Digitalizării, Antreprenoriatului și Turismului, mediul industrial și cel academic generează blocaje sistemice, în lipsa unui mecanism digital comun de planificare și comunicare. Fiecare actor operează pe baza unor seturi de date distincte, fără interoperabilitate, ceea ce conduce la incoerență decizională și la incapacitatea de a dezvolta programe integrate de înzestrare și inovare.

Reconfigurarea digitală a industriei de apărare implică adoptarea unui model de tip platformă informațională integrată, concepută ca un hub central de agregare, analiză și distribuție a datelor strategice.

Reconfigurarea digitală a industriei de apărare implică adoptarea unui model de tip platformă informațională integrată, concepută ca un hub central de agregare, analiză și distribuție a datelor strategice. Acest tip de arhitectură digitală permite sincronizarea actorilor din ecosistemul de apărare (instituții publice, industrie, centre de cercetare), reducând fragmentarea informațională și crescând capacitatea de răspuns la cerințele operaționale dinamice (Galdino, Pellanda, 2026).

Figura 2: Reconfigurarea digitală a industriei naționale de apărare

Literatura recentă evidențiază că digitalizarea industriei de apărare nu se limitează la automatizarea proceselor, ci presupune o reconfigurare sistemică a fluxurilor de date și a mecanismelor decizionale, în care platformele digitale devin infrastructuri critice

pentru managementul inovării și al producției (Öztürk, Sîr, 2024; Kim, 2025). În acest sens, o platformă colaborativă trebuie să integreze mai multe module funcționale interdependente.

Un modul dedicat managementului activităților de cercetare-dezvoltare (R&D) trebuie conceput astfel încât să asigure monitorizarea integrată a întregului ciclu de inovare, acoperind în mod coerent etapele de la faza incipientă de concepție (front-end of innovation) până la fazele finale de implementare și producție, în condițiile unei trasabilități complete a deciziilor și a rezultatelor intermediare. Literatura de specialitate evidențiază faptul că eficiența proceselor inovative în sectorul de apărare este profund condiționată de integrarea timpurie a actorilor relevanți și de utilizarea unor sisteme digitale avansate de suport decizional, capabile să coreleze date heterogene și să susțină procese complexe de evaluare și selecție (Girardi et al., 2024; Galdino, Pellanda, 2026). Platforma informațională ar trebui să faciliteze, într-o manieră sistemică și bazată pe date, prioritizarea proiectelor de cercetare-dezvoltare în funcție de relevanța strategică, nivelul de risc și impactul operațional estimat, contribuind, astfel, la optimizarea portofoliului de investiții. Concomitent, aceasta ar permite alocarea dinamică a resurselor în timp real, prin integrarea informațiilor privind disponibilitatea capacităților tehnologice, financiare și umane, ceea ce ar conduce la creșterea eficienței utilizării acestora și la reducerea blocajelor operaționale. De asemenea, platforma ar susține colaborarea interinstituțională în cadrul modelului triple helix (stat – industrie – academie), favorizând schimbul de cunoștințe, co-crearea de soluții inovatoare și sincronizarea obiectivelor strategice între actorii implicați. Prin urmare, implementarea unor astfel de mecanisme digitale integrate devine esențială pentru accelerarea ciclurilor de inovare și pentru diminuarea decalajului existent între dezvoltarea tehnologică și aplicarea acesteia în mediul operațional, contribuind la creșterea capacității de adaptare și la consolidarea avantajului strategic (Turnip, Kristian, 2026).

Platforma informațională ar trebui să faciliteze, într-o manieră sistemică și bazată pe date, prioritizarea proiectelor de cercetare-dezvoltare în funcție de relevanța strategică, nivelul de risc și impactul operațional estimat, contribuind, astfel, la optimizarea portofoliului de investiții.

Un alt modul esențial al platformei informaționale îl constituie cel orientat spre asigurarea vizibilității și evaluării integrate a capacităților industriale existente, întrucât, în contextul actual, marcat de instabilitate geopolitică, perturbări ale lanțurilor de aprovizionare și competiție strategică intensificată, reziliența industrială devine o componentă

critică a securității naționale și a autonomiei strategice (Gunnarsson, 2025). În acest sens, literatura recentă evidențiază rolul digitalizării în crearea unor sisteme capabile să ofere o imagine coerentă și actualizată asupra infrastructurii industriale și a performanței acesteia, facilitând, astfel, procesele de planificare și adaptare strategică (Hu et al., 2026; Li et al., 2026).

În plan operațional, platforma ar permite cartografierea detaliată a capacităților de producție, prin integrarea datelor privind infrastructura industrială, nivelul de utilizare a resurselor și capabilitățile tehnologice, contribuind la o înțelegere sistemică a potențialului industrial disponibil. Totodată, aceasta ar facilita identificarea blocajelor și vulnerabilităților din lanțurile de aprovizionare, prin analiza interdependențelor dintre furnizori, procese și resurse critice, aspect esențial în contextul creșterii riscurilor asociate discontinuităților logistice și perturbărilor externe (Samuels, 2025; Plevnik, Rupnik, 2026). În completare, utilizarea unor instrumente avansate de modelare ar permite simularea scenariilor de producție, inclusiv prin tehnologii de tip digital twin, oferind posibilitatea evaluării impactului diferitelor decizii strategice asupra performanței industriale și a rezilienței sistemului (Albanna, 2023; Li et al., 2026).

În plan operațional, platforma ar permite cartografierea detaliată a capacităților de producție, prin integrarea datelor privind infrastructura industrială, nivelul de utilizare a resurselor și capabilitățile tehnologice, contribuind la o înțelegere sistemică a potențialului industrial disponibil.

În concordanță cu aceste direcții, documentele strategice recente subliniază că digitalizarea proceselor industriale și a lanțurilor de aprovizionare reprezintă o condiție esențială pentru dezvoltarea unui ecosistem de apărare *„rezilient* și *adaptiv”*, capabil să răspundă rapid la schimbările mediului operațional și să susțină eforturile de modernizare militară (Hicks, 2023). Astfel, integrarea acestor funcționalități într-o platformă digitală unificată contribuie nu doar la creșterea eficienței operaționale, ci și la consolidarea capacității de anticipare și reacție a întregului sistem industrial de apărare.

Unul dintre avantajele structurale majore ale unei platforme informaționale integrate constă în capacitatea acesteia de a corela în mod dinamic cerințele operaționale ale forțelor armate cu capacitățile industriale disponibile, contribuind, astfel, la reducerea semnificativă a latenței dintre identificarea nevoilor și livrarea soluțiilor tehnologice adecvate. În absența unor mecanisme eficiente de aliniere, literatura de specialitate evidențiază apariția unor disfuncționalități sistemice, manifestate prin întârzieri în producție, utilizarea ineficientă a resurselor

și incapacitatea ndustriei de a răspunde prompt cerințelor emergente ale mediului operațional (Wasser, Sheers, 2025; Mariscal, Cornish, 2025).

În acest cadru, platforma digitală ar trebui să asigure, în primul rând, trasabilitatea completă a cerințelor operaționale, prin integrarea acestora în fluxuri digitale standardizate, care să permită urmărirea lor pe întregul lanț decizional și de producție. În al doilea rând, sistemul ar facilita adaptarea rapidă a producției, prin utilizarea datelor în timp real și a mecanismelor de producție flexibilă specifice paradigmei Industry 4.0, permițând ajustarea capacităților industriale în funcție de evoluția cerințelor și a contextului strategic (Kaur, 2025). În al treilea rând, platforma ar contribui la optimizarea portofoliului de produse, prin corelarea permanentă a cererii operaționale cu oferta industrială, reducând redundanțele și orientând investițiile către soluții cu relevanță strategică ridicată. Această logică de integrare este susținută de tendința emergentă de tranziție de la modele tradiționale *„project-driven”*, caracterizate prin rigiditate și cicluri lungi de dezvoltare, către modele *„product-driven”*, care privilegiază modularitatea, reutilizarea și adaptabilitatea produselor în raport cu cerințele dinamice ale utilizatorilor finali (Sundell, 2025). În acest context, alinierea continuă dintre cerințe și producție devine un factor determinant al performanței industriale și al eficienței operaționale.

Sistemele informaționale avansate pot facilita identificarea oportunităților prin analiza integrată a datelor provenite din mediul economic, academic și tehnologic, contribuind, astfel, la accelerarea inovării și la extinderea bazei industriale de apărare.

Un element central al acestei transformări îl constituie integrarea conceptului de tehnologii dual-use, care permite valorificarea sinergiilor dintre sectorul civil și cel militar, prin transferul bidirecțional de inovație, cunoștințe și capacități tehnologice. Sistemele informaționale avansate pot facilita identificarea acestor oportunități prin analiza integrată a datelor provenite din mediul economic, academic și tehnologic, contribuind, astfel, la accelerarea inovării și la extinderea bazei industriale de apărare (Parikh, 2025; Smiljanić et al., 2025). În ansamblu, platforma informațională colaborativă se conturează ca nucleul transformării digitale a industriei de apărare, întrucât permite integrarea fluxurilor de date, coordonarea actorilor instituționali și industriali și optimizarea proceselor decizionale la nivel strategic. Prin modularizarea funcționalităților – de la managementul R&D și monitorizarea capacităților industriale până la evaluarea furnizorilor și corelarea cerințelor operaționale –, aceasta devine un instrument

esențial pentru creșterea eficienței, rezilienței și competitivității ecosistemului de apărare în contextul provocărilor contemporane.

În plus, utilizarea tehnologiilor de tip big data și inteligență artificială poate transforma radical modul în care sunt planificate investițiile în apărare. Prin analiza volumelor mari de date, este posibilă identificarea tendințelor tehnologice, evaluarea riscurilor și optimizarea alocării resurselor. Astfel, industria de apărare poate trece de la un model reactiv la unul proactiv, orientat spre anticipare și inovare.

Digitalizarea industriei de apărare nu este doar un proces tehnologic, ci unul strategic, care implică redefinirea relației dintre stat și infrastructura sa industrială. Prin crearea unui ecosistem informațional integrat, România poate dezvolta capabilități autonome și poate reduce dependența de furnizori externi.

Utilizarea tehnologiilor de tip big data și inteligență artificială poate transforma radical modul în care sunt planificate investițiile în apărare. Prin analiza volumelor mari de date, este posibilă identificarea tendințelor tehnologice, evaluarea riscurilor și optimizarea alocării resurselor.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Adha, R.I., Mardamsyah, A. et al. (2026). *Big data analytics framework for defense strategic intelligence and decision suport systems,* în Journal of Defense Technology and Engineering.
2. Dragomir, F. (2017). *Aspects of the information security model*. Sesiunea de comunicăriștiințifice Securitate Națională, Europeană și Euroatlantică, 3, pp. 184-190.
3. Dragomir, F.-L. (2024). *The potential for intensifying Austria's opposition to Schengen enlargement*, în *European Journal of Accounting, Finanace& Business,* 12(2), 120-128. ISSN 2344-102X Issue 2 / June 2024 ISSN-L 2344-102X DOI: 10.4316/EJAFB.2024.
4. Dragomir, F.-L. (2025a). *Algorithmic Transparency in Information Systems: A Legal Necessity for the Protection of Fundamental Rights*. *Acta Universitatis Danubius. Juridica,* 21(1), pp. 126-136.
5. Dragomir, F-L. (2025b). *How information systems are reshaping national security strategies*, în *Romanian Military Thinking*, 1(1), pp. 202-213. Statul Major al Apărării.
6. Dragomir, F.-L. (2025c). *Integrating artificial intelligence into operational research - New horizons for national security, în Romanian Military Thinking,* 1(1), pp. 174-187. Statul Major al Apărării.
7. Dragomir, F-L. (2025e). *Multilevel architecture of information systems for monitoring radicalization trends in digital environments*, în *Romanian Military Thinking*, 1(2). Statul Major al Apărării.
8. Dragomir, F.-L. (2025f). *Confidentiality, Loyalty, and Responsibility: The Ethical Triad in Information Systems Management in the Field*

of National Security. *Bulletin of "Carol I",* National Defence University, 14(2), 296-310. El Ghamari, M. (2025). Strategic Thinking: Geopolitical Rivalry in the Middle East. Wojsko Polskie.

9. Dragomir-Constantin, F.-L. (2025). *Modeling Fiscal Pressure for Economic Resilience: An Intelligent Information System Approach Based an J48 Tree*. *Acta Universitatis Danubius. Œconomica*, 21(3). University Danubius Press.
10. Dragomir, F.-L., Alexandrescu, G., Postolache, F. (2018). *Tools for Hierarchical Security Modeling*, The 14th International Scientific Conference eLearning & Software for EducationThe 14th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education" Bucharest: "Carol I" National Defence University, 4(10.12753/2066-026X-18-219), pp. 34-38.
11. Dragomir-Constantin, F.-L., Beldiman, C.M., Zlati, M.L. (2025). *Informational Approaches in Modelling Social and Economic Relations: Study on Migration and Access to Services in the European Union*. *Systems*, 13(6), 469. MDPI.
12. Dragomir, F.-L., Enache, R. (2025). *Information Systems in the Analysis of Ideological Terrorism Modeling: the Interaction between Attacks, Arrests and Convictions in Europe (2017-2022)*, *în Romanian Military Thinking*, 1(2). Statul Major al Apărării.Galdino, J.F., Pellanda, P.C. (2026). *Decision suport systems in defense innovation management.* Revista de Administratie Publica.
13. Girardi, R., Galdino, J.F., Pellanda, P.C. (2024). *The front end of innovation in defense: A comprehensive literature review*. In IntechOpen.
14. Hicks, K.H. (2023). *National defense industrial strategy*. U.S. Department of Defense.
15. Hurochkina, V., Bondarenko, S. (2025). *The implementation of artificial intelligence technologies in the military domain: Opportunities and risks*. In Proceedings of the International Conference (IEEE).
16. Jafari, M., Akhavan, P., Akbari, A.H. (2026). *Enhancing supply chain agility and performance through big data analytics: The role of digitalization and top management suport*. International Journal of Productivity and Performance Management.
17. Jimoh, O.I., Adejobi, A.O. (2026). *Artificial intelligence and the future of knowledge preservation: Implications for national security and strategic decision-making,* în Journal of Artificial Intelligence.
18. Kase, S.E., Hung, C.P., Krayzman, T., Hare, J.Z. (2022). *The future of collaborative human-artificial intelligence decision-making for mission planning*, în Frontiers in Psychology, 13, 850628.

19. Kazak, O., Ptashchenko, O., Zyma, O. et al. (2025). *Digital transformation in logistics: Driving sustainable growth in international commerce*, în European Journal of Sustainable Development.
20. Kim, J.E. (2025). *Digital transformation of Poland's defense industry*. SSRN Electronic Journal.
21. Korkmaz, G. (2024). *Supply chain risks and management strategies in the defense industry*, în Journal of Defense Resources Management.
22. Koval, V. (2026). *Strategic priorities of the defense-industrial com*plex. Public Administration and Economics Review.
23. Kumar, S., Pandey, A.K., Singh, A.K., Kaiwartya, O. (2026). *Artificial intelligence and machine learning integration with IoT for enhanced defence applications*, în Emerald Publishing.
24. Lee, C.E., Baek, J., Son, J., Ha, Y.G. (2023). *Deep AI military staff: Cooperative battlefield situation awareness for commander's decision making*, în The Journal of Supercomputing, 79, pp. 1-23.
25. Lemieux, F., Abouzeid, S. (2026). *Artificial intelligence and intelligence analysis*.
26. Li, P., Zhang, L. (2025). *Application of big data technology in enterprise information security management*. Scientific Reports, 15, Article 85403.
27. Muhammad S., Shengzhong Z., Hassan A., Muhammad S.A., *Leveraging blockchain for sustainable supply chains: a qualitative approach for achieving the United Nations Sustainable Development Goals*, în *International Journal of Logistics Research and Applications* 0:0, pp 1-35.
28. Onwujekwe, G., Weistroffer, H.R. (2025). *Intelligent decision suport systems: An analysis of the literature and a framework for development*. Information Systems Frontiers.
29. Pfaff, C.A., Hickey, C.J. (2025). Integrating artificial intelligence and machine learning technologies into common operating picture and course of action development. U.S. Army War College Press.
30. Rane, N.L., Chika, O.E., Rane, J. (2026). *Business intelligence systems integrating artificial intelligence, big data analytics, machine learning, internet of things, and blockchain*, în International Journal of Applied Research in Science.
31. Ruther, P., Strohal, M., Stütz, P. (2023). *A situation analysis process in computer-generated forces team behavior within air combat simulations under risk and uncertainty*, în Springer Proceedings.
32. Saha, B., Gupta, G., Rao, D.V. (2026). *A big data analytics architecture for tactical control station of full mission combat simulators*, în Defence Science Journal.

33. Sarkar, P., Gunasekaran, A., & Patil, H. K. (2025). Survivability of supply chains in the era of Industry 4.0. Global Journal of Flexible Systems Management.
34. Su, Z. (2026). *Digital transformation in port logistics*. Encyclopedia, 6(1), 28.
35. Sundell, M. (2025). *Product development in the defence industry. Transitioning from project-driven to product-driven development*, Aalto University Repository.

APLICAȚIILE TEHNOLOGIEI CRISPR-CAS9 ÎN DOMENIUL MILITAR ȘI AL SECURITĂȚII INTERNAȚIONALE

Student Theodor-Eugeniu MIHAI

Universitatea Națională de Apărare „Carol I", București

Dr. Teodora TRANDAFIR

Universitatea de Științe Agronomice și Medicină Veterinară, București

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.07

CRISPR (Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats) is an adaptive immunity mechanism that occurs naturally in bacteria, protecting them against viruses by incorporating viral sequences into their genome, which confers specific resistance to pathogens.

Based on the understanding of the CRISPR mechanism in bacteria, the system was subsequently adapted as a reference technology in the field of genome editing; its principle consists of the precise recognition and cleavage of DNA sequences by the Cas9 protein complex. This genome-editing capability allows the correction of genetic mutations and the modification of heritable traits, opening possibilities for strengthening population resilience as well as managing biological risks. From this point of view, the contribution to the demographic element inevitably influences the international security environment, as well as the trends of military evolution. The main objective of the paper is to analyze its applications in the military field, and also the impact it has on the development of the security environment, encompassing not only the applications, but also the risks, threats and vulnerabilities that may arise as a result of the use and proliferation of gene editing technologies.

Keywords: CRISPR-Cas9; Gene Editing; Biosecurity, Emerging Biotechnologies; Bioethics;

INTRODUCERE

Elementul esențial al domeniului militar este omul. Indiferent de evoluțiile tehnologice, omul rămâne o constantă istorică a elementului militar și a războiului. Fie că vorbim despre controlul politic, planificarea sau comanda militară sau chiar populația civilă, putem sesiza faptul că omul este elementul primar, după care se ghidează principiile științei militare. Din acest punct de vedere, privind contextul și condițiile războiului, J.F.C. Fuller remarcă faptul că există două condiții ale războiului: natural și artificial. Condiția naturală este reprezentată de elementele prestabilite, nemodificate precum zona geografică, meteorologia sau calitatea umană a armatelor. Condiția artificială este reprezentată de elementele modificate, precum tehnica, echipamentul sau tehnologiile folosite pentru purtarea războiului. Chiar dacă aceste condiții au fost redate acum două secole, ele au rămas relevante până în prezent (Fuller, 1993, p. 182).

Datorită impactului pe care ar putea să-l aibă asupra omului, tehnologia de modificare genetică nu mai reprezintă doar o problemă medicală sau biologică, ci se transpune în științele de securitate, științele militare, dar și în alte științe umaniste.

Având în vedere aceste considerente, pentru prima oară în istoria umanității putem vorbi despre combinarea celor două condiții – natural și artificial, pentru a reda cea mai bună formă și pentru a controla ceva ce era în afara posibilităților tehnologice. Prin modificare genetică, ființa umană poate controla condiția naturală, contribuind astfel, la securitatea, ducerea războiului și creșterea demografică. Cu această tehnologie, politicile și strategiile de securitate, dar și doctrinele militare vor trebui modificate și reajustate la această nouă condiție – simbioza dintre natural și artificial.

Din acest punct de vedere, am considerat că este necesară o analiză foarte concentrată a aplicațiilor *tehnologiei CRISPR-Cas9*. Posibilitățile de utilizare, limitările, dar și riscurile nu au fost complet cercetate, reprezentând o lacună majoră. Datorită impactului pe care ar putea să-l aibă asupra omului, tehnologia de modificare genetică nu mai reprezintă doar o problemă medicală sau biologică, ci se transpune în științele de securitate, științele militare, dar și în alte științe umaniste.

Astfel, este necesar să analizăm aplicațiile principale în domeniul militar, dar și riscurile, dezavantajele, amenințările, limitările și impactul pe care ar putea să-l aibă în mediul de securitate internațional. Scopul lucrării nu se rezumă la stricta înșiruire a aplicațiilor practice, ci redă o analiză compactă, dar multilaterală pentru a reorienta cercetarea în acest domeniu și pentru a face legătura dintr-un subiect, cercetat anterior doar în științele biotehnologice și medicale, cu domeniul securității și al științelor militare.

Ipoteza principală a lucrării este faptul că *tehnologia CRISPR-Cas9* reprezintă o unealtă vitală a viitoarelor armate, schimbând radical mediul de securitate și modul de purtare a războaielor și conflictelor internaționale. Acesta ar putea aduce plusvaloare resursei umane și ar putea modifica radical exponenții naturali, care, până acum, erau considerați imutabili. De asemenea, lucrarea nu urmărește doar să justifice utilizarea unor astfel de tehnologii, ci să redea, în întreg ansamblul, atât avantajele și aplicațiile practice, cât și riscurile, amenințările și vulnerabilitățile existente, pentru a reliefa un proces complex și aproape necunoscut.

Tehnologia CRISPR-Cas9 reprezintă o unealtă vitală a viitoarelor armate, schimbând radical mediul de securitate și modul de purtare a războaielor și conflictelor internaționale. Acesta ar putea aduce plusvaloare resursei umane și ar putea modifica radical exponenții naturali, care, până acum, erau considerați imutabili.

În primul capitol va fi abordat noul tip de război și felul în care vor arăta armatele viitoare, schimbarea de paradigmă și revoluționarizarea elementelor tehnologice și naturale. Primul capitol, de asemenea, va acoperi procesul de bază al *tehnologiei CRISPR-Cas9* pentru a putea fi aprofundat în al doilea capitol. În acest capitol, vor fi prezentate aplicațiile practice ale *CRISPR Cas-9*, precum și problemele și vulnerabilitățile ce pot fi rezolvate prin acest tip de tehnologie. Cel de al treilea capitol va urmări să analizeze impactul asupra mediului de securitate, potențialii factori de risc, amenințările ce ar putea apărea, dar și vulnerabilitățile și limitările politice, legislative și tehnologice.

PERSPECTIVELE INOVĂRII TEHNOLOGICE. ÎNTRE RĂZBOIUL INFORMAȚIONALIZAT ȘI RĂZBOIUL TEHNO-SENTIENT

Începutul celui de al treilea deceniu al secolului XXI a fost marcat de o revoluție în afacerile militare. Chiar dacă existau antecedente în această evoluție, această etapă a fost caracterizată printr-o concentrare accentuată asupra integrării tehnologiilor emergente în domeniul militar, având scopul de a completa efectivele militare tradiționale.

Această formă de *„război inteligent"* a apărut, ca doctrină oficială (pentru că existau, anterior, strategii conceptuale și forme abstracte), în documentul strategic ale Chinei – *Apărarea Națională a Chinei în Noua Eră*. Noua strategie a Chinei a fost ajustată pe schimbările politice americane. În 2019, Statele Unite au făcut o schimbare strategică semnificativă – de la războiul contra terorismului, înapoi, la rivalitatea convențională față de Rusia și China. Acest document reliefează readaptarea Chinei la un adversar puternic din punct de vedere economic și militar. Războiul inteligent a fost o formă de adaptare la decalejele canitative, dar și calitative ale Statelor Unite față de China (Cordesman, 2019, pp. 1-2).

Conform documentului, apărarea națională a Chinei, *„impulsionată de noul val al revoluției tehnologice și industriale, aplicarea tehnologiilor de vârf precum inteligența artificială, tehnologia cuantică, big data, cloud computing și Internet of Things, cunoaște o accelerare în domeniul militar. Competiția militară internațională traversează transformări istorice. Noile tehnologii militare de înaltă ținută, bazate pe tehnologia informației, se dezvoltă rapid. Se conturează o tendință dominantă de a dezvolta armament și echipamente cu rază lungă de acțiune și precizie, inteligente, cu caracteristici de invizibilitate sau capabile de operare fără echipaj. Războiul evoluează ca formă către războiul informaționalizat, iar războiul inteligent se află la orizont."* (State Council Information Office, 2019, p. 6).

Războiul inteligentizat sau informațio-nalizat reprezintă, pentru statul chinez, o formă de a câștiga avantaje operaționale reale asupra unui nou mediu de luptă, astfel putând să elimine decalajele sau vulnerabilitățile convenționale.

Războiul inteligentizat sau informaționalizat reprezintă, pentru statul chinez, o formă de a câștiga avantaje operaționale reale asupra unui nou mediu de luptă, astfel putând să elimine decalajele sau vulnerabilitățile convenționale (Defense Intelligence Agency, 2019, p. 24). Forma de război informaționalizat a Chinei a fost conceptualizat mult mai amplu în perioada 2020-2021. Amplificând conceptul de complementare între efectivele tradiționale militare și tehnologiile emergente, cercetătorii chinezi au realizat definirea unui nou tip de război – meta-război (Meta-War). Prin utilizarea realității virtuale, prin meta-simulări sau interfață integrată creier-computer, se poate realiza un *„super-spațiu"* de luptă ce îmbină planul real cu cel virtual, conectând mediul de luptă real cu cel *„mental".* Se poate afirma că primul pas către îmbinarea elementului natural cu cel artificial a fost realizat prin noțiunea de meta-război (Baughman, 2024, p. 31).

În contrast cu strategia chineză, Organizația Tratatului Nord-Atlantic nu are o doctrină sau o strategie bine definită ca paradigmă, precum China, asupra conceptului de *război informaționalizat*. Gândirea occidentală consideră spațiul cibernetic și spațiul digital drept o unealtă complementară la un concept mult mai amplu de apărare. Din acest punct de vedere, se constată diferențe uriașe între paradigma cuprinzătoare de *război informaționalizat* (Intelligentised Warfare) a Chinei și elementele de apărare cibernetică a NATO. Acest lucru este evidențiat în Conceptul Strategic al NATO din 2022, care nu delimitează concret războiul informațional, ci îl trasează drept o unealtă a războiului hibrid. În principal, misiunile centrale ale NATO se axează pe reziliență, dezvoltare, apărare cibernetică și controlul spațiului digital (NATO 2022 Strategic Concept, 2022, p. 7).

În Occident, evidențiate de documentele strategice, tehnologiile emergente sunt văzute drept unelte complementare ale tehnicii militare tradiționale, o parte separată a unui sistem complet. Gândirea chineză pune accentul pe îmbinarea conceptelor tradiționale și tehnologice, pentru a reda un singur mediu – practic, un singur plan, care îmbină tehnologia, informația și tehnicile tradiționale sub o nouă paradigmă de apărare.

Într-adevăr, conceptul de război informațional și război net-centric au apărut, pentru prima oară, în lucrările de cercetare americane. Astfel, Eliot A. Cohen remarcă apariția unei revoluții în afaceri militare privind tehnologia. El menționează că transformarea armatelor este un rezultat al geopoliticii – al supremației americane, numind procesul de modernizare și transformare drept un *„proces american”.* De asemenea, el subliniază că decalajul tehnologic este mult mai important decât cel al antrenamentului, al moralului sau al pregătirii profesionale. Astfel, o armată tehnologizată este mai greu de înfrânt, prin faptul că își poate complementa metodele tradiționale cu cele tehnologice. În plus, majoritatea proceselor de revoluționarizare pornesc de jos în sus, astfel, conducerea militară și decidenții politici aflându-se în necesitatea de a se adapta și de a reajusta gândirea strategică conform inovațiilor tehnologice. Un lucru interesant, ce merită menționat, este remarca autorului potrivit căruia revoluția tehnologiilor de luptă va atinge un apogeu odată cu implementarea *„tehnologiilor biologice”* (Cohen, 2004.)

Diferența principală între modul în care gândirea occidentală și gândirea chineză abordează conceptul de implementare a tehnologiilor emergente este, cel mult, doctrinară. În Occident, evidențiate de documentele strategice, tehnologiile emergente sunt văzute drept unelte complementare ale tehnicii militare tradiționale, o parte separată a unui sistem complet. Gândirea chineză pune accentul pe îmbinarea conceptelor tradiționale și tehnologice, pentru a reda un singur mediu

– practic, un singur plan, care îmbină tehnologia, informația și tehnicile tradiționale sub o nouă paradigmă de apărare. Această diferențiere este necesar de menționat, deoarece modificarea genetică prin CRISPR-Cas9 este o componentă a ceea ce China numește *război informaționalizat* (Billore, 2024). Acest lucru este important, deoarece războiul informaționalizat a evoluat semnificativ, ajungând chiar la conceptul de Meta-Război (Meta-Wars). Evoluțiile biotehnologice se desfășoară într-un mod similar, iar lipsa de adaptare la contextul actual și de a crea o paradigmă va crea probleme de coordonare, planificare și ajustare la evoluțiile tehnologice viitoare.

O componentă a războiului informaționalizat, conform statului chinez, este reprezentată de *„dominanța cognitivă”* și *„informaționalizarea omului”*. Astfel, pentru prima oară în istoria omenirii, omul devine subiectul inovării tehnologice. Utilizând noile tehnologii cerebrale (implanturi cerebrale, modificare genetică), Armata de Eliberare Populară dorește să sporească abilitățile cognitive (inteligența, procesul de luare a deciziilor, curajul) ale ofițerilor săi prin utilizarea acestor tehnologii – creierul uman devine un nou mediu operațional de luptă. Prin această fuziune între om și tehnologie, Armata de Eliberare Populară dorește crearea unei noi forme de comandă și control (C2), prin care omul să poată fie conectat, în mod direct, cu tehnologia (Kania, 2024, p. 86).

Războiul tehno-sentient este un concept relativ nou, dezvoltat de publicația Colegiului de Război al Armatei Statelor Unite, prin lucrarea intitulată *Techno-Sentient Warfare in 2035*, publicată în 2024. Aceasta pune în vedere o nouă paradigmă pentru Occident, care să contrabalanseze conceptul de război informaționalizat al statului chinez și să creeze o nouă formă de purtare a războiului. Autorii au considerat că războiul tehno-sentient nu este o simplă alternativă occidentală, ci o continuare, o evoluție a paradigmei de război informaționalizat. Prin războiul tehno-sentient, aportul resursei umane va fi considerabil redus prin automatizarea graduală a tehnologiilor emergente. Astfel, decidenții politici și liderii militari vor putea opera în afara planurilor tradiționale – aerian, terestru, maritim, în zone care, până în prezent, erau în afara domeniului militar. Direcțiile principale de acțiune ale războiului tehno-sentient nu se vor concentra pe direcțiile tradiționale ale domeniului militar, ci pe aspecte tehnologice,

Războiul „tehno-sentient” este un concept relativ nou, dezvoltat de publicația Colegiului de Război al Armatei Statelor Unite, prin lucrarea intitulată „Techno-Sentient Warfare in 2035”, publicată în 2024. Aceasta pune în vedere o nouă paradigmă pentru Occident, care să contrabalanseze conceptul de „război informaționalizat” al statului chinez și să creeze o nouă formă de purtare a războiului.

care vor lua amploare în deceniul următor. Printre acestea se enumeră: rețele neuronale cuantice – neurotehnologia, care va conecta ființa umană cu calculatoarele cuantice, război informațional și cognitiv, care va prelua valența de neuro-război (controlul planului cognitiv al adversarului), augumentarea performanței umane și hiper-augumentarea prin tehnologii de modificare genetică, substanțe farmaceutice, augumentare tehnologică și sisteme de suport decizional (Carlson et al., 2023, passim 6-9).

APLICAȚIILE PRACTICE CRISPR-CAS9 ÎN DOMENIUL MILITAR

Prin reproiectarea secvenței de ARN-ghid, Cas9 poate fi direcționat către aproape orice regiune a genomului, permițând introducerea, eliminarea sau modificarea genelor cu o precizie fără precedent în practica biomedicală. Un exemplu notabil îl constituie Casgevy, prima terapie CRISPR/Cas9 aprobată de către Food and Drug Administration (FDA) pentru tratamentul anemiei falciforme și al beta-talasemiei dependente de transfuzie.

CRISPR (Clustered Regularly Interspaced Short Palindromic Repeats/ repetiții palindromice scurte, grupate și intercalate regulat) reprezintă un sistem natural de imunitate adaptativă întâlnit la bacterii și arhee. Acest mecanism funcționează prin recunoașterea și neutralizarea materialului genetic provenit de la virusuri sau alte elemente genetice invazive, baza sistemului constând în secvențe scurte de ADN derivate din agenți patogeni anteriori, stocate în genomul bacterian asemenea unui *„registru molecular”* al infecțiilor trecute. Un element central al complexului CRISPR este proteina Cas9 (CRISPR-associated protein 9), o endonuclează capabilă să secționeze ADN-ul în regiunea indicată de un fragment de ARN-ghid. Acest ARN-ghid, complementar secvenței-țintă din genomul viral sau din orice alt ADN de interes, conferă sistemului specificitatea necesară recunoașterii. Interacțiunea dintre Cas9 și ARN-ul-ghid face posibilă identificarea și clivarea precisă a moleculelor de ADN invadatoare.

Cercetările recente au adaptat acest mecanism natural într-un instrument extrem de puternic pentru editarea genomică. Prin reproiectarea secvenței de ARN-ghid, Cas9 poate fi direcționat către aproape orice regiune a genomului, permițând introducerea, eliminarea sau modificarea genelor cu o precizie fără precedent în practica biomedicală. Un exemplu notabil îl constituie Casgevy, prima terapie CRISPR/Cas9 aprobată de către Food and Drug Administration (FDA) pentru tratamentul anemiei falciforme și al beta-talasemiei dependente de transfuzie (Singh et al., 2024). Această terapie implică editarea ex vivo a celulelor stem hematopoietice, ceea ce determină creșterea expresiei hemoglobinei fetale (HbF) și conduce la reducerea

semnificativă a crizelor vaso-oclusive, precum și la diminuarea necesității de transfuzie sanguină. În majoritatea pacienților incluși în studiile clinice, tranziția către independența transfuzională s-a menținut pe o perioadă de cel puțin 12 luni, confirmând robustețea și eficacitatea intervenției. Pe lângă aceste progrese remarcabile în terapia bolilor hematologice ereditare, există rezultate preclinice promițătoare și în domenii precum distrofia musculară Duchenne, unde modelele animale supuse editării genomice au recăpătat expresia unei proteine esențiale pentru funcția musculară normală, ceea ce indică un potențial major al terapiilor genetice corective în patologii neuromusculare severe. De asemenea, utilizările emergente ale CRISPR se extind către afecțiuni metabolice și cardiovasculare; un exemplu îl constituie tratamentul hipercolesterolemiei familiale, unde editarea de baze combinată cu vectori lipidici a generat reduceri marcate ale nivelului LDL-colesterolului (Hoekstra et al., 2024; Hughes-Castleberry et al., 2023). În plus, aplicarea tehnicii de modificare genomică în cazul bolii granulomatoase cronice a furnizat prime date clinice ce sugerează restaurarea funcției imune, asociată cu un profil de siguranță favorabil și cu reacții adverse minime raportate până în prezent. Tehnologia CRISPR-Cas9 capătă o relevanță tot mai mare și în combaterea antibiorezistenței, considerată de Organizația Mondială a Sănătății una dintre principalele amenințări la adresa sănătății publice globale (CAS Insights, 2024). Prin platforma FAB-CRISPR, care utilizează markeri de rezistență la antibiotice pentru a selecta rapid celulele modificate, se îmbunătățește eficiența și trasabilitatea editării genetice (Adarska et al., 2025), deschizând perspective pentru terapii inovatoare împotriva infecțiilor multirezistente.

Tehnologia CRISPR își dovedește relevanța și în agricultură, unde contribuie la consolidarea securității alimentare prin dezvoltarea unor culturi cu trăsături genetice optimizate, cum ar fi toleranța sporită la secetă, rezistența la agenți patogeni și creșterea randamentului. Aceste inovații au potențialul de a redefini reziliența sistemelor agroalimentare globale și de a oferi soluții sustenabile în fața presiunilor climatice contemporane.

Dincolo de aria medicală, tehnologia CRISPR își dovedește relevanța și în agricultură, unde contribuie la consolidarea securității alimentare prin dezvoltarea unor culturi cu trăsături genetice optimizate, cum ar fi toleranța sporită la secetă, rezistența la agenți patogeni și creșterea randamentului. Aceste inovații au potențialul de a redefini reziliența sistemelor agroalimentare globale și de a oferi soluții sustenabile în fața presiunilor climatice contemporane.

Terapia genetică poate crește eficiența resursei umane militare. În primul rând, prin editarea anumitor gene, soldații ar putea avea aptitudini cognitive crescute, precum: memorie extrem de dezvoltată,

concentrare, capacități de rezolvare a problemelor, oferind soldaților un avantaj în timpul situațiilor de presiune maximă. Din privința aptitudinilor fizice, se pot modifica și se pot potența: forța fizică, enduranța, masa musculară (Billore, 2024). Un alt aspect ce poate fi modificat este rezistența la factorii de stres extern. Până în prezent, științele militare atribuiau inputabilitatea eliminării acestor factori, căutând soluții și tehnologii care să poată ameliora efectele. Terapia genetică poate îmbunătăți rezistența la acești factori prin: creșterea capacității pulmonare, rezistența la temperaturi incomfortabile, astfel soldații putând face față mediilor ostile. Aceste lucruri pot fi modificate genetic, astfel de mutații existând și în starea naturală a evoluției fiziologice umane. pre exemplu, soldații ce păzesc Siachen Muztagh au căpătat o rezistență ereditară la temperaturi de -50 de grade Celsius, iar alte segmente demografice au dezvoltat rezistență la altitudini foarte înalte, care, unui om normal, i-ar provoca tulburări fizice și psihice (Ib.).

Tehnologia CRISPR-Cas9 deschide noi perspective asupra optimizării performanței umane. Ameliorarea umană, desemnată frecvent prin conceptul de „optimizare a performanței umane", marchează o tranziție de la utilizarea farmaceuticelor, suplimentelor și strategiilor nutriționale destinate maximizării performanței individuale către integrarea biotehnologiilor de tip CRISPR, cu potențial de a spori reziliența biologică, de a amplifica funcțiile fiziologice și de a corecta predispozițiile genetice.

Posibil, cea mai mare descoperire în acest domeniu este o genă rezistentă la radiație. Pe baza unor organisme microscopice – urși de mare, specialiștii chinezi au identificat celule rezistente la nivel ridicat de radiație. Urșii de mare sunt un specimen de interes pentru biotehnologia genetică – aceștia pot rezista la temperaturi de -200 de grade Celsius, pot rezista mai mult de o oră în apă în punctul de fierbere și pot supraviețui în spațiul cosmic. Mecanismul celulelor acestora este unic și funcționează prin crearea unor *„scuturi"* asupra tuturor celulelor sale. O echipă de cercetători militari a afirmat faptul că au inserat astfel de gene într-un embrion uman, generând o rezistență crescută la radiații. Rezistența nu este totală, dar se estimează că ar putea preveni radierea celulelor în cazul unui război nuclear (Chen, 2023.)

PROBLEMELE FUNDAMENTALE DE SECURITATE ALE TEHNOLOGIEI DE MODIFICARE GENETICĂ

În completarea studiilor clinice din domeniul medical, *tehnologia CRISPR-Cas9* deschide noi perspective asupra optimizării performanței umane (BioSpark Studio, 2025). Ameliorarea umană, desemnată frecvent prin conceptul de *„optimizare a performanței umane"* (Human Performance Enhancement), marchează o tranziție de la utilizarea farmaceuticelor, suplimentelor și strategiilor nutriționale destinate maximizării performanței individuale către integrarea biotehnologiilor

de tip CRISPR, cu potențial de a spori reziliența biologică, de a amplifica funcțiile fiziologice și de a corecta predispozițiile genetice. În acest cadru, rapoarte recente indică faptul că în China se conturează direcții de cercetare orientate către aplicarea acestor tehnologii de optimizare genetică în scopuri militare, cu un orizont de implementare estimat în jurul anului 2030 (Carlson et al., 2023). Această evoluție ilustrează modul în care biotehnologiile și, în special, editarea genomică prin CRISPR-Cas9 se integrează în strategiile de securitate națională, transformându-se din instrumente biomedicale în resurse strategice, cu implicații geopolitice majore.

Conceptul de securitate demografică, definit ca abilitatea unui stat sau a unei comunități de a menține echilibrul numeric, calitativ și structural al populației, oferă un cadru de înțelegere a modului în care CRISPR-Cas9 ar putea fi instrumentalizat politic. Editarea genetică promite corectarea mutațiilor ereditare, extinderea speranței de viață și consolidarea rezilienței populației la factori de mediu, funcționând, astfel, ca un potențial instrument de politică demografică. Totuși, beneficiile anticipate se confruntă cu riscuri semnificative, în special apariția unor *„stratificări biologice”* generate de accesul inegal la tehnologie. Într-un astfel de scenariu, anumite grupuri sociale ar acumula avantaje genetice sistematice, în timp ce altele ar fi marginalizate, ceea ce ar conduce la noi forme de inegalitate și excludere. Aceste tensiuni sunt amplificate în regimurile autoritare, unde biotehnologiile pot fi transformate în instrumente de control social. Standardizarea genetică impusă la nivel de stat ridică dileme etice majore privind autonomia individuală și respectarea diversității biologice, aspecte care devin cu atât mai problematice în lipsa unor mecanisme transparente de reglementare. În acest context, China a adoptat o strategie explicită de *„fuziune militar-civilă”* (Military-Civil Fusion), prin care descoperirile și inovațiile din sectorul civil al biotehnologiei sunt direcționate către programele militare. Documentele strategice indică obiectivul Beijingului de a deveni lider global în domeniul tehnologiilor de ameliorare umană prin CRISPR și alte metode de editare genetică până în anul 2030 (Stone, Wood, 2020, pp. 25-26). Programele derulate vizează dezvoltarea unor trăsături precum rezistența crescută la oboseală, recuperarea accelerată după traumatisme, reflexe superioare și adaptări senzoriale sporite,

Conceptul de „securitate demografică”, definit ca abilitatea unui stat sau a unei comunități de a menține echilibrul numeric, calitativ și structural al populației, oferă un cadru de înțelegere a modului în care CRISPR-Cas9 ar putea fi instrumentalizat politic. Editarea genetică promite corectarea mutațiilor ereditare, extinderea speranței de viață și consolidarea rezilienței populației la factori de mediu, funcționând, astfel, ca un potențial instrument de politică demografică.

ceea ce depășește sfera terapeutică și deschide dezbateri privind redefinirea condiției umane în raport cu nevoile militare și politice (Carlson et al., p. 66).

Funcționarea laboratoarelor dedicate editării genomice pentru ameliorare umană depinde de trei dimensiuni esențiale: infrastructura de biosecuritate proporțională cu riscul, mecanisme de guvernanță instituțională și integrarea modelării computerizate (in silico) în procesul experimental. Manualul de biosiguranță al Organizației Mondiale a Sănătății (ediția a IV-a) propune un cadru bazat pe risc și dovezi (risk- and evidence-based), care pune accent pe adaptarea locală a facilităților, echipamentelor și practicilor microbiologice, dar mai ales pe existența unei culturi organizaționale a siguranței și pe formarea sistematică a personalului (World Health Organization/WHO, 2020). Este de menționat, de asemenea, rolul central al componentei digitale, prin care modelele computerizate (in silico), inclusiv cele bazate pe inteligență artificială (AI), devin instrumente indispensabile pentru planificarea intervențiilor de editare genetică. Acestea permit proiectarea ghidurilor CRISPR optimizate, anticiparea eficienței și identificarea efectelor nedorite prin algoritmi statistici și de învățare automată. Prin integrarea acestor metode, ciclul de dezvoltare este scurtat, iar riscurile sunt diminuate prin selecția, înainte de experiment, a variantelor cu cel mai favorabil profil molecular (Zhang et al., 2020; Listgarten et al., 2018; Sherkatghanad et al., 2023).

Analiza strategică a tehnologiilor CRISPR trebuie completată printr-o ancorare bioetică și juridică robustă, întrucât, în lipsa unor cadre normative clare, editarea genetică riscă să fie absorbită în logica securitară și competițională a geopoliticii contemporane.

Această orientare tehnologică solicită însă o reflecție mai amplă, dincolo de analiza strategică. Integrarea ameliorării genetice în planificarea militară și demografică impune evaluarea limitelor morale ale modificării genomului uman și a consecințelor sociale și politice pe care le generează. În mod particular, accentul cade pe echitatea distribuției beneficiilor, pe riscul apariției unor noi forme de inegalitate genetică și pe potențialul diminuării diversității biologice. De asemenea, autonomia individului devine vulnerabilă într-un cadru în care imperativele statale tind să prevaleze asupra drepturilor persoanei. Analiza strategică a *tehnologiilor CRISPR* trebuie completată printr-o ancorare bioetică și juridică robustă, întrucât, în lipsa unor cadre normative clare, editarea genetică riscă să fie absorbită în logica securitară și competițională a geopoliticii contemporane. O astfel de evoluție ar transforma un instrument biomedical cu valoare terapeutică

incontestabilă într-un mijloc de control social și uniformizare genetică, cu efecte structurale asupra organizării societății și asupra modului în care este redefinit conceptul de umanitate. În acest sens, literatura de bioetică subliniază distincția fundamentală dintre intervențiile somatice, care afectează exclusiv organismul pacientului și nu se transmit descendenților, și intervențiile germinale, care devin parte a patrimoniului genetic colectiv și antrenează implicații intergeneraționale.

Savulescu și Singer (2019) formulează un cadru normativ care condiționează utilizarea responsabilă a editării genetice de îndeplinirea unor criterii stricte, între care se numără demonstrarea empirică a siguranței, absența alternativelor rezonabile și garantarea consimțământului informat. În absența acestor garanții, aplicarea tehnologiei riscă să erodeze principii esențiale ale bioeticii – autonomia persoanei, justiția distributivă și responsabilitatea față de generațiile viitoare. Principiile menționate au fost consacrate în documente juridice internaționale, precum Convenția de la Oviedo (1997), care permite intervențiile asupra genomului uman doar în scopuri preventive, diagnostice sau terapeutice, dar interzice în mod explicit modificările cu efecte ereditare transmise descendenților, și Declarația Universală asupra Genomului Uman și Drepturilor Omului (UNESCO, 1997), care consacră genomul uman ca patrimoniu comun al umanității. Deși aceste instrumente juridice stabilesc repere normative fundamentale, ele se dovedesc insuficiente în fața ritmului accelerat al progreselor tehnologice și al diversității contextelor geopolitice în care *tehnologiile CRISPR-Cas9* pot fi utilizate.

Din perspectiva securității demografice, CRISPR-Cas9 poate fi prezentat ca soluție tehnologică pentru probleme majore, precum: reducerea incidenței bolilor ereditare, consolidarea rezilienței populațiilor în fața schimbărilor climatice și contracararea declinului demografic.

Din perspectiva securității demografice, CRISPR-Cas9 poate fi prezentat ca soluție tehnologică pentru probleme majore, ca: reducerea incidenței bolilor ereditare, consolidarea rezilienței populațiilor în fața schimbărilor climatice și contracararea declinului demografic. Totuși, riscul central constă în instrumentalizarea geneticii în scopuri politice, prin impunerea unor standarde biologice de sănătate sau performanță, care pot conduce la inegalități sistemice și discriminare genetică. În absența unor reglementări bioetice și legislative eficiente, această instrumentalizare ar putea inaugura noi forme de biopolitică coercitivă, în care individul devine un obiect al ingineriei sociale și al unei planificări demografice cu valențe autoritare. În consecință, se conturează

tot mai clar nevoia unui cadru tehnico-științific standardizat, care să completeze dimensiunea etico-juridică. Un asemenea cadru ar trebui să includă proceduri de trasabilitate a intervențiilor genetice, prin care fiecare proiect de editare să fie documentat și raportat într-un registru internațional accesibil autorităților competente. Trasabilitatea nu ar servi doar transparenței, ci și responsabilității, asigurând posibilitatea de a reconstrui lanțul decizional și tehnologic în eventualitatea unor incidente sau utilizări neconforme.

Pe lângă trasabilitate, devine esențială instituirea unor protocoale obligatorii de evaluare și gestionare a bioriscului, concepute nu pentru a limita dezvoltarea biotehnologiilor în sfera militară, ci pentru a garanta că această utilizare se desfășoară în condiții de securitate și predictibilitate.

Pe lângă trasabilitate, devine esențială instituirea unor protocoale obligatorii de evaluare și gestionare a bioriscului, concepute nu pentru a limita dezvoltarea biotehnologiilor în sfera militară, ci pentru a garanta că această utilizare se desfășoară în condiții de securitate și predictibilitate. Aceste protocoale ar trebui să opereze în logica biosecurității globale, stabilind standarde uniforme pentru laboratoare, pentru fluxurile de date genomice și pentru circulația rezultatelor științifice, astfel încât aplicațiile militare ale CRISPR-Cas9 să fie compatibile cu principiile responsabilității științifice și ale stabilității internaționale. Integrarea unor astfel de standarde într-un cadru internațional necesită implicarea unor organizații globale cu autoritate normativă și capacitate de coordonare, precum Organizația Națiunilor Unite (ONU) și Organizația Mondială a Sănătății (OMS).

O vulnerabilitate majoră este reprezentată de deschiderea unei noi pieți – piața biotehnologiilor, cu precădere piața economică genetică. Conform unui raport al Consiliului de Consiliere de Securitate Internațională, care operează în cadrul Departamentului de Stat al Statelor Unite, chiar dacă SUA au dominat sectorul biotehnologic timp de două decenii, China a reușit să reducă decalajul de cercetare-dezvoltare și implementarea de soluții biotehnologice. Acest lucru a pornit, în 2016, odată cu adoptarea celui de al 13-lea plan cincinal. Evoluția statului chinez în sectorul biotehnologic s-a datorat unor practici lipsite de transparență. Cercetarea-dezvoltarea biotehnologiilor este finanțată și, de multe ori, subvenționată de stat. Motivul principal este pentru a genera profit și pentru a alinia sectorul biotehnologic cu interesul strategic al țării. Acest lucru contravine principiului de piață deschisă și al cooperării științifice internaționale (U.S. Secretary of State, 2024, passim 16-20).

Având în vedere că este un sector economic nou, există o lacună majoră privind legislația internă a statelor, dar și a reglementărilor internaționale. Astfel, anumite state sau comunități pot fi expuse la exploatare prin practici prădătoare. De asemenea, lipsa unor politici statale de coordonare, control și limitare ar putea crea incidente majore și ar putea eroda securitatea individuală sau securitatea genetică. Spre exemplu, au existat cazuri, începând chiar de la finalul secolului XX, de *„vânători de gene”*, în China. Aceștia recoltau ADN prin probe de sânge, din rândul populațiilor locale, pentru a găsi anumite gene relevante în procesul de cercetare-dezvoltare, producând profit comercial. În apogeul *„Războiului Genelor”* din China (dintre comunitatea științifică chineză, guvernul chinez și *„vânătorii de gene”*), actorii principali aveau interese, predominant financiare, față de resursele genetice chineze. Populația locală, în special cei cu afecțiuni specifice, care ar fi beneficiat cel mai mult de terapia genetică, a fost ignorată atât de actorii implicați, cât și de mass-media (Guo, 2013, pp. 497-499).

În știința militară chineză, există, în prezent, ideea de „descurajare biologică”, aptă să amplifice potențialul distructiv și letal al războiul, chiar și prin „arme genetice cu țintă etnică” („ethnic-specific genetic weapons”).

În mod uzual, când se face referire la *tehnologia CRISPR Cas-9*, autorii preferă să precizeze beneficiile terapeutice, aplicațiile în perspectiva augumentării omului. Dar, acest lucru nu exclude faptul că *tehnologia CRISPR Cas-9* poate căpăta capacități ofensive, sub forma armelor biologice. În știința militară chineză, există, în prezent, ideea de *„descurajare biologică”*, aptă să amplifice potențialul distructiv și letal al războiul, chiar și prin *„arme genetice cu țintă etnică” („ethnic-specific genetic weapons”)* (Kania, 2024, p. 92).

Aceste probleme fundamentale – de la tensiunea resimțită între practicile economice și de cercetare-dezvoltare dintre Statele Unite și China la militarizarea *tehnologiei CRISPR Cas-9* și utilizarea acesteia pentru a crea arme de distrugere în masă, lipsa controlului și a normelor legale (vid legislativ) – pot conduce la amplificarea unei curse a înarmării, care ar fi realizată haotic și fără constrângeri privind bioetica sau moralitatea. Din acest punct de vedere, dacă cursa de înarmare a modificării genetice va porni, aceasta se va transforma într-un joc de sumă zero, neexistând posibilitatea de întoarcere la statu-quoul de astăzi.

CONCLUZII

Modul de purtare a războaielor vor evolua constant, adaptându-se la cerințele contextuale, la demersurile politice și la evoluția tehnologică. Indiferent de felul în care evoluează, omul rămâne un element central al războiului și al apărării naționale. Dacă, în trecut, condiția umană a resursei umane era considerată o constantă prestabilită, dezvoltarea tehnologiilor de modificare genetică, precum CRISPR Cas-9, a creat o conexiune între natural și artificial, permițând nu doar adaptarea doctrinară sau paradigmatică a forțelor armate, ci și adaptarea omului la evoluțiile războiului.

Modificarea genetică, în special prin procesul CRISPR Cas-9, este o formă de biotehnologie emergentă care nu a fost explorată complet – nu se cunosc foarte multe specificații, mai ales cele pe termen lung. Acest lucru nu previne cercetarea-dezvoltarea sau implementarea sa în noi teorii. Ba, dimpotrivă, apreciem că este absolut necesară cercetarea acestui domeniu și ce ramificații ar putea purta în afara sferei biologice sau medicale, înainte de a fi implementată pe scală largă.

Modificarea genetică, în special prin procesul CRISPR Cas-9, este o formă de biotehnologie emergentă care nu a fost explorată complet – nu se cunosc foarte multe specificații, mai ales cele pe termen lung. Acest lucru nu previne cercetarea-dezvoltarea sau implementarea sa în noi teorii. Ba, dimpotrivă, apreciem că este absolut necesară cercetarea acestui domeniu și ce ramificații ar putea purta în afara sferei biologice sau medicale, înainte de a fi implementată pe scală largă.

Decidenții politici și liderii militari trebuie să țină pasul cu avansurile tehnologice, în special cel de modificare genetică. În perioada actuală, se poate constata o schimbare de paradigmă în lumea academică. În perioada viitoare, conceptul de război și rolul pe care ființa umană îl va avea se vor redefini complet. Omul și tehnologia vor fuziona, iar mediul operațional va deveni din ce în ce mai difuz.

Modificarea genetică prin CRISPR Cas-9 nu mai este o simplă tehnologie complementară, ci modifică, în mod direct, ființa umană. Din acest punct de vedere, chiar dacă nu există o implementare practică în masă, *tehnologia CRISPR Cas-9* necesită o atenție mult mai sporită și un efort mult mai ridicat, având în vedere impactul pe care îl poartă asupra omului și asupra naturii.

De asemenea, tehnologia de modificare genetică nu se oprește doar la ființa umană, toate ființele vii pot fi modificate după dorințele, cerințele și imperativele strategice ale statelor sau ale actorilor privați care vor facilita astfel de soluții. Din acest punct de vedere, este necesară abordarea modificării genetice (mai ales asupra ființei umane) din perspectiva normelor de drept (atât național, cât și internațional). În momentul de față, vidul legislativ, lipsa de cooperare și transparență, dar și entuziasmul comunității științifice față de un proces nou

și revoluționar pot genera probleme serioase, care vor afecta securitatea internațională.

Din punct de vedere al domeniului militar, este important de urmărit modul în care războiul evoluează, fiind necesare crearea de soluții și răspunsuri față de noile probleme precum cursa înarmării genetice sau proliferarea armelor genetice.

Precedentul de modificare genetică a ființei umane, în special pentru adaptarea la noul tip de război tehno-sentient, a fost deja setat. Problema nu mai este oprirea implementării unor programe de modificare genetică, ci controlul și limitarea acestuia. Din această perspectivă, implementarea modificării genetice a ființei umane va genera noi probleme de securitate internațională, noi probleme privind apărarea teritorială, dar și alte probleme, precum cele economice, de drept, politice etc.

Pe viitor, cercetarea în domeniul modificării genetice necesită o abordare multidimensională, ce implică o serie de contribuții din biologie, medicină, economie, științe juridice, bioetică, științe militare, având în vedere faptul că aceasta sunt mult mai mult decât o simplă temă de cercetare medicală.

Din punct de vedere al domeniului militar, este important de urmărit modul în care războiul evoluează, fiind necesare crearea de soluții și răspunsuri față de noile probleme precum cursa înarmării genetice sau proliferarea armelor genetice.

BIBLIOGRAFIE:

1. Adarska, P., Bottanelli, F., Heyza, J.R., Barnaba, C., Schmidt, J.C. et al. (2025). *Fast antibiotic resistance-based gene editing of mammalian cells with CRISPR-Cas9 (FAB-CRISPR)*, arXiv. https://doi.org/10.48550/arXiv.2502.12675, accesat la 22 noiembrie 2025.
2. Baughman, J.D. (2024). *The Path to China's Intelligentized Warfare: Converging on the Metaverse Battlefield, în The Cyber Defense Review*, 9(3), pp. 29-36, https://cyberdefensereview.army.mil/Portals/6/Documents/2024-Fall/Baughman_CDRV9N3-Fall-2024.pdf, accesat la 2 octombrie 2025.
3. Billore, P. (2024). *Gene Editing In Soldiers: CRISPR And Human Chimeras*, în *The Defence Horizon Journal*, https://tdhj.org/blog/post/gene-editing-soldiers-crispr/, accesat la 22 octombrie 2025.
4. BioSpark Studio (2025). *CRISPR-Cas9 2025: Editing life, ethics & future medicine*, https://www.linkedin.com/pulse/crispr-cas9-2025-editing-life-ethics-future-medicine-biosparkstudio-32trf, accesat la 2 octombrie 2025.
5. Carlson, L., Arvelo, F., Cain, P., Meyer, S., Hatcher, D. (2023). *Techno Warfare 2035*. United States Army War College, Team Techno-Warfare Group, https://media.defense.gov/2024/Aug/30/2003535969/-1/-

1/0/FINAL%20TWG%20BOOK%202%20MAY%2023%20V3%202.PDF, accesat la 22 octombrie 2025.

6. *Chen, S. (2023). Chinese team behind extreme animal gene experiment says it may lead super soldiers who survive nuclear fallout*. South China Morning Post, https://www.scmp.com/news/china/science/article/3215286/chinese-team-behind-extreme-animal-gene-experiment-says-it-may-lead-super-soldiers-who-survive, accesat la 2 august 2025.
7. Cohen, E.A. (2004). *Change and Transformation in Military Affairs*, în *Journal of Strategic Studies*, nr. 27(3), pp. 395-407. DOI: 10.1080/1362369042000283958.
8. Cordesman, A.H. (2019). *China's New 2019 Defense White Paper. An Open Strategic Challenge to the United States, But One Which Does Not Have to Lead to Conflict,* https://www.csis.org/analysis/chinas-new-2019-defense-white-paper, accesat la 22 octombrie 2025.
9. Defense Intelligence Agency (2019). *China Military Power. Modernizing a Force to Fight and Win,* https://www.dia.mil/Portals/110/Images/News/Military_Powers_Publications/China_Military_Power.pdf, accesat la 22 octombrie 2025.
10. Fuller, J.F.C. (1993). *The Foundations of Science of War.* U.S. Army Command and General Staff College Press Reprint.
11. Guo, S.-W. (2013). *China's "Gene War of the Century" and Its Aftermath: The Contest Goes On*. Minerva, 51(4), pp. 485-512, https://doi.org/10.1007/s11024-013-9237-7, accesat la 2 octombrie 2025.
12. Hoekstra, M., van Eck, M. (2024). *Gene editing for the treatment of hypercholesterolemia: Editing hepatic genes to lower LDL-cholesterol*, npj Lipidology, https://doi.org/10.1038/s41367-024-01198-3, https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC11087331/, accesat la 22 octombrie 2025.
13. Hughes-Castleberry, K. (2023). *First in vivo base editing lowers cholesterol: "One-and-done" approach targeting PCSK9*, Nature Medicine, https://doi.org/10.1038/s41587-023-02070-6, accesat la 2 noiembrie 2025.
14. Kania, E.B. (2024). *Minds at War: China's Pursuit of Military Advantage through Cognitive Science and Biotechnology*, PRISM, 8(3), pp. 82-101, https://ndupress.ndu.edu/Portals/68/Documents/prism/prism_8-3/prism_8-3_Kania_82-101.pdf, accesat la 22 octombrie 2025.
15. *Lead to Conflict*, Center for Strategic&International Studies, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/publication/190724_China_2019_Defense.pdf, accesat la 2 octombrie 2025.
16. Listgarten, J., Weinstein, M., Kleinstiver, B.P., Sousa, A.A., Joung, J.K., Fusi, N.& Coller, J. (2018). *Prediction of off-target activities for the end-to-end design of CRISPR guide RNAs*, în *Nature Biomedical Engineering*, 2(1), pp. 38-47, https://doi.org/10.1038/s41551-017-0178-6, accesat la 22 octombrie 2025.

17. *NATO 2022 Strategic Concept* (2022). North Atlantic Treaty Organisation, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf, accesat la 19 octombrie 2025.
18. Savulescu, J., Singer, P. (2019). *An ethical pathway for gene editing*, în *Bioethics*, 33(2), pp. 221-222, https://doi.org/10.1111/bioe.12570, accesat la 22 octombrie 2025.
19. Sherkatghanad, Z., Arafat, D., Varma, M., Bifet, A. (2023). *CRISPR/Cas9 off-target prediction: A review of machine learning and deep learning approaches.* Briefings in Bioinformatics, 24(5), bbad189, https://doi.org/10.1093/bib/bbad189, accesat la 22 octombrie 2025.
20. Singh, A., Irfan, H., Fatima, E., Nazir, Z., Verma, A. et al. (2024, 8 decembrie). *FDA approves first gene therapies to treat patients with sickle cell disease*. U.S. Food and Drug Administration, https://www.fda.gov/news-events/press-announcements/fda-approves-first-gene-therapies-treat-patients-sickle-cell-disease, accesat la 2 noiembrie 2025.
21. State Council Information Office of the People's Republic of China (2019). *China's national defense in the new era.* Foreign Language Press.
22. Stone, A., Wood, P. (2020). *China's Military-Civil Fusion Strategy: A View from Chinese Strategists*, China Aerospace Studies Institute. BluePath Labs, https://www.airuniversity.af.edu/Portals/10/CASI/documents/Research/Other-Topics/2020-06-15%20CASI_China_Military_Civil_Fusion_Strategy.pdf, accesat la 22 octombrie 2025.
23. U.S. Department of State, Office of the Science and Technology Adviser to the Secretary (2024). *ISAB report on biotechnology in the PRC MCF strategy (Final)*, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2024/11/ISAB-Report-on-Biotechnology-in-the-PRC-MCF-Strategy_Final.pdf, accesat la 18 octombrie 2025.
24. World Health Organization (2020). Laboratory Biosafety Manual (4th ed.). World Health Organization, https://www.who.int/publications/i/item/9789240011311, accesat la 22 octombrie 2025.
25. Zhang, Y., Long, C., Li, H., Liu, S. (2020). *In silico methods in* the CRISPR/Cas system: An expedite and comprehensive review, în Frontiers in Oncology, nr. 10, 584404, https://doi.org/10.3389/fonc.2020.584404, accesat la 22 octombrie 2025.

APĂRARE PRIN ACȚIUNI STRATEGICE ÎN FAȚA POTENȚIALELOR AMENINȚĂRI HIBRIDE

Conf. univ. dr. Mariana Rodica ȚÎRLEA

Universitatea Creştină „Dimitrie Cantemir", Bucureşti

ORCID: https://orcid.org/0000-0002-0665-5839

JEL: K30, K33

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.08

The world of exponential changes is marked by multiple risks that loom everywhere. Peace implies social, economic, and educational protection, strategic resilience, and security in defending borders, combined with partnerships and collaborations. This context, related to the dynamics of the evolution of the security environment both globally and regionally, urgently necessitates the identification of potential threats followed by conducting impact studies based on scenario methods, forecasts, and planning for potential civil intervention and emergency actions, whose concrete solutions should, on the one hand, be managed and disseminated in a timely manner and, on the other hand, represent calculations for decision-making at military, political, and administrative levels.

The unpredictable evolution of the moment, the mutations in the regional and international environment, as well as the rapid changes, necessitate a continuous review of the results and conclusions identified at the scenario level, in an active, proactive, and creative manner regarding the estimated results, the identified solutions, the applied methods and models, including the introduction of new scenarios.All of this will generate continuous changes that require rapid adaptability to the new, continuous involvement from the working group, the use of AI for good management and governance, and the implementation of optimal measures and decisions against hybrid threats.

Keywords: hybrid threats; impact studies; scenario method; planning; strategic resilience;

INTRODUCERE

Realitatea actuală indică o creștere semnificativă a riscurilor de securitate generate de fenomene precum conflictele armate și războaiele/amenințările hibride, care necesită o abordare multidimensională și coordonată atât în gestionarea situațiilor de criză, cât și în dezvoltarea strategiilor de securitate națională și internațională. În secolul XXI, sub impulsul progresului tehnologic multivalent, globalizarea a determinat reducerea distanțelor, influențând semnificativ mediul internațional de securitate: *„Generată de dezvoltarea fără precedent a tehnologiilor, în special în domeniul transporturilor şi comunicațiilor, globalizarea a condus la apariția unor procese de contracție a timpului şi a spațiului, de estompare a relevanței granițelor naționale, ceea ce influenţează considerabil evoluția mediului de securitate internațional. Deşi statele rămân principalii actori ai sistemului internațional, alături de acestea acționează o serie de actori non-sociali, care au ajuns să constituie, pe arena internaţională, voci cel puțin la fel de sonore cu cele ale actorilor statali."* (Frunzeti, 2020, p. 9).

În secolul XXI, sub impulsul progresului tehnologic multivalent, globalizarea a determinat reducerea distanțelor, influențând semnificativ mediul internațional de securitate.

Referindu-ne la conceptul de *război hibrid*, literatura de specialitate utilizează o terminologie variată, incluzând: *amenințări hibride, influenţă hibridă* sau *adversar hibrid* (precum *războiul neliniar, războiul non-tradiţional* sau *războiul special*) pentru a desemna o gamă largă de manifestări conflictuale. Organismele militare americane utilizează adesea termenul de *amenințări hibride*, în timp ce literatura academică preferă sintagma de *război hibrid* (Simileanu, 2018, pp. 33), conceptualizată într-un *„conflict asimetric multimodal".* (Ib., p. 34). În scopul unei clarificări conceptuale în domeniu, în *tabelul 1* sunt prezentate cele mai relevante definiții, așa cum sunt ele menționate pe site-uri de specialitate consultate în vederea elaborării acestui material.

Tabelul 1: Cadrul conceptual al amenințărilor hibride[1]

Nr. crt.	Denumirea conceptului	Explicația conceptului
1.	a amenința	1. A arăta intenția de a face rău cuiva (pentru a-l intimida sau pentru a obține ceva de la el). 2. A face un gest de amenințare. 3. A constitui o primejdie pentru cineva sau ceva.
2.	**amenințare**	1. Acțiunea de *a amenința* și rezultatul ei. 2. Manifestare, prin vorbe, gesturi etc., a intenției de a pricinui (cuiva) o neplăcere, un rău. 3. Pericol, primejdie. 4. Infracțiune care constă în alarmarea unei persoane, prin manifestarea intenției de a săvârși, față de ea sau față de o rudă apropiată, o infracțiune sau o faptă păgubitoare.
3.	**amenințări**	Conflicte armate (de durată) între două sau mai multe state, națiuni, grupuri umane, pentru realizarea unor interese economice și politice.
4.	**amenințări hibride**	1. *„Combinația de acțiuni convenționale și neconvenționale, militare și nonmilitare, oprite și ascunse, având scopul de a crea ambiguitate și confuzie asupra naturii, originii și conținutului obiectivului amenințat; capacitatea de a identifica și exploata vulnerabilitățile țintelor; de a menține nivelul de ostilitate sub pragul războiului convențional.”* (Anderson, Tardy, 2015). 2. Amenințările hibride sunt activități dăunătoare coordonate, desfășurate cu intenții rău-voitoare, care vizează subminarea unei ținte, cum ar fi un stat sau o instituție[2].

[1] Conform https://dexonline.ro/definitie/amenin%C8%9Bare.

[2] https://www.bing.com/search?pglt=43&q=Amenin%C8%9B%C4%83ri+hibride&cvid=c95f2ac10cdc4ff4ab97cb0

Nr. crt.	Denumirea conceptului	Explicația conceptului
5.	**război**	Conflict, scurt sau de durată, între două sau mai multe grupuri, categorii sociale sau state, pentru realizarea unor interese financiare, etnice, teritoriale, economice și/sau politice (dexonline.ro).
6.	**război civil**	Luptă armată dusă în scopul cuceririi puterii, supremației politice într-un stat (dexonline.ro).
7.	**război informațional**	Acțiuni menite să obțină superioritate informațională, compromițând sistemele și informațiile inamicului și protejând propriile resurse informaționale. O definiție dată de Departamentul american al Apărării este: *„războiul informațional reprezintă acele acțiuni adoptate pentru a obține superioritate informațională în sprijinul strategiei militare naționale prin compromiterea informațiilor inamicului și sistemelor sale de informații în același timp cu asigurarea și apărarea propriilor informații și sisteme”.* (Solescu, 2000)
8.	**război hibrid**	Este o combinație de tactici convenționale și neconvenționale, inclusiv atacuri cibernetice, dezinformare și presiuni economice, utilizate pentru a submina stabilitatea unui stat fără a recurge la conflicte armate directe.
9.	**război mondial**	Luptă armată la care participă, direct sau indirect, numeroase state ale lumii (dexonline.ro).
10.	**război rece**	Stare de încordare, de tensiune în relațiile dintre unele state (în special dintre SUA și URSS, după 1950) (dexonline.ro).
11.	**război psihologic**	Stare de tensiune, de hărțuire nervoasă, psihică, inițiată și întreținută cu scopul de a zdruncina moralul forțelor adverse și de a demoraliza populația (dexonline.ro).

Nr. crt.	Denumirea conceptului	Explicația conceptului
12.	**război total**	Luptă armată în care statul agresor folosește toate mijloacele de distrugere, nu numai împotriva forțelor armate, ci și împotriva întregii populații (dexonline.ro).
13.	**războiul cu spectru larg**	Cuprinde o gamă largă de mijloace militare și non-militare integrate ale puterii de stat și de acțiuni clandestine de care dispune un actor hibrid. (Chifu, Grigore, 2025, p. 15).
14.	**superioritate strategică**	Realizată prin *„dezvoltarea unor sisteme de arme autonome (Autonomous Weapon Systems/AWS) sau chiar a unora letale de acest tip (Lethal Autonomous Weapon Systems/LAWS) ca pe un avantaj major.”* (Barac, 2025, p. 183; Stancu, 2025, p. 183).

Observăm, astfel, că *„există perioade în istoria omenirii, în care evenimente de ordin politic, social sau economic determină schimbări, mutații şi chiar inovații în domeniul reflecției, al gândirii, în toate palierele acesteia. Dimensiunea militară a unor astfel de perioade nu putea scăpa încecărilor generatoare de noi concepte, de noi idei, prolifice, multe din acestea transformându-se în doctrine substanțiale şi perene.”* (Papoi, 2017, p. 130).

MANIFESTĂRI ALE VIOLENȚEI ÎN CADRUL OPERAȚIUNILOR HIBRIDE

Amenințările hibride se manifestă printr-o varietate de forme de violență și acțiuni complexe, caracterizate prin:

- inițiative ale adversarului, cu intenția de a influența și destabiliza mediul intern;
- utilizarea tehnologiilor avansate, inclusiv inteligența artificială, metode de recunoaștere facială și cercetare, cu scopul de a colecta informații;
- exploatarea obiectivelor limitate, precum infrastructura critică, resurse energetice și industriale, cu scopul de a perturba funcționarea normală a societății;

- campanii specializate de comunicare și dezinformare, în vederea generării de confuzie și haos;
- metode de luptă asincrone și asimetrice, acțiuni de dominație și control, deținere a supremației;
- timp prelungit de pregătire și strategie de răspuns în faze diferite ale conflictului;
- utilizarea terorismului și a subversiunii pentru destabilizare și intimidare;
- menținerea unui climat de instabilitate, fragmentare și conflicte înghețate, diversiune politică.

„Contextul geostrategic actual și climatul de securitate în care ne aflăm impun o adaptare rapidă la schimbările în curs, indiferent dacă ne referim la aspecte economice, sociale, politice sau, în special, la cele legate de securitate." (Bălan, 2025, p. 9).

„În acest peisaj complex , România nu mai are luxul neutralității." (Barac, 2025, p. 9).

În fața amenințărilor hibride, Uniunea Europeană se confruntă cu o serie de provocări complexe, care complică eforturile de identificare, prevenire și contracarare a acestor riscuri. În mod particular, putem evidenția trei elemente-cheie care influențează în mod semnificativ capacitatea UE de a răspunde eficient în astfel de situații:

1. *Diferențele între statele membre*: unul dintre cele mai importante obstacole în coordonarea și implementarea măsurilor comune împotriva amenințărilor hibride îl reprezintă diversitatea de interese, nivel de dezvoltare, capacități și priorități ale fiecărui stat membru. Această eterogenitate determină o variație în modul de percepție a riscurilor, în resursele alocate și în modul de abordare a problemelor de securitate. Astfel, coordonarea unui răspuns comun devine dificilă, iar nivelul de interoperabilitate între structurile naționale și europene poate fi afectat, reducând eficiența întregului sistem de apărare și securitate colectivă.

2. *Eterogenitatea*: dimensiuni economice, juridice, instituționale, culturale, de resurse naturale și de mediu. Uniunea Europeană este formată din state cu contexte socio-economice și culturale diferite, precum și cu structuri instituționale distincte. Această diversitate determină variații în cadrul legislativ, în capacitatea administrativă și în nivelul de pregătire al structurilor de securitate și apărare. De exemplu,

În fața amenințărilor hibride, Uniunea Europeană se confruntă cu o serie de provocări complexe, care complică eforturile de identificare, prevenire și contracarare a acestor riscuri. În mod particular, putem evidenția trei elemente-cheie care influențează în mod semnificativ capacitatea UE de a răspunde eficient în astfel de situații: diferențele între statele membre; eterogenitatea; limitările procesului de armonizare legislativă.

diferențele în reglementările juridice și în capacitatea de implementare a politicilor pot crea lacune în sistemul de apărare comun. În plus, divergențele în resursele naturale și mediul de mediu pot influența vulnerabilitățile specifice ale fiecărui stat în fața atacurilor hibride, cum ar fi cele ce țin de infrastructură critică, energie sau apărare cibernetică.

3. *Limitările procesului de armonizare legislativă*: un alt aspect critic îl reprezintă posibilitatea, dar și limitele, procesului de armonizare a legislațiilor naționale cu directivele și reglementările europene. Deși există un cadru comun stabilit la nivel european pentru a răspunde amenințărilor hibride, implementarea acestor norme la nivel național se face într-un mod diferențiat, în funcție de specificul fiecărei țări. Aceasta duce la un nivel minim comun, care, deși necesar, nu este întotdeauna suficient pentru a asigura o protecție coerentă și eficientă a intereselor cetățenilor și a infrastructurilor critice.

Statele membre ale UE adaptează directivele comunitare într-un mod propriu, ținând cont de resursele și particularitățile fiecărei țări, ceea ce poate duce la o variabilitate în aplicarea normelor europene.

În concluzie, aceste trei elemente reprezintă obstacole majore în construirea unei apărări comune eficiente împotriva amenințărilor hibride. Pentru a depăși aceste provocări, este necesară intensificarea eforturilor de cooperare și coordonare, precum și dezvoltarea unor instrumente și mecanisme flexibile, adaptate specificului fiecărui stat, dar și capabile să asigure coerența și unitatea răspunsului european.

Acquis-ul comunitar la nivelul statelor membre ale UE în materie de amenințări hibride se referă la Directiva NIS 2 pe securitate informațională și la Directiva CER Reziliența entităților critice – care înlocuiește Directiva 114/2008. În acest sens, aderarea și alinierea la acquis-ul comunitar european în domeniul securității cibernetice și al amenințărilor hibride reprezintă un pilon fundamental pentru asigurarea unei apărări eficiente și coordonate la nivel regional și internațional.

Statele membre ale UE adaptează directivele comunitare într-un mod propriu, ținând cont de resursele și particularitățile fiecărei țări, ceea ce poate duce la o variabilitate în aplicarea normelor europene. Statele vecine cu UE preiau modelele de securitate ale Uniunii, integrându-le în sistemele lor naționale, în timp ce statele care doresc să adere la UE implementează cadrul comunitar pentru a se alinia standardelor europene. Prin aplicarea acestor cadre, se urmărește stabilirea unui nivel minim de armonizare, asigurând o bază comună pentru securitate și protecție în întreaga Uniune. În acest context,

putem aminti Raportul Parlamentului European din 28 februarie 2024, care se axează pe consolidarea sprijinului UE pentru Ucraina, consolidarea parteneriatului cu parteneri și aliați care împărtășesc aceeași viziune pentru a asigura punerea în aplicare cu succes a PSAC (Politica de Securitate și Apărare Comună), consolidarea capabilităților de securitate și apărare ale UE, importanța completării politicii de securitate și apărare a UE cu alte instrumente civile, consolidarea complementarității cu NATO, asigurând, în același timp, autonomia strategică europeană. De asemenea, stabilește ambiția de a transforma UE într-un furnizor internațional strategic de securitate prin stimularea integrării UE în domeniul apărării (https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/159/politica-de-securitate-si-aparare-comuna).

UN POSIBIL MODEL STRATEGIC DE IDENTIFICARE A AMENINȚĂRILOR HIBRIDE

Conform modelului conceptual pe care îl propunem, procesul de identificare și gestionare a amenințărilor hibride trebuie să urmeze mai multe etape, de la analiză preliminară până la evaluarea consecințelor și restabilirea stării de normalitate. Acest model are ca scop, în opinia noastră, sprijinirea creării unui mediu stabil, favorabil, în care se asigură cunoaștere, predictibilitate și reziliență, precum și minimizarea impactului amenințărilor hibride asupra securității naționale și regionale *(tabelul 2).*

Tabelul 2: Model strategic de identificare a amenințărilor hibride (concepție proprie)

Nr. crt.	Etape	Lucrări de efectuat la nivel de etapă
1.	Identificarea posibilelor amenințări ale situațiilor de criză	Studii de identificare a ariei posibilelor amenințări ale situațiilor de criză pe următoarele domenii: economic; juridic; instituțional; cultural; resurse naturale; resurse de mediu. Selectarea posibilelor de situații de criză. Analize pe situații de criză selectate.

Nr. crt.	Etape	Lucrări de efectuat la nivel de etapă
		Obținerea rezultatelor. Verificarea rezultatelor obținute în vederea construirii unei liste cu posibile situații de criză.
2.	Obținerea listei cu posibile situații de criză	Pe baza rezultatelor din Etapa I, se va întocmi o listă cu posibile situații de criză.
3.	Aplicarea analizei de risc pentru posibile situații de criză selectate	Identificarea amenințărilor pe următoarele domenii: economic; juridic: instituțional; cultural; resurse naturale; resurse de mediu. Lucrări pentru: – estimări de riscuri; – evaluări de riscuri; – estimarea posibilelor efecte; – soluții de răspuns la amenințările pentru posibile situații de criză selectate.
4.	Obținerea unui program de criză	Elaborarea unui program de criză, pliat pe lista obținută cu posibile situații de criză.
5.	Managerierea riscurilor la nivel de amenințări	Desemnarea unei echipe cu sarcini de răspundere precise.
6.	Identificarea din timp a situațiilor de criză	Acțiuni bazate și pe inteligența artificială.
7.	Simulări pentru acțiuni anticipate de răspuns la situațiile de criză	Acțiuni bazate şi pe inteligența artificială.
8.	Acțiuni anticipate de răspuns la situațiile de criză	Acțiuni bazate și pe inteligența artificială.

Nr. crt.	Etape	Lucrări de efectuat la nivel de etapă
9.	Evaluarea consecințelor situației posibile de criză apărute	Evaluarea pagubelor de orice natură.
10.	Restabilirea stării inițiale	Atingerea stării de dinaintea crizei.
11.	Analiza crizei apărute	Efectuarea de analize post-criză.
12.	Cauzele generatoare de criză	Identificarea cauzelor reale generatoare de criză.
13.	Programe speciale post-criză	Construirea de scenarii pentru situațiile noi apărute și corelarea cu datele și informațiile istorice.
14.	Programe speciale pentru situații neprevăzute	Construirea scenariilor pentru situațiile neprevăzute.
15.	Program de proces decizional	Dezvoltarea de instrumente decizionale specifice adaptate şi adoptate în timp real

Prin identificarea timpurie a amenințărilor hibride, pot fi implementate măsuri de protecție și reziliență în infrastructurile critice, sistemele informatice și rețelele de comunicații.

Un astfel de model strategic de identificare a amenințărilor hibride, bazat pe etape clar definite și proceduri specifice de analiză, evaluare și reacție, ar putea reprezenta, în opinia noastră, deopotrivă un instrument de planificare și control și ar putea contribui la consolidarea capacităților de răspuns la nivel național și internațional. Acest model va facilita o abordare proactivă și adaptativă, ceea ce ar genera o gestionare eficientă a riscurilor emergente. Ca atare, conisierăm că aplicarea unui astfel de cadru strategic va conduce la o serie de beneficii, precum:

❖ Sprijinirea unui mediu stabil din punct de vedere informatic, logistic, tehnologic – prin identificarea timpurie a amenințărilor hibride, pot fi implementate măsuri de protecție și reziliență în infrastructurile critice, sistemele informatice și rețelele de comunicații. Astfel, se reduce vulnerabilitatea sistemelor esențiale și se asigură continuitatea activităților economice, administrative și militare. În plus, consolidarea infrastructurii tehnologice și logistice devine parte integrantă a strategiei de prevenție.

❖ Dezvoltarea cunoașterii și a viziunii strategice – evaluarea și monitorizarea amenințărilor hibride stimulează acumularea de informații relevante, creând o bază de cunoștințe pentru elaborarea și ajustarea constantă a politicilor de securitate. În plus, această abordare permite formarea unei viziuni integrate despre mediul de securitate, facilitând luarea unor decizii informate și coerente.

❖ Consolidarea și conștientizarea educației – implementarea unui model sistematic de identificare și gestionare a amenințărilor hibride presupune și o activitate de educare continuă a personalului implicat în domeniul securității, precum și în rândul populației. Creșterea nivelului de conștientizare contribuie la dezvoltarea unei societăți reziliente, capabilă să recunoască și să răspundă eficient la evenimentele de natură hibride.

Creșterea nivelului de conștientizare contribuie la dezvoltarea unei societăți reziliente, capabilă să recunoască și să răspundă eficient la evenimentele de natură hibride.

❖ Promovarea unității și a coerenței instituționale – un proces coordonat și comun de identificare și răspuns la amenințările hibride asigură o colaborare eficientă între diferite instituții și structuri de apărare, intelligence, securitate și management al crizelor. Această unitate instituțională este fundamentală pentru evitarea duplicării eforturilor și pentru crearea unui front comun în fața adversarilor.

❖ Îmbunătățirea securității naționale și regionale – prin monitorizarea și anticiparea amenințărilor hibride, pot fi implementate măsuri preventive menite să reducă riscul de escaladare a conflictelor și de producere a evenimentelor de destabilizare. Astfel, se asigură un nivel mai ridicat de securitate generală atât pentru cetățeni, cât și pentru infrastructurile strategice.

❖ Evitarea și reducerea vulnerabilităților – un model strategic bine definit permite identificarea timpurie a vulnerabilităților și a punctelor slabe, facilitând adoptarea unor măsuri de prevenție și atenuare a acestora, ceea ce contribuie la evitarea unor atacuri hibride de amploare, precum și la reducerea impactului evenimentelor negative asupra societății.

❖ Minimizarea consecințelor evenimentelor negative – prin aplicarea unui sistem de prevenție și răspuns adaptat, se pot limita efectele nocive ale atacurilor hibride, reducând costurile umane, economice și sociale. În plus, acest proces favorizează o recuperare rapidă și eficientă după incidente, asigurând stabilitatea și continuitatea funcționării sistemelor critice.

„Viitorul nu este scris în codul binar, ci în alegeri. Iar alegerile, mai ales în domeniul securității, trebuie făcute cu luciditate, responsabilitate şi – mai ales – conştiință." (Barac, p. 9).

„Riscurile și amenințările sporite, în mediul geopolitic și strategic de securitate, precum și în spațiul cibernetic, creează condiții pentru amplificarea vulnerabilităților în sistemele informaționale de comunicații militare pentru comandă și control. Este nevoie de implementarea eficientă și la timp a măsurilor de protecție pentru sistemele proprii, precum și de dezvoltarea unor capabilități de apărare cibernetică compatibile cu cele ale statelor membre ale NATO." (Prokopiev, Pavlova, Vasileva, 2025, p. 319).

În concluzie, adoptarea unui astfel de model strategic de identificare și gestionare a amenințărilor hibride reprezintă o abordare fundamentală pentru consolidarea rezilienței naționale și regionale. Acesta facilitează o gestionare integrată, proactivă și adaptivă a riscurilor, contribuind la crearea unui mediu mai sigur, stabil și pregătit pentru provocările viitorului, bazat pe *„identificarea timpurie a tiparelor de radicalizare"* (Dragomir, 2025, p. 168), în condițiile în care tehnologia va juca un rol mai important, chiar critic în unele cazuri. (Dragomir, p. 226).

Amenințările hibride reprezintă un fenomen complex, caracterizat prin manifestări variate și adesea subversive, care se situează la granița dintre pace și război. Combaterea și contracararea acestor riscuri impun o cultură continuă a cunoașterii și educației, precum și implementarea unor măsuri proactive de anticipare și reziliență.

CONCLUZII

Amenințările hibride reprezintă un fenomen complex, caracterizat prin manifestări variate și adesea subversive, care se situează la granița dintre pace și război. Combaterea și contracararea acestor riscuri impun o cultură continuă a cunoașterii și educației, precum și implementarea unor măsuri proactive de anticipare și reziliență. În plus, este esențială dezvoltarea unor strategii integrate, care să includă:

- capacitate de previziune și adaptare la schimbările rapide ale mediului global, sens în care am construit un model de plan de identificare a amenințărilor hibride, pe care l-am prezentat pe 11 etape graduale de identificare a posibilelor ameninţări hibride;
- reziliență în fața dezastrelor, care constă în capacitatea de a reveni şi a întâmpina evenimente de natură negativă deliberate, accidental sau natural, şi capacitatea de a revni cât mai repede posibil la stadiul de minimă funcționare.

Tranziția societății către era digitală și inteligența artificială reprezintă provocări majore, care necesită un cadru legislativ adaptat și o abordare etică pentru a asigura beneficiile tehnologiei în mod responsabil. Anticiparea riscurilor și oportunităților viitoare devine o componentă crucială în elaborarea strategiilor de securitate și dezvoltare, permițând societății să se adapteze proactiv la schimbările rapide ale mediului global.

Claritatea în normele și procedurile de securitate reprezintă un pilon esențial, pentru a asigura o înțelegere comună și o aplicare eficientă a măsurilor. Se impune un sistem minim de protecție a infrastructurii critice, pentru a preveni vulnerabilitățile și a asigura continuitatea funcționării societății. Nivelul clar de protecție trebuie să fie adaptat realităților fiecărei țări, păstrând însă un standard comun pentru a garanta securitatea. Nu în ultimul rând, un sistem minim de pregătire și răspuns la situații de urgență este esențial pentru a putea face față eficient amenințărilor și pentru a proteja populația și infrastructura.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Anderson, J.J., Tardy, Th. (2015). *Hybrid: what's in a name? European Union Institute for Security Studies*, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/Brief_32_Hybrid_warfare.pdf., accesat la 10 noiembrie 2025.
2. Barac, M. (2025). *Gândind securitatea dincolo de tipare – între algoritmi, doctrine și frontiere fragile*, în revista *Gândirea militară românească*, DOI: 10.55535/GMR.2025.2. București: Statul Major al Apărării, nr. 2/2025, https://gmr.mapn.ro/pages/gmr-2-2025, accesat la 21 februarie 2026.
3. Bălan, C.D. (2025). *Vulnerabilitatea României în fața amenințărilor hibride din spectrul dezinformării. Imperativul creării unei strategii naționale de combatere a fake news și a structurii necesare implementării acesteia*, în revista *Gândirea militară românească*, DOI: 10.55535/GMR.2025.2. București: Statul Major al Apărării, nr. 1, https://gmr.mapn.ro/pages/gmr-1-2025, accesat la 21 februarie 2026.
4. Chifu, I., Grigore, C. (2025). *Război cu spectru larg – de la extinderea instrumentelor la a gândi inimaginabil*, în revista *Gândirea militară românească*, DOI: 10.55535/GMR.2025.2. București: Statul Major al Apărării, nr. 2, https://gmr.mapn.ro/pages/gmr-2-2025, accesat la 21 februarie 2026.
5. Chifu, I. (2025). *Construirea unui studiu prospectiv pentru lumea de mâine*, în *Lucrările Conferinței GMR – 2025*, DOI: 10.55535/

GMR.2025.3.13, https://gmr.mapn.ro/pages/lucrarile-conferintei-2025, accesat la 22 februarie 2026.
6. Dragomir, F.L. (2025). *Arhitectură multilevel a sistemelor informaționale pentru monitorizarea tendințelor de radicalizare în mediile digitale*, în revista *Gândirea militară românească*, DOI: 10.55535/GMR.2025.2. București: Statul Major al Apărării, nr. 2, https://gmr.mapn.ro/pages/gmr-2-2025, accesat la 21 februarie 2026.
7. Frunzeti, T. (2010). *Complementaritatea viziunilor de securitate ale NATO și UE*, în *Revista de studii politice, relații internaționale și studii de securitate*, vol. I, Sibiu: Editura Universității „Lucian Blaga".
8. Papoi, A. (2017). *Arta militară universală şi națională – idealism şi pragmatism în publicațiile Statului Major General*, în revista *Gândirea militară românească*. București: Statul Major al Apărării, nr. 2, https://gmr.mapn.ro/pages/arhiva-revistei, accesat la 22 ianuarie 2026.
9. Prokopiev, S., Aleksandrova, V. Pavlova, E., Vasileva, V. (2025). *Utilizarea poligoanelor cibernetice pentru instruirea în domeniul securității cibernetice ca plan de acțiune în fața amenințărilor hibride*, în *Lucrările Conferinței GMR – 2025*, DOI: 10.55535/GMR.2025.3, https://gmr.mapn.ro/pages/lucrarile-conferintei-2025, accesat la 22 februarie 2026.
10. Simileanu, V. (2018). *Războiul hibrid: abordare conceptuală*, în *Revistă științifico-practică*, nr. 1/2018.
11. Stancu, A.R. (2025). *Sisteme de luptă autonome – provocări de natură etică*, în revista *Gândirea militară românească*, DOI: 10.55535/GMR.2025.2. București: Statul Major al Apărării, nr. 2, https://gmr.mapn.ro/pages/gmr-2-2025, accesat la 21 februarie 2026.
12. Solescu, M. (2000). *Impactul războiului informațional asupra societății contemporane*, în *Buletin științific*, nr. 2, Sibiu: Academia Forțelor Terestre.
13. https://dexonline.ro/definitie/amenin%C8%9Bare, accesat la 22 noiembrie 2025.
14. https://www.bing.com/search?pglt=43&q=Amenin%C8%9B%C4%83ri+hibride&cvid=c95f2ac10cdc4ff4ab97cb0, accesat la 10 noiembrie 2025.
15. https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/159/politica-de-securitate-si-aparare-comuna, accesat la 4 noiembrie 2025.

LEADERSHIP ADAPTIV ȘI CAPITAL UMAN ÎN ERA DIGITALĂ: RECONFIGURAREA DECIZIEI MILITARE PRIN SISTEME INFORMAȚIONALE

Colonel drd. Cornel ZAMFIRESCU

Universitatea „Valahia” din Târgoviște

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.09

The accelerated transformations of the security environment, characterized by digitalization, operational complexity, and strategic volatility, require a profound redefinition of military leadership. While information infrastructure constitutes the systemic foundation of modern defense, the human dimension – represented by leadership and cognitive capital – becomes the determining factor of decision-making efficiency.

This paper analyzes how information systems reshape the profile of the military leader, decision-making processes, and organizational culture within the defense domain. It explores key concepts such as adaptive leadership, decision superiority, algorithm-assisted decision-making, and strategic digital competencies.

The study highlights the necessity of integrating human capital into the military information ecosystem and proposes reform directions regarding leadership training, the use of artificial intelligence, and the development of a continuous learning-based organizational culture.

The central conclusion is that, in the absence of a simultaneous transformation of both infrastructure and human capital, the digitalization of defense remains incomplete and ineffective.

Keywords: adaptive leadership; digital human capital; information systems; decisional superiority; digital transformation;

INTRODUCERE

Evoluția mediului de securitate contemporan, marcat de digitalizare accelerată, competiție strategică și emergența conflictelor hibride, impune o reconsiderare profundă a modului în care este exercitat leadershipul militar. În acest context, capacitatea de a colecta, procesa și interpreta informații devine esențială pentru eficiența decizională și pentru adaptarea la dinamica operațională.

Dacă infrastructura informațională constituie cadrul structural al apărării moderne, dimensiunea cognitivă și organizațională a leadershipului militar devine elementul care determină valorificarea acestui cadru. Complementar analizelor privind arhitecturile informaționale strategice, prezentul studiu se concentrează asupra transformării leadershipului și a capitalului uman în contextul digitalizării apărării.

Eficiența leadershipului militar este condiționată de integrarea acestuia în ecosistemul informațional, iar lipsa competențelor digitale și a unei culturi organizaționale adaptive limitează capacitatea decizională strategică.

Ipoteza centrală a lucrării este că eficiența leadershipului militar este condiționată de integrarea acestuia în ecosistemul informațional, iar lipsa competențelor digitale și a unei culturi organizaționale adaptive limitează capacitatea decizională strategică.

Obiectivul articolului este de a analiza modul în care sistemele informaționale influențează leadershipul militar și de a propune direcții de reformă orientate spre dezvoltarea capitalului uman și optimizarea procesului decizional.

LEADERSHIPUL MILITAR ÎN ERA DIGITALĂ: SCHIMBARE DE PARADIGMĂ

Transformările profunde ale mediului de securitate contemporan, generate de digitalizare, globalizare și accelerarea progresului tehnologic, determină o redefinire fundamentală a conceptului de leadership militar. Dacă, în mod tradițional, leadershipul era asociat cu autoritatea ierarhică, controlul operațional și capacitatea de comandă în condiții de certitudine relativă, în prezent, acesta trebuie să răspundă unor exigențe radical diferite, caracterizate prin complexitate, incertitudine și interdependență sistemică.

Emergența noilor tehnologii informaționale, creșterea volumului de date disponibile și dinamica accelerată a mediului operațional au transformat procesul decizional într-unul dependent de capacitatea de integrare și interpretarea informației. În acest context, leadershipul militar nu mai poate fi redus la o funcție de coordonare a resurselor, ci devine un proces cognitiv complex, susținut de infrastructuri informaționale avansate.

Schimbarea de paradigmă în leadershipul militar reflectă, astfel, tranziția de la un model centrat pe comandă și control la unul bazat pe adaptabilitate, anticipare și utilizarea strategică a datelor. Această transformare implică nu doar adoptarea de noi tehnologii, ci și redefinirea rolului liderului militar în cadrul organizației și în raport cu mediul operațional.

Spre deosebire de modelul tradițional, leadershipul adaptiv nu se bazează exclusiv pe autoritate formală, ci pe competență, flexibilitate și capacitatea de a gestiona complexitatea. Această tranziție implică o redistribuire a procesului decizional, în sensul descentralizării și al creșterii autonomiei structurilor operaționale.

❖ De la comandă ierarhică la leadership adaptiv

Modelul tradițional de leadership militar, fundamentat pe structuri ierarhice rigide și pe transmiterea unidirecțională a ordinelor, a fost eficient într-un mediu operațional relativ stabil, caracterizat prin predictibilitate și delimitare clară a câmpului de luptă. În contextul actual însă, caracterizat prin amenințări hibride, conflicte asimetrice și interdependență globală, acest model devine insuficient.

Leadershipul adaptiv apare ca o necesitate strategică, fiind definit prin capacitatea liderului de a răspunde rapid la schimbări, de a integra informații din surse multiple și de a ajusta strategiile în timp real. Spre deosebire de modelul tradițional, leadershipul adaptiv nu se bazează exclusiv pe autoritate formală, ci pe competență, flexibilitate și capacitatea de a gestiona complexitatea. Această tranziție implică o redistribuire a procesului decizional, în sensul descentralizării și al creșterii autonomiei structurilor operaționale. Liderii nu mai sunt doar emițători de ordine, ci facilitatori ai procesului decizional, capabili să coordoneze echipe multidisciplinare și să integreze expertiza diverselor componente ale organizației.

În același timp, leadershipul adaptiv presupune o capacitate crescută de învățare organizațională, în care experiența acumulată este integrată rapid în procesele decizionale. Această dimensiune este esențială într-un mediu în care lecțiile operaționale trebuie valorificate în timp real pentru a asigura eficiența acțiunilor.

❖ Informația ca resursă strategică

În paradigma contemporană a securității, informația devine o resursă strategică fundamentală, comparabilă cu resursele materiale și umane tradiționale. Capacitatea de a colecta, procesa și interpreta date în timp real oferă un avantaj competitiv decisiv, influențând direct eficiența operațională și capacitatea de anticipare. Această transformare este determinată de creșterea exponențială a volumului de date disponibile și de dezvoltarea tehnologiilor de analiză, care permit extragerea de informații relevante din seturi complexe de date. În acest context, leadershipul militar trebuie să se adapteze pentru a valorifica potențialul informațional, integrând analiza datelor în procesul decizional.

Capacitatea de a colecta, procesa și interpreta date în timp real oferă un avantaj competitiv decisiv, influențând direct eficiența operațională și capacitatea de anticipare. Această transformare este determinată de creșterea exponențială a volumului de date disponibile și de dezvoltarea tehnologiilor de analiză, care permit extragerea de informații relevante din seturi complexe de date.

Informația nu mai este doar un instrument de suport, ci devine fundamentul deciziei strategice. Liderii militari trebuie să fie capabili să interpreteze indicatori complecși, să identifice corelații și să anticipeze evoluțiile pe baza datelor disponibile. Această capacitate transformă modul în care sunt elaborate strategiile și planurile operaționale.

În același timp, gestionarea informației implică și provocări semnificative, precum asigurarea securității datelor, evitarea supraîncărcării informaționale și filtrarea informațiilor relevante. În absența unor mecanisme eficiente de gestionare, volumul mare de date poate deveni un factor de risc, afectând calitatea deciziilor. Astfel, leadershipul militar modern trebuie să integreze competențe de management al informației, devenind capabil să transforme datele în cunoaștere și cunoașterea în acțiune strategică.

❖ Conceptul de *„decision superiority”*

În contextul competiției strategice contemporane, avantajul operațional nu mai este determinat exclusiv de superioritatea numerică sau tehnologică, ci de capacitatea de a lua decizii mai rapide și mai corecte decât adversarul. Acest concept, cunoscut sub denumirea de *„decision superiority”*, devine un obiectiv central al organizațiilor militare moderne.

„Decision superiority” presupune integrarea eficientă a informațiilor, utilizarea analizelor avansate și capacitatea de a acționa rapid pe baza acestora. În acest sens, sistemele informaționale joacă un rol esențial, oferind suport analitic și facilitând procesul decizional.

Realizarea acestui tip de superioritate implică reducerea timpului dintre colectarea informației și luarea deciziei, precum și creșterea acurateței acesteia. Prin utilizarea tehnologiilor de inteligență artificială și a algoritmilor de analiză predictivă, este posibilă identificarea rapidă a scenariilor optime și anticiparea acțiunilor adversarului.

În același timp, *„decision superiority”* nu este doar un rezultat tehnologic, ci și unul organizațional și cognitiv. Capacitatea de a valorifica informația depinde de nivelul de pregătire al liderilor, de cultura organizațională și de structura proceselor decizionale. Prin urmare, superioritatea decizională reprezintă o sinteză între infrastructura informațională și capitalul uman, fiind un indicator al eficienței sistemului militar, în ansamblu.

Ecosistemul informațional militar reprezintă ansamblul infrastructurilor tehnologice, proceselor operaționale și mecanismelor organizaționale care permit colectarea, procesarea, integrarea și diseminarea informațiilor relevante pentru procesul decizional.

ECOSISTEMUL INFORMAȚIONAL ȘI SUPORTUL DECIZIONAL ÎN CONDUCEREA MILITARĂ

Complexitatea mediului operațional contemporan impune dezvoltarea unui ecosistem informațional integrat, capabil să susțină procesele decizionale militare în condiții de incertitudine ridicată, volum mare de date și presiune temporală. În acest context, decizia militară nu mai poate fi concepută ca un proces liniar, ci ca un sistem dinamic, iterativ, dependent de fluxuri informaționale continue și de capacități analitice avansate.

Ecosistemul informațional militar reprezintă ansamblul infrastructurilor tehnologice, proceselor operaționale și mecanismelor organizaționale care permit colectarea, procesarea, integrarea și diseminarea informațiilor relevante pentru procesul decizional. Acesta funcționează ca o arhitectură distribuită, în care interdependența componentelor determină eficiența globală a sistemului.

În absența unei astfel de arhitecturi, decizia militară devine fragmentată, reactivă și vulnerabilă la erori sistemice. Prin contrast, un ecosistem informațional integrat permite realizarea superiorității decizionale prin reducerea incertitudinii, accelerarea procesului decizional și creșterea acurateței evaluărilor strategice.

❖ Arhitectura informațională a deciziei militare

Arhitectura informațională a deciziei militare poate fi conceptualizată ca un sistem multi-stratificat, structurat pe patru niveluri funcționale principale:

(1) Nivelul de colectare a datelor (data acquisition layer)

Acest nivel include senzori, sisteme ISR (Intelligence, Surveillance, Reconnaissance), surse HUMINT, SIGINT, OSINT și alte mecanisme de captare a datelor operaționale și strategice. Caracteristica principală a acestui nivel este heterogenitatea datelor, atât din punct de vedere al formatului, cât și al fiabilității.

(2) Nivelul de procesare și filtrare (data processing layer)

Datele brute sunt supuse unor procese de curățare, normalizare și validare. În această etapă sunt eliminate redundanțele și sunt identificate incongruențele, utilizând algoritmi de preprocesare și tehnici de data fusion primară.

(3) Nivelul de analiză și interpretare (analytics layer)

Acest nivel implică utilizarea instrumentelor de analiză avansată, inclusiv:

- algoritmi de machine learning;
- modele predictive;
- analiză de rețea (network analysis);
- sisteme de suport decizional (DSS – Decision Support Systems).

Rezultatul acestui proces este generarea de insight-uri operaționale și strategice, care pot fi utilizate în procesul decizional.

(4) Nivelul de diseminare și execuție (decision dissemination layer)

Informațiile relevante sunt transmise către factorii de decizie, în formate adaptate nivelului de comandă. Această etapă include interfețe vizuale (dashboards), sisteme C2 (Command and Control) și mecanisme de comunicare securizată. Integrarea acestor niveluri într-o arhitectură coerentă este esențială pentru realizarea unui flux informațional continuu și pentru evitarea discontinuităților decizionale. În lipsa acestei integrări, apar blocaje informaționale care afectează eficiența operațională.

Arhitectura informațională a deciziei militare poate fi conceptualizată ca un sistem multi-stratificat, structurat pe patru niveluri funcționale principale: nivelul de colectare a datelor; nivelul de procesare și filtrare; nivelul de analiză și interpretare; nivelul de diseminare și execuție.

❖ Centre de comandă digitale și fuziunea informației

Centrele digitale de comandă reprezintă componente critice ale ecosistemului informațional, funcționând ca noduri de agregare și analiză a datelor. Acestea sunt concepute pentru a integra informații

provenite din multiple surse și pentru a furniza o imagine operațională comună (Common Operational Picture – COP).

Funcționarea acestor centre se bazează pe principiul fuziunii informației (information fusion), care implică:

- corelarea datelor din surse disparate;
- eliminarea redundanțelor;
- identificarea tiparelor relevante.

Fuziunea informației se realizează pe mai multe niveluri:

- **fuziune la nivel de date (data-level fusion);**
- **fuziune la nivel de caracteristici (feature-level fusion);**
- **fuziune la nivel de decizie (decision-level fusion).**

Capacitatea de analiză în timp real reprezintă un factor critic în obținerea superiorității decizionale. Aceasta presupune procesarea continuă a fluxurilor de date și generarea de output-uri analitice într-un interval de timp compatibil cu cerințele operaționale.

Prin utilizarea acestor tehnici, centrele de comandă digitală pot genera scenarii operaționale complexe și pot evalua impactul diferitelor opțiuni strategice.

Un concept emergent în acest domeniu este utilizarea ***„digital twin”*** **operațional**, care permite simularea în timp real a mediului operațional și testarea diferitelor scenarii înainte de implementare. Această abordare reduce riscul decizional și crește capacitatea de anticipare.

❖ **Analiza în timp real și suportul decisional avansat**

Capacitatea de analiză în timp real reprezintă un factor critic în obținerea superiorității decizionale. Aceasta presupune procesarea continuă a fluxurilor de date și generarea de output-uri analitice într-un interval de timp compatibil cu cerințele operaționale.

Sistemele moderne utilizează tehnologii precum:

- stream processing;
- edge computing;
- cloud militarizat;
- inteligență artificială distribuită.

Aceste tehnologii permit reducerea latenței informaționale și facilitarea deciziilor rapide.

Sistemele de suport decizional (DSS) joacă un rol central în acest proces, oferind:

- recomandări automatizate;
- evaluări de risc;
- prioritizarea opțiunilor strategice.

Integrarea sistemelor de suport decizional în procesele de comandă permite trecerea de la decizia intuitivă la decizia asistată algoritmic, reducând variabilitatea și creșterea consistenței decizionale.

❖ **Interoperabilitate strategică și standardizare informațională**

În contextul apartenenței la structuri de securitate colectivă, interoperabilitatea informațională devine o condiție esențială pentru eficiența operațională. Aceasta implică compatibilitatea tehnologică, semantică și procedurală între sistemele informatice ale diferitelor state și organizații.

Interoperabilitatea poate fi analizată pe trei niveluri:

- **tehnologic** – compatibilitatea infrastructurilor IT;
- **semantic** – utilizarea unor formate și standarde comune de date;
- **operațional** – alinierea procedurilor și doctrinelor.

Leadershipul militar nu mai poate fi separat de infrastructura informațională, ci trebuie analizat ca o funcție emergentă a interacțiunii dintre factorul uman și sistemele tehnologice.

În cadrul NATO, standardizarea informațională este realizată prin protocoale și arhitecturi comune, care permit schimbul rapid de informații și coordonarea acțiunilor.

Lipsa interoperabilității generează riscuri semnificative, inclusiv:

- întârzieri în procesul decizional;
- interpretări eronate ale datelor;
- fragmentarea operațiunilor.

Prin urmare, dezvoltarea unui ecosistem informațional compatibil cu standardele internaționale este esențială pentru integrarea eficientă a României în arhitectura de securitate euroatlantică.

Ecosistemul informațional militar reprezintă infrastructura critică a procesului decizional modern, în care eficiența leadershipului este direct dependentă de calitatea și integrarea fluxurilor informaționale. Prin dezvoltarea unor arhitecturi informaționale avansate, centre de comandă digitală și sisteme de suport decizional, organizațiile militare pot obține superioritate decizională și pot răspunde eficient provocărilor contemporane.

În acest context, leadershipul militar nu mai poate fi separat de infrastructura informațională, ci trebuie analizat ca o funcție emergentă a interacțiunii dintre factorul uman și sistemele tehnologice.

Cornel ZAMFIRESCU

CAPITALUL UMAN ÎN TRANSFORMAREA DIGITALĂ A APĂRĂRII

Transformarea digitală a sistemului militar nu poate fi redusă la implementarea unor infrastructuri tehnologice avansate, ci presupune o reconstrucție profundă a capitalului uman care operează aceste sisteme. În absența unor competențe adecvate și a unei culturi organizaționale adaptive, tehnologia devine subutilizată, iar potențialul sistemelor informaționale rămâne nevalorificat.

În acest context, capitalul uman trebuie conceptualizat nu doar ca resursă operațională, ci ca element strategic al superiorității decizionale. Capacitatea liderilor militari de a interpreta date, de a integra modele analitice și de a opera în ecosisteme informaționale complexe devine determinantă pentru eficiența sistemului de apărare.

Liderul militar contemporan trebuie să opereze într-un mediu caracterizat prin complexitate informațională, unde deciziile sunt influențate de fluxuri continue de date și de instrumente analitice avansate.

Astfel, transformarea digitală implică o dublă adaptare: tehnologică și cognitivă. Dacă infrastructura informațională definește cadruL operațional, capitalul uman determină modul în care acest cadru este utilizat.

❖ Noul profil al liderului militar

În paradigma digitală, profilul liderului militar suferă o transformare structurală, trecând de la modelul tradițional al comandantului operațional la cel al managerului de informație strategică. Această evoluție implică extinderea setului de competențe dincolo de dimensiunea tactică și operațională, către domenii precum analiza datelor, înțelegerea sistemelor informatice și interpretarea modelelor predictive.

Liderul militar contemporan trebuie să opereze într-un mediu caracterizat prin complexitate informațională, unde deciziile sunt influențate de fluxuri continue de date și de instrumente analitice avansate. În acest sens, rolul său nu mai este limitat la emiterea de ordine, ci include:

- integrarea informațiilor din surse multiple;
- evaluarea scenariilor generate algoritmic;
- gestionarea incertitudinii prin analiză probabilistică.

Această transformare implică și o schimbare de paradigmă în ceea ce privește autoritatea decizională. Liderul devine un nod într-o rețea informațională, iar eficiența sa depinde de capacitatea de a interacționa cu sistemele digitale și cu alte entități organizaționale.

❖ Competențe digitale esențiale în mediul militar

Transformarea digitală a domeniului apărării impune redefinirea profundă a setului de competențe necesare liderilor militari, în sensul extinderii acestora dincolo de dimensiunea tradițională operațională către o sferă cognitivă și tehnologică mult mai complexă. Într-un mediu caracterizat prin volum ridicat de date, incertitudine și interdependență sistemică, eficiența procesului decizional devine direct dependentă de capacitatea liderilor de a înțelege, integra și valorifica informația în mod strategic. În acest context, competențele digitale nu trebuie percepute ca abilități tehnice izolate, ci ca elemente constitutive ale unui ecosistem cognitiv integrat, care permite operarea eficientă în medii informaționale dinamice. Aceste competențe pot fi grupate în mai multe categorii, așa cum prezintă în *figura 1*.

Transformarea digitală a domeniului apărării impune redefinirea profundă a setului de competențe necesare liderilor militari, în sensul extinderii acestora dincolo de dimensiunea tradițională operațională către o sferă cognitivă și tehnologică mult mai complexă.

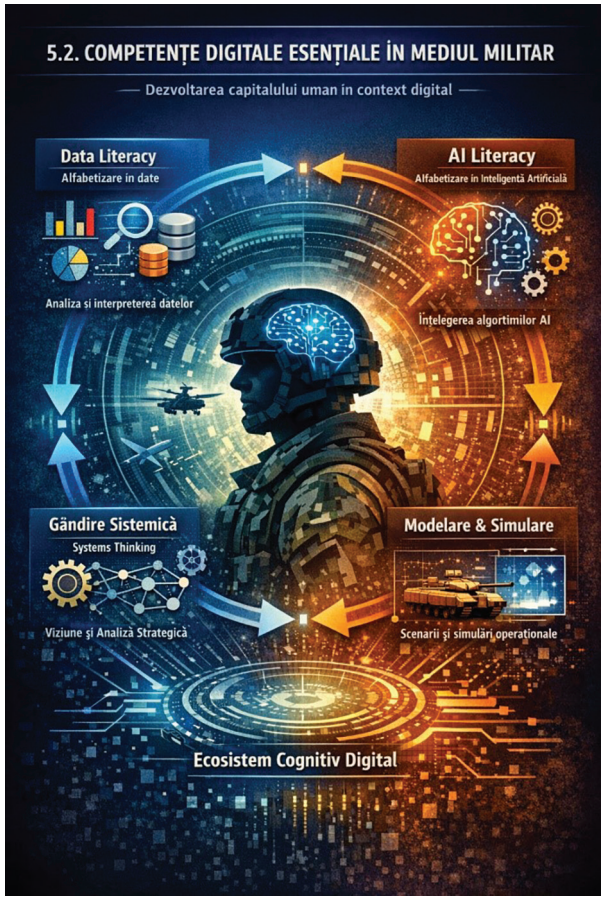

Figura 1: Competențele digitale ale capitalului uman în mediul militar

Aceste competențe se articulează în jurul unor dimensiuni fundamentale, interdependente, care contribuie la dezvoltarea unui profil de leadership adaptiv și orientat spre date.

(1) Data literacy (alfabetizare în date)

Alfabetizarea în date reprezintă fundamentul competențelor digitale, fiind definită prin capacitatea de a înțelege, interpreta și utiliza datele în procesul decizional. Într-un mediu în care informația este abundentă, dar adesea eterogenă și imperfectă, liderii militari trebuie să fie capabili să distingă între date relevante și zgomot informațional, să evalueze credibilitatea surselor și să identifice corelații semnificative.

Alfabetizarea în inteligență artificială nu presupune neapărat cunoștințe avansate de programare, ci, mai degrabă, capacitatea de a înțelege principiile de bază ale algoritmilor, logica modelelor predictive și limitările acestora.

Această competență implică nu doar identificarea surselor relevante de date, ci și evaluarea calității informației, în funcție de criterii precum acuratețea, actualitatea și consistența. În plus, interpretarea indicatorilor statistici devine esențială pentru fundamentarea deciziilor, permițând transformarea datelor brute în informații utile. În absența acestei capacități, procesul decizional riscă să fie afectat de erori de interpretare sau de supraîncărcare informațională, ceea ce poate conduce la decizii suboptime.

(2) AI literacy (alfabetizare în inteligență artificială)

Pe măsură ce sistemele de inteligență artificială sunt integrate tot mai profund în procesele de comandă și control, înțelegerea modului în care acestea funcționează devine o competență critică pentru liderii militari. Alfabetizarea în inteligență artificială nu presupune neapărat cunoștințe avansate de programare, ci, mai degrabă, capacitatea de a înțelege principiile de bază ale algoritmilor, logica modelelor predictive și limitările acestora.

Această competență este esențială pentru utilizarea corectă a sistemelor de suport decizional, în condițiile în care algoritmii pot genera recomandări bazate pe date incomplete sau pe modele care reflectă anumite biasuri. Liderii trebuie să fie capabili să evalueze critic rezultatele generate de aceste sisteme, să înțeleagă gradul de incertitudine asociat și să integreze aceste informații în procesul decizional fără a le absolutiza.

În acest sens, AI literacy contribuie la dezvoltarea unui leadership informat, capabil să colaboreze eficient cu sistemele tehnologice și să evite dependența excesivă de automatizare.

(3) Capacitatea de modelare și simulare

Capacitatea de a utiliza instrumente de modelare și simulare reprezintă o dimensiune esențială a competențelor digitale, permițând liderilor să evalueze scenarii operaționale complexe înainte de implementare. Prin intermediul simulărilor, este posibilă testarea diferitelor opțiuni strategice, analiza impactului deciziilor și identificarea punctelor de vulnerabilitate.

Această competență facilitează trecerea de la un model decizional reactiv la unul anticipativ, în care deciziile sunt fundamentate pe evaluarea unor scenarii multiple și pe estimarea probabilităților de succes. În plus, utilizarea simulărilor contribuie la reducerea riscurilor operaționale și la optimizarea alocării resurselor, oferind un cadru controlat pentru experimentare strategică.

În contextul dezvoltării conceptelor de tip *„digital twin”*, capacitatea de modelare capătă o relevanță sporită, permițând replicarea virtuală a mediului operațional și analiza în timp real a evoluțiilor.

(4) Gândire sistemică (systems thinking)

Gândirea sistemică reprezintă o competență transversală, care permite înțelegerea interdependențelor dintre componentele sistemului de apărare și analiza efectelor deciziilor într-un context extins. Într-un mediu caracterizat prin complexitate și interconectare, deciziile nu pot fi evaluate izolat, ci trebuie analizate în raport cu impactul lor asupra întregului sistem.

Această competență implică capacitatea de a identifica relațiile cauzale, de a anticipa efectele secundare și de a integra multiple dimensiuni ale problemei în procesul decizional. Gândirea sistemică contribuie, astfel, la evitarea soluțiilor simpliste și la dezvoltarea unor strategii coerente și sustenabile.

În plus, aceasta facilitează colaborarea interinstituțională, prin oferirea unui cadru conceptual comun pentru înțelegerea problemelor complexe și pentru coordonarea acțiunilor.

În ansamblu, aceste competențe nu funcționează în mod independent, ci se integrează într-un ecosistem cognitiv complex, care permite liderilor militari să opereze eficient într-un mediu digitalizat. Interdependența dintre alfabetizarea în date, înțelegerea inteligenței artificiale, capacitatea de modelare și gândirea sistemică reflectă necesitatea unei abordări holistice în dezvoltarea capitalului uman.

Gândirea sistemică reprezintă o competență transversală, care permite înțelegerea interdependențelor dintre componentele sistemului de apărare și analiza efectelor deciziilor într-un context extins. Într-un mediu caracterizat prin complexitate și interconectare, deciziile nu pot fi evaluate izolat, ci trebuie analizate în raport cu impactul lor asupra întregului sistem.

Prin urmare, formarea acestor competențe nu reprezintă doar o cerință educațională, ci o condiție strategică pentru realizarea superiorității decizionale și pentru adaptarea sistemului militar la provocările contemporane.

❖ **Indicatori de performanță digitali în leadershipul militar**

Evaluarea eficienței leadershipului militar în context digital necesită dezvoltarea unor indicatori de performanță cuantificabili, care să reflecte capacitatea de utilizare a sistemelor informaționale și impactul deciziilor asupra rezultatelor operaționale.

Indicatorii de performanță digitali (Digital Key Performance Indicators – DKPI) pot include:

Evaluarea eficienței leadershipului militar în context digital necesită dezvoltarea unor indicatori de performanță cuantificabili, care să reflecte capacitatea de utilizare a sistemelor informaționale și impactul deciziilor asupra rezultatelor operaționale.

- **viteza decizională (decision latency)** – intervalul de timp dintre apariția unei situații și luarea deciziei;
- **acuratețea decizională (decision accuracy)** – gradul de corectitudine al deciziilor în raport cu rezultatele obținute;
- **eficiența alocării resurselor (resource optimization rate)** – modul în care resursele sunt utilizate în raport cu obiectivele;
- **gradul de integrare informațională (information integration index)** – capacitatea de a utiliza date din surse multiple.

Integrarea acestor indicatori în sistemele informatice permite monitorizarea continuă a performanței și ajustarea strategiilor în timp real. În același timp, utilizarea DKPI contribuie la obiectivizarea evaluării leadershipului, reducând dependența de criterii subiective.

❖ **Ecosistemul educațional și formarea continuă**

Transformarea capitalului uman necesită dezvoltarea unui ecosistem educațional adaptat cerințelor digitale. Instituțiile de învățământ militar trebuie să își redefinească programele pentru a include competențe digitale avansate și pentru a integra interdisciplinaritatea.

Acest ecosistem trebuie să includă:

- programe de formare în data science aplicat în apărare;
- cursuri de inteligență artificială și analiză predictivă;
- module de simulare operațională și modelare strategică.

Colaborarea cu mediul academic civil și cu sectorul privat devine esențială pentru accelerarea transferului de cunoștințe și pentru accesul la tehnologii emergente. Parteneriatele public-privat pot contribui la dezvoltarea unor soluții inovatoare și la adaptarea rapidă la schimbările tehnologice.

De asemenea, formarea nu trebuie să fie limitată la etapa inițială, ci trebuie să devină un proces continuu (lifelong learning), integrat în cariera militară. Această abordare permite actualizarea permanentă a competențelor și adaptarea la evoluțiile mediului operațional.

❖ **Cultura organizațională bazată pe învățare digitală**

Pe lângă competențele individuale, transformarea digitală presupune dezvoltarea unei culturi organizaționale care să susțină învățarea continuă și adaptarea. Cultura organizațională devine, astfel, un factor determinant al succesului implementării tehnologiilor.

O cultură digitală eficientă se caracterizează prin:

- deschidere către inovare
- acceptarea schimbării
- încurajarea experimentării controlate
- integrarea feedback-ului în procesele decizionale.

Dezvoltarea competențelor digitale, implementarea unor mecanisme de evaluare obiectivă și construirea unei culturi organizaționale adaptive sunt condiții esențiale pentru realizarea superiorității decizionale.

În absența acestei culturi, organizațiile riscă să adopte tehnologia la nivel superficial, fără a produce schimbări reale în modul de funcționare. De asemenea, cultura organizațională trebuie să susțină colaborarea interinstituțională și schimbul de informații, elemente esențiale pentru funcționarea ecosistemului informațional militar.

Capitalul uman reprezintă elementul central al transformării digitale a apărării, fiind factorul care determină eficiența utilizării infrastructurii informaționale. Dezvoltarea competențelor digitale, implementarea unor mecanisme de evaluare obiectivă și construirea unei culturi organizaționale adaptive sunt condiții esențiale pentru realizarea superiorității decizionale.

În acest context, leadershipul militar devine rezultatul integrării dintre tehnologie și capitalul uman, iar succesul transformării digitale depinde de capacitatea organizației de a sincroniza aceste două dimensiuni.

CONCLUZII

Analiza realizată evidențiază faptul că transformarea digitală a domeniului apărării nu reprezintă doar un proces tehnologic, ci o reconstrucție structurală a modului în care este conceput și exercitat leadershipul militar. În contextul unui mediu de securitate caracterizat prin volatilitate, complexitate și interdependență informațională,

eficiența decizională devine principalul determinant al performanței strategice.

Rezultatele studiului confirmă ipoteza conform căreia leadershipul militar contemporan este profund dependent de integrarea în ecosisteme informaționale avansate. Capacitatea de a colecta, procesa și interpreta date în timp real, precum și utilizarea instrumentelor de analiză predictivă și de suport decizional transformă procesul decizional dintr-unul reactiv într-unul anticipativ. În acest cadru, conceptul de superioritate decizională devine un obiectiv operațional esențial, iar realizarea acestuia presupune o convergență între infrastructura informațională și capitalul uman.

Capitalul uman devine un multiplicator de putere, iar dezvoltarea competențelor digitale, a gândirii sistemice și a capacității de operare în medii informaționale complexe reprezintă condiții esențiale pentru eficiența leadershipului militar.

În același timp, cercetarea subliniază faptul că tehnologia, în absența unor competențe adecvate și a unei culturi organizaționale adaptive, nu poate genera valoare strategică. Capitalul uman devine, astfel, un multiplicator de putere, iar dezvoltarea competențelor digitale, a gândirii sistemice și a capacității de operare în medii informaționale complexe reprezintă condiții esențiale pentru eficiența leadershipului militar. Transformarea profilului liderului militar, din comandant operațional în manager al informației strategice, reflectă această schimbare de paradigmă.

De asemenea, integrarea indicatorilor de performanță digitali și instituționalizarea unor mecanisme de evaluare bazate pe date contribuie la obiectivizarea procesului decizional și la creșterea transparenței organizaționale. În paralel, dezvoltarea unui ecosistem educațional adaptat și consolidarea unei culturi organizaționale bazate pe învățare continuă devin factori critici pentru sustenabilitatea transformării digitale.

Implicațiile strategice ale acestei analize sunt semnificative. În absența unei transformări simultane a infrastructurii informaționale și a capitalului uman, sistemul militar riscă să rămână într-o paradigmă hibridă, caracterizată prin disfuncționalități și eficiență limitată. Prin contrast, integrarea acestor dimensiuni permite dezvoltarea unui model de leadership adaptiv, capabil să răspundă provocărilor contemporane și să valorifice oportunitățile oferite de digitalizare.

În concluzie, leadershipul militar în era digitală nu mai poate fi conceput ca o funcție individuală, ci ca rezultatul emergent al interacțiunii dintre factorul uman și infrastructura informațională.

Numai prin sincronizarea acestor componente poate fi atins un nivel ridicat de autonomie strategică, reziliență instituțională și relevanță operațională în cadrul arhitecturii de securitate contemporane.

BIBLIOGRAFIE:

1. Azizyan, O., Gheisari, M. (2025). *Security Strategy for West Asia Water Crisis*, în *Iranian Review of Foreign Affairs*.
2. Bestyuk, A., Pokhnatiuk, S. (2025). *Integration of artificial intelligence into higher military education as a factor in increasing the efficiency of professional training*, în *Scientific Bulletin of Mukachevo State University*, https://pp-msu.com.ua/web/uploads/pdf/Scientific%20Bulletin%20...pdf, accesat la 22 februarie 2026.
3. Byranvand, F.N. (2025). *Buck-passing System as a Security Order in East Asia: Requirements and Contexts for US Actio*n. International Relations Studies.
4. Dragomir, F. (2017). *Aspects of the information security model*. Sesiunea de comunicări științifice Securitate Națională, Europeană și Euroatlantică, 3, pp. 184-190.
5. Dragomir, F.-L. (2025a). *Algorithmic Transparency in Information Systems: A Legal Necessity for the Protection of Fundamental Rights*. Acta Universitatis Danubius. Juridica, 21(1), pp. 126-136.
6. Dragomir, F-L. (2025b). *How information systems are reshaping national security strategies*, în *Romanian Military Thinking*, nr. 1(1), pp. 202-213. Statul Major al Apărării.
7. Dragomir, F.-L. (2025c). *Integrating artificial intelligence into operational research – New horizons for national security*, în *Romanian Military Thinking*, nr. 1(1), pp. 174-187. Statul Major al Apărării.
8. Dragomir, F.-L. (2025d). *Multilevel architecture of information systems for monitoring radicalization trends in digital environments,* în Romanian *Military Thinking*, nr. 1(2). Statul Major al Apărării.
9. Dragomir, F.-L., Alexandrescu, G., Postolache, F. (2018). *Tools for Hierarchical Security Modeling,* The 14th International Scientific Conference eLearning & Software for Education, The 14th International Scientific Conference "eLearning and Software for Education" Bucharest: "Carol I" National Defence University, 4(10.12753/2066-026X-18-219), pp. 34-38.
10. Dragomir, F.-L., Enache, R. (2025). *Information Systems in the Analysis of Ideological Terrorism Modeling: the Interaction between Attacks, Arrests and Convictions in Europe (2017-2022)*în *Romanian Military Thinking*, nr. 1(2). Statul Major al Apărării..
11. Dragomir, F.-L. (2024). *The potential for intensifying Austria's opposition to Schengen enlargement*, în *European Journalof Accounting,*

Finanace&Business, 12(2), pp. 120-128. ISSN 2344-102X Issue 2/June 2024 ISSN-L 2344-102X DOI: 10.4316/EJAFB.2024

12. Dragomir, F.-L. (2025f). *Confidentiality, Loyalty, and Responsibility: The Ethical Triad in Information Systems Management in the Field of National Security*, în Bulletin of "Carol I" National Defence University, 14(2), pp. 296-310. El Ghamari, M. (2025). *Strategic Thinking: Geopolitical Rivalry in the Middle East. Wojsko Polskie*.
13. Dragomir-Constantin, F.-L., Beldiman, C.M., Zlati, M.L. (2025). *Informational Approaches in Modelling Social and Economic Relations: Study on Migration and Access to Services in the European Union*. Systems, 13(6), 469. MDPI.
14. Dragomir-Constantin, F.-L. (2025d). *Modeling Fiscal Pressure for Economic Resilience: An Intelligent Information System Approach Based an J48 Tree*. Acta Universitatis Danubius. Œconomica, 21(3). University Danubius Press.
15. Dwivedi, A. (2025). *Power system analytics: anomaly detection, prediction, and mitigation*. Rensselaer Polytechnic Institute. Akturan, A., Albayrak, M. T., & Arslan, A. (2025). *Adaptive military leadership in the digital age*, în *National Defence University Bulletin*, https://revista.unap.ro/index.php/bulletin/article/download/2224/2168, accesat la 17 ianuarie 2026.
16. Javaid, R. (2024). *Developing digital leadership practices in military: A way forward*, în *SSRN Electronic Journal*, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4924339, accesat la 22 februarie 2026.
17. Karabelias, G., Zafeiris, K. (2025). *From the analogue warrior to the algorithmic strategist: the evolution of military training through artificial intelligence*, în *Journal on Baltic Security*.
18. Okropiridze, G., Zaalishvili, L. (2025). *Artificial intelligence as a strategic force multiplier in modern defense*, în *Defence Innovations Journal*, https://openscience.ge/server/api/core/bitstreams/454c9018-d271-49ee-a955-f22320e4d8e2/content, accesat la 22 februarie 2026.
19. Parisini, E. (2025). *Governing artificial intelligence in the defence sector: A comparative analysis of EU and US institutions*. *Global Public Policy and Governance*, https://doi.org/10.1007/s43508-025-00115-x, accesat la 2 februarie 2026.
20. Tanveer, M.U., Liaqat, B.B., Dominic, S. (2025). *AI-driven defense in Europe: Shaping the future of military systems*, în *Journal of Development and Social Sciences*, https://ojs.jdss.org.pk/journal/article/view/1438, accesat la 22 ianuarie 2026.
21. Vasilescu, C. (2025). *Digital transformation of military organisations*. *Obrana a Strategie*, https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=1389772, accesat la 22 ianuarie 2026.

22. Voloshchuk, V., Banakh, S. (2025). *Artificial intelligence in military strategy: New approaches to command management*, în *Actual Problems of Economics and Law*, https://appj.wunu.edu.ua/index.php/appj/article/view/2050, accesat la 22 ianuarie 2026.
23. Willis, S.R., Jefferson, K.W. (2025). *The new power model and United States national defence agility*, în *Security and Defence Quarterly*, https://securityanddefence.pl/The-new-power-model-and-United-States-national-defence-agility,202643,0,2.html, accesat la 2 februarie 2026.

VOLUMUL 1 (I)

Declinare de responsabilitate: Cercetarea și analiza care stau la baza acestui raport și a concluziilor sale au fost realizate de Organizația NATO pentru Știință și Tehnologie (NATO Science & Technology Organization – STO), cu sprijinul comunității de apărare în domeniul științei și tehnologiei a Alianței, al Comandamentului Aliat pentru Transformare al NATO (ACT) și al Agenției NATO pentru Comunicații și Informații (NCIA). Acest raport nu reprezintă opinia oficială sau poziția NATO sau a guvernelor individuale, ci oferă recomandări bine fundamentate pentru conducerea NATO și a țărilor membre privind aspecte semnificative din domeniul științei și tehnologiei.

Textul reprezintă traducerea neoficială a raportului *Science & Technology Trends 2025-2045* (vol. 1). Creditul complet pentru conținutul original aparține NATO Science & Technology Organisation (STO). Documentul poate fi consultat online la adresa https://www.sto.nato.int/document/science-technology-trends-2025-2045-vol-1-english/. Informațiile sunt publice și sunt reproduse aici în scop educațional/informativ.

Traducerea și adaptarea: Iulia SINGER.

CUVÂNT ÎNAINTE

În prezent, mai mult decât oricând, geopolitica și luarea deciziilor strategice sunt influențate, și chiar determinate, de știință și tehnologie (Ș&T). Pe măsură ce se intensifică această tendință, este vital ca NATO și aliații să înțeleagă felul în care deciziile care se iau în prezent afectează viitoarele opțiuni, oportunități și pregătiri. În acest sens, în calitate de lideri, trebuie să evaluăm evoluția mediului științific și tehnologic și macro-tendințele, în contextul erei actuale a competiției stragice sporite. Stabilirea unui orizont de 20 de ani îi oferă acestui raport ocazia de a înțelege mai bine aceste relații complexe. Pe măsură ce aceste tendințe se desfășoară, va deveni din ce în ce mai important ca factorii de decizie politici și militari nu doar să învețe de la experții tehnici relevanți, ci și să colaboreze strâns cu partenerii de încredere din întreaga societate. Pentru a ne asigura că Alianța va beneficia la maxim de progresele tehnologice și științifice, va trebui, de asemenea, să prioritizăm garanțiile etice și legale, parteneriatele globale și colaborarea atât cu sectorul privat, ci și în cadrul comunității științifice. Acestă abordare integrată a întregii societăți le va permite liderilor să evalueze riscurile, oportunitățile și alegerile viitoare, în timp ce se pregătesc pentru scenarii viitoare și lucrează pentru a minimiza șocurile viitoare pentru cei peste un miliard de cetățeni pe care Alianța noastră îi apără.

Radmila Shekerinska
Secretar General adjunct al NATO

Știința și tehnologia reprezintă temelia societății noastre moderne, care ne asigură prosperitatea și ne impulsionează progresul. Ca organism responsabil de acoperirea nevoilor colective în domeniul științei și tehnologiei ale aliaților și partenerilor, Organizația NATO pentru Știință și Tehnologie are obligația de a oferi coducerii NATO o consiliere strategică bazată pe dovezi. Dată fiind importanța din ce în ce mai mare a științei și a tehnologiei în procesul decizional

strategic, este vital să valorificăm cunoștințele tehnice existente și să înțelegem contextul în care au loc evoluțiile științifice și tehnologice. Prezentarea de ansamblu a interdependențelor dintre domeniile științifice și tehnice și a efectelor lor economice, geopolitice și sociale, oferită de acest raport, furnizează un context util pentru înțelegerea mediului nostru geostrategic actual și viitor. Cele șase macro-tendințe Ș&T descrise în acest raport oferă NATO și factorilor de decizie ai aliaților capacitatea de a analiza opțiunile pe care le au la dispoziție și modul în care pot pregăti cel mai bine Alianța, încă de astăzi, pentru a face față provocărilor viitoare. Consolidarea continuă a cunoașterii și a investițiilor în știință și tehnologie va întări capacitatea NATO și a aliaților de a-și depăși competitorii de astăzi și de mâine și va asigura menținerea unei stări de robustețe, reziliență și pregătire în răspunsul la orice amenințare.

Dr. Bryan Wells
Cercetător-șef al NATO

INTRODUCERE

Raportul privind macro-tendințele în știință și tehnologie (Ș&T) oferă o perspectivă de ansamblu asupra tendințelor socio-tehnice care vor modela peisajul tehnologic în perioada 2025-2045. Acesta analizează legăturile dintre domeniile emergente și disruptive ale Ș&T și efectele și factorii facilitatori macroeconomici, geopolitici și societali ai acestora.

Acest volum reprezintă cea mai recentă ediție a raportului emblematic de cercetare al Organizației NATO pentru Știință și Tehnologie (STO) și se bazează pe versiunea anterioară, Raportul tendințelor științifice și tehnologice 2023-2043, publicat în martie 2023. În conformitate cu Rapoartele anterioare privind tendințele Ș&T, volumul de față își propune să sporească înțelegerea impactului Ș&T asupra opțiunilor decizionale politice, capabilităților de apărare, operațiunilor militare și funcțiilor organizaționale ale Alianței.

Ca răspuns la legăturile și dependențele tot mai mari dintre tehnologie și geopolitică, publicația de față completează munca existentă de anticipare din cadrul NATO, oferind o perspectivă Ș&T asupra tendințelor care vor afecta diverse aspecte ale Alianței

în următorii 20 de ani. Deși se adresează în principal unui public de conducere la nivel înalt, acest raport își propune să fie accesibil și unei game largi de public, inclusiv practicieni din mediul Ș&T, dar și din afara acestuia.

Oferind perspective asupra modului în care știința și tehnologia modelează prioritățile geopolitice și invers, acest raport oferă factorilor de decizie de nivel înalt o perspectivă privind modul de a răspunde provocărilor aflate la orizont (și dincolo de acesta), prin luarea unor alegeri strategice încă din prezent.

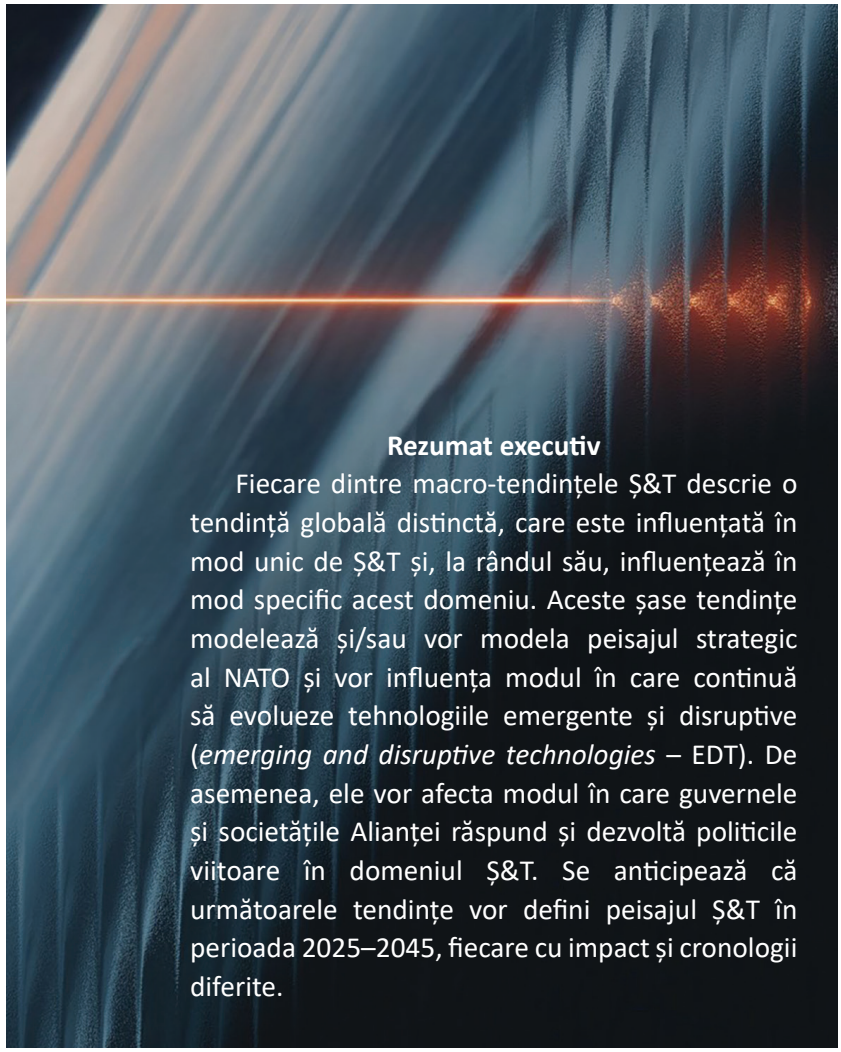

Rezumat executiv

Fiecare dintre macro-tendințele Ș&T descrie o tendință globală distinctă, care este influențată în mod unic de Ș&T și, la rândul său, influențează în mod specific acest domeniu. Aceste șase tendințe modelează și/sau vor modela peisajul strategic al NATO și vor influența modul în care continuă să evolueze tehnologiile emergente și disruptive (*emerging and disruptive technologies* – EDT). De asemenea, ele vor afecta modul în care guvernele și societățile Alianței răspund și dezvoltă politicile viitoare în domeniul Ș&T. Se anticipează că următoarele tendințe vor defini peisajul Ș&T în perioada 2025–2045, fiecare cu impact și cronologii diferite.

MACRO-TENDINȚA 1

Domenii de competiție în evoluție

Pe măsură ce competiția strategică globală se intensifică, progresele Ș&T vor modela și transforma natura competiției, atât în domeniile tradiționale, cât și în cele netradiționale – de exemplu, cibernetic, spațial, hibrid și informațional, precum și în regiuni geografice precum Extremul Nord. La rândul său, hibridizarea continuă a războiului și importanța tot mai mare a operațiilor multi-domeniu (MDO) sunt așteptate să amplifice dependența de Ș&T în toate domeniile.

Evaluări-cheie

• Tehnologiile emergente oferă liderilor un spectru de opțiuni strategice care trebuie adoptate încă de pe acum, pentru a asigura adaptarea Alianței la mediul operațional viitor.

• Domeniile tehnologice critice vor modela viitorul competiției geopolitice și, în același timp, competiția geopolitică va alimenta dezvoltarea viitoare a Ș&T.

• Hibridizarea continuă a războiului nu doar că a făcut mai probabile șocurile generate de tactici precum coerciția economică, dar a și crescut importanța domeniilor cibernetic și spațial în viitoarele confruntări și conflicte.

MACRO-TENDINȚA 2

Cursa pentru supremație în IA și tehnologie cuantică

Inteligența artificială (IA) și tehnologia cuantică nu reprezintă doar domenii tehnologice care vor transforma o gamă variată de industrii

în următorii 20 de ani, ci sunt și arii în care competiția între actorii dominanți se va accelera în timp. Un aspect esențial și de lungă durată al acestei tendințe va fi provocarea de a identifica, a forma și a păstra resursele umane înalt calificate.

Evaluări-cheie

• Transformarea digitală (inclusiv accesul la cantități mari de date de calitate, precum și instrumente de stocare și diseminare) va rămâne esențială pe măsură ce continuă dezvoltarea IA și a tehnologiei cuantice.

• Atragerea, formarea și retenția resurselor umane înalt calificate vor reprezenta un câmp de confruntare esențial în competiția tehnologică.

• Statele cu viziuni similare vor trebui să își combine expertiza și resursele pentru a câștiga această cursă.

MACRO-TENDINȚA 3

Revoluția biotehnologică

Următorul ciclu revoluționar tehnologic va fi impulsionat de biologia sintetică. Pe lângă dezvoltările continue din domenii conexe (de exemplu, biodate și biosenzori), această tendință va aduce în prim-plan aspecte precum securitatea cercetării (protejarea cercetărilor sensibile) și reglementarea.

Evaluări-cheie

• Biologia sintetică și tehnologiile conexe vor avea un impact disruptiv și revoluționar în următorii 20 de ani, atât în domeniul civil, cât și în cel militar.

• Deși beneficiile potențiale ale utilizării extinse a biotehnologiei sunt considerabile, în special în domeniul sănătății, riscurile utilizărilor rău-intenționale sunt, de asemenea, foarte mari. Acest lucru impune o analiză atentă a implicațiilor de securitate și apărare, inclusiv în ceea ce privește protecția și partajarea cercetării.

• Măsurile de protecție a cercetării trebuie să fie aliniate valorilor și normelor noastre comune.

MACRO-TENDINȚA 4

Discrepanța resurselor

Progresul în Ș&T servește atât ca motor al adâncirii disparităților de resurse, cât și ca potențial facilitator al dezvoltării economice prin soluții bazate pe IA, bio-tehnologie și tehnologie verde, precum și materiale noi/avansate. Reziliența economică și securitatea, precum și parteneriatele globale ale NATO vor deveni din ce în ce mai cruciale în raport cu această tendință. De asemenea, se preconizează că tehno-naționalismul va fi prioritizat în continuare de liderii care consideră capacitatea tehnologică ca fiind tot mai integrată în nevoile economice, societale și de securitate națională.

Evaluări-cheie

• Schimbările climatice vor afecta accesul comun al Alianței la resurse critice pentru inovarea în Ș&T.

• Șocurile viitoare, generate în special, dar nu exclusiv, de schimbările climatice, vor exacerba tensiunile existente între națiunile care se pot recupera mai ușor după astfel de șocuri și cele care nu pot.

• Progresul și adoptarea tehnologiei în viitor vor acționa atât ca soluție la aceste tensiuni în creștere, cât și ca un accelerator al acestora.

MACRO-TENDINȚA 5

Fragmentarea încrederii publice

Încrederea în știință, instituții și guverne este vulnerabilă la subminare și fragmentare suplimentară, iar tehnologia acționează în principal ca un accelerator al acestor provocări, în special prin amenințările informaționale generate de IA. Ca urmare a acestor

evoluții, se preconizează că subiecte precum comunicarea strategică, suveranitatea digitală, nevoia de soluții Ș&T de încredere și educația tehnologică îmbunătățită vor căpăta o importanță sporită în următorii 20 de ani.

Evaluări-cheie

• Este nevoie de leadership global pentru a încuraja utilizarea responsabilă a EDT-urilor.

• Tehnologia, în special IA, este utilizată pentru a diminua încrederea publică (în guverne, instituții și știință), iar impactul viitor al acestor evoluții va fi complicat suplimentar de creșterea polarizării politice.

• Pe termen lung, soluțiile bazate pe tehnologie pot oferi instrumente pentru combaterea dezinformării și a informării eronate, dar, pe termen scurt, comunicarea strategică, mecanismele juridice/de reglementare și educația tehnologică vor fi din ce în ce mai esențiale.

MACRO-TENDINȚA 6

Integrarea tehnologică și dependențele

Deși progresele Ș&T vor continua să ofere soluții pentru provocări complexe, accesul la aceste soluții va fi inegal. Pentru cei care dispun de tehnologie de ultimă generație, diferențele în privința conceptelor de operații și reglementări vor reprezenta provocări pentru interoperabilitate și standarde. Între timp, pe măsură ce inovarea este condusă tot mai mult de sectorul privat, vor apărea noi provocări pentru integrarea civil-militară, iar efectele pe termen lung ale dependenței sporite de Ș&T în domeniile civil și militar pot aduce consecințe neașteptate.

Evaluări-cheie

• Viitoarele capacități în domeniul Ș&T trebuie să fie interoperabile din punct de vedere al proiectării.

• Interoperabilitatea va deveni mai importantă ca niciodată pentru aliați în următorii 20 de ani, însă vor apărea și noi provocări în realizarea acesteia, pe măsură ce diferențele în privința accesului la tehnologie, utilizarea și reglementările acesteia devin mai pronunțate.

• Este necesară cooperarea economică cu națiunile cu viziuni similare și cu partenerii din sectorul privat.

• Creșterea dependenței de actorii privați pentru nevoile critice de apărare va deveni o provocare majoră, pe măsură ce domeniul Ș&T devine tot mai esențial pentru o gamă largă de operațiuni militare.

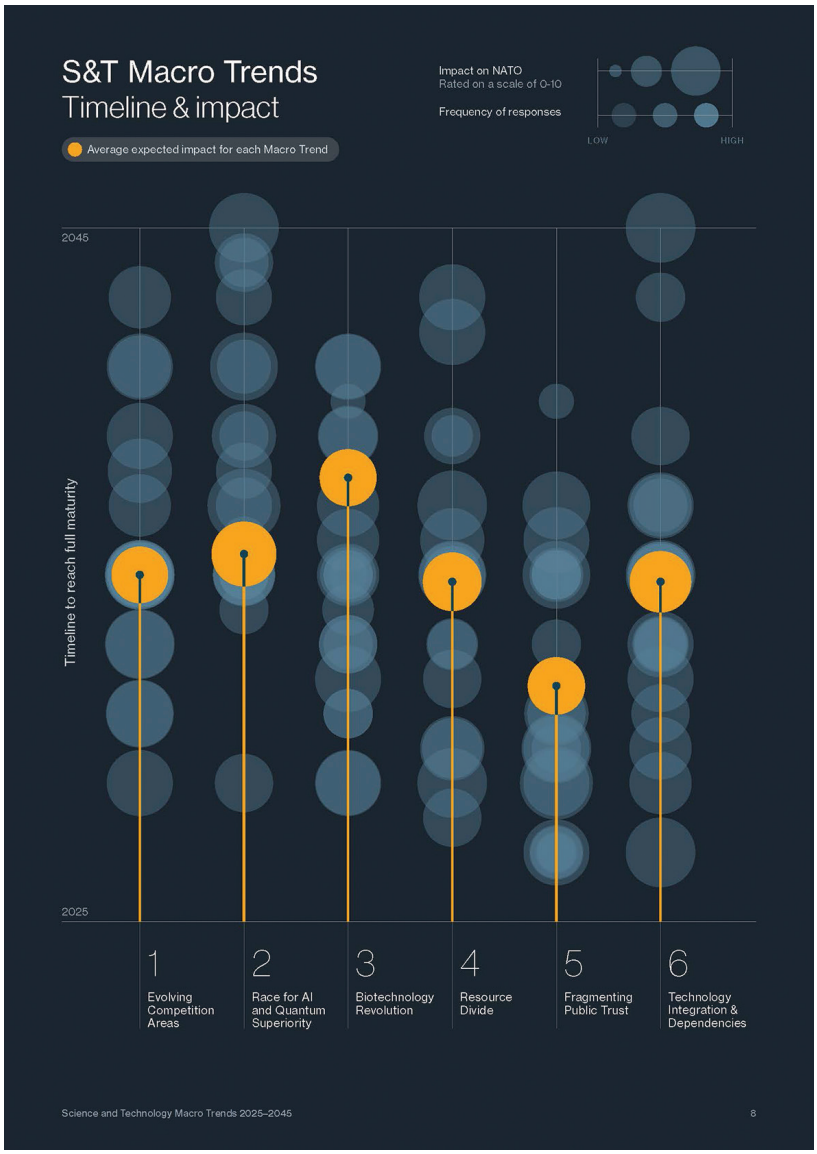

Aspecte transversale

În cadrul acestor șase macrotendințe S&T, câteva teme-cheie traversează domeniile tehnologice și geopolitice discutate în raportul următor. Patru teme transversale principale sunt identificate ca fiind deosebit de semnificative pentru toate macrotendințele. Acestea sunt:

- Contestarea ordinii internaționale bazate pe reguli (RBIO)
- Schimbările climatice
- Parteneriatele globale
- Rolul sporit al sectorului privat

Fiecare dintre acestea reprezintă un factor determinant și/sau un rezultat al mai multor macro-tendințe; prin urmare, aceste patru teme facilitează simultan viitorul progres în domeniul Ș&T și/sau vor fi afectate semnificativ de dezvoltarea viitoare a acestuia. Aspectele transversale oferă o perspectivă tematică prin intermediul căreia pot fi analizate macro-tendințele Ș&T și impactul lor combinat, fiind astfel evidențiate în implicațiile tendințelor.

Considerațiile privind promovarea colaborării științifice, concomitent cu protejarea cercetării sensibile sau garantarea *„securității cercetării”*, sunt, de asemenea, extrem de relevante pentru mai multe macro-tendințe. Securitatea cercetării se referă la protejarea cercetării științifice – în special a celei care are aplicații în domeniul apărării și securității – împotriva accesului, influenței sau spionajului nedorit din partea unor state străine (sau a actorilor nestatali), cu scopul de a proteja securitatea națională și de a obține un avantaj decisiv prin tehnologie în toate instrumentele de putere. Este esențial să luăm în considerare aceste preocupări atunci când evaluăm dezvoltarea viitoare a Ș&T. Cu toate acestea, securitatea cercetării nu a fost identificată ca temă transversală principală în toate cele șase tendințe.

Structura raportului

Pe lângă evaluările-cheie prezentate mai sus, acest raport evaluează cele șase macro-tendințe Ș&T prin explicarea contextului, implicațiilor, stadiului actual și a opțiunilor de decizie pentru fiecare tendință.

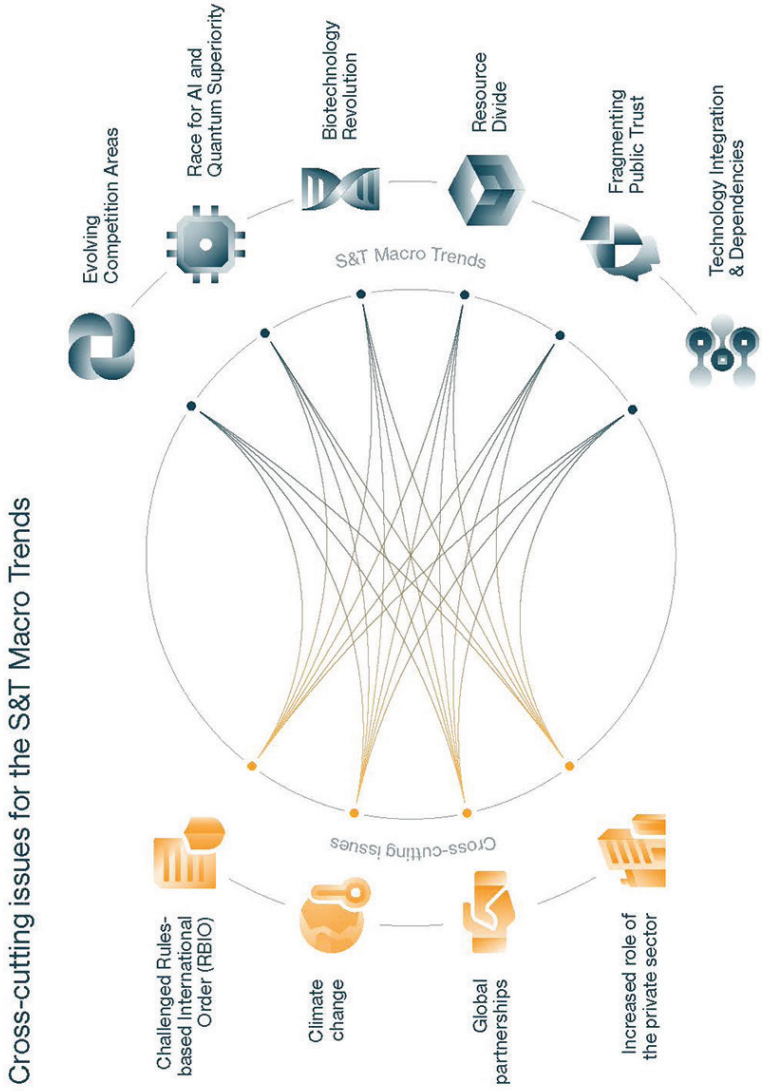
Cross-cutting issues for the S&T Macro Trends
Evolving Competition Areas
Race for AI and Quantum Superiority
Biotechnology Revolution
Resource Divide
Fragmenting Public Trust
Technology Integration & Dependencies
S&T Macro Trends
Cross-cutting issues
Challenged Rules-based International Order (RBIO)
Climate change
Global partnerships
Increased role of the private sector

Macro-tendința 1
Domenii de competiție în evoluție

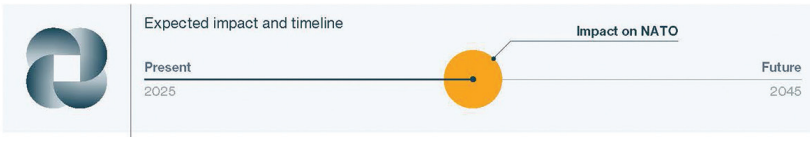

Evaluări-cheie

• Tehnologiile emergente le oferă liderilor o gamă de opțiuni de decizie ce trebuie adoptate acum, pentru a asigura adaptarea Alianței la viitorul mediu operațional.

• Domeniile tehnologice critice vor modela viitorul competiției geopolitice și, în același timp, competiția geopolitică va alimenta dezvoltarea viitoare în domeniul Ș&T.

• Hibridizarea continuă a războiului nu numai că a crescut probabilitatea unor șocuri cauzate de tactici precum coerciția economică, dar a și sporit importanța domeniilor cibernetic și spațial în viitoarele confruntări și conflicte.

1.1 Context

Așa cum se precizează în Conceptul strategic al NATO (2022), mediul de securitate actual este caracterizat prin *„competiție strategică, instabilitate omniprezentă și șocuri recurente”* (NATO, 2022). În acest context, EDT-urile capătă importanță strategică și devin arene-cheie ale competiției globale. Pe măsură ce competiția globală se intensifică, progresele în domeniul Ș&T vor modela și transforma natura competiției strategice, inclusiv în domenii tradiționale și netradiționale – de exemplu, războiul hibrid și cel informațional sau disputele din confruntările din Extremul Nord. La rândul său, hibridizarea continuă a războiului (adică utilizarea combinată a agresiunii militare tradiționale cu tactici precum coerciția, operațiunile de influență sau sabotajul) și importanța sporită a operațiunilor multi-domeniu (MDO) vor alimenta o dependență suplimentară de Ș&T în toate domeniile, deoarece tehnologia oferă legături vitale între sistemele și operațiunile militare.

Experții acceptă pe scară largă faptul că rivalitatea dintre marile puteri este în creștere și nu prezintă semne de diminuare pe termen scurt (United States Space Force, 2024). Deși tendințele actuale nu conduc neapărat la declanșarea unor conflicte cinetice suplimentare,

este deosebit de important să se monitorizeze întregul spectru de interacțiuni – de la cele amicale la cele confruntaționale – dintre marile puteri și aliații lor, într-un moment în care confruntarea directă între națiuni puternice (dotate cu arme nucleare) pare un pericol mai mare decât a fost în ultimele trei decenii (Lynch, 2020). Privind această tendință prin prisma Ș&T, putem explica modul în care domeniile tehnologice critice sunt susceptibile să modeleze viitorul competiției, precum și modul în care competiția geopolitică poate impulsiona dezvoltarea viitoare a Ș&T.

1.2 Implicații

Competiția strategică este motorul principal al dezvoltării Ș&T și, în același timp, progresul Ș&T permite apariția unor noi arii de competiție. Acest lucru este valabil mai ales pentru domeniile cibernetic și spațial, unde se preconizează că vor crește semnificativ în viitor atacurile sub pragul conflictului armat (below-threshold). Mai mult, crește și probabilitatea ca o acțiune întreprinsă în domeniul cibernetic sau spațial să provoace un conflict cinetic direct. Având în vedere că totul, de la piața bursieră globală până la sistemul GPS, se bazează pe active spațiale, acest domeniu este deosebit de îngrijorător pe măsură ce spațiul devine tot mai aglomerat și disputat.

Conflictele în domenii netradiționale [...] sunt foarte susceptibile să devină mai frecvente în următorii 20 de ani.

De asemenea, progresele tehnologice continue au creat oportunități atât pentru actorii statali, cât și pentru cei nestatali de a se angaja în forme mai diverse de conflict – de exemplu, în domeniul cibernetic sau prin alte atacuri non-cinetice, hibride sau în *„zona gri”*. Prin urmare, conflictele în domenii netradiționale, precum și atacurile sub pragul conflictului armat sunt foarte susceptibile să devină mai frecvente în următorii 20 de ani. În plus, faptul că inovarea, inclusiv cea din domeniul apărării, este condusă în principal de sectorul privat le va permite indivizilor cu capacități extinse să joace un rol în modelarea viitorului competiției strategice. Aceste evoluții ridică provocări semnificative pentru atribuirea responsabilității, stabilirea normelor și elaborarea unor răspunsuri proporționale.

Amplificând aceste provocări, creșterea exponențială a integrării IA ar putea transforma metodele standard de prevenire a conflictelor, determinându-i pe experți să se întrebe dacă mecanismele tradiționale

de comunicare în situații de criză pot gestiona suficient riscurile viitoare (Lawfare, 2024).

1.3 Stadiul actual

Tehnologia a fost întotdeauna esențială pentru stabilirea învingătorilor în toate formele de competiție și conflict. Cu toate acestea, peisajul actual oferă mai multe opțiuni ca niciodată, datorită atât existenței unor domenii militare suplimentare, cât și evoluției modului în care sunt utilizate tehnologiile în contexte militare. În prezent, avantajele tehnologice sunt din ce în ce mai determinante pentru succesul pe câmpul de luptă (NATO, 2022), iar aceste dinamici sunt, în general, înțelese de factorii de decizie strategică. Luând drept exemple Statele Unite ale Americii și Republica Populară Chineză, doar ultimii doi ani sunt suficienți pentru a evidenția o intensificare notabilă a inițiativelor SUA de a împiedica China să obțină un avantaj tehnologic, în condițiile în care factorii de decizie din ambele state consideră în mod clar că inovarea este un factor-cheie al superiorității economice și militare (The Economist, 2024).

Avantajele tehnologice sunt din ce în ce mai determinante pentru succesul pe câmpul de luptă.

Domeniul spațial

Este larg acceptat faptul că domeniul spațial este considerat un mediu din ce în ce mai contestat, în care se așteaptă să se desfășoare competiția pentru supremație geopolitică și militară, o provocare pentru care nu există un consens internațional (United Nations, 2023). Deși spațiul este de mult timp un facilitator pentru toate celelalte domenii militare, de la comunicații și prognoză meteorologică până la monitorizarea adversarilor și furnizarea de poziționare, navigație și sincronizare temporală (PNT), extinderea aplicațiilor sale a condus în timp la o dependență tot mai mare de aceste capabilități, transformându-l într-un domeniu critic nu doar pentru proiecția puterii, ci și pentru eficiență operațională. Spațiul este, de asemenea, caracterizat de transformări rapide (United States Space Force, 2024), determinate în mare măsură de accesul tot mai larg la tehnologie și, implicit, la spațiul cosmic în sine.

Creșterea importanței strategice a spațiului și a dependențelor aferente pentru activitățile militare a condus, în mod firesc, în timp, la militarizarea progresivă a domeniului spațial — de exemplu,

prin relansarea eforturilor de dezvoltare a armelor antisatelit și a capabilităților contra-spațiale, cum ar fi atacurile cibernetice sau bruiajul și spoofing-ul sateliților. Pe termen lung, nu este dificil să anticipăm proliferarea accelerată a armelor sol-spațiu (în special antisatelit), a armelor cu energie dirijată și a unor capabilități contra-spațiale tot mai sofisticate, facilitate de tehnologiile emergente, mai ales dacă normele și reglementările internaționale privind operațiunile permise în spațiu nu sunt actualizate în așa fel, încât să gestioneze riscul unei posibile curse a înarmării în spațiu (Center for Arms Control and Non-Proliferation, 2023). Aceste evoluții ilustrează deja potențialul unei intensificări substanțiale a competiției și conflictului în spațiu, chiar dacă acestea rămân sub pragul războiului cinetic (Francis et al., 2023).

Creșterea exponențială a accesibilității spațiului — prin comercializarea acestuia și proliferarea utilizărilor civile și, pe termen mai lung, prin creșterea preconizată a utilizării tehnologiilor hipersonice și a sistemelor de propulsie în spațiu — va conduce la o aglomerare tot mai mare a mediului spațial. Mai mult, pe măsură ce spațiul devine mai aglomerat cu actori comerciali și de altă natură, riscul de erori de calcul, greșeli, coliziuni în spațiu și escaladare a tensiunilor va continua să crească în anii următori.

Domeniul cibernetic

Domeniul cibernetic este adesea considerat un spațiu de competiție la fel de important pe termen scurt și mediu (ACT, 2024), întrucât numeroși actori internaționali continuă să favorizeze și, datorită progreselor tehnologice continue, dispun de tot mai multe opțiuni pentru acțiuni agresive sub prag și non-cinetice. Deși evoluțiile din acest domeniu tind să fie dificil de urmărit, parțial din cauza provocărilor legate de atribuirea responsabilității, este clar că nu trebuie subestimate importanța și impactul conflictului cibernetic. Chiar și în scenarii definite în mare măsură ca război convențional, componenta cibernetică joacă un rol crucial pentru toate părțile implicate. De exemplu, Federația Rusă a desfășurat un atac cibernetic împotriva Ucrainei înainte de invazia terestră la scară largă din 2022, cu scopul de a perturba capabilitățile de comandă și control (C2) într-un moment critic pentru armata ucraineană (U.S. Department of State, 2022). Tehnologiile cibernetice din ce în ce mai sofisticate vor continua să alimenteze hibridizarea războiului, ceea ce este probabil să conducă la perturbări mai frecvente, generate de țintirea tot mai precisă a infrastructurii critice și civile, precum și a sistemelor financiare.

Dezvoltările tehnologice sporesc și ele oportunitățile pentru tacticile de război hibrid.

Hibridizarea războiului

Hibridizarea continuă a războiului depășește domeniile militare tradiționale, iar progresele tehnologice modelează, la rândul lor, aceste evoluții. De exemplu, utilizarea combinată a inteligenței artificiale cu robotica și sistemele autonome le permite deja forțelor armate să aleagă dintr-o gamă mai diversă de tipuri de operațiuni și efecte, în special în zona acțiunilor sub prag. Tehnologiile avansate nu doar că permit atacuri din ce în ce mai precise, dar devin și tot mai dificil de detectat și de atribuit (Mills, 2023). Provocările și oportunitățile generate de aceste evoluții sunt susceptibile să capete o importanță sporită nu doar ca rezultat al competiției globale, ci și la nivel operațional, pe măsură ce operațiunile multi-domeniu (MDO) sunt utilizate pe scară tot mai largă. Experții militari anticipează o creștere a MDO pe termen scurt și mediu, determinată de necesitatea tot mai mare ca forțele armate să își sincronizeze eforturile și să realizeze integrarea în timp real în mai multe domenii simultan (ACT, 2023).

Dezvoltările tehnologice sporesc și ele oportunitățile pentru tacticile de război hibrid, precum coerciția economică și proliferarea amenințărilor informaționale (mai multe despre aceasta din urmă în Macro-tendința 5). În ceea ce privește coerciția economică, este recunoscut faptul că tehnologia reprezintă un factor major în utilizarea controalelor la export de către state pentru a exercita influență, așa cum s-a observat, de exemplu, în recentele schimbări de politică ale Statelor Unite ale Americii privind semiconductoarele (The Economist, 2023). În sens mai larg, inițiativele recente naționale, internaționale și interguvernamentale (Höra, Weiss, 2024; Chatham House, 2023), axate pe securitatea economică și reziliența lanțurilor de aprovizionare, au fost alimentate de mai mulți factori, inclusiv de intensificarea competiției între marile puteri, de războiul de agresiune al Federației Ruse împotriva Ucrainei și de pandemia de COVID-19. Totuși, aceste eforturi derivă și din importanța tot mai mare a tehnologiei și a dependențelor critice, care creează oportunități pentru coerciție, influență și exploatare. Pe măsură ce competiția se intensifică, se observă și o creștere a instrumentalizării dependențelor economice sau a fenomenului de *„interdependență instrumentalizată”* (European Journal of International Law, 2023).

Securitatea economică va necesita, prin urmare, mai mult decât reducerea riscurilor din lanțurile de aprovizionare sau protejarea infrastructurii critice. Este necesar, de asemenea, un angajament consecvent pentru prioritizarea dezvoltării tehnologice și pentru stimularea inovării și a investițiilor. În plus, răspunsurile la aceste provocări trebuie să implice cooperarea între actori internaționali diverși, în vederea alinierii priorităților de securitate economică cu obiectivele strategice commune (Searight, 2024; Heard, 2020).

Parteneriate regionale

Diviziunile regionale acționează atât ca factor ce facilitează competiția globală, cât și ca o consecință a acesteia. Experții anticipează că, pe lângă șocuri globale mai frecvente, intensificarea competiției strategice ar putea încuraja și o regionalizare mai accentuată. Pe lângă factorii economici și tehnologici, precum reducerea dependențelor sau diminuarea riscurilor, această tendință va fi influențată, cel mai probabil, și de schimbările climatice, migrație, evoluțiile demografice și creșterea autoritarismului. Statele mai mici, în special, sunt susceptibile de a fi afectate, întrucât perturbările economice, climatice, de securitate și geopolitice mai frecvente vor amplifica importanța unor regimuri comerciale fiabile și stabile.

Dependența fundamentală a civililor și a militarilor de activele spațiale reprezintă o vulnerabilitate critică, în continuă amplificare.

Prin urmare, actorii economici de dimensiuni mai reduse ar putea fi nevoiți să se bazeze pe parteneri care nu oferă doar cele mai ieftine soluții, ci pe cei care par a fi cei mai rezilienți în fața șocurilor viitoare. Un posibil rezultat ar putea fi creșterea influenței unor blocuri economice precum BRICS (format inițial din Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud, dar extins ulterior). Astfel de evoluții ar putea pune sub semnul întrebării influența unor instituții precum Fondul Monetar Internațional și Banca Mondială și ar contribui, cel mai probabil, la o instabilitate suplimentară (Hill et al., 2020).

Nemulțumirile în creștere din emisfera sudică sau din așa-numitul *„Sud global”*, inclusiv din părți ale Africii și Orientului Mijlociu, Asiei Centrale și de Est și Americii Latine, sunt, de asemenea, susceptibile să influențeze competiția globală. Multe state din aceste regiuni urmăresc reechilibrarea dinamicilor de putere la nivel global și promovarea unei distribuții mai echitabile a prosperității, securității și tehnologiei.

Aceste obiective sunt îngreunate semnificativ de schimbările climatice, care afectează disproporționat aceleași regiuni (Hogan, Patrick, 2024).

În același timp, acestea sunt și zonele în care competiția pentru influență globală se va intensifica cel mai probabil, pe măsură ce puterile tradiționale încearcă să își consolideze relațiile existente sau să construiască noi alianțe (Parameswaran, 2024). În acest context, va crește exponențial importanța parteneriatelor internaționale existente. Totuși, aceste relații ar putea deveni și mai puțin previzibile, în cazul în care noile alianțe vor fi determinate mai degrabă de valori ideologice și politice sau de nevoi pe termen scurt privind securitatea economică și tehnologică, decât de acorduri comerciale de lungă durată sau de proximitatea geografică (Government of Canada, 2024).

1.4 Opțiuni de decizie

Pe măsură ce competiția strategică globală se intensifică, cresc și imprevizibilitatea și incertitudinea, ceea ce face dificilă anticiparea șocurilor pentru care trebuie să ne pregătim, precum și a momentului în care acestea ar putea surveni. Factorii de decizie vor avea de câștigat dacă vor lua în considerare mai multe scenarii viitoare, utilizând, eventual, capabilități avansate de simulare și modelare imersivă pentru a înțelege mai bine opțiunile disponibile. Cu toate acestea, indiferent de natura viitoarelor scenarii de competiție sau conflict, este clar că noțiunile tradiționale de descurajare și escaladare trebuie să se adapteze la mediul de apărare din ce în ce mai dependent de tehnologie.

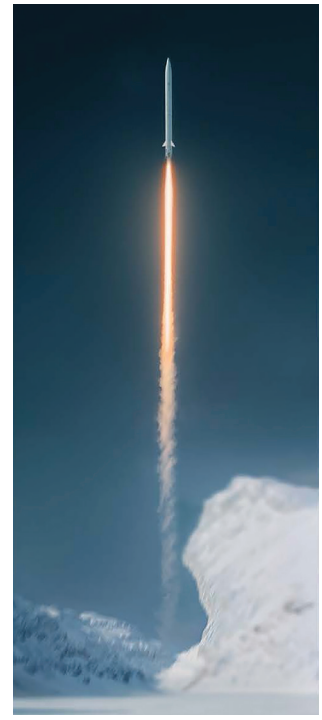

Factorul de decizie va trebui, de asemenea, să abordeze importanța tot mai mare a domeniului spațiului. Deși toate domeniile militare se bazează pe tehnologie, dependența fundamentală a civililor și a militarilor de activele spațiale reprezintă o vulnerabilitate crucială, aflată

în continuă creștere. Numai în sfera civilă, sistemele bazate pe spațiu sunt integrate în peste 50% din infrastructura și serviciile critice din statele membre ale Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) (OECD, f.a.). Pe măsură ce importanța resurselor și a tehnologiilor spațiale crește, liderii ar trebui să ia în considerare opțiuni pentru consolidarea rezilienței și pentru gestionarea tensiunilor viitoare (Ziegler et al, 2024). Privind în perspectivă, eforturi serioase sunt necesare pentru analizarea modului în care cadrele juridice internaționale pot fi valorificate pentru a atenua riscul tot mai mare al unui conflict în spațiu (University of Exeter, 2024).

(Continuarea în numărul viitor.)

BIBLIOGRAFIE:

1. NATO (2022). *Strategic Concept*, iunie 2022, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf.
2. United States Space Force (2024). *The Case for Change: Optimizing for Great Power Competition*, februarie 2024, https://www.af.mil/Portals/1/documents/2024SAF/GPC/USSF_Case_for_Change.pdf.
3. Lynch, T.F. (2020). *Strategic Assessment 2020*. Washington D.C.: National Defense University Press, noiembrie 2020, https://ndupress.ndu.edu/Media/News/News-Article-View/Article/2404286/.
4. Lawfare (2024). *Could AI Lead to the Escalation of Conflict? PRC Scholars Think So*, 20 septembrie 2024, https://www.lawfaremedia.org/article/could-ai-lead-to-the-escalation-of-conflict--prc-scholars-think-so.
5. The Economist (2024). *How worrying is the rapid rise of Chinese science?*, 13 iunie 2024, https://www.economist.com/leaders/2024/06/13/how-worrying-is-the-rapid-rise-of-chinese-science.
6. United Nations (2023). *Outer Space Becoming Contested Domain for Supremacy with Space-Based Communications, Intelligence Assets, Anti-Satellite Weapons*. Prezentat în Adunarea Generală A ONU, Primul Comitet, 2023, https://press.un.org/en/2023/gadis3722.doc.htm.
7. Center for Arms Control and Non-Proliferation (2023). *Fact Sheet: Space Weapons*, novembrie 2023, https://armscontrolcenter.org/fact-sheet-space-weapons/.
8. Francis, D. et al. (2023). Articol în *Journal of the British Interplanetary Society*, vol. 76, pp. 389-400, https://bis-space.com/shop/product/jbis-076-11-0389/.

9. NATO Allied Command Transformation (ACT) (2024). *First Allied Foresight Conference: Conference Summary*, https://www.act.nato.int/wp-content/uploads/2024/08/AFC_HelsinkiSummaryReport_FINAL.pdf.
10. U.S. Department of State (2022). *Attribution of Russia's Malicious Cyber Activity Against Ukraine*, declarație de presă, 10 mai 2022. Available: https://www.state.gov/attribution-of-russias-malicious-cyber-activity-against-ukraine/.
11. Mills, C. (2023). *Emerging and Disruptive Defence Technologies*. House of Commons Library, 13 noiembrie 2023, https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9184/CBP-9184.pdf.
12. NATO Allied Command Transformation (ACT) (2023). *Multi-Domain Operations in NATO – Explained*, octombrie 2023, https://www.act.nato.int/article/mdo-in-nato-explained/.
13. The Economist (2023). *The history and limits of America's favourite new economic weapon*, 8 februarie 2023, https://www.economist.com/united-states/2023/02/08/the-history-and-limits-of-americas-favourite-new-economic-weapon.
14. Höra, E., Weiss, S. (2024). *The New Geo-Economic Instruments of the European Union*. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, aprilie 2024, https://www.bertelsmann-stiftung.de/en/our-projects/sovereign-europe/project-news/the-new-geo-economic-instruments-of-the-european-union.
15. Chatham House (2023). *Five priorities for G7 to strengthen economic security*, 18 mai 2023, https://www.chathamhouse.org/2023/05/five-priorities-g7-strengthen-economic-security.
16. European Journal of International Law (2023). *The G7's Fear of Economic Coercion through Weaponised Interdependence – Geopolitical Competition Cloaked in International Law?*, 22 iunie 2023, https://www.ejiltalk.org/the-g7s-fear-of-economic-coercion-through-weaponised-interdependence-geopolitical-competition-cloaked-in-international-law/.
17. Searight, A. (2024). *Expanding the US-Japan Economic Security Partnership: Engaging Allies and Partners*. Washington D.C.: Atlantic Council, septembrie 2024, https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/issue-brief/expanding-the-us-japan-economic-security-partnership-engaging-allies-and-partners/.
18. Heard, G.P. (2020). *Great Power Competition and Europe*, *Journal of European Security and Defense Issues*, vol. 10, nr. 3, https://www.marshallcenter.org/sites/default/files/files/2020-10/pC_V10N3_en.pdf.
19. Hill, F. et al. (2020). *Balancing Act: Major Powers and the Global Response to US-China Great Power Competition*. Washington D.C.: Brookings Institution, iulie 2020, https://www.brookings.edu/articles/

balancing-act-major-powers-and-the-global-response-to-us-china-great-power-competition/.
20. Hogan, E., Patrick, S. (2024). *A Closer Look at the Global South*. Washington D.C.: Carnegie Endowment for International Peace, mai 2024, https://carnegieendowment.org/research/2024/05/global-south-colonialism-imperialism?lang=en.
21. Parameswaran, P. (2024). *Rising Global South Discontent Amid Strategic Competition in the Indo-Pacific and Beyond*. Wilson Center, august 2024, https://www.wilsoncenter.org/article/rising-global-south-discontent-amid-strategic-competition-indo-pacific-and-beyond.
22. Government of Canada, Policy Horizons Canada (2024). *Disruptions on the Horizon: 2024 Report*, https://horizons.service.canada.ca/en/2024/disruptions/Disruptions_on_the_Horizon_2024_report.pdf.
23. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). *Space Economy*. https://www.oecd.org/en/topics/policy-issues/space-economy.html.
24. Ziegler, M.D. et al. (2024). *Back to the Future: A Refresh of Future Scenarios for Project Evergreen Strategic Foresight Activities*. Santa Monica: RAND Corporation, august 2024, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA2992-1.html.
25. University of Exeter (2024). *Greater focus needed on how existing international law can prevent the increasing militarization of outer space*, 10 iulie 2024, https://www.sciencedaily.com/releases/2024/07/240710131005.htm.

CAPACITATEA EUROPEANĂ DE APĂRARE PÂNĂ ÎN 2030: FEZABILITATE, CONSTRÂNGERI ȘI OPȚIUNI DE ACCELERARE

General (r.) dr. Ștefan DĂNILĂ

Cadru didactic asociat, Academia Forțelor Terestre „Nicolae Bălcescu", Sibiu

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.10

This study examines the evolution of European defence policy between 2022 and 2030 in the context of renewed high-intensity conflict in Europe and increasing transatlantic expectations for a more balanced distribution of security responsibilities. It investigates three core dimensions: (1) the operational EU instruments supporting capability development and the defence industrial base, including PESCO, EDF, ASAP, and EDIRPA; (2) recently adopted strategic and legislative frameworks such as the White Paper for European Defence – Readiness 2030, EDIP, and the Defence Readiness Omnibus; and (3) the feasibility of establishing a credible European conventional defence capacity by 2030, alongside the structural constraints that limit progress toward full strategic autonomy.

Findings indicate that the European Union is positioned to deliver by 2030 a coherent package of measures enhancing conventional military resilience – including munitions production, mobility, joint procurement mechanisms, and industrial consolidation. Nonetheless, the analysis shows that the EU will remain dependent on NATO and the United States for nuclear deterrence and certain high-end strategic capabilities, notably strategic ISR and advanced air power systems.

Keywords: military acquisitions; European defence; strategic autonomy; defence industry; PESCO;

INTRODUCERE

După 2022, arhitectura de securitate europeană a intrat într-o fază de stres structural, în care deficitul de stocuri, fragmentarea industrială și discontinuitățile logistice au devenit probleme operaționale, nu doar teme de analiză. În același timp, strategia de securitate americană din 2026 consolidează mesajul politic conform căruia Europa trebuie să își crească semnificativ capacitatea de apărare convențională și să poată susține primele faze ale unui conflict major în vecinătatea sa. Acest cadru a determinat Uniunea Europeană să treacă de la inițiative predominant declarative la instrumente cu efect bugetar, legislativ și industrial.

CADRU STRATEGIC: COMPLEMENTARITATEA UE-NATO ȘI CONDIȚIILE CREDIBILITĂȚII

În termeni doctrinari, credibilitatea unei capacități europene se măsoară prin: capacitatea de a genera masă și reziliență, capacitatea de a integra forțele într-o arhitectură de comandă și control, capacitatea industrială de susținere a consumului într-un conflict de durată.

În termeni doctrinari, credibilitatea unei capacități europene se măsoară prin: capacitatea de a genera masă și reziliență, capacitatea de a integra forțele într-o arhitectură de comandă și control, capacitatea industrială de susținere a consumului într-un conflict de durată.

Capacitatea de a genera forțe și reziliență presupune stocuri, reparații, rotații și a fost abordată prin inițiative precum *mobilitatea militară în cadrul PESCO*, care au vizat facilitarea transportului rapid al trupelor și echipamentelor pe teritoriul UE. Au fost identificate nevoi de sprijin pentru statele din estul Europei, soluții în centrul și vestul Europei, dar și deficit de infrastructură și reglementări comunitare, care să permită transportul și integrarea rapidă în dispozitivul defensiv. Nu a existat o evaluare europeană intrinsecă, nu există un *Plan strategic de apărare al Uniunii*, evaluarea s-a făcut pe *Planurile strategice ale Alianței Nord-Atlantice,* pornind de la forțele existente și vizând consolidarea *rezilienței operaționale*.

Se poate remarca utilizarea improprie a termenului *reziliență* într-o situație critică, în care ar fi necesară o altă abordare. Deficitul de capacitate reală de apărare trebuie constatat printr-un audit

profesionist, obiectiv și realist, cu utilizarea datelor reale, nu a celor din documentele puse la dispoziție de state, cu utilizarea celor mai performante aplicații de jocuri de război. O abordare realistă ar putea însemna o construcție nouă a unei capacități de apărare reale și sustenabile, nu de menținere a unei capacități imaginare, iluzorii.

Capacitatea de a integra forțele într-o arhitectură de comandă și control este în lucru prin proiecte PESCO dedicate interoperabilității și conectivității, care își propun o integrare a capacităților naționale și a grupurilor de luptă europene (European BattleGroups/EUBGs), diferită de structura de comandă-control a NATO, dar complementară cu aceasta.

Capacitatea de a integra forțele într-o arhitectură de comandă și control este în lucru prin proiecte PESCO dedicate interoperabilității și conectivității, care își propun o integrare a capacităților naționale și a grupurilor de luptă europene (European BattleGroups/EUBGs), diferită de structura de comandă-control a NATO, dar complementară cu aceasta.

Ar trebui remarcat că atitudinea Administrației Trump față de UE determină o abordare mai radicală, de realizare a unei structuri de comandă independente a UE față de NATO, deși Strategia Națională de Apărare a SUA (US NDS 2026) încurajează constituirea și realizarea capacității de apărare convențională a UE, cu asigurarea descurajării nucleare și a sprijinului cu informații și comunicații satelitare din partea Statelor Unite. Implicarea mai puternică a europenilor în structura de comandă a NATO ar presupune asumarea a mai multor posturi, înlocuirea generalilor și coloneilor americani cu ofițeri europeni. Deoarece aceste comandamente, cu excepția celor ale componentelor terestre și maritime, sunt pe teritoriul UE, constituirea unui nou comandament ar putea fi considerat redundant. SHAPE și cele două comandamente întrunite din Europa (JFC) de la Napoli și Brunssum ar fi o eroare strategică, deoarece aceste comandamente nu pot fi replicate într-un timp scurt, iar rolul lor este în primul rând de a conduce apărarea Europei.

Capacitatea industrială de susținere a consumului de muniție și armament, precum și cea de mentenanță într-un conflict de durată a fost abordată cu seriozitate din 2024, atunci când s-a constatat vulnerabilitatea dată de incapacitatea industriei de apărare de a susține un conflict militar pe termen mediu și lung. Lansarea programului european de achiziții comune pentru muniție (ASAP și EDIRPA) demonstrează eforturile de creștere a capacității de producție și adaptare la nevoile de tehnică modernă. *Busola Strategică* a UE fixează orizontul 2030 pentru consolidarea politicii de securitate și apărare, însă nu propune substituirea NATO, ci dezvoltarea unei culturi

strategice comune și a unor capabilități care să întărească atât UE, cât și contribuția europeană în NATO. Necesitatea revizuirii acesteia după apariția US NSS 2025 și US NDS 2026 este evidentă, dar încă nu a fost lansată public.

În paralel, *Conceptul Strategic NATO 2022* reafirmă rolul Alianței ca pilon al apărării colective și accentuează nevoia de consolidare a posturii de descurajare și apărare (NATO, 2022). Integrarea celor două cadre – Uniunea Europeană (axată pe dezvoltarea capabilităților și industrie) și NATO (orientată spre planificare, comandă și descurajare) – permite o repartizare funcțională a responsabilităților, cu mențiunea că instrumentele Uniunii Europene trebuie să genereze efecte cuantificabile până în anul 2030.

Busola Strategică a UE fixează orizontul 2030 pentru consolidarea politicii de securitate și apărare, însă nu propune substituirea NATO, ci dezvoltarea unei culturi strategice comune și a unor capabilități care să întărească atât UE, cât și contribuția europeană în NATO.

La summitul NATO de la Ankara (iulie 2026) ar putea fi așteptată o detaliere a Conceptului în sensul repartizării unor sarcini concrete europenilor, dacă UE va fi acceptată ca actor în procesul de planificare al Alianței. Actuala administrație americană, deși susține că europenii trebuie să își asume principala responsabilitate pentru apărarea convențională a Europei, nu încurajează implicarea UE, considerând Comisia UE un factor de destabilizare a relațiilor cu statele europene.

Divergențele dintre SUA și UE sunt generate de aversiunea președintelui Trump față de instituțiile Uniunii, în special față de Comisia Europeană, și pun în pericol existența și soliditatea NATO, care tinde să închidă accesul Comisiei la discuțiile privind securitatea și apărarea, deși Comisia este responsabilă de Politica de Apărare și Securitate Comună. Statele europene membre ale NATO și ale UE sunt în situația ingrată de a discuta la mese și în condiții diferite problematica apărării proprii. Iar vulnerabilitatea majoră este a statelor din estul Europei, cele mai expuse amenințărilor Federației Ruse.

CE S-A FĂCUT PÂNĂ ACUM: INSTRUMENTE UE DEJA OPERAȚIONALE

PESCO: cooperare structurată și portofoliu de proiecte

PESCO funcționează ca mecanism de agregare a proiectelor de capabilități, facilitând cooperarea între statele participante, și este considerată *„coloana vertebrală a cooperării militare în UE”.* A fost dezvoltată pentru a operaționaliza articolul 42 (6) din Tratatul de la Lisabona al Uniunii Europene, *„Member States whose military*

capabilities fulfil higher criteria and which have made more binding commitments to one another in this area with a view to the most demanding missionss hall establish permanent structured cooperation within the Union framework". (Consiliul European, 2024). Deși nivelul de maturitate diferă, PESCO a creat un pachet de proiecte în domenii relevante pentru războiul modern, precum: mobilitate militară, logistică, instruire, capabilități terestre și maritime, conectivitate și tehnologii emergente.

PESCO funcționează din 2017 și a dezvoltat deja 75 de proiecte colaborative de apărare. În 2025, Consiliul UE a lansat al șaselea val de proiecte, acoperind domenii critice precum: capacități terestre și maritime, senzori și conectivitate, instruire și logistică, tehnologii emergente (de ex. Quantum, energie direcționată).

PESCO funcționează din 2017 și a dezvoltat deja 75 de proiecte colaborative de apărare. În 2025, Consiliul UE a lansat al șaselea val de proiecte, acoperind domenii critice precum: capacități terestre și maritime, senzori și conectivitate, instruire și logistică, tehnologii emergente (de ex. Quantum, energie direcționată). În noiembrie 2024, miniștrii apărării au semnat *Letter of Intention* în domeniile: apărarea aeriană integrată, războiul electronic, muniții autonome și nave de luptă de nouă generație (Comisia Europeană, 2024).

EDF: finanțarea dezvoltării tehnologice și reducerea fragmentării

Regulamentul (UE) 2021/697 stabilește Fondul European de Apărare pentru perioada 2021-2027, cu un buget total de 8,8 miliarde EUR, având ca obiectiv competitivitatea și inovația bazei industriale de apărare a UE. Comisia subliniază că EDF urmărește reducerea fragmentării și creșterea interoperabilității, iar angajamentele financiare cumulative evidențiază rolul UE ca investitor major în R&D de apărare (Consiliul European, 2021; Comisia Europeană, 2022).

În 2025, s-a lansat un pachet EDF de peste un miliard de euro pentru proiecte strategice de tehnologie. Acest fond sprijină: cercetarea și dezvoltarea în comun pentru tehnologii avansate militare, proiecte interoperabile și întărirea bazei industriale europene de apărare.

ASAP și EDIRPA: răspuns la deficitul de muniții și stimularea achizițiilor comune

Regulamentul (UE) 2023/1525 (ASAP) urmărește creșterea rapidă a capacităților industriale pentru muniții și rachete, introducând mecanisme de sprijin pentru extinderea liniilor de producție și reducerea blocajelor din lanțurile de aprovizionare. Complementar,

Regulamentul (UE) 2023/2418 (EDIRPA) instituie un instrument pentru stimularea achizițiilor comune, orientat către nevoi urgente și critice ale statelor membre (Comisia Europeană, 2022).

CE ESTE PLANIFICAT ȘI APROBAT: READINESS 2030, EDIP ȘI OMNIBUSUL DE SIMPLIFICARE

White Paper for European Defence – Readiness 2030 și planul ReArm Europe

Carta Albă a Apărării Europene (White Paper for European Defence) – Readiness 2030 definește un set de direcții pentru creșterea pregătirii de apărare și pentru mobilizarea investițiilor în vederea atingerii unor repere până în 2030. Documentul este însoțit de o logică de *„surge investment”*, iar EEAS indică faptul că opțiunile propuse ar putea debloca până la 800 de miliarde de euro în anii următori pentru a accelera consolidarea apărării europene.

Obiectivele strategice ale planului sunt consolidarea industriei europene de apărare, accelerarea achizițiilor comune, creșterea interoperabilității, mobilitate militară paneuropeană până în 2027. De asemenea, se pune un accent puternic pe producția de muniții, sisteme de apărare aeriană, drone și capabilități digitale (European External Action Service, 2025).

Regulamentul (UE) 2025/2643 instituie Programul European pentru Industria de Apărare și un set de măsuri pentru asigurarea disponibilității la timp a produselor, consolidând baza industrială și stimulând cooperarea, inclusiv sprijin pentru Ucraina.

EDIP: de la măsuri de urgență la program industrial permanentizat

Adoptarea EDIP marchează trecerea de la instrumente temporare (ASAP, EDIRPA) la un cadru mai stabil pentru disponibilitatea și aprovizionarea cu produse de apărare. Regulamentul (UE) 2025/2643 instituie *Programul European pentru Industria de Apărare* și un set de măsuri pentru asigurarea disponibilității la timp a produselor, consolidând baza industrială și stimulând cooperarea, inclusiv sprijin pentru Ucraina. Parlamentul European și Consiliul au comunicat explicit obiectivele: întărirea industriei, achiziții comune și creșterea producției (Consiliul UE, Parlamentul UE, 2025)

Până în prezent, România nu a definit o politică adecvată pentru a include în acest plan cât mai multe capacități industriale situate pe teritoriul său. Printr-un act normativ (ar fi fost de preferat lege,

dar contextul ar permite o ordonanță de urgență), statul român ar putea oferi facilități companiilor europene sau americane care ar investi în capacități de producție integrabile în acest plan european. Nevoile de înzestrare ale Forțelor Armate Române ar putea să dea cele mai mari priorități, cu soluții eficiente economic, dar și operațional. Producția unor echipamente sau asamblarea lor, mentenanța sau participarea la realizarea de produse complexe, producerea de muniții sau piese de schimb esențiale, din pachetul logistic aferent unui echipament major, piețe de desfacere, includerea în marile circuite logistice ale Alianței ar putea fi elemente cheie ale noilor investiții sprijinite și garantate de guvern. Proiectele incluse în SAFE sunt utile, dar nu suficiente.

Pe 17 iunie 2025, Comisia Europeană a prezentat un pachet de simplificare pentru accelerarea investițiilor de apărare, argumentând că armonizarea și reducerea sarcinilor administrative sunt condiții pentru livrare „la viteză și scară”.

Defence Readiness Omnibus: reducerea birocrației pentru investiții la scară

Pe 17 iunie 2025, Comisia Europeană a prezentat un pachet de simplificare pentru accelerarea investițiilor de apărare, argumentând că armonizarea și reducerea sarcinilor administrative sunt condiții pentru livrare *„la viteză și scară”*. Comunicarea și documentele însoțitoare descriu măsuri de simplificare aplicabile și tehnologiilor dual-use, vizând accelerarea proiectelor și accesul mai rapid la finanțare (Comisia Europeană, 2025).

România trebuie să se conformeze foarte rapid, pentru a nu rata momentele importante și oportunitățile. Debirocratizarea de contingență este bună, dar există pericolul unor acțiuni inadecvate, posibil periculoase sau doar o risipă de resurse, din cauza inexistenței unei evaluări realiste a existentului, nevoilor și posibilităților.

SAFE – Security Action For Europe

Comisia a repartizat națiunilor participante (19 state membre ale UE), cu planuri de investiții pentru echipamente (inclusiv apărare aeriană, artilerie, drone), sume stabilite în funcție de evaluarea inițială a urgenței și nevoilor potențiale. Instrumentul gândit ca un fond de finanțare de 150 de miliarde de euro este o sursă pentru împrumuturi cu dobândă relativ scăzută, pe termen lung, destinat achizițiilor de capabilități pentru apărare. În fapt, se dorește ca, prin acest instrument, să se consolideze industria europeană de apărare, care ar fi principala

beneficiară de finanțări, stimulând achizițiile comune, care ar fi un pas important pentru realizarea unor capabilități comunitare (pe baza echipamentelor identice).

România, Polonia, Franța și alte țări au semnat planurile de investiții pentru a primi finanțare, iar României i s-au alocat 16,7 miliarde de euro.

FEZABILITATE PÂNĂ ÎN 2030: CE ESTE REALIST ȘI CE RĂMÂNE IMPROBABIL

Realist: muniții, mobilitate, stocuri și achiziții comune

Cele mai robuste domenii de livrare până în 2030 sunt cele în care UE are pârghii bugetare și de piață: creșterea producției de muniții și rachete (ASAP), stimularea achizițiilor comune (EDIRPA), consolidarea industrială (EDIP) și modernizarea infrastructurii dual-use pentru mobilitate militară. În aceste domenii, regulamentele sunt deja în vigoare și creează predictibilitate pentru industrie (Regulamentele UE, 2021,2023, 2025).

Prin SAFE, UE finanțează și adaptarea infrastructurii (autostrăzi, căi ferate, porturi, aeroporturi) pentru mobilitatea rapidă a forțelor militare în toată Uniunea. Acest lucru reduce timpul de deplasare și crește reziliența logistică în criză.

Pentru ASAP, au fost adoptate, în 2023 și 2024, instrumente pentru producția rapidă de muniții și echipamente, care vizează creșterea capacității de producție, cofinanțare pentru fabrici și centre de testare și stimularea lanțurilor industriale critice.

Prin SAFE, UE finanțează și adaptarea infrastructurii (autostrăzi, căi ferate, porturi, aeroporturi) pentru mobilitatea rapidă a forțelor militare în toată Uniunea. Acest lucru reduce timpul de deplasare și crește reziliența logistică în criză.

La nivelul Uniunii nu s-a realizat o Analiză Strategică a Apărării, nu se face o Revizuire periodică a acesteia, dar există un mecanism de coordonare, denumit *„Coordination Annual Review on Defence/CARD”*, care analizează anual planurile naționale de înzestrare și identifică oportunități de cooperare franco-europene. Trebuie remarcat că suma tuturor capacităților de apărare nu înseamnă o capacitate de apărare comună, iar diversitatea de echipamente nu furnizează o imagine realistă. Totuși, acest mecanism are un rol important, deoarece își propune să furnizeze un diagnostic comun al lacunelor de capabilități și dă orientări pentru proiecte PESCO și alte programe europene.

Concentrarea eforturilor și a sprijinului guvernamental pentru realizare proiectelor aprobate spre finanțare prin instrumentul SAFE nu este singura prioritate a statului român. Dezvoltarea de capacități industriale competitive și eficiente trebuie să fie o prioritate pentru guvernul român, indiferent de culoarea politică. Renunțarea la toate companiile de stat care nu au perspectiva unei redresări realiste, prin valorificarea maximă a activelor existente, trebuie să fie prioritatea următoarelor șase luni. Închiderea companiilor fără viitor va face posibilă dezvoltarea capacităților noi, moderne, care să funcționeze după regulile economiei de piață, cu linii tehnologice moderne și procese tehnologice sustenabile energetic și financiar, competitive cu cele existente în întreaga lume. Accesul pe piețe externe trebuie construit politic și prin produse de calitate înaltă.

Integrarea apărării aeriene la nivel continental este probabil să avanseze regional (Nord, Est, Marea Neagră), însă o arhitectură complet integrată, cu acoperire antirachetă balistică paneuropeană, este dificil de realizat până în 2030.

Parțial: apărarea aeriană integrată și comandă-control european

Integrarea apărării aeriene la nivel continental este probabil să avanseze regional (Nord, Est, Marea Neagră), însă o arhitectură complet integrată, cu acoperire antirachetă balistică paneuropeană, este dificil de realizat până în 2030. La fel, consolidarea comandă-control la nivel UE poate progresa în exerciții și proceduri, dar constrângerile politice (consens, suveranitate) limitează un lanț unic de comandă european în criză.

O abordare mai realistă ar putea fi implicarea mai serioasă în Comandamentul Componentei Aeriene de la Rammstein, realizarea unui sistem propriu de apărare împotriva rachetelor balistice, constituirea Grupului European de Transport Strategic și Alimentare în Aer (posibil cu aeronave Airbus), a unui Grup European de Supraveghere și Avertizare Timpurie sau preluarea celui existent în NATO (în parteneriat cu Regatul Unit și Norvegia), constituirea unei Forțe Aeriene de Lovire prin integrarea principalelor forțe aeriene, cu misiuni specifice pentru F-35, Rafale și Eurofighter, precum și realizarea unui *European Iron Dome*. Acest ultim proiect ar putea fi realizabil până în 2030 dacă se va realiza rapid schema Dispozitivului Strategic de Apărare Anti Aeriană (inclusiv anti-dronă), cu cele mai bune poziții pentru fiecare echipament, inclusiv rezerva, realizarea infrastructurii

folosind predominant infrastructura deja existentă, constituirea structurilor multinaționale (europene?), amplasarea echipamentelor și operaționalizarea fiecărei entități. Operaționalizarea întregului sistem ar presupune integrarea operațională și ar putea folosi expertiza actualelor CAOC (Centre pentru Operații Aeriene) ale NATO.

Improbabil: autonomie strategică completă și substituirea umbrelelor de descurajare

Documentele oficiale și declarațiile comisarului pentru Apărare și Spațiu indică o abordare pragmatică: Europa trebuie să *„cheltuiască mai mult, mai bine și european”*, dar acest efort este complementar NATO. O autonomie strategică completă până în 2030 este improbabilă în absența unor schimbări politice profunde și a unei soluții robuste de descurajare; în plus, NDS 2026 sugerează accentul SUA pe priorități globale, pornind de la protejarea propriului teritoriu, emisfera vestică și Asia-Pacific. Securitatea în Europa va fi realizată prin împuternicirea aliaților, cu sprijin doar pe descurajarea nucleară și capabilitățile de înaltă tehnologie, dar nu prevede substituirea integrală a forțelor SUA din Europa în cadrul NATO (Departamentul de Război SUA, 2026).

Securitatea în Europa va fi realizată prin împuternicirea aliaților, cu sprijin doar pe descurajarea nucleară și capabilitățile de înaltă tehnologie, dar nu prevede substituirea integrală a forțelor SUA din Europa în cadrul NATO.

O abordare radical antiamericană ar fi un dezastru pe termen scurt și mediu, deoarece dependența de SUA este majoră, nu poate fi substituită de echipamentele produse de companiile franceze. Totuși, integrarea sistemelor de supraveghere și a rachetelor europene trebuie accelerată, deoarece producția americană nu satisface nevoile tuturor clienților actuali, iar dezangajarea transmisă de actuala administrație americană ar trebui să încurajeze o implicare serioasă din partea statelor europene, care pot acționa conjugat în cadrul Uniunii.

EUROPA CU DOUĂ VITEZE: ACCELERATOR SAU RISC DE FRAGMENTARE?

În domeniul apărării, diferențierea poate funcționa ca accelerator dacă este definită funcțional: un nucleu de state care asumă obiective mai ambițioase (stocuri comune, achiziții comune, interoperabilitate, integrare industrială), fără a fi blocat de unanimitate. Modelul există deja în practică prin cooperări întărite și prin caracterul voluntar al achizițiilor comune; formalizarea lui poate reduce *„lowest common denominator”* și poate produce rezultate până în 2030.

Realitatea dependenței de industriile celor șase state este evidentă, dar menținerea concentrării acestei capacități industriale fără a fi cooptate și modernizate industriile celorlalte state europene poate genera mari nemulțumiri și neîncredere. Există mari diferențe de politici față de prioritățile bugetare, la fel și în abordarea industriei de apărare, discrepanțe care nu pot fi grupate ca fiind specifice fiecărui grup. Așadar, varietatea de poziții și viziuni este mai mare, o aliniere pe doar două grupuri este mai ambițioasă decât ideea de grupare pe cinci viteze. Ieșirea Poloniei din grupul statelor est-europene și acceptarea în rândul statelor fondatoare a Comunității Oțelului și Cărbunelui este o recunoaștere a evoluției statului care este considerat cel mai expus față de amenințarea rusă. Majoritatea industriilor acestor state sunt construite sau reconstruite cu sprijin american (prin programul Marshall sau ca rezultat al offsetului recent), menținute la nivel de competitivitate prin legăturile cu industria americană, de care sunt cvasitotal dependente.

Retehnologizarea sau construirea de industrii competitive, în state precum România, implică o asumare și implicare din partea statelor europene care au deja mari companii competitive la nivel global, dar și strategii coerente și îndrăznețe pentru statele în cauză.

În al doilea grup de state sunt multe industrii moderne, competitive, de nivelul celor din primul grup (Suedia, Danemarca, Belgia, Austria, Ungaria, Cehia), dar au fost considerate mai puțin importante (!) sau dificile (imprevizibile) pentru a fi în cercul restrâns al luării deciziei. Desigur, această situație implică riscul unei reacții negative puternice din partea acestora.

Retehnologizarea sau construirea de industrii competitive, în state precum România, implică o asumare și implicare din partea statelor europene care au deja mari companii competitive la nivel global, dar și strategii coerente și îndrăznețe pentru statele în cauză. Accesul la tehnologie presupune investiții importante, educație și politici coerente. La nivel comunitar au fost gândite instrumente pentru susținerea industriei existente, dar și pentru dezvoltarea de infrastructuri noi pentru producția de muniții, rachete, drone. Nevoia urgentă pentru aceste produse impune decizii urgente și îndrăznețe, care pot să aibă impact important și pe termen lung. Pentru fiecare din produsele enumerate sunt necesare linii tehnologice eficiente, moderne, cu consum redus de energie, preferabil cu un nivel ridicat de automatizare, precum și posibilitatea modernizării ulterioare sau a transformării și adaptării la cerințele viitoare ale pieței.

Principalul risc poate să rezulte din percepția de marginalizare a statelor din *„cercul exterior”*. Pentru a evita fragmentarea, ar fi util să existe criterii de aderare la nucleu transparente (nivel de investiție, contribuții industriale, disponibilitate operațională), iar proiectele trebuie să rămână deschise pentru intrare graduală. Compatibilitatea cu NATO este menținută dacă nucleul rămâne aliniat planificării NATO și dacă UE se concentrează pe industrie, mobilitate și achiziții, nu pe duplicarea structurii de comandă a Alianței.

O tendință *„suveranistă”* de izolare a UE față de SUA, de răspuns agresiv la politica MAGA, ar putea escalada actuala stare de tensiune spre confruntare nu doar politică, ci spre una cu grave consecințe pentru securitatea europeană, precum și pentru bunăstarea cetățenilor europeni. Dependența tehnologică a Europei de SUA este evidentă. Într-o lume digitalizată, Europa (includem și Marea Britanie, Norvegia, Elveția) nu are controlul niciunui sistem de operare, rețelele de socializare sunt americane sau chinezești, piața online este dominată de giganții americani sau chinezi, securitatea cibernetică se bazează predominant pe soluții americane sau israeliene, hardware este dependentă de producția din Asia (China, Taiwan, Coreea de Sud, Japonia, Singapore), comunicațiile sunt dependente de mijloace produse în SUA, Coreea de Sud, China sau Taiwan, cu o oarecare libertate de mișcare în zona comunicațiilor satelitare și a navigației, prin sistemul Galileo. În domeniul Inteligenței Artificiale (AI), Europa este abia în curs de inițiere a unor programe, dependente de cele americane, deja dominante pe piață. În timp ce atenția europenilor a fost concentrată pe reglementarea AI și principiile morale, SUA și China au atins niveluri care le permit să blocheze pe cei nou-veniți. Conectarea și includerea în programele de dezvoltare ale AI americane, cu obiective proprii și facilități europene integrate în aceste proiecte, ar putea menține relația transatlantică la un nivel acceptabil.

În domeniul Inteligenței Artificiale (AI), Europa este abia în curs de inițiere a unor programe, dependente de cele americane, deja dominante pe piață.

Statele din grupul al doilea *(de periferie)* ar putea să se alinieze la cerințe prin includerea în marile proiecte europene (centrate pe marile consorții europene), cu preluarea liniilor tehnologice dezafectate de cele din primul grup pentru modernizarea propriilor fluxuri tehnologice sau pot intra în parteneriate strategice cu state non-UE (SUA, Canada, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Norvegia, Coreea

de Sud, Japonia, Israel, Turcia, Taiwan, Australia sau Noua Zeelandă), evitând China, pentru a nu pune în pericol relația cu SUA.

Războiul din Ucraina demonstrează importanța resurselor, începând cu cele energetice, necesitatea asigurării unor circuite de rezervă, dar și utilizarea optimă a propriilor resurse. Incapacitatea de a exploata și prelucra ceea ce are statul respectiv (resurse minerale, minereuri, resurse energetice, produse agricole) generează dependențe care produc fluxuri emigraționiste de populație calificată și imigrație de populație slab calificată.

Războiul din Ucraina demonstrează importanța resurselor, începând cu cele energetice, necesitatea asigurării unor circuite de rezervă, dar și utilizarea optimă a propriilor resurse. Incapacitatea de a exploata și prelucra ceea ce are statul respectiv (resurse minerale, minereuri, resurse energetice, produse agricole) generează dependențe care produc fluxuri emigraționiste de populație calificată și imigrație de populație slab calificată.

Marile mișcări demografice vor produce consecințe pe termen lung, cu modificări sociale și culturale. Depășirea nivelului critic, care permite integrarea celor nou-veniți și realizarea de comunități cu religii, respectiv culturi diferite, duce la modificarea structurală a populațiilor din teritoriul european.

ROLUL COMISARULUI EUROPEAN PENTRU APĂRARE ȘI SPAȚIU

Portofoliul comisarului pentru Apărare și Spațiu, Andrius Kubilius, are o funcție de *„orchestrare”* între statele membre, Comisie și Înaltul Reprezentant, cu accent pe eficiența cheltuielilor și pe orientarea către produse europene. Scrisoarea de misiune pentru comisar indică explicit pregătirea pentru *„cele mai extreme contingențe militare”*, iar pagina oficială a Comisiei subliniază obiectivul de a cheltui *„mai mult, mai bine și european.”* (Comisia Europeană, 2025).

Principalele obiective pe care și le-a stabilit noul comisar au fost: asigurarea condițiilor economice pentru înarmarea UE, prin instrumente financiare și creșterea capacității industriale, precum și realizarea unei capacități de apărare credibile.

Pentru primul obiectiv a reușit să obțină instrumente financiare și acceptarea din partea statelor membre a finanțării producției de armament (ca prioritate), precum și un plan integrat pentru industria europeană de apărare, cu includerea tuturor capacităților statelor membre. Cadrul pentru cooperare industrială și resursele financiare sunt asigurate, acum depinde de statele membre cum își gestionează resursele puse la dispoziție, ce soluții găsesc pentru a-și construi

și moderniza industria proprie, cum își valorifică propriile resurse și cum își completează deficitele din capacitatea națională de apărare.

Capacitatea de apărare comună își propune să se constituie din proiectele deja agreate în PESCO, la care se adaugă capacitățile naționale și grupurile de luptă europene – EUBG, care ar trebui să se integreze la nevoie. Nu există o Analiză Strategică a Apărării Uniunii Europene, deoarece subiectul a fost evitat ani la rând pentru a nu deranja SUA, care au susținut, până de curând, că UE nu are nevoie de o capacitate proprie de apărare, deoarece securitatea UE este garantată de NATO. Aderarea la NATO a Finlandei și Suediei, la puțin timp după invazia rusă în Ucraina, s-a realizat la solicitarea acestora, în contextul menționat anterior, acestea simțindu-se amenințate de Federația Rusă, fără o umbrelă sigură din partea UE.

Capacitatea de apărare comună își propune să se constituie din proiectele deja agreate în PESCO, la care se adaugă capacitățile naționale și grupurile de luptă europene – EUBG, care ar trebui să se integreze la nevoie.

Comisarul european pentru apărare și-a propus o evaluare urgentă a statelor celor mai expuse unui atac din partea Rusiei, dar acest deziderat pare să se fi pierdut undeva. Ca opinie personală, atribuirea acestui post unui est-european, cu o experiență relativ redusă în abordarea strategică a apărării la un nivel extins, în condițiile în care Uniunea poate beneficia de aportul experienței coloniale a statelor cu abordare globală a intereselor și obiectivelor proprii, nu este benefică. Ar fi fost util să se revadă relevanța politicii externe europene în perioada în care funcția de Înalt Reprezentant a fost deținută de Lady Cathrine Ashton, comparativ cu doamnele care au urmat, fără a minimiza activitatea doamnei Federica Mogherini, doar cu o abordare realistă. În această perioadă dificilă și deosebit de importantă pentru viitorul Uniunii, Înaltul Reprezentant și Comisarul european pentru apărare sunt personalități extraordinare, dar din state nerelevante ca puteri cu ambiții globale.

Timiditatea în abordarea temei principale, a constituirii Forțelor Armate Comunitare (sau Europene), poate fi considerată prudentă, în contextul pozițiilor diferite ale unor state față de războiul din Ucraina. Statul Major al Uniunii Europene, Directorul acestuia, nu sunt capabili să preia de la SHAPE și SACEUR responsabilitatea apărării convenționale a Europei, iar șansele ca această ipoteză să devină realitate ar trebui să crească, în condițiile unei posibile *retrageri americane*.

Statele expuse ar trebui să fie mai active, să contribuie cu soluții, cu inițiative realiste și cu impact pentru propria securitate. Menținerea implicării SUA în Polonia, anunțată cu fermitate de președintele Trump cu ocazia vizitei președintelui polonez, întărirea prezenței germane și britanice în Țările Baltice au determinat o diminuare a presiunii acestora pentru constituirea armatei europene. România și Bulgaria sunt state expuse agresivității ruse dinspre Marea Neagră, dar și cu un risc deosebit (în special pentru România) de a fi în contact cu o Ucrainică ostilă, dacă Rusia ar reuși să preia controlul întregii țări. Retragerea unor forțe americane din cele două state au transmis un mesaj îngrijorător, compensat doar parțial prin angajamentul francez de a menține statutul de națiune-cadru și de a extinde grupul de luptă din România la nivel brigadă.

România și Bulgaria sunt state expuse agresivității ruse dinspre Marea Neagră, dar și cu un risc deosebit (în special pentru România) de a fi în contact cu o Ucrainică ostilă, dacă Rusia ar reuși să preia controlul întregii țări.

CUM AR TREBUI SĂ FIE O CAPACITATE DE LUPTĂ EUROPEANĂ REALĂ (NU DOAR HÂRTIE ȘI EXERCIȚII)?

Aș spune că Europa are azi *forțe naționale*, cu o capacitate operațională și de reacție eterogene și insuficient evaluate, există cantitativ, dar nu au valoare operațională concretă.

O capacitate credibilă ar trebui să includă:

❖ **Forțe terestre**

- 2-3 corpuri de armată multinaționale permanente, cu o structură capabilă să execute misiuni în maxim 10 zile (capacitate de reacție);
- brigăzi grele, mecanizate și blindate, nu doar ușoare, *„expediționare”*, poziționate în Est, pentru contracararea și descurajarea Federației Ruse și a aliaților săi, identificată ca posibil agresor.

Trebuie să existe stocuri reale de muniții de artilerie (în special cea de 155 mm, GMLRS), piese de schimb, combustibil pentru >90 zile, rezerve de sânge și de hrană, comunicații redundante. Una dintre lecțiile ce trebuie învățate din Ucraina este că, fără cantitate (număr de trupe), adâncime și rezerve, nu se poate rezista.

❖ **Puterea aeriană** trebuie să asigure superioritate aeriană regională, nu doar *„air policing”.*

În principiu, ar trebui să includă capacități de:

- neutralizarea apărării AA inamice (SEAD/DEAD);
- supraveghere, informare și recunoaștere (ISR aerian – AWACS);
- drone de supraveghere și recunoaștere;
- sisteme de detecție, recunoaștere, încadrare și nimicire a dronelor;
- comandă aeriană europeană unificată, interoperabilă, nu 27 de centre naționale.

Avioanele de luptă F-16, F-35, Rafale, Eurofighter și Gripen ar trebui grupate pe misiuni, în funcție de performanțele lor, în grupări operaționale. Planificarea NATO ar putea fi îmbunătățită, prin realizarea unor grupări aeriene de lovire europene, complementare cu sprijinul american.

❖ **Apărare aeriană și antirachetă** este un domeniu la care Europa este critic vulnerabilă.

Pentru a fi eficientă, ar fi necesară stratificarea completă, fără aceasta, orice concentrare de forțe ar fi o țintă vulnerabilă:

- integrare continentală a senzorilor;
- sistem antirachetă balistică (cu integrarea sistemelor Patriot, Arrow, SAMP/T NG);
- MRAD;
- SHORAD și V-SHORAD.

Preluarea majorității funcțiilor comandamentului C.C. Air Rammstein ar fi o oportunitate, iar întărirea CAOC și preluarea cu dublă utilizare a CAOC ar putea fi un demers pentru autonomia apărării aeriene și antiaeriene europene.

❖ **Forțele navale europene** ar putea fi dezvoltate pornind de la nevoile de securitate din Marea Baltică și Marea Neagră, cu dezvoltarea către Mediterană și Marea Nordului.

Pentru respectarea acordului Montreux, statele riverane ar putea fi sprijinite pentru a construi gruparea europeană cu mijloacele navale care să navigheze sub pavilionul național și al UE.

State europene pot suplini deficitele de comunicații, sisteme de supraveghere și sisteme de arme de pe navele existente sau pot finanța proiecte comune de achiziții de mijloace navale.

Pentru respectarea acordului Montreux, statele riverane ar putea fi sprijinite pentru a construi gruparea europeană cu mijloacele navale care să navigheze sub pavilionul național și al UE.

❖ **Autonomie industrială și logistică (punct CHEIE în NDS 2026)**

NDS 2026 este brutal de clară aici: războaiele moderne sunt câștigate de industrie, nu de doctrine. Europa are nevoie de industrie de apărare *„în regim de război”*, linii de producție active, nu *„reactivabile”*, contracte multianuale garantate. Ar fi de dorit standardizare, mai puține tipuri de tancuri, obuziere, muniții. Azi: Europa are 17 tipuri de tancuri, SUA are doar unul. Ca soluție imediată, gruparea capabilităților și constituirea de subgrupe în funcție de tehnica din dotare, cu misiuni prioritate. Astfel, se pot constitui grupări tactice cu misiuni specifice, cum ar fi *„gruparea Abrams”, „gruparea Leopard”, „gruparea Leclerq”* etc.

Europa are nevoie de industrie de apărare „în regim de război”, linii de producție active, nu „reactivabile”, contracte multianuale garantate.

❖ **Logistică strategică** orientată pentru aprovizionarea primelor linii de apărare, dar și pentru reziliența socială.

Necesitatea transportului militar greu (aerian + feroviar) și sincopele din domeniu au fost subliniate de mai multe ori. Rețeaua de autostrăzi și căi ferate trebuie să permită transferul rapid de tehnică și echipamente militare, dislocări de trupe și aprovizionarea acestora. Constituirea de centre logistice securizate în Est (Polonia, România, Baltice) cu prepoziționări și capacități de preluare și distribuire adecvate reprezintă o urgență. Statele mai expuse ar trebui să își dezvolte capabilități de reparații și intervenție rapidă pentru eventuale redirecționări ale fluxurilor de transport, conjugat cu capabilitățile de geniu necesare pentru realizarea dispozitivelor de apărare terestră (Ucraina a demonstrat că nu trebuie neglijate).

❖ **Comandă, control și decizie** reprezintă marea slăbiciune europeană, dar pot fi găsite soluții rapide pentru utilizarea comandamentelor NATO existente, în baza unui protocol de transfer de autoritate. Preluarea de europeni a acestor comandamente și transferul la NATO doar în situația implicării Alianței ar fi o soluție de discutat. Deoarece existența lor este determinată de misiunile de apărare a Europei, dar există posibilitatea unor rezerve din partea unor state non-UE de a se implica, atunci aceste comandamente ar trebui să fie sub autoritate UE, cu transfer către NATO atunci când se implică Alianța.

Problema deciziei privind acțiunea militară, în cât timp, cu ce forțe, ar trebui reglementată, pentru a acționa unitar în cazul unui atac. Dacă se menține regula consensului politic unanim în faza militară, trebuie 27 de parlamente ca să reacționezi, lupta este pierdută sau pagubele imediate pot fi semnificative.

❖ **Dimensiunea nucleară (subiect tabu, dar inevitabil)**

NDS 2026 sugerează, fără a spune explicit, că Europa trebuie să își asume responsabilitatea pentru descurajare. Totuși, există o asigurare vagă privind menținerea acestei descurajări de SUA.

Realist, capacitățile nucleare ale Franței și ale Marii Britanii nu sunt suficiente pentru o descurajare credibilă a Federației Ruse. Menținerea umbrelei de descurajare americane este vitală, la fel cum sunt capabilitățile care implică tehnologii înalte, apărarea cibernetică, spațiul cosmic, comunicațiile și informațiile satelitare, deocamdată.

Constituirea unui comandament european pentru apărare cibernetică și realizarea de capacități anti-satelit pot fi inițiative realiste pentru o capacitate de apărare autonomă.

Apărarea infrastructurii critice este o responsabilitate la nivel comunitar, cu integrarea eforturilor naționale, în special în domeniile sensibile precum energie, transport, comunicații (inclusiv cabluri submarine), sistemul financiar-bancar, comunicarea strategică și combaterea dezinformării.

CE ÎNSEAMNĂ CONCRET, PENTRU ROMÂNIA, O CAPACITATE DE APĂRARE EUROPEANĂ

Din perspectiva intereselor României, o capacitate de apărare europeană ar însemna garanții de securitate realiste, deoarece amenințarea unei agresiuni militare din partea Federației Ruse și a posibililor săi aliați nu poate fi descurajată doar cu capacitatea de apărare națională. Vecinătatea cu posibila amenințare este legată de Marea Neagră, așadar, tot ce implică capacitatea europeană de apărare în Marea Neagră ar putea fi coordonată printr-un comandament de nivel Flotă (Divizie), pe care România deja l-a anunțat. De asemenea, coordonarea transportului multimodalar putea fi realizată de acest comandament (HUB).

Din perspectiva intereselor României, o capacitate de apărare europeană ar însemna garanții de securitate realiste, deoarece amenințarea unei agresiuni militare din partea Federației Ruse și a posibililor săi aliați nu poate fi descurajată doar cu capacitatea de apărare națională.

România ar trebui să inițieze realizarea a cel puțin două mari baze militare europene, care ar permite prepoziționarea tehnicii și pregătirea personalului în mediul probabil de ducere a acțiunilor militare. Se pot realiza centre logistice de primă linie sau de transfer către prima linie de apărare. Dispozitivul de apărare al României ar trebui integrat cu cel al Bulgariei, conform Planurilor strategice de apărare, iar acest dispozitiv ar asigura apărarea întregii Europe pe flancul de sud, cu specificul său. România este vulnerabilă și poate fi o țintă pentru primele atacuri, de aceea este necesară o capacitate de reacție europeană permanentă în România, suficientă pentru reacție și descurajare.

Dacă Europa chiar își construiește o capacitate de apărare proprie, România nu mai e periferie, este în prima linie.

Constituirea unei capacități de apărare comunitare, care să fie integrabilă în structura Alianței Nord-Atlantice, se poate aborda printr-o revizuire a Planificării Aliate, după ce UE își va defini această capacitate conform nevoilor obiective, cu o capacitate de reacție suficientă să descurajeze Federația Rusă.

CONCLUZII

Până în 2030, UE poate obține o capacitate convențională credibilă în sensul unui set de capabilități și mecanisme industriale care permit rezistența inițială, generarea rapidă de forțe și susținerea consumului. Cele mai fezabile livrabile sunt munițiile, achizițiile comune, consolidarea industrială și mobilitatea militară, deoarece au baze juridice și instrumente bugetare deja în vigoare. Totuși, autonomia strategică completă rămâne improbabilă: descurajarea nucleară și o parte din facilitățile strategice rămân, realist, în cadrul NATO și al relației transatlantice. Acceptarea unei Europe cu două viteze – ca mecanism deschis și funcțional – poate accelera livrarea până în 2030, dacă reduce blocajele de decizie și crește standardizarea prin achiziții comune (European ExternalAction Service, 2025).

Constituirea unei capacități de apărare comunitare, care să fie integrabilă în structura Alianței Nord-Atlantice, se poate aborda printr-o revizuire a Planificării Aliate, după ce UE își va defini această capacitate conform nevoilor obiective, cu o capacitate de reacție suficientă să descurajeze Federația Rusă. Planificarea apărării europene poate să pornească de la Planurile Strategice de Apărare ale NATO, dacă se vor face demersurile necesare pentru aceasta, în condițiile în care nu vor exista probleme de încredere.

SUA își păstrează angajamentul apărării nucleare și deschiderea pentru a furniza echipamente și armament de înaltă tehnologie, pe care

statele europene încă nu sunt capabile să le producă. Responsabilitatea pentru a menține capabilitățile operaționale și a face apărarea sustenabilă prin furnizarea muniției și pieselor de schimb, a celor necesare pentru ducerea luptei și susținerea efortului de război, revine statelor europene, iar cooperarea la nivel comunitar poate contribui la împărțirea costurilor și la obținerea securității întregii Europe.

România trebuie să își facă propriul audit al capacității de apărare, cu accent pe capacitatea operațională, de preferat cu sprijin din partea celor care au mai multă experiență în planificarea și ducerea războaielor. Completarea deficitelor și integrarea sprijinului trebuie să fie o prioritate, cu solicitări concrete, bazate pe relații bilaterale întărite de acorduri, tratate și programe economice comune. Sprijinirea Republicii Moldova pentru integrarea în UE și sprijinul pentru realizarea unei capacități de apărare integrate cu cea pe care o construiește pentru propria apărare ar trebui să fie elemente de program pentru toate partidele politice din România, pentru că sunt indispensabile pentru securitatea națională.

BIBLIOGRAFIE:

1. Council of the European Union. *PESCO: Permanent Structured Cooperation (facts and policy)*, în PESCO Strategic Review (2024), https://www.consilium.europa.eu/en/policies/pesco/, accesat la 2 martie 2026.
2. Council of the European Union (n.d.). *EU funding for defence* (EDF €8.8 bn), https://www.consilium.europa.eu/en/policies/defence-funding/, accesat la 12 februarie 2026.
3. Council of the European Union (8 decembrie 2025). *European Defence Industry Programme: Council gives final approval*, https://www.consilium.europa.eu/, accesat la 22 decembrie 2025.
4. Department of War (2026). *2026 National Defense Strategy*, https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/-1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF, accesat la 2 martie 2026.
5. Department of War (2026). *2026 National Defense Strategy* (burden-sharing emphasis), https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/-1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF, accesat la 2 martie 2026.
6. European Commission (2022). European Defence Fund (EDF) official webpage, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/, accesat la 22 decembrie 2025.

7. European Commission (n.d.). *EDIRPA – addressing capability gaps*, https://defence-industry-space.ec.europa.eu, accesat la 22 decembrie 2025.
8. European Commission (2024). *Mission letter: Commissioner-designate for Defence and Space* (Andrius Kubilius), https://commission.europa.eu/, accesat la 12 februarie 2026.
9. European Commission (n.d.). *Andrius Kubilius – Commissioner for Defence and pace: responsibilities*, https://commission.europa.eu/, accesat la 17 februarie 2026.
10. European Commission (17 iunie 2025). *New simplification proposal will speed up defence investments in the EU*, https://commission.europa.eu/, accesat la 2 martie 2026.
11. European Commission (2025). *Defence-Simplification-Omnibus* (Communication, PDF), https://defence-industry-space.ec.europa.eu/, accesat la 12 decembrie 2025.
12. European Commission (2025). *White paper for European defence – Readiness 2030* (PDF), https://commission.europa.eu/, accesat la 22 decembrie 2025.
13. European External Action Service (2022). *A Strategic Compass for Security and Defence* (PDF), https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf, accesat la 22 decembrie 2025.
14. European External Action Service (2025). *White Paper for European Defence – Readiness 2030* (web page), https://www.eeas.europa.eu/eeas/white-paper-for-european-defence-readiness-2030_en, accesat la 22 decembrie 2025.
15. European External Action Service (2025). *White Paper – Readiness 2030: investment options up to €800 bn* (summary), https://www.eeas.europa.eu/eeas/white-paper-for-european-defence-readiness-2030_en, accesat la 22 decembrie 2025.
16. European Parliament (25 noiembrie 2025), *Parliament green lights first-ever European defence industry programme (EDIP)*, https://www.europarl.europa.eu/, accesat la 22 decembrie 2025.
17. European Union (2021). *Regulation (EU) 2021/697 establishing the European Defence Fund*, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/697/oj/eng, accesat la 22 decembrie 2025.
18. European Union (2023). *Regulation (EU) 2023/1525 on supporting ammunition production (ASAP)*, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1525/oj/eng, accesat la 12 februarie 2026.
19. European Union (2023). *Regulation (EU) 2023/2418 establishing EDIRPA*, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/2418/oj/eng, accesat la 21 ianuarie 2026.

20. European Union (2025). *Regulation (EU) 2025/2643 establishing the European Defence Industry Programme (EDIP)*, https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2025/2643/oj/eng, accesat la 22 ianuarie 2026.
21. NATO (2022). *NATO 2022 Strategic Concept* (official text), https://www.nato.int/, accesat la 22 ianuarie 2026.
22. https://www.defencefinancemonitor.com/p/european-defence-fund-edf-2025-overview, accesat la 22 ianuarie 2026.

ROMÂNIA 2025-2030: DE LA VIZIUNE STRATEGICĂ LA ACȚIUNE – INTEGRAREA NOII STRATEGII NAȚIONALE DE APĂRARE ÎN ARHITECTURA SECURITĂȚII NAȚIONALE –

Dr. Violeta NICOLESCU

Ministerul Apărării Naționale, Direcția politici de apărare

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.11

The article examines the conceptual foundations of national security and defence strategies, questioning the distinction and overlaps between national security strategy and defence strategy. A brief history of Romania's post-1989 strategic documents is provided, highlighting the gradual transition from a predominantly military approach to security to an extended, multidimensional model, centered on resilience, interinstitutional coordination and societal engagement.Next, the paper places these documents in an ever-changing international context, marked by geopolitical reconfigurations, hybrid conflicts and transnational threats, the statement said, as well as doctrinal adjustments of NATO and the EU.

In this framework, the article examines the National Defense Strategy for the period 2025-2030, in a context marked by the war of aggression of the Russian Federation against Ukraine, the intensification of global geopolitical competition and the proliferation of hybrid threats. The continuity and novelty elements of the strategic document are identified, such as the explicit integration of societal resilience as a security pillar, preparedness for simultaneous multiple crises, the correlation of national security with industrial development and technological innovation, and openness to public consultation and transparency.

The conclusion of the article claims that, although formally called a defence strategy, the 2025-2030 strategy goes beyond the strictly military framework and functions, in substance, as a national security strategy adapted to contemporary realities. This development reflects the need for an integrated approach to security, in which military deterrence, resilience and the ability of society to manage complex crises become interdependent elements of Romania's national security in the period 2025-2030.

Keywords: national security strategy; national defense strategy; white Defense Charter; defense policy; Ukraine;

CONTEXTUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE ȘI PARTICULARITĂȚILE LA NIVEL REGIONAL

Peisajul internațional de securitate continuă să fie marcat de o rivalitate geopolitică sporită, erodarea normelor multilaterale și o creștere a amenințărilor hibride, care estompează linia dintre război și pace. Competiția dintre marile puteri continuă să remodeleze alianțele globale și prioritățile de securitate. Conflictele din Ucraina, Orientul Mijlociu și Indo-Pacific reflectă nu numai tensiuni militare, ci și dispute sistemice privind modelele politice, controlul tehnologiei și influența economică. Instabilitatea legată de climă, războiul cibernetic și dezinformarea complică și mai mult gestionarea crizelor și descurajarea. Războiul de agresiune la scară largă al Rusiei împotriva Ucrainei, lansat în februarie 2022, încă reprezintă cea mai semnificativă încălcare a normelor de securitate europene de la cel de-Al Doilea Război Mondial încoace. Dincolo de consecințele sale directe, războiul a declanșat o realiniere geopolitică: NATO s-a extins, coordonarea apărării UE s-a intensificat, iar statele occidentale au impus sancțiuni economice fără precedent Rusiei. Rezistența Ucrainei, întărită de ajutorul militar și financiar occidental, continuă să fie un test definitoriu al unității, credibilității și angajamentului Occidentului față de o ordine internațională bazată pe reguli.

Conflictele din Ucraina, Orientul Mijlociu și Indo-Pacific reflectă nu numai tensiuni militare, ci și dispute sistemice privind modelele politice, controlul tehnologiei și influența economică.

Abordarea administrației Trump în materie de securitate și apărare a avut, și ea, începând cu anul 2025, un impact profund asupra Europei, remodelând relațiile transatlantice și determinând națiunile europene să își reconsidere postura strategică. Îndemnând aliații NATO să crească semnificativ cheltuielile pentru apărare – pledând pentru o țintă de până la 5% din PIB –, administrația a determinat dezbateri despre partajarea sarcinilor și coeziunea Alianței. Colectiv, aceste evoluții conduc Europa către o postură de apărare mai independentă, remodelând echilibrul alianței transatlantice.

În acest context global, Europa de Sud-Est rămâne o regiune volatilă, dar vitală din punct de vedere strategic. Aceasta se confruntă

cu o convergență a provocărilor de securitate interne și externe: operațiuni hibride rusești de-a lungul flancului sud-estic al NATO, autoritarism crescând și regres democratic, vulnerabilități economice legate de influența străină (în special din partea Rusiei și Chinei) și reziliență cibernetică subdezvoltată. Protestele pe scară largă în țări precum Serbia, Muntenegru și Macedonia de Nord reflectă nemulțumirea publică față de corupție, regresul democratic și tendințele autoritare. Aceste presiuni interne sunt agravate de dependențele economice de regimurile autoritare, în special prin investiții din partea Rusiei și a Chinei, care subminează transparența și încurajează corupția. Astfel, stabilitatea regiunii pare a depinde, într-o mare măsură, de rezolvarea crizelor de guvernanță internă și de consolidarea integrării sale în cadrele de securitate europene și transatlantice. Pe măsură ce Europa de Sud-Est navighează prin aceste dinamici complexe de securitate, interacțiunea dintre presiunile externe și reformele interne va fi esențială în modelarea stabilității regiunii și a rolului acesteia în cadrul cadrelor de securitate europene și transatlantice mai largi.

Regiunea Mării Negre a devenit o arenă esențială a competiției geopolitice. Pentru a completa măsurile aliate în regiune, eforturile de cooperare regională s-au intensificat. Spre exemplu, în anul 2024 a fost constituită o grupare operativă navală româno-bulgaro-turcă – MCM Black Sea Task Force –, care contracarează minele în derivă din Marea Neagră rezultate din războiul ruso-ucrainean.

În peisajul descris mai sus, regiunea Mării Negre a devenit o arenă esențială a competiției geopolitice. Pentru a completa măsurile aliate în regiune, eforturile de cooperare regională s-au intensificat. Spre exemplu, în anul 2024 a fost constituită o grupare operativă navală româno-bulgaro-turcă – MCM Black Sea Task Force[1] –, care contracarează minele în derivă din Marea Neagră rezultate din războiul ruso-ucrainean. Din perspectiva evoluțiilor la nivel european, în mai 2025, Uniunea Europeană a lansat o *Abordare Strategică privind securitatea maritimă la Marea Neagră* (Joint Communication to the European Parliament and the Council, 2025), propunând inițiative precum un Centru de Securitate Maritimă a Mării Negre și integrând reziliența economică și protecția mediului. Împreună, aceste evoluții reflectă un efort concertat al NATO, UE și al actorilor regionali pentru a contracara agresiunea rusească, a consolida securitatea și a stabiliza o regiune esențială pentru interesele de securitate europene și transatlantice mai largi.

[1] *Semnarea Memorandumului de Înțelegere privind constituirea grupului operativ pentru combaterea minelor marine în Marea Neagră,* București, 11 ianuarie 2024, https://www.mapn.ro/cpresa/18251_semnarea-memorandumului-de-intelegere-privind-constituirea-grupului-operativ-pentru-combaterea-minelor-marine-in-marea-neagra, accesat la 30 mai 2025.

În tumultul determinat de dinamica evoluțiilor geopolitice, importanța unei viziuni politice devine cu atât mai esențială. Iar reflectarea acesteia în documente naționale strategice clare devine un instrument fundamental de coerență, orientare și legitimitate a acțiunii statului. Documentele strategice nu au doar rolul de a inventaria riscuri și amenințări, ci și de a transpune opțiunile politice majore într-un cadru predictibil de acțiune, capabil să ghideze deciziile instituționale pe termen mediu și lung. În absența unei astfel de viziuni asumate, reacțiile statului riscă să rămână fragmentate, reactive și insuficient corelate cu obiectivele naționale și angajamentele internaționale.

În acest sens, strategiile naționale funcționează ca un liant între mediul internațional de securitate, constrângerile interne și aspirațiile politice ale statului, oferind un reper comun pentru decidenți, instituții și societate. Ele conferă nu doar direcție strategică, ci și un cadru de responsabilizare publică, în care prioritățile, resursele și instrumentele de acțiune sunt articulate transparent. Astfel, într-un context marcat de incertitudine, competiție strategică și crize suprapuse, capacitatea unui stat de a-și formula și actualiza coerent viziunea strategică devine un indicator esențial al maturității sale politice și instituționale.

Strategiile naționale funcționează ca un liant între mediul internațional de securitate, constrângerile interne și aspirațiile politice ale statului, oferind un reper comun pentru decidenți, instituții și societate. Ele conferă nu doar direcție strategică, ci și un cadru de responsabilizare publică, în care prioritățile, resursele și instrumentele de acțiune sunt articulate transparent.

STRATEGIE NAȚIONALĂ DE APĂRARE SAU STRATEGIE DE SECURITATE NAȚIONALĂ?

În context statal, termenii *Strategie de Securitate Națională* (SSN) și *Strategie Națională de Apărare* (SNA) sunt adesea folosiți alternativ. Cu toate acestea, cele două tipuri de documente servesc unor scopuri distincte și joacă roluri diferite în modelarea abordării unui stat pentru a-și proteja interesele. Înțelegerea diferenței dintre aceste două documente strategice este esențială pentru a înțelege modul în care națiunile evaluează amenințările și își organizează resursele pentru a le contracara.

Astfel, SSN este un document politic amplu, cuprinzător, care subliniază interesele de bază ale unei națiuni, amenințările percepute și abordarea strategică generală pentru păstrarea securității naționale, cuprinzând toate dimensiunile puterii naționale – militară, diplomatică, economică, informațională și, mai nou, reziliență națională. Scopul său este de a defini ce înseamnă *securitatea națională* pentru o anumită țară și de a oferi o viziune unitară asupra modului în care diferitele

elemente ale guvernului și ale societății vor contribui la protejarea acesteia. *Strategia de Securitate Națională* abordează, de obicei, amenințările geopolitice și interne, vulnerabilitățile, parteneriatele internaționale și apartenența la organizații internaționale, prioritățile strategice și poziția globală, securitate economică și energetică etc., având ca obiective: prevenirea amenințărilor hibride și non-militare; protecția infrastructurii critice; combaterea terorismului, criminalității organizate, migrației ilegale; securitatea energetică, alimentară, sanitară; reziliența societală.

Strategia de Securitate Națională abordează, de obicei, amenințările geopolitice și interne, vulnerabilitățile, parteneriatele internaționale și apartenența la organizații internaționale, prioritățile strategice și poziția globală, securitate economică și energetică etc., având ca obiective: prevenirea amenințărilor hibride și non-militare; protecția infrastructurii critice; combaterea terorismului, criminalității organizate, migrației ilegale; securitatea energetică, alimentară, sanitară; reziliența societală.

În acest caz, documentul reprezintă viziunea președintele statului, iar audiența este publicul larg, inclusiv factori de decizie, legiuitori, cetățeni și, uneori, chiar adversari, pentru a semnala intenția și poziția strategică. Fiind elaborat la nivel înalt și fiind conceptual, documentul este adesea scris într-un limbaj strategic larg, stabilind obiective pe termen lung și oferind o viziune națională pentru securitate în mai multe domenii.

La rândul său, SNA derivă din SSN, fiind axată, în mod special, pe aspectul politico-militar al securității naționale, oferind îndrumări cu privire la modul în care forțele armate ar trebui să se pregătească pentru a sprijini obiectivele mai largi de securitate națională. Documentul include, de regulă: evaluări ale amenințărilor militare; structura forțelor și planurile de modernizare; pregătire și priorități de formare; concepte doctrinare și operaționale; capacități de descurajare strategică și de luptă. Elaborat de instituția de apărare a statului, publicul său principal este reprezentat de conducerea militară, planificatorii apărării și părțile interesate guvernamentale relevante, responsabile de politica de apărare și bugetare. Mai operațional și specific, SNA transpune obiectivele strategice ale SNS în obiective militare concrete, incluzând capacități specifice și alinierea resurselor militare cu amenințările strategice.

Un aspect-cheie în compararea celor două documente este că acestea trebuie să fie complementare, având în vedere că o arhitectură solidă de securitate națională necesită coerență și aliniere între ambele strategii. Dacă SSN subliniază ce își propune statul să protejeze și de ce, SNA va explica modalitățile în care forțele armate vor contribui la atingerea obiectivelor.

Un exemplu relevant poate fi oferit de către documentele strategice ale Statelor Unite ale Americii, raportându-ne în acest

caz la anul 2022, în care Strategia de securitate națională a SUA[2] s-a concentrat pe descurajarea integrată, alianțe, schimbări climatice și reziliența economică, în timp ce Strategia Națională de Apărare a SUA[3] a prioritizat descurajarea Chinei și Rusiei, promovarea modernizării forțelor și abordarea în comun a provocărilor de securitate globale – ca răspunsuri militare directe la amenințările identificate de Strategia de securitate națională.

În alte state, cele două documente programatice variază în denumire, însă scopul și structura sunt cele aferente SSN și SNA. Astfel, în cazul Marii Britanii regăsim atât o strategie de securitate națională, cât și o cartă a conducerii apărării (Defence Command Paper) și o analiză strategică a apărării; iar Germania, Canada și Australia au strategii de securitate și carte albe privind politica de apărare.

Astfel, deși atât strategia de securitate națională, cât și strategia națională de apărare urmăresc să protejeze interesele unei națiuni, acestea diferă în ceea ce privește domeniul de aplicare, elementele pe care se concentrează și audiența. SSN oferă o viziune amplă a priorităților naționale și a mediului strategic, în timp ce SNA se limitează la modul în care va fi organizată și utilizată puterea militară pentru a susține această viziune. Înțelegerea ambelor este esențială pentru oricine este interesat de politica de apărare, relațiile internaționale sau guvernanța națională.

Un rol esențial în elaborarea oricăruia dintre cele două documente îl are domeniul politicii de apărare: *„Strategia are de-a face cu problemele dificile aferente politicii naționale, în zonele unde factorii politici, economici, psihologici și militari se suprapun. Nu există consiliere militară pură atunci când vine vorba despre aspecte de strategie."* (Baylis, Wirtz, Gray, 2016, p. 3). Cunoscutul politolog Henry Kissinger, cu funcții înalte în administrațiile americane de-a lungul timpului, considera că *„separarea dintre strategie și politici poate fi făcută doar în detrimentul celeilalte."* (Kissinger, 1957, p. 422).

Deși atât strategia de securitate națională, cât și strategia națională de apărare urmăresc să protejeze interesele unei națiuni, acestea diferă în ceea ce privește domeniul de aplicare, elementele pe care se concentrează și audiența. SSN oferă o viziune amplă a priorităților naționale și a mediului strategic, în timp ce SNA se limitează la modul în care va fi organizată și utilizată puterea militară pentru a susține această viziune.

[2] *National Security Strategy of the United States of America*, octombrie 2022, Casa Albă, Washington, https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf, accesat la 30 mai 2025.

[3] *National Defense Strategy of the United States of America*, octombrie 2022, Departamentul pentru Apărare, Washington, https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.pdf, accesat la 30 mai 2025.

SCURT ISTORIC AL STRATEGIILOR DE SECURITATE ȘI APĂRARE ALE ROMÂNIEI

România a început să elaboreze strategii desecuritate și de apărare după 1989, odată cu tranziția de la regimul comunist la un regim democratic și cu integrarea treptată în structurile euroatlantice. Strategiile respective au devenit documente oficiale importante, asumate la cel mai înalt nivel al statului, în special după aderarea la NATO (2004) și Uniunea Europeană (2007).

Țara noastră are, în mod oficial, o Strategie Națională de Apărare a Țării care funcționează și ca strategie de securitate națională, fiind emisă o dată la aproximativ 5 ani, începând cu anul 2001. Până în anul 2025, au fost emise șase astfel de strategii, reflectând evoluția contextului geopolitic, a amenințărilor și a poziției României în alianțele internaționale.

Țara noastră are, în mod oficial, o Strategie Națională de Apărare a Țării care funcționează și ca strategie de securitate națională, fiind emisă o dată la aproximativ 5 ani, începând cu anul 2001. Până în anul 2025, au fost emise șase astfel de strategii, reflectând evoluția contextului geopolitic, a amenințărilor și a poziției României în alianțele internaționale: 2001[4] – Strategia de securitate națională, prim-post-aderare la Parteneriatul NATO pentru Pace (PfP), într-un context de reformă militară și pregătire pentru NATO (pe mandatul președintelui Ion Iliescu); 2006[5] – Strategia de securitate națională, primadupă aderarea efectivă la NATO (2004), concentrată pe modernizarea Armatei (pe mandatul președintelui Traian Băsescu); 2010[6] – Strategia Națională de Apărare elaborată în timpul crizei economice globale, cu accent pe amenințări asimetrice (pe mandatul președintelui Traian Băsescu); 2015[7] – Strategia Națională de Apărare „O Românie puternică în Europa și în lume" (pe mandatul președintelui Klaus Iohannis); 2020[8] – Strategia Națională de Apărare *„Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea cetățenilor"*

[4] *Strategia de Securitate Națională a României „Garantarea democrației și a libertăților fundamentale, dezvoltare economică și socială sustinută și durabilă,aderare la NATO și integrare în Uniunea Europeană",* București, 2001, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/59479, accesat la 31 mai 2025.

[5] *Strategia de Securitate Națională a României „România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viață mai bună într-o țară democratică, mai sigură și prosperă"*, București, 2007, https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2015/03/SSNR1.pdf, accesat la 31 mai 2025.

[6] *Strategia Națională de Apărare „Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare",* București, 2010, https://www.cdep.ro/caseta/2010/08/31/hp100622_CSAT.pdf, accesat la 31 mai 2025.

[7] *Strategia Națională de Apărare a Țării „O Românie puternică în Europa și în lume",* București, 2015, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf, accesat la 31 mai 2025.

[8] *Strategia Națională de Apărare a Țării „Împreună, pentru o Românie sigură şi prosperă într-o lume marcată de noi provocări"*, București, 2020, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 31 mai 2025.

(în timpul mandatului președintelui Iohannis); 2025[9] – Strategia Națională de Apărare a Țării *„Independență și solidaritate – viziunea României pentru o lume în schimbare”.*

Prevederile legate de Strategia naţională de apărare a ţării sunt evidențiate în Legea planificării apărării nr. 203 din anul 2015, explicând scopul documentului, conținutul și modalitatea de aprobare la nivel național. Astfel, SNA *„este documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel naţional. Preşedintele României, în termen de cel mult 6 luni de la data depunerii jurământului, prezintă în Parlament Strategia naţională de apărare a ţării care se dezbate şi se aprobă, prin hotărâre, în şedinţă comună a celor două Camere.”*[10]. Ea cuprinde: *„valorile, interesele şi obiectivele naţionale de securitate; evaluarea mediului internaţional de securitate; potenţialele riscuri, ameninţări şi vulnerabilităţi identificate; obiectivele strategice şi priorităţile în domeniul apărării; direcţiile de acţiune şi principalele modalităţi pentru asigurarea securităţii naţionale a României în domeniul apărării”*.

SNA „este documentul de bază care fundamentează planificarea apărării la nivel naţional. Preşedintele României, în termen de cel mult 6 luni de la data depunerii jurământului, prezintă în Parlament Strategia naţională de apărare a ţării care se dezbate şi se aprobă, prin hotărâre, în şedinţă comună a celor două Camere”.

Tabelul 1: Evoluția strategiilor de securitate/apărare națională a României

2001-2005	**Context internațional:** rol crescând al NATO; atacurile teroriste asupra SUA din 11 septembrie 2001 care au determinat pentru mai multe state, dar mai ales pentru SUA, modificarea abordării conceptului de securitate națională; pregătirea pentru aderare la NATO și UE a unor state europene **Context intern:**aderare NATO **Riscuri și amenințări la adresa securității naționale:** clasice (conflicte regionale, terorism) și preponderent de natură non-militară (posibile evoluții negative în plan regional în domeniul democratizării; proliferarea crimei organizate transnaționale; acțiunile de incitare la extremism, intoleranță, separatism sau xenofobie) **Vulnerabilități:** de natură economică, financiară și socială; corupție; administrare deficitară a resurselor publice **Orientare strategică:** apărare clasică, cu reformă militară

[9] *Strategia de Securitate Națională a României 2025-2030 „Independență și solidaritate - viziunea României pentru o lume în schimbare”,* București, 2025, https://www.presidency.ro/ro/media/csat/strategia-nationala-de-aparare-a-tarii-pentru-perioada-2025-2030, accesat la 4 decembrie 2025.

[10] Legea planificării apărării nr. 203 din 16 iulie 2015, emitent Parlamentul României, publicat în Monitorul Oficial nr. 555 din 27 iulie 2015, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/170048, accesat la 2 iunie 2025.

2006-2010	**Context internațional:** accelerarea proceselor de globalizare și de integrare regională; angajamente militare de mare intensitate ale SUA și aliaților în Irak și Afganistan; retragerea Rusiei din Tratatul privind forțele convenționale (2008); războiul Rusiei împotriva Georgiei (2008); criza economică globală din 2008; proliferare nucleară (Iran); recunoașterea amenințărilor non-tradiționale (securitate energetică, pandemii etc.) **Context intern:** aderare UE **Riscuri și amenințări la adresa securității naționale:** conflictele regionale; criza gazelor (Rusia-Ucraina); terorism preponderent extremist-religios; proliferarea armelor de distrugere în masă; criminalitatea transnațională organizată **Vulnerabilități:** guvernarea ineficientă; accentuarea diferențelor sociale; fragilitatea spiritului civic și a solidarității civice; infrastructura slab dezvoltată; dificultățile de adaptare a sistemului de învățământ la cerințele societății; angajarea insuficientă a societății civile în dezbaterea și soluționarea problemelor de securitate **Orientare strategică:** construirea noii identități europene și euroatlantice a României; transformarea instituțiilor cu responsabilități în domeniul securității naționale
2010-2014	**Context internațional:** ascensiunea ISIS; oboseală strategică post-9/11 (tranziția operației ISAF din Afganistan în RSM); Primăvara Arabă (2010-2012); reasertivitatea Rusiei, prin anexarea ilegală a Peninsulei Crimeea a Ucrainei (2014); creșterea asertivității Chinei în Marea Chinei de Sud, respectiv de Est; primele semne de trecere către multipolaritate **Context intern:** dezvoltarea relației bilaterale cu SUA; criză economică **Riscuri și amenințări la adresa securității naționale:** amenințări hibride și cibernetice; proliferarea armelor; fragilitate statală și conflicte civile (Siria, Libia, țări din Africa); instabilitate economică post-2008; menținerea unui nivel ridicat de instabilitate în regiunea Mării Negre; traficul de droguri **Vulnerabilități:** politizarea excesivă a unor instituții de stat; capacitate administrativă redusă; corupție **Orientare strategică:** axată pe apărarea în fața amenințărilor clasice, simultan cu deschidere spre noile riscuri emergente; reformă instituțională punctuală
2015-2019	**Context internațional:** revenirea competiției între marile puteri; cristalizarea războiului hibrid (ingerință externă în procesele electorale; dezinformare; fake news; utilizarea de proxy, constrângere economică); erodarea multilateralismului; provocări la adresa unității NATO și UE; schimbarea climatică

	Context intern: instabilitate guvernamentală; proteste ale societății **Riscuri și amenințări la adresa securității naționale:** perpetuarea conflictelor înghețate din Sud-Estul Europei; amenințări hibride și cibernetice; efectele pandemiei de COVID **Vulnerabilități:** capacitate redusă de absorbție a fondurilor europene; infrastructură deficitară; vulnerabilități în justiție și educație; corupție **Orientare strategică:** reformă sistemică și interinstituțională; cooperare internațională; participarea cetățenilor e considerată esențială (reziliență civică)
2020-2024	**Context internațional:** convergența unor crize globale; accelerarea competiției între marile puteri; extinderea amenințărilor hibride în aproape toate domeniile; pandemia de Covid-19 (2020-2022); revenirea războiului la scară largă în Europa (prin invadarea Ucrainei de către F. Rusă, în 2022) **Context intern:** criza sanitară generată de pandemia de COVID-19; polarizare politică; inițiative de modernizare și adaptare la noile realități europene și globale **Riscuri și amenințări la adresa securității naționale:** consolidarea potențialului militar al Rusiei; criza economică generată de criza sanitară; pandemii; stagnarea extinderii UE; volatilitate în Balcanii de Vest; amenințări hibride; atacuri cibernetice **Vulnerabilități:** fragmentare politică; lipsă de coordonare interinstituțională în pandemie; infrastructură deficitară; lipsă de cultură de securitate **Orientare strategică:** schimbare de paradigmă – trecerea la conceptul de securitate extinsă (abordare multidimensională: militară, economică, sanitară, energetică, cibernetică, educațională și ecologică); triada: apartenența României la NATO, la UE și parteneriatul strategic cu SUA; reziliența societală
2025-2030	**Context internațional:** continuarea războiului de agresiune al F. Ruse împotriva Ucrainei, redefinind arhitectura de securitate europeană și postura de descurajare a NATO; consolidarea competiției strategice globale (SUA-China-Rusia) și accelerarea tranziției către o ordine internațională fragmentată; presiuni crescute asupra unității transatlantice și intensificarea dezbaterilor privind autonomia strategică europeană; extinderea și sofisticarea amenințărilor hibride (cibernetice, informaționale, economice, energetice); creșterea importanței Mării Negre ca spațiu de competiție geopolitică, militară și economică

	Context intern: polarizare politică și scăderea încrederii publice în instituțiile statului; necesitatea accelerării modernizării infrastructurii critice, inclusiv în sensul dublei utilizări (civil și militar); presiuni bugetare și nevoia de predictibilitate multianuală în domeniul apărării; creșterea relevanței industriei naționale de apărare și a cooperării public–private; conștientizarea graduală a importanței rezilienței societale și a culturii de securitate **Riscuri și amenințări la adresa securității naționale:** amenințarea militară directă sau indirectă reprezentată de F. Rusă; războiul hibrid: dezinformare, ingerințe externe în procesele democratice, atacuri cibernetice; vulnerabilizarea infrastructurii critice (energie, transport, comunicații, sănătate); instabilitatea regională în vecinătatea extinsă (Ucraina, Balcanii de Vest, Orientul Mijlociu); crize cu efect sistemic (energetice, climatice, sanitare, economice) **Vulnerabilități:** fragmentarea și suprapunerile instituționale în sistemul de apărare și securitate națională; capacitate administrativă limitată în gestionarea crizelor complexe; nivel scăzut de alfabetizare media și cultură de securitate în rândul populației; polarizare socială și slăbirea coeziunii interne **Orientare strategică:** apărare consolidată și descurajare credibilă în cadrul NATO, cu accent pe flancul estic; abordare integrată a securității, care depășește dimensiunea militară și include reziliența societală, economică și informațională; creșterea investițiilor în apărare și dezvoltarea industriei naționale de apărare ca element strategic de securitate; independență solidară: întărirea capacităților naționale concomitent cu aprofundarea cooperării euroatlantice; modernizarea sistemului de apărarea și securitate națională prin digitalizare, coordonare interinstituțională și planificare multianuală.

În noiembrie 2025, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a aprobat, iar ulterior Parlamentul României a adoptat în ședință comună Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2025-2030, primul document strategic de acest nivel care a trecut printr-o transparență publică reală și a integrat observații ale societății civile și instituțiilor relevante.

În noiembrie 2025, Consiliul Suprem de Apărare a Țării a aprobat, iar ulterior Parlamentul României a adoptat în ședință comună Strategia Națională de Apărare a Țării pentru perioada 2025-2030, primul document strategic de acest nivel care a trecut printr-o transparență publică reală și a integrat observații ale societății civile și instituțiilor relevante. Strategia este construită în jurul conceptului de *independență solidară* – o formulare care combină autonomia decizională a României cu cooperarea strânsă în cadrul NATO și UE, precum și consolidarea parteneriatului strategic cu SUA. Strategia 2025-2030 reconfirmă și extinde lista amenințărilor: agresiunea Rusiei și potențialul unui conflict de amploare la granițele estice, atacurile hibride și cibernetice, vulnerabilitățile instituționale, manipularea

informațională și riscurile asupra infrastructurii critice – inclusiv energie și telecomunicații în regiunea Mării Negre.

Un prim element distinctiv al Strategiei Naționale de Apărare pentru perioada 2025-2030 îl reprezintă integrarea explicită a conceptului de reziliență societală ca pilon central al securității naționale. Dacă documentele anterioare au tratat reziliența mai degrabă ca un obiectiv subsidiar sau ca rezultat al unor politici sectoriale, noua strategie o plasează în centrul arhitecturii de securitate. Securitatea nu mai este definită exclusiv prin capacitatea statului de a descuraja sau respinge agresiuni externe, ci și prin capacitatea societății de a absorbi șocuri, de a menține funcționalitatea instituțiilor și de a preveni exploatarea vulnerabilităților interne de către actori ostili. Această abordare reflectă lecțiile extrase din crizele recente – pandemice, energetice și informaționale – care au demonstrat că slăbiciunile sociale și instituționale pot deveni rapid riscuri de securitate.

În strânsă legătură cu această schimbare de paradigmă, strategia introduce un accent clar pe pregătirea pentru gestionarea crizelor multiple simultane, fie ele de natură militară sau non-militară. Spre deosebire de abordările anterioare, predominant secvențiale și sectoriale, documentul recunoaște explicit caracterul cumulativ și interdependent al crizelor contemporane. Un conflict militar în vecinătatea României poate coexista cu atacuri cibernetice asupra infrastructurii critice, campanii de dezinformare, presiuni economice sau crize energetice și sanitare. Această recunoaștere impune o schimbare de logică strategică, orientată către coordonare interinstituțională, planificare integrată și capacitate de reacție rapidă, în locul unor răspunsuri fragmentate și reactive.

Un conflict militar în vecinătatea României poate coexista cu atacuri cibernetice asupra infrastructurii critice, campanii de dezinformare, presiuni economice sau crize energetice și sanitare. Această recunoaștere impune o schimbare de logică strategică, orientată către coordonare interinstituțională, planificare integrată și capacitate de reacție rapidă, în locul unor răspunsuri fragmentate și reactive.

Un alt element de noutate este corelarea explicită a securității naționale cu dezvoltarea industrială, economică și inovarea tehnologică, în special în domeniul apărării. Strategia depășește viziunea tradițională asupra industriei de apărare ca simplu furnizor de echipamente militare și o redefinește ca vector de securitate strategică, competitivitate economică și autonomie operațională. Investițiile în capacități industriale, cercetare-dezvoltare și tehnologii emergente sunt prezentate nu doar ca măsuri de modernizare militară, ci ca instrumente de reducere a dependențelor externe și de creștere a rezilienței economice a statului, într-un context în care interdependențele economice pot fi utilizate ca arme strategice.

Nu în ultimul rând, Strategia Națională de Apărare 2025-2030 marchează o deschidere mai accentuată către consultarea publică și transparență, reprezentând o evoluție față de documentele anterioare,

elaborate preponderent într-un cadru instituțional închis. Procesul de elaborare a inclus, într-o măsură mai vizibilă, contribuții din partea societății civile și a mediului academic, iar documentul recunoaște explicit rolul cetățeanului în consolidarea securității naționale. Această abordare reflectă înțelegerea faptului că legitimitatea, încrederea publică și participarea civică sunt componente esențiale ale rezilienței naționale și că securitatea nu poate fi construită exclusiv *de sus în jos*, fără implicarea societății în ansamblul său.

CUM ARATĂ VIITORUL? DIRECȚII DE ACȚIUNE PENTRU ROMÂNIA

Consolidarea posturii de apărare și a descurajării pe flancul estic al NATO rămâne un pilon central al securității României. Poziția geostrategică a țării, în proximitatea unui conflict de mare intensitate, impune menținerea unei capacități militare credibile, interoperabile și bine integrate în structurile aliate.

Raportat la mediul actual de securitate, direcțiile strategice asumate de România reflectă necesitatea unei abordări integrate, adaptabile și orientate către consolidarea rezilienței naționale. O primă direcție strategică esențială este combaterea amenințărilor hibride și informaționale, considerate multiplicatori de vulnerabilitate într-o societate caracterizată de polarizare și de un nivel scăzut al încrederii în instituții. Campaniile de dezinformare, atacurile cibernetice asupra infrastructurii critice nu mai pot fi tratate ca riscuri periferice, ci ca amenințări sistemice la adresa securității naționale, iar abordarea acestora presupune nu doar consolidarea capacităților instituționale, ci și implicarea societății civile, a mediului academic și a mass-mediei, precum și dezvoltarea unei culturi de securitate și a alfabetizării media la nivelul populației.

În paralel, consolidarea posturii de apărare și a descurajării pe flancul estic al NATO rămâne un pilon central al securității României. Poziția geostrategică a țării, în proximitatea unui conflict de mare intensitate, impune menținerea unei capacități militare credibile, interoperabile și bine integrate în structurile aliate. Creșterea investițiilor în apărare, modernizarea capabilităților militare și întărirea sprijinului națiunii gazdă pentru forțele aliate dislocate pe teritoriul național sunt elemente indispensabile pentru asigurarea securității teritoriale și pentru consolidarea rolului României ca furnizor de securitate regională.

O a treia direcție strategică vizează creșterea rezilienței economice, energetice și cibernetice, în condițiile în care interdependențele devin tot mai frecvent instrumente de presiune strategică. Securitatea energetică, protecția infrastructurii critice și dezvoltarea capacităților cibernetice sunt tratate ca domenii cu impact direct asupra capacității statului de a funcționa în situații de criză. În acest sens, devine esențială corelarea politicilor de securitate cu cele economice și industriale.

Nu în ultimul rând, o altă direcție strategică impune modernizarea sistemului de securitate națională din perspectivă instituțională și decizională. Fragmentarea competențelor, suprapunerile instituționale și nivelul insuficient de digitalizare afectează capacitatea de reacție în situații de criză complexe.

Într-un registru complementar, securitatea națională pentru perioada 2025-2030 este inseparabilă de dimensiunea socială și civică. Polarizarea politică, fragmentarea socială și deficitul de cultură de securitate reduc capacitatea societății de a răspunde coerent la amenințări externe și interne. Prin urmare, consolidarea coeziunii sociale, îmbunătățirea comunicării publice a instituțiilor și investițiile în educație civică și media trebuie privite ca investiții strategice în securitatea națională, nu ca politici secundare.Suplimentar liniilor din strategie, pe această dimensiune ar putea fi incluse și direcții de acțiune precum: reformarea comunicării publice a instituțiilor, pentru creșterea transparenței și responsabilizării, promovarea coeziunii sociale prin proiecte locale și parteneriate stat-societate civilă sau elaborarea unui program național pentru educație civică și media în școli și comunități.

Având în vedere caracterul multidimensional al provocărilor la nivel național care caracterizează deja cel puțin ultimii cinci ani, precum și conținutul strategiei, este evident că documentul are tiparul unei strategii de securitate națională. De ce? Pentru că amenințările actuale sunt hibride – nu mai sunt generate exclusiv de armata unui stat, ci vin și din spațiul cibernetic, manipulare informațională, sabotaj economic, șantaj energetic, migrație forțată, schimbări climatice. În plus, prin statutul României de membru al NATO și al UE, securitatea națională necesită o abordare mai largă, adaptată cerințelor NATO și europene (Green Deal, securitate digitală, protecția frontierelor etc), iar societatea este vulnerabilă la mai multe tipuri de criză: atacuri cibernetice (ex: spitale, instituții), crize sanitare (ex: pandemii), dezinformare masivă, probleme energetice și climatice.

Prin statutul României de membru al NATO și al UE, securitatea națională necesită o abordare mai largă, adaptată cerințelor NATO și europene (Green Deal, securitate digitală, protecția frontierelor etc), iar societatea este vulnerabilă la mai multe tipuri de criză: atacuri cibernetice (ex: spitale, instituții), crize sanitare (ex: pandemii), dezinformare masivă, probleme energetice și climatice.

Astfel, prin prisma comparațiilor prezentate mai sus, a particularităților prezentului, precum și a necesității adaptării la contextul strategic actual, o soluție mai adaptată realității este opțiunea de strategie de securitate națională. Suplimentar, ideea de strategie de apărare ar putea fi reflectată prin instrumentul deja existent Carta Albă a Apărării, care prezintă toate caracteristicile unui astfel de document programatic. În acest sens, este nevoie de o consolidare corespunzătoare a domeniului politicii de apărare, extrem de relevant pentru viitorul pe termen lung, având în vedere dinamica evoluțiilor

geopolitice, dar și perspectiva creșterii complexității acestora. În perspectiva ciclului strategic următor, poate fi util ca decidenții politici să își pună această întrebare *„Strategie de apărare sau de securitate?”*, având în vedere că opțiunea pentru cea din urmă ar implica necesitatea unor modificări legislative.

În concluzie, indiferent de tipul de document strategic, România se confruntă cu o transformare profundă a mediului de securitate – fapt ce trebuie conștientizat pe deplin la nivelul statului, dar și la nivelul societății. Securitatea României în perioada 2025-2030 nu se mai poate construi exclusiv prin mijloace militare, ci prin coeziune democratică, reziliență informațională și adaptabilitate instituțională. România trebuie să aibă ca punct de plecare, pe plan extern, valorificarea poziției geografice – pivot regional în Marea Neagră, dar și pe integrarea unui pilon economic și energetic, în contextul în care interdependențele devin arme strategice. Pe plan intern, o atenție deosebită acordată combaterii polarizării și dezinformării, prin educație pentru securitate și comunicare strategică, pot asigura adaptarea inclusivă a societății la provocările de securitate actuale și la dinamica crescândă a acestora. Dintre instrumentele și mijloacele de implementare nu trebuie să lipsească politici publice sectoriale eficiente; o bugetare multianuală pentru apărare susținută politic și care să se raporteze real la cerințele Alianței Nord-Atlantice; o cooperare internațională consolidată atât în context bilateral, cât și regional; precum și o poziție proactivă în cadrul NATO și al UE.

Securitatea României în perioada 2025-2030 nu se mai poate construi exclusiv prin mijloace militare, ci prin coeziune democratică, reziliență informațională și adaptabilitate instituțională. România trebuie să aibă ca punct de plecare, pe plan extern, valorificarea poziției geografice – pivot regional în Marea Neagră, dar și pe integrarea unui pilon economic și energetic, în contextul în care interdependențele devin arme strategice.

BIBILIOGRAFIE:

1. Baylis, J., Wirtz, J., Gray, C. (2016). *Strategy in the Contemporary World: An Introduction to Strategic Studies*. Oxford: Oxford University Press.
2. *Joint Communication to the European Parliament and the Council, the European Union's Strategic Approach to the Black Sea Region* (28 mai 2025). Bruxelles, https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/170d9b3a-d45f-4169-80fa-9adb753c0921_en?filename=EU%20Strategic%20Approach%20Black%20Sea%20Strategy.pdf, accesat la 30 mai 2025.
3. Kissinger, A.H. (1957). *Nuclear Weapons and Foreign Policy*. New York: Harper and Row.
4. *Legea planificării apărării* nr. 203, 16 iulie 2015, emitent Parlamentul României, publicat în Monitorul Oficial nr. 555 din 27 iulie 2015, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocumentAfis/170048, accesat la 2 iunie 2025.
5. Mearsheimer, J.J. (2014). *The tragedy of great power politics*. New York: W. W. Norton & Company.

6. *National Defense Strategy of the United States of America* (octombrie 2022). Departamentul pentru Apărare, Washington, https://media.defense.gov/2022/Oct/27/2003103845/-1/-1/1/2022-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-NPR-MDR.pdf, accesat la 22 mai 2025.
7. *National Security Strategy of the United States of America* (octombrie 2022). Casa Albă, Washington, https://bidenwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf, accesat la 30 mai 2025.
8. *Semnarea Memorandumului de Înțelegere privind constituirea grupului operativ pentru combaterea minelor marine în Marea Neagră* (11 ianuarie 2024). București, https://www.mapn.ro/cpresa/18251_semnarea-memorandumului-de-intelegere-privind-constituirea-grupului-operativ-pentru-combaterea-minelor-marine-in-marea-neagra, accesat la 30 mai 2025.
9. *Strategia Națională de Apărare „Pentru o Românie care garantează securitatea și prosperitatea generațiilor viitoare”* (2010). București, https://www.cdep.ro/caseta/2010/08/31/hp100622_CSAT.pdf, accesat la 31 mai 2025.
10. *Strategia Națională de Apărare a Țării „O Românie puternică în Europa și în lume”* (2015). București, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_1.pdf, accesat la 31 mai 2025.
11. *Strategia Națională de Apărare a Țării „Împreună, pentru o Românie sigură şi prosperă într-o lume marcată de noi provocări”* (2020). București, https://www.presidency.ro/files/userfiles/Documente/Strategia_Nationala_de_Aparare_a_Tarii_2020_2024.pdf, accesat la 31 mai 2025.
12. *Strategia de Securitate Națională a României „Garantarea democrației şi a libertăților fundamentale, dezvoltare economică şi socială sustinută şi durabilă,aderare la NATO şi integrare în Uniunea Europeană”* (2001). București, https://legislatie.just.ro/Public/DetaliiDocument/59479, accesat la 31 mai 2025.
13. *Strategia de Securitate Națională a României „România Europeană, România Euroatlantică: pentru o viaţă mai bună într-o ţară democratică, mai sigură şi prosperă”* (2007). București, https://www.juridice.ro/wp-content/uploads/2015/03/SSNR1.pdf, accesat la 31 mai 2025.
14. *Strategia de Securitate Națională a României 2025-2030 „Independență și solidaritate – viziunea României pentru o lume în schimbare”* (2025). București, https://www.presidency.ro/ro/media/csat/strategia-nationala-de-aparare-a-tarii-pentru-perioada-2025-2030, accesat la 4 decembrie 2025.
15. Williams, D.P. (2008). *Security studies: an introduction*. London și New York: Editura Routledge.
16. Zulean, M. (2017). *Strategiile de Securitate Națională*, ed. a II-a. București: Editura Tritonic.

FUNDAMENTELE ȘI IMPACTUL DOCTRINEI TRUMP ÎN RELAȚIILE INTERNAȚIONALE

Colonel (r.) dr. Romică CERNAT

Cadru didactic universitar asociat, Facultatea de Științe ale Guvernării și Comunicării, Universitatea de Vest, Timișoara; membru al Asociației Ofițerilor în Rezervă din România

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.12

The election of Donald Trump as president represents a shift in the US's global stance and has accelerated geopolitical competition and interactions between great and middle powers. Trump's isolationist orientations, combined with his view of ineffective international cooperation, are at contradictions with the American approach to world affairs over the past 70 years. President Trump's "vision" can be interpreted as a focus on domestic issues and a return to global leadership, approaches that are connected and mutually reinforcing. Exploring the variation in the Trump administration's security policies compared to previous administrations, it emerges that the correct label applied to the Trump doctrine is that of isolationism doctrinally propelled by conservative nationalism. The Monroe Doctrine – the guiding star of US diplomacy towards the Western Hemisphere – under the Trump administration is back in vogue and is being invoked to implement America's vital and fundamental national interests.

The research methods used, in order to highlight the essence, content, features, change, continuity, coherence and variations of the Trump 1.0 and Trump 2.0 security doctrines, but also in relation to other major national security doctrines, starting with the first "George Washington's Farewell Address – 1796", are comparative research and case study.

Keywords: security doctrine; security strategy, competition; threats; interests;

INTRODUCERE

Centrul de interes strategic sau de acțiune al SUA s-a stabilizat din ce în ce mai mult în zona *competiției dintre marile puteri* cu rivalii aproape egali – privind dimensiunile economice, militare și geopolitice – China și Rusia, conștientizând că succesul în această competiție depinde, în mare măsură, de păstrarea puterii sale economice și tehnologice. Strategiile de Securitate Națională ale președintelui Trump și documentele subsecvente – Strategiile de Apărare Națională – au creat fundamentul pentru acest proces, cu referire, în principal, la următoarele dimensiuni: contextul general al competiției, puterea și competitivitatea națională, poziția și influența internațională și forma și statutul competițiilor bilaterale (Mazarr, 2022, pp. 1-2). Marile puteri, parte a competiției, abordează și încearcă să valorifice creativ oportunitățile legate de insuficiențele și riscurile ordinii existente, pentru promovarea propriilor interese (Laqua, 2026, pp. 1-3).

Statele Unite parcurg o perioadă în care structura relațiilor internaționale, care se bazează în mare măsură pe regulile și normele internaționale, alianțele și preempțiunea puterii militare americane, este contestată.

Statele Unite parcurg o perioadă în care structura relațiilor internaționale, care se bazează în mare măsură pe regulile și normele internaționale, alianțele și preempțiunea puterii militare americane, este contestată (Bishop, 2015, p. 1). În 1946, vorbind la Westminster College din Fulton, Missouri, fostul prim-ministru al Marii Britanii, Winston Churchill, a ținut faimosul său discurs *„Cortina de Fier”*, declarând sfârșitul alianței cu Uniunea Sovietică din timpul războiului și începutul Războiului Rece. Optzeci de ani mai târziu, vorbind, pe 22 ianuarie 2026, la Forumul Economic Mondial de la Davos, Elveția, prim-ministrul Canadei, Mark Carney, a declarat sfârșitul *„ordinii internaționale bazate pe reguli”* care a câștigat Războiul Rece, dar a pierdut pacea rezultată. Este greu de amintit un discurs similar rostit de vreun lider național din secolul trecut (Kilian, 2026, pp. 1-3). Mulți dintre analiști afirmă că edificiul ordinii mondiale liberale este în pericol de prăbușire. Printre principalele evenimente care au cauzat deteriorarea pilonilor acestei ordini, cu consecințe geopolitice, pot fi menționate: trimiterea de forțe rusești în Osetia de Sud, Georgia,

și invazia acesteia în 2008, războiul de 5 zile, asociat cu indiferența și lipsa de reacție a Occidentului și a SUA în favoarea unor relații mai bune cu Moscova, pentru a evita viitoare confruntări. Războiul ruso-georgian a stabilit un *modus operandi* pe care Putin îl va folosi împotriva Ucrainei aproape exact șase ani mai târziu, în 2014, și, ulterior, în 2022, scopul real fiind acela de *a restabili hegemonia Rusiei* asupra fostelor republici sovietice (Kagan, 2018, p. 1).

În termeni de timp, Sistemul Mondial Modern există de aproximativ 500 de ani, apărând pentru prima dată când anumite state europene *au dezvoltat capacitatea pentru opțiuni globale.* Sistemul politic global a prezentat un model recurent sau ciclic din *1494* de *5 cicluri sistemice complete*, a intrat în *al șaselea* începând cu sfârșitul Războiului Rece, finalul anilor 1980 și începutul anilor 1990, iar acum suntem într-o perioadă caracterizată de acțiuni specifice *de tranziție* către *al șaptelea ciclu*, pentru succesiunea la conducerea mondială. Nu se poate prevedea cu exactitate când se va produce această tranziție, dacă va fi rezultatul unui *război hegemonic* purtat pentru succesiunea la conducerea mondială și *noua structură hegemonică* rezultată (care satisface nevoile globale esențiale, bunuri publice pentru guvernanță globală, ordine, securitate, stabilitate, inovație, comerț), așa cum s-a produs în trecut, sau a altor evenimente. Începând cu 1914, SUA reprezintă *puterea mondială dominantă*, entitatea care domină *sistemul politic global.*

Politica de securitate națională a unei țări este determinată de mai mulți factori, care includ: amenințările externe, geografia, cultura politică, capabilitățile militare, nevoile economice, opinia elitelor, opinia populară (în democrații) și percepțiile liderilor cu privire la interesele țării.

Politica de securitate națională a unei țări este determinată de mai mulți *factori,* care includ: *amenințările externe, geografia, cultura politică, capabilitățile militare, nevoile economice, opinia elitelor, opinia populară* (în democrații) și *percepțiile liderilor cu privire la interesele țării*. Acest ultim factor se transpune frecvent în ceea ce a fost numit *„doctrină" de securitate națională* sau *de politică externă*. O *doctrină de securitate națională* servește ca un *ghid* prin care liderii conduc politica externă a unei țări. Cel mai eficient, o *doctrină de securitate națională* este *principiul organizatoric care îi ajută pe oamenii de stat să identifice și să prioritizeze interesele geopolitice ale țării lor* (Sempa, 2004, pp. 1-2). Având în vedere că *factorii externi* – mai degrabă decât preocupările *interne* – sunt cei mai determinanți în selectarea *marii strategii* care a stabilit *obiectivele și mijloacele* politicii de securitate, în perioada post-1945, *patru* idei majore concurente s-au confruntat

pentru dominația marii strategii americane: *realismul defensiv*, *realismul ofensiv*, *liberalismul defensiv* și *liberalismul ofensiv*. Indiferent dacă SUA urmează o politică externă *realistă* sau *liberală* și indiferent dacă o face în mod *ofensiv* sau *defensiv,* această competiție ideatică a fost mediată în sistemul internațional (de doi *factori sistemici)*, mai precis în funcție de *variațiile echilibrului global* de putere și de *nivelul amenințărilor* cu care s-au confruntat SUA. Aceste diverse strategii sunt, de fapt, *idei concurente* despre cum să maximizezi cel mai bine *securitatea națională* a statului. Deși politica internă și percepțiile liderilor joacă întotdeauna un rol important în modelarea dezbaterii privind selecția strategiei, *variațiile* sistemului internațional reprezintă o funcție cheie (Miller, 2020, pp. 9-10).

Sunt dezbateri îndelungate între specialiștii în politică externă, strategi și factorii de decizie politică, care conduc la concluzia că ne aflăm într-o lume *„multi-order"* mai degrabă decât într-o lume *multipolară*, o lume mai imprevizibilă, fragmentată și în continuă diversificare, generată de complexitatea, semnificația și amploarea schimbărilor recente. Conceptul unei lumi *„multi-ordine"* adaugă *spațiu teoretic* pentru a observa noi actori cu semnificație globală,noua structură globală a relațiilor și *schimbarea modelelor de putere,* care este diferită de sistemul internațional de acum un secol. Acum,. arhitectura de ordonare globală – fundamental diferită și în curs de dezvoltare – nu va fi nici bipolară, nici multipolară, ci *„multi-order"* (Flockhart, 2026, pp. 1-3).

O analiză a doctrinelor, considerate semnificative, ale SUA relevă faptul că, deși fiecare a fost concepută și asumată de *președinții SUA*, ca ***reacție*** *la interesele de politică externă imediate*, fiecare doctrină a abordat anumite *aspecte fundamentale* pentru securitatea națională a SUA, care i-a determinat pe viitorii președinți să își îndeplinească obiectivele și direcțiile generale de politică. Mai mult, fiecare *doctrină* succesivă *de securitate* națională s-a construit pe *fundamentele* doctrinelor precedente, rezultând *o continuitate* a politicii, care a slujit mai bine America (Sempa, pp. 1-2). În cei 250 de ani de la *Declarația de independență a Statelor Unite ale Americii* (4 iulie 1776), doctrinele de securitate națională ale SUA au evoluat de la o neutralitate armată rezervată și detașată, exprimată prin *„Washington's Farewell Address"* din 1796 a lui George Washington, la doctrina de securitate națională,

O analiză a doctrinelor, considerate semnificative, ale SUA relevă faptul că, deși fiecare a fost concepută și asumată de președinții SUA, ca reacție la interesele de politică externă imediate, fiecare doctrină a abordat anumite aspecte fundamentale pentru securitatea națională a SUA, care i-a determinat pe viitorii președinți să își îndeplinească obiectivele și direcțiile generale de politică.

numită popular *„Preemption”*- 2002, a lui George W. Bush, o doctrină care permite *acțiuni militare preventive și unilaterale*, *oriunde în lume*. Anumiți analiști, printre care Francis P. Sempa, consideră că, în existența sa, SUA au avut mai multe *doctrine* majore *de securitate* națională, printre care: *„Washington's Farewell Address”* 1796*; „Monroe Doctrine”* 1823*; „Manifest Destiny”* 1839-1898*; „Open Door”* 1898*; „Off-shore Balancer”* 1917-1945*; „Containment”* 1945-1980*; „Liberation”* 1953-1956*; „Preemption”* 2000 și *„America First”* 2017, 2025. (Sempa, pp. 1-9).

În ultima perioadă, așa cum sugerează și percep mai mulți analiști și observatori, după ce a fost, în general, constant timp de aproximativ 70 de ani, de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, în 1945, *rolul SUA în lume* este supus unei etape de *transformare,* cu consecințe potențial istorice, care afectează ordinea mondială. Aceste schimbări vor influența semnificativ politica SUA, sistemul de alianțe, economia, capabilitățile de apărare, drepturile și libertățile cetățenilor. Rolul SUA în lume, de la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial, a fost, în general, conturat, drept *lider global (superputere, hegemon global), cu implicare semnificativă în afacerile internaționale și* având următoarele *elemente cheie*: crearea și apărarea *ordinii internaționale liberale*; a*părarea și promovarea libertății, democrației și drepturilor omului,* concomitent cu criticarea și rezistența formelor autoritare și iliberale de guvernare; și, un al treilea element al rolului, a fost acela de *a se opune apariției unor hegemoni regionali în Eurasia* sau a unei lumi cu sfere de influență (O'Rourke, 2019, pp. 1-3, 33). În timpul celei de-a doua jumătăți de secol XX, politica americană s-a cristalizat în jurul a *trei obiective de bază*: *păstrarea hegemoniei occidentale* în timpul Războiului Rece asupra regiunii, a cărei importanță strategică pentru apărarea Europei fusese recunoscută încă din vremea lui Napoleon; *asigurarea unui acces necostisitor la petrolul din Orientul Mijlociu;* și *asigurarea securității statului Israel*. În ultima perioadă, politica SUA și-a asumat ca obiectiv fundamental și *suprimarea terorismului* antiamerican (Curtis, 2001, p.).

Rolul SUA în lume este supus unei etape de transformare, cu consecințe potențial istorice, care afectează ordinea mondială. Aceste schimbări vor influența semnificativ politica SUA, sistemul de alianțe, economia, capabilitățile de apărare, drepturile și libertățile cetățenilor.

Doctrina Trump a fost puternic influențată de *izolaționismul* american. Charles Kupchan argumentează că marea strategie a Statelor Unite a cunoscut *trei perioade* distincte. *Prima* dintre acestea a fost mai lungă de un secol. Este vorba despre intervalul 1789-1898,

unul profund *izolaționist*, în acord cu viziunea strategică a părinților fondatori ai Statelor Unite. *A doua perioadă*, cuprinsă între 1898 și 1941, a fost una marcată de episoade de *realism și idealism*. După *atacul de la Pearl Harbor*, din decembrie 1941, marea strategie americană a intrat în era *internaționalismului liberal* – un internaționalism care s-a concretizat în *instituțiile internaționale construite după Al Doilea Război Mondial*, care au constituit fundamentul *Pax Americana*. (Dumitrescu, 2021, p. 244). În dezbaterea despre politica externă cu privire la cea mai eficientă modalitate pentru a apăra și promova interesele de securitate națională ale Americii în secolul XXI pot fi menționate *patru abordări generale* asupra lumii: (1) *„retrenchment";* (2) *menținerea echilibrului de putere regional și global;* (3) *internaționalismul liberal* și (4) *internaționalismul conservator*. *„Retrenchment" – temporară, limitată sau extinsă – (*o *reducere strategică*, adesea voluntară, *a angajamentelor globale*, a prezenței militare, *ajutorului extern* și a cheltuielilor pentru a evita costurile gestionării unui rol internațional prea extins, *transferul responsabilităților către aliați,* pentru *a prioritiza nevoile interne*) *și menținerea echilibrului de putere regional și global* (folosirea puterii doar atunci când este necesar pentru a corecta un dezechilibru global de putere care amenință interesele fundamentale ale SUA) presupun o utilizare mai restrânsă a puterii SUA, criticând adesea *„extinderea imperială excesivă"* și favorizând o abordare mai *nuanțată și multilaterală* a disputelor internaționale. Susținătorii *internaționalismului liberal* tind să fie mai intervenționiști în străinătate, considerând că puterea americană ar trebui folosită pentru a promova democrația, libertatea și drepturile omului. (Sempa, 2014, pp. 1-15).

După atacul de la Pearl Harbor, din decembrie 1941, marea strategie americană a intrat în era internaționalismului liberal – un internaționalism care s-a concretizat în instituțiile internaționale construite după Al Doilea Război Mondial, care au constituit fundamentul Pax Americana.

Confruntarea marilor puteri în competiții geopolitice este o constantă a sistemului politic global. Analiza cazurilor istorice și a literaturii teoretice privind rivalitățile dintre marile puteri evidențiază *principalele domenii caracteristice ale competiției* – zonele de confruntare pentru putere și influență, scopuri, obiective – până în zilele noastre: *putere relativă* (economică și militară); securitate internă; *statut,* reputație și prestigiu; *resurse*; *revendicări* teritoriale; valori și ideologie; și puterea de a modela *caracterul sistemului* și paradigmei (norme, valori, reguli, instituții). Competițiile, de cele mai multe ori, sunt rezultatul unor *interese* și *obiective conflictuale*

ale marilor puteri, care localizează nucleul sau esența competiției emergente. Includ: *lupta pentru conducerea sistemului internațional* și a instituțiilor, regulilor, normelor, proceselor și coalițiilor informale ale acestuia; *orientarea* către anumite *valori* și alinierea practică bazată pe *interese* a principalilor actori geopolitici; și *conducerea* în domenii tehnologice emergente cheie. (Mazarr, 2022, pp. 6, 7, 26). Amenințările și riscurile au o influență relevantă asupra doctrinelor de securitate. Printre cele mai mari *riscuri globale* cu care se confruntă lumea în ultima perioadă și subminează din ce în ce mai mult stabilitatea globală pot fi menționate: riscul geopolitic, reflectând impactul instabilității globale, tensiunilor comerciale și incertitudinii din punct de vedere al reglementărilor; riscul de securitate cibernetică; deficitul de materii prime și războiul la scară largă. Lanțurile de aprovizionare reprezintă coloana vertebrală a ecosistemului oricărei organizații, sunt globale, interconectate și inerent complexe. Tensiunile persistente și conflictele din Orientul Mijlociu și Ucraina, mai recent, presiunea SUA asupra Groenlandei, Canadei, Cubei, capturarea lui Nicolás Maduro din Venezuela, împreună cu acțiunile SUA și Israelului împotriva Iranului au adăugat și mai multă încordare. Acest context ar putea favoriza China pentru *„reunificare”* cu Taiwanul (Sølvsten, 2025, p. 1). China încearcă să submineze instituțiile internaționale existente, normele și conducerea globală a SUA, concomitent cu acțiuni pentru a-și asigura propria hegemonie autoritară în regiunea indo-pacifică și în lume. China continuă eforturile de aconstrui o ordine mondială alternativă în care să ocupe poziția centrală, susținută de Rusia, Coreea de Nord, Iran și alte țări, în mare parte autoritare (Price, 2025, pp.10, 19).

Puterile europene, potrivit lui Monroe, erau obligate să respecte emisfera vestică ca sferă de interes exclusiv al Statelor Unite, avertizând națiunile europene că Statele Unite nu vor tolera colonizări suplimentare sau monarhii-marionetă.

Doctrina Monroe – steaua călăuzitoare a diplomației americane – a fost prezentată în cel de-al șaptelea mesaj anual al președintelui James Monroe către Congres, la 2 decembrie 1823. *Puterile europene*, potrivit lui Monroe, *erau obligate să respecte emisfera vestică ca sferă de interes exclusiv al Statelor Unite,* avertizând națiunile europene că Statele Unite nu vor tolera colonizări suplimentare sau monarhii-marionetă și *„a devenit curând un cuvânt de ordine al politicii SUA în emisfera vestică”.* Doctrina Monroe – *cea mai cunoscută politică a SUA față de emisfera vestică* – a fost invocată și folosită pentru *a justifica intervențiile* americane în America Latină (MilestoneDocuments, 2022, pp. 1-3). Cele *trei concepte principale* ale doctrinei, *sfere de influență*

separate pentru America și Europa, *necolonizarea* și *neintervenția*, au fost concepute pentru a exprima o *ruptură* clară între *Lumea Nouă* și *sfera autocratică a Europei, Lumea Veche*. (Office of the Historian, 2020, p. 1). Președintele Ulysses S. Grant a contribuit la extinderea *Doctrinei Monroe* în timpul celui de-al doilea mandat al său (1873-1877), prin promovarea unei *politici de non-intervenție europeană* și consolidarea influenței SUA în emisfera vestică, susținând autodeterminarea popoarelor din America Latină. Președintele Theodore Roosevelt a anunțat *Corolarul* ca reacție la un atac naval condus de Germania asupra Venezuelei în 1902-1903, proclamând imediat dreptul Statelor Unite de a exercita o *„putere polițienească internațională"* în America, *ca și în alte părți*, pentru *a combate* astfel de *„fărădelegi cronice"* pentru cazuri flagrante de astfel de abateri, în așa-numitul *Corolar Roosevelt* la *Doctrina Monroe*.

Președintele Ulysses S. Grant a contribuit la extinderea Doctrinei Monroe în timpul celui de-al doilea mandat al său (1873-1877), prin promovarea unei politici de non-intervenție europeană și consolidarea influenței SUA în emisfera vestică, susținând autodeter-minarea popoarelor din America Latină.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, Doctrina Monroe nu a fost invocată, dar, sub administrația Trump, aceasta este, din nou, în vogă (Barrett, 2026, pp. 5-7). Președintele Donald J. Trump, în *Strategia de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii* (NSS 2025), la capitolul *II,* punctul II.2., enumeră *interesele naționale vitale și fundamentale ale Americii* în materie *de politică externă* și, pentru implementarea primului interes, este menționată aplicarea *„Corolarului Trump"*. Prevederile *„Corolarului Trump"* sunt următoarele: 1). *asigurarea că emisfera vestică* rămâne *rezonabil de stabilă* și suficient de *bine guvernată* pentru a *preveni și a descuraja migrația în masă* către Statele Unite; 2). *edificarea* unei emisfere ale cărei *guvern să coopereze cu SUA* împotriva *narcoteroriștilor, cartelurilor și altor organizații criminale transnaționale*; 3). *interzicerea* competitorilor din afara emisferei capacitatea de a *poziționa forțe* sau *alte capabilități amenințătoare* sau de *a deține* sau *controla active strategic vitale* în *emisfera* vestică, care *să susțină, astfel, lanțurile de aprovizionare critice*; și 4). *asigurarea accesului* continuu la *locații strategice cheie* (Trump, 2025, pp. 5-15).

„Si vis pacem, para bellum" este o frază latină asociată cu secolul al IV-lea, însemnând *„Dacă vrei pace, pregătește-te pentru război"*. Originea conceptului este și mai îndepărtată, în secolul al II-lea, iar paternitatea aparține împăratului roman Hadrian, căruia i se atribuie axioma: *„Pacea prin putere – sau, eșuând, pacea prin amenințare"*.

Președintele SUA, George Washington, a valorificat acest concept astfel: *„Dacă dorim să asigurăm pacea, unul dintre cele mai puternice instrumente ale prosperității noastre în creștere, trebuie să se știe că suntem în permanență pregătiți pentru război”*, a spus el, pentru Congresul din 1793. Ideea a fost răsunătoare în dictonul celebru al președintelui Theodore Roosevelt: *„Vorbește blând, prudent și poartă un băț mare”*. Ronald Reagan, candidat la președinție în 1980, *a împrumutat ideea direct de la Hadrian atunci* când *s-a angajat că va realiza „pacea prin putere”* și, ulterior, a îndeplinit această promisiune. În 2017, președintele Donald Trump a readus acest etos la Casa Albă, prezentându-l în discursul din septembrie 2020, la Adunarea Generală a ONU, afirmând că SUA *„își îndeplinesc destinul de pacificator, dar este pacea prin forță”* (O'Brien, 2024, pp. 1-15).

Politica globală a administrației Trump 0.1 oscilează între abordarea „America first”, concentrată pe propriul teritoriu, și abordarea „Make America great again” prin restabilirea statutului de superputere și a poziției de lider al SUA în lume.

TRUMP 1.0 – CONȚINUT, TRĂSĂTURI, ASPECTE CHEIE, IMPLICAȚII PENTRU POLITICA INTERNAȚIONALĂ

Interesele și influența politică, economică și militară a Statelor Unite și cultura populară americană au încă amprentă globală. Statele Unite sunt încă *singura putere mondială completă* a sistemului internațional, dar *influența* pe care o conferă statutul nu mai are aceeași amplitudine ca imediat după Războiul Rece. Alegerea a generat *întrebări* cu privire la: *respingerea multilateralismului; implicarea* în crearea și interpretarea regulilor care guvernează interacțiunile politice, economice și militare ale lumii; *optarea* pentru avantaje unilaterale prin acorduri bilaterale fragmentare; *îndepărtarea* de preeminența SUA și crearea unui vid de putere geopolitică și geo-economică; dacă *responsabilitatea pentru menținerea* ordinii politice, economice și militare globale *va fi transferată* la nivel regional; și dacă *supremația militară globală* garantează dominația în regiunile lumii și este echivalentă cu *conducerea politică la nivel global* sau la nivel regional (Freeman, 2017, pp. 1-12).

După un secol de ordine mondială americană stabilită de președintele american Woodrow Wilson la sfârșitul Primului Război Mondial, pe care toți președinții americani au urmat-o într-un fel sau altul, ne confruntăm cu o schimbare a atitudinii globale a SUA. Politica globală a administrației *Trump 0.1* oscilează între abordarea *„America first”*, concentrată pe propriul teritoriu, și abordarea *„Make America great again”* prin restabilirea statutului de superputere

și a poziției de *lider* al SUA în lume. *„Viziunea"* președintelui Trump poate fi interpretată ca o *concentrare* pe problemele interne și o *revenire* la statutul de lider global, abordări care sunt *conectate* și se *susțin* reciproc, conform teoriei că *prioritizarea* problemelor interne are ca rezultat *prosperitatea* Americii și, implicit, revenirea SUA la statutul său istoric de *superputere și lider global* (Israeli, 2019, pp. 4-20). Declarațiile președintelui Trump au declanșat ample dezbaterii privind: 1. *rolul SUA*, respectiv dacă vor continua să joace rolul *internaționalist activ* pe care l-au jucat în ultimii 70 de ani sau vor adopta un *rol mai restrâns*, care să reducă implicarea SUA în afacerile mondiale; 2. *modul de armonizare* a *promovării intereselor americane* strict definite cu *obiectivul apărării și promovării valorilor americane* (democrația, libertatea și drepturile omului); 3.realizarea *echilibrului* dintre utilizarea așa-numitei *hard power* (în primul rând, dar nu exclusiv, puterea militară de luptă) și a *puterii soft* (diplomația, asistența pentru dezvoltare, sprijinul pentru organizațiile internaționale, educația și schimburile culturale, precum și popularitatea internațională a elementelor culturii americane) în *politica externă* a SUA (O'Rourke, 2019, p. 1).

Naționalismul american conservator este cea mai veche tradiție politică existentă în SUA. Cu toate acestea, frustrarea acumulată în politica externă a SUA în secolul XXI, atât militară, cât și politică și economică, a dus la reapariția unei forme distincte de naționalism american de dreapta, subliniind nevoia de partajare a sarcinilor cu aliații, apărare a suveranității SUA și promovarea intereselor materiale americane.

Explorând variația apărută în politicile de securitate ale administrației Trump în comparație cu administrațiile anterioare și care surprind corect *„esența"* doctrinei Trump, rezultă că eticheta corectă aplicată doctrinei Trump este aceea de *izolaționism* (Dumitrescu, 2021, p. 241), propulsat doctrinar de *naționalismul conservator* (este cea mai veche tradiție democratică în relațiile externe ale SUA). Populismul naționalist este cea mai relevantă tendință a ultimei perioade. *Naționalismul american conservator* este cea mai veche tradiție politică existentă în SUA. Cu toate acestea, frustrarea acumulată în politica externă a SUA în secolul XXI, atât militară, cât și politică și economică, a dus la reapariția unei forme distincte de *naționalism american de dreapta*, subliniind nevoia *de partajare a sarcinilor cu aliații*, *apărare a suveranității SUA* și *promovarea intereselor materiale americane*. *Naționalismul conservator* este o formă de *patriotism civic orientată spre democrație*: atașamentul față de teritoriul național susține că lumea este cel mai bine guvernată de *state naționale independente* și că, numai în contextul unor astfel de state, o populație liberă poate experimenta forme constituționale de autoguvernare. În ceea ce privește politica externă, naționaliștii conservatori se concentrează

pe conservarea și promovarea intereselor, drepturilor, valorilor, securității, tradițiilor și modului de viață al propriei țări, considerând că este pe deplin legitim să facă acest lucru (Kupchan, 2019, pp. 1-15). Putem afirma că doctrina Trump are și accente de realism orientat spre viitor, susținut de realitatea că SUA au intrat într-o perioadă prelungită de competiție geopolitică cu alte puteri majore (Colin, 2019, pp. 1-5). *„Izolaționismul este o mare strategie care vizează lipsa alianțelor cu puterile străine și evitarea unei implicări strategice de durată dincolo de spațiul Americii de Nord".* (Dumitrescu, 2021, p. 245). Victoria lui Donald Trump în alegerile prezidențiale reflectă o pierdere, nu surprinzătoare, a sprijinului intern pentru politica externă *internaționalistă.* Pe scurt, Trump reprezintă începutul celei *de-a treia ere* în parcursul Americii către izolaționism – o întoarcere către *neo-izolaționism*. Dar, el nu este cauza, ci un simptom al condițiilor subiacente. SUA nu sunt singura țară afectată de acest fenomen (West, 2024, pp. 1-5). Este posibil ca Trump să fie interpretat și ca fiind realist, pentru că politicile lui Trump, uneori, respectă dictatele echilibrului de putere și oferă un țel pentru a atașamentul, solidaritatea față de națiune și menținerea hegemoniei globale a Americii. Susține *presupoziția centrată pe stat*, statele sunt cei mai importanți actori, presupoziția *actorului rațional unitar* – urmărirea rațională a *interesului propriu* și promovează *propriile valori*, fiind cel care stabilește agenda, formează reguli de comportament, schimbă imaginile, acționează pentru *deținerea unei preponderente a puterii* în sistemul relațiilor internaționale*,* folosește *puterea* pentru a-și promova interesele*.*

„Izolaționismul este o mare strategie care vizează lipsa alianțelor cu puterile străine și evitarea unei implicări strategice de durată dincolo de spațiul Americii de Nord".

Realiștii sunt de acord că *puterea* este cea care *conduce* politica internațională, dar nu sunt de acord cu privire la *momentul* și *locul* exact în care ar trebui să fie exercitată sau controlată*.* Nu există o viziune unitară cu privire la care distribuție internațională a puterii păstrează cel mai bine pacea și stabilitatea – *multipolaritatea* (favorizată de majoritatea realiștilor tradiționali), *bipolaritatea* (Kenneth Waltz și John J. Mearsheimer) sau *unipolaritatea* (Geoffrey Blainey, Robert Gilpin, William Wohlforth). *Echilibrul puterii:* idealurile sau *interesele* sunt cele care determină conflictul; într-o lume fără un guvern mondial, *puterea* este ultima instanță care *decide* a cui pretenție prevalează și, în consecință, ce forțe trebuie dezvoltate și pregătite din timp de pace pentru a *descuraja* adversarii (Taub, 2015, pp. 1-5). Istoricii care

au evaluat viziunea Trump *„America First”,* 20 ianuarie 2017 – o doctrină protecționistă de securitate economică națională – au afirmat că este în mod clar atât *o ruptură cu trecutul*, cât și *o continuare* a acestuia. Trump a sfidat cu îndrăzneală normele politicii externe americane, exprimându-și ostilitatea față de acordurile internaționale și diplomație, în general. Orientările *izolaționiste* ale lui Trump, combinate cu considerarea *cooperării internațională ineficiente*, sunt în contradicție cu *abordarea americană a afacerilor mondiale* din ultimii 70 de ani (Murnane, 2017, pp. 2-7).

Ca orice doctrină de securitate, și doctrina Trump este *un răspuns* la un eveniment, un context, o schimbare majoră la nivel regional sau global și are un *corp teoretic și practic,* care cuprinde: 1. definirea explicită sau tacită a *obiectului de securizat*; 2.*contextul extern/ intern* (mediul de securitate) relevant legat de obiectul de securizat și caracterizarea acestuia (*definire, riscuri, vulnerabilități, identificarea inamicului* etc.); 3. *principiile* de acțiune – justificate/explicitate sau nu; și 4. *obiectivele* urmărite prin punerea ei în aplicare (Dungaciu, 2021, pp. 12-14). *Doctrina de securitate Trump 0.1.* a schimbat rolul SUA. Primul mandat al președintelui Trump a fost marcat de politica externă *„America First”* în acțiune – viziune strategică pentru protejarea poporului american și păstrarea modului de viață, promovarea prosperității, *apărarea păcii prin forță* și dezvoltarea influenței americane în lume. A promovat un echilibru de putere care a favorizat Statele Unite, aliații și partenerii săi (Trump, 2017, p. 1) – rețeaua de alianțe și parteneriate a SUA rămânând coloana vertebrală a securității globale (Pompeo, 2018, p. 1).

Doctrina de securitate „America First” este în concordanță cu principiile și interesele americane, adaptată la provocările cu care se confruntă. Este o strategie de realism principial, ghidată de rezultate, nu de ideologie.

Doctrina de securitate *„America First”* este în concordanță cu principiile și interesele americane, adaptată la provocările cu care se confruntă. Este o strategie de *realism* principial, ghidată de *rezultate,* nu de *ideologie*. Statele Unite vor răspunde la competițiile politice, economice și militare tot mai mari cu care se confruntă în întreaga lume. Consideră că China și Rusia contestă puterea, influența și interesele americane. Definește cele *patru interese naționale vitale*: 1.*apărarea poporului american, patria și modul de viață american;* 2. *promovarea prosperității americane*; 3. *menținerea păcii prin putere; și* 4. *promovarea influenței americane în lume*. În corpul teoretic și practic al Doctrinei de securitate se detaliază explicit acțiunile

pentru îndeplinirea celor *patru interese naționale*, fiecare interes fiind considerat un pilon al doctrinei. La fiecare acțiune sunt menționate activitățile prioritare (Trump, ib., pp.1-2). *Pilonul I*: *Apărarea poporului american, teritoriul național și modul de viață american* este susținut de următoarele acțiuni: securizarea granițelor și teritoriului SUA; apărarea împotriva armelor de distrugere în masă; combaterea amenințărilor biologice și pandemiilor; consolidarea politicii de control al frontierei și a imigrației; urmărirea amenințărilor la sursa lor; învingerea teroriștilor jihadiști; destructurarea organizațiilor infracționale transnaționale; menținerea în siguranță a Americii în epoca cibernetică; și promovarea rezilienței americane (Ib., pp. 7-14). *Pilonul II*: *Promovarea prosperității americane – „Securitatea economică este securitate națională”* este susținut de următoarele acțiuni: revitalizarea economiei interne; promovarea relațiilor economice libere, corecte și reciproce; a fi lider în cercetare, tehnologie, invenție și inovație; promovarea și apărarea bazei de inovare a securității naționale a SUA; și sprijinul dominanței energetice (Ib., pp. 17-22). *Pilonul III: Apărarea păcii prin forță* este susținut de următoarele acțiuni: intensificarea avantajelor competitive ale Americii; reînnoirea capabilităților: militare, baza industrială de apărare, forțele nucleare, spațiu, spațiu cibernetic, informații; diplomația și gestionarea eficientă a afacerilor statului: diplomație competitivă, instrumente de diplomație economică, gestionarea eficientă a informațiilor. O *continuitate* esențială în istorie este *disputa pentru putere*. Perioada de timp actuală nu este diferită. Sunt trei seturi principale de *competitori:* puterile revizioniste *China* și *Rusia*; statele care amenință stabilitatea globală, *Iran* și *Coreea de Nord* și *organizațiil*e ce reprezintă *amenințări transnaționale*, în special grupurile teroriste jihadiste. Deși diferiți în natură și anvergură, acești rivali sunt angajați într-o competiție generală, în zonele *politice, economice și militare* și folosesc tehnologie și informații pentru a accelera aceste competiții în vederea schimbării echilibrelor regionale de putere în favoarea lor. Aceste *competiții* fundamental politice sunt între cei care favorizează *sistemele represive* și cei care favorizează *societatea liberă* (Ib., pp. 25-34). *Pilonul IV: Promovarea influenței americane* este susținut de următoarele acțiuni: încurajarea partenerilor aspiranți; obținerea de rezultate mai bune în forumurile multilaterale; și apărarea valorilor americane (Ib., pp. 37-41).

„Securitatea economică este securitate națională” este susținut de următoarele acțiuni: revitalizarea economiei interne; promovarea relațiilor economice libere, corecte și reciproce; a fi lider în cercetare, tehnologie, invenție și inovație; promovarea și apărarea bazei de inovare a securității naționale a SUA; și sprijinul dominanței energetice.

Strategia într-un context regional: SUA vor acționa în vederea menținerii echilibrului regional al puterii, astfel încât să nu se schimbe în detrimentul intereselor sale și pentru apărarea acestora oriunde pe glob pentru a-și menține securitatea. Piețele, materiile prime, liniile de aprovizionare și capitalul uman sunt situate în sau își schimbă locul, poziția sau starea, între regiunile cheie ale lumii: regiunea Indo-Pacifică; Europa; Orientul Mijlociu; Asia de Sud și Centrală; Emisfera occidentală și African (Ib., pp. 45-55).

Trump a evitat noi războaie și operații costisitoare nesfârșite de contra-insurgență, iar președinția sa a fost prima de la cea a lui Jimmy Carter în care Statele Unite *nu au intrat într-un nou război și nici nu au extins un conflict existent,* dar au executat o intervenție aeriană limitată, dar eficientă, asupra Siriei, în 2017, ca răspuns la folosirea armelor chimice împotriva propriului popor de regimul lui Bashar al-Assad. Trump a încheiat, de asemenea, un război cu o rară victorie a SUA, distrugând Statul Islamic. În contrast cu mandatul lui Carter, în mandatul Trump, adversarii SUA *nu au exploatat* predilecția SUA pentru pace. În administrația Trump, Rusia nu a continuat invazia Ucrainei din 2014, Iranul nu a atacat direct Israelul, iar Coreea de Nord a încetat să testeze arme nucleare ca rezultat al acțiunilor diplomatice asociate cu descurajarea militară. China a menținut o postură agresivă în timpul mandatului lui Trump, dar conducerea sa a înțeles că nu poate depăși anumite linii roșii fără costuri inacceptabile. *„America first is not America alone”* este un slogan uzitat adesea de administrația Trump. Președintele Trump recunoaște eficiența alianțelor, coalițiilor și parteneriatelor pentru o politică externă de succes. Politica externă și politica comercială a lui Trump pot fi înțelese ca o reacție la lipsa de eficiență a *internaționalismului neoliberal* sau *globalismului*, așa cum a fost implementat sau utilizat de la începutul anilor 1990 până în 2017. Este posibil ca un următor mandat al lui Trump să constituie o revenirea *realismului cu o tentă jacksoniană* (O'Brien, 2024, p. 1).

SUA vor acționa în vederea menținerii echilibrului regional al puterii, astfel încât să nu se schimbe în detrimentul intereselor sale și pentru apărarea acestora oriunde pe glob pentru a-și menține securitatea.

În *Strategia națională de apărare 2018* (NDS 2018) este prezentat *mediul de securitate și trăsăturile* acestuia care au influențat doctrina de securitate. America s-a confruntat cu o dezordine globală sporită, caracterizată de *declinul* ordinii internaționale libere și deschise, bazate pe reguli de lungă durată – creând un mediu de securitate mai complex și mai volatil decât oricare altul pe care l-a experimentat

în memoria recentă, *definit de: 1. provocări deschise evidente* din partea adversarilor *la adresa ordinii internaționale libere* pe care doresc să o modeleze în concordanță cu modelul lor autoritar*; 2. reapariția unei competiții strategice pe termen lung între puterile revizioniste. Competiția strategică interstatală*, nu terorismul, este acum *principala preocupare* în securitatea națională a SUA. *Alte schimbări* ale mediului de securitate ar putea fi considerate: a) *o ordine internațională post-belică, rezilientă, dar slăbită*. Regimuri precum cele din Coreea de Nord și Iran – *„rogue regimes"* – încearcă să destabilizeze regiunile, sprijinite de puterile revizioniste folosind toate dimensiunile puterii; b) *provocările la adresa avantajului militar al SUA*; c) schimbări și *evoluții tehnologice* rapide și privind caracterul războiului; d) amenințările reprezentate de actorii nestatali și capabilitățile din ce în ce mai sofisticate la care au acces; e) *teritoriul național nu mai este un sanctuar*; f) *„rogue regimes"* – state autoritare caută să dezvolte arme de distrugere în masă – nucleare, chimice și biologice.

Alte schimbări ale mediului de securitate ar putea fi considerate: o ordine internațională post-belică, rezilientă, dar slăbită; provocările la adresa avantajului militar al SUA; schimbări și evoluții tehnologice rapide și privind caracterul războiului; amenințările reprezentate de actorii nestatali și capabilitățile din ce în ce mai sofisticate la care au acces; teritoriul național nu mai este un sanctuar; „rogue regimes" – state autoritare caută să dezvolte arme de distrugere în masă – nucleare, chimice și biologice.

Abordarea strategică a NDS 2018. O competiție strategică pe termen lung necesită integrarea perfectă a mai multor elemente ale puterii naționale – diplomație, informații, economie, finanțe, informații, aplicarea legii, militar și *presupune:*1. *dezvoltarea unei forțe mai letale;* 2. *consolidarea alianțelor și atragerea de noi parteneri*, *coaliții durabile și parteneriate de securitate pe termen lung*; 3. *reformarea Departamentului Apărării* (Pompeo, 2018, pp. 1-4).

Administrația Trump a lăsat moștenire *naționalismul economic*, *respingerea* multilateralismului și punerea sub semnul întrebării a aliaților. Viitoarea administrație va opera într-un context complet diferit: *apariția definitivă a unei lumi multipolare*, *ascensiunea* unor adversari mai puternici, adâncirea polarizării interne și retragerea din multe organizații internaționale.

TRUMP 2.0 – CONȚINUT, TRĂSĂTURI, ASPECTE CHEIE, IMPLICAȚII PENTRU POLITICA INTERNAȚIONALĂ

Primele semne ale realegerii lui Trump ca președinte au sugerat că va acorda prioritate unei agende comerciale protecționiste, imigrației, retragerii din agenda specifică multilateralismului și implicării în soluționarea conflictelor internaționale, iar politica externă americană va fi din ce în ce mai naționalistă. A doua președinție

Trump marchează un punct de cotitură: considerațiile geopolitice au devenit factori determinanți majori ai comerțului internațional. Într-o lume a interdependenței economice globale, a acceptării globalizării ca o dinamică ireversibilă și a alianțelor militare transatlantice, Trump este hotărât să rescrie regulile jocului (Gomart, 2025, p. 28). A doua Strategie Națională de Securitate (NSS 2025) a lui Trump reprezintă o abatere radicală – atât ca substanță, cât și ca ton față de strategiile anterioare – inclusiv NSS2017. Documentul respectiv, împreună cu Strategia Națională de Apărare (NDS 2026) care o însoțește, a stabilit un nou curs pentru politica externă a SUA, aducând în prim-plan conceptul de *competiție între marile puteri*, cu China și Rusia (Lissner,2025, pp. 1-10).

Mediul internațional a părut rareori atât de periculos, iar nevoia unei politici externe americane puternice și ferme nu a fost niciodată mai mare. *Posibilitatea unui Al Treilea Război Mondial nu a fost niciodată mai mare.* Din acest motiv, un al doilea mandat al lui Trump, construit pe principiul *„peace through strength”*, va fi binevenit nu doar pentru opinia publică americană, ci și pentru lumea liberă, în general. Fostul consilier al lui Trump pentru securitate națională, Robert O'Brien, prezintă *șapte principii cheie* care vor ghida noua administrație Trump: 1) nu se va argumenta și justifica *promovarea forței americane și a scopului național* (cele mai mari surse de pace și stabilitate în întreaga lume); 2) *respingerea agendei globaliste* care a avut consecințe negative pentru SUA – a favorizat ambițiile Chinei de hegemonie globală, imigrația și a fost în beneficiul *establishmentului* american; 3) *China – cea mai periculoasă amenințare la adresa intereselor SUA* de la URSS încoace. Trump se va opune Chinei în toate aspectele, de la comerț și Taiwan până la revitalizarea și extinderea alianțelor în regiunea Indo-Pacifică; 4) *revenirea la aplicarea de presiuni maxime asupra Iranului,* pentru a opri sprijinul acordat *grupărilor teroriste* din Orientul Mijlociu (Hamas, Hezbollah, Houthi), limitarea influenței și pentru a neutraliza programul său nuclear simultan cu sprijinul pentru Israel, Arabia Saudită și Emiratele Arabe Unite; 5) *o politică dihotomică pentru Europa,* pentru a-l constrânge pe Putin în vederea încheierii războiului din Ucraina și pentru consolidarea NATO; 6) *reconstrucția armatei americane*, inclusiv investițiile în armament de înaltă tehnologie și reforma achizițiilor publice; 7) *dezvoltarea*

Mediul internațional a părut rareori atât de periculos, iar nevoia unei politici externe americane puternice și ferme nu a fost niciodată mai mare.

de legături mai puternice cu democrațiile orientate spre piața liberă din întreaga lume (Herman, 2024, pp. 1-7).

Noua Strategie de Securitate Națională 2025, mult așteptată, prezintă o viziune care încearcă să reconcilieze dominația globală a SUA, dar cuprinde și anumite retrageri ale SUA din unele acțiuni specifice rolului de *lider global al Americii* de decenii. *Linia unică* din strategie –care, în diferite momente, promovează și, în același timp, critică intervenționismul – promovează ambițiile SUA. Noua strategie de securitate națională a lui Trump, ca și cea din primul mandat, promovează viziunea *„America first"* (Iyengar, 2024, pp. 1-3). NSS 2025, ca și NSS 2017, respectă structura generală a unei doctrine de securitate. NSS 2025, împreună cu NDS 2026, definesc caracteristicile unui efort strategic semnificativ, stabilesc priorități, identifică cele mai grave amenințări și repartizează resursele în consecință, corelând scopurile, căile și mijloacele într-un mod realist (Bowman, 2026, pp. 1-3). *În preambulul Strategiei de Securitate Națională a Statelor Unite ale Americii* (25 noiembrie 2025) (NSS 2025), este prezentat un bilanț al administrației, punctând realizările emblematice ale viziunii *„America First"*. Numește Strategia *„o foaie de parcurs pentru a asigura că America rămâne cea mai mare și mai de succes națiune din istoria omenirii și patria libertății pe pământ"*. (Trump, 2025, pp. i-ii). *Corpul teoretic și practic* al Doctrinei de securitate *Trump 2.0* are următorul *cuprins*:

NSS 2025, împreună cu NDS 2026, definesc caracteristicile unui efort strategic semnificativ, stabilesc priorități, identifică cele mai grave amenințări și repartizează resursele în consecință, corelând scopurile, căile și mijloacele într-un mod realist.

I. *Introducere – ce este strategia americană? I.1. Cum a luat-o razna „strategia" americană,* unde se explică *„ce încercăm să facem și de ce"*. Pentru prima dată este definită *Strategia „o strategie",* un *plan concret și realist* care explică *legătura esențială dintre scopuri și mijloace*: pornește de la o *evaluare precisă* a ceea ce se dorește și a *instrumentelor disponibile* sau care pot *fi create în mod realist* pentru *a obține rezultatele dorite* și este precizat *scopul politicii externe* este *protejarea intereselor naționale fundamentale.* Face o radiografie scurtă a doctrinelor predecesorilor săi, evidențiindu-le anumite puncte slabe în contrast cu viabilitatea doctrinei administrației sale. *I.2. Corecția necesară și binevenită a președintelui Trump.* Aici este stipulat că Statele Unite vor *continua* calea *Doctrinei Trump 1.0,* aceasta fiind *scopul principal* al celei de-a *doua administrații*. În final, a nominalizat *întrebările* la care trebuie să răspundă actuala *Strategie*

de Securitate Națională: 1) *Ce ar trebui să își dorească Statele Unite?* 2) *Care sunt mijloacele noastre disponibile pentru a obține acest lucru*? și 3) *Cum se pot conecta scopurile și mijloacele într-o Strategie de Securitate Națională viabilă?* Fiecare dintre aceste întrebări este *titlul* unui capitol (Trump, 2025, pp. 1-3).

II. *Ce ar trebui să își dorească Statele Unite?II.1. Ce ne dorim în general?* Aici, pentru promovarea *intereselor,* sunt enumerate următoarele necesități: *supraviețuirea și siguranța; protejare*a țării, poporului și teritoriului; *controlul* asupra granițelor*; infrastructură* rezistentă; crearea celei mai puternice, letale și avansate tehnologic *armate* din lume; menținerea celei mai *robuste, credibile și moderne forțe de descurajare nucleară și apărarea antirachetă* din lume; *economia* – cea mai *puternică*, *dinamică*, *inovatoare* și cea mai *avansată* din lume; *baza industrială* – prioritatea absolută a *politicii economice naționale; sector energetic – robust, productiv și inovator;* menținerea primordialității în domeniul *cercetării științifice* și *tehnologic*; *menținerea* primordialității *„puterii soft”*; și *restaurarea și revigorarea sănătății spirituale și culturale* americane*. II.2. Ce vrem în și de la lume? Politica externă* este centrul de interes al strategiei și se reafirmă Doctrina Monroe*. Interesele naționale vitale și fundamentale* ale Americii în materie *de politică externă* sunt următoarele: *a). emisferă vestică stabilă, bine guvernată, deschisă să coopereze, liberă de incursiuni străine ostile* sau de *deținere a activelor cheie* și care *să susțină lanțurile de aprovizionare critice* și *accesul* continuu la *locații strategice cheie*. În concluzie, se va *afirma* și *aplica „Corolarul Trump”* la *Doctrina Monroe; b). oprirea și inversarea daunelor provocate economiei americane; c). sprijinul aliaților* în *păstrarea libertății și securității Europei; d). interzicerea unei* puteri adverse *să domine Orientul Mijlociu; și e). garantarea* că *tehnologia și standardele americane,* în special în domeniul *inteligenței artificiale, biotehnologiei și calculului cuantic, propulsează* lumea (Trump, 2025, pp. 3-6).

III. Care sunt mijloacele disponibile ale americii pentru a obține ceea ce își dorește? America *are la dispoziție* următoarele *active, resurse și avantaje* de top la nivel mondial *în scopul consolidării puterii și preeminenței Americii*: *sistem politic agil; cea* mai mare și mai *inovatoare economie* din lume; cel mai important *sistem financiar* și *piețe de capital* din lume; cel mai avansat, mai inovator și mai profitabil

Strategia stabilește următoarele priorități: dreptul inalienabil al oricărei țări pentru a-și elabora și implementa politica de imigrație; protecția drepturilor și libertăților fundamentale; divizarea sarcinilor și repartizarea responsabilităților privind apărarea colectivă; obținerea sprijinului prin pace; securitatea economică; reindustrializare, revitalizarea bazei industriale de apărare, dominație energetică și menținerea și creșterea dominației sectorului financiar al Americii.

sector tehnologic din lume; cea mai *puternică și capabilă armată* din lume; o rețea largă de *alianțe în regiuni cheie; o geografie* de invidiat; o *„putere soft”* și o *influență culturală* de neegalat; și c*urajul, voința și patriotismul* poporului american (Ib., pp. 6-8).

IV. Strategia. IV. 1. Principii. Politica externă a președintelui Trump este *pragmatică fără a fi „pragmatistă”*, *realistă fără a fi „realistică”*, *principială fără a fi „idealistă”, puternică fără a fi „bellică”* și *reținută fără a fi „compasivă”*. *Nu* este ancorată în *ideologia politică tradițională*. *Este motivată* mai presus de toate de ceea *ce funcționează pentru America* sau, în două cuvinte, *„America First”. Oprirea conflictelor regionale* înainte ca acestea să se transforme în *războaie globale* este o *prioritate* pentru această administrație. Președintele Trump a demonstrat, prin dovezi sau argumente, că *politicile americane externe*, *de apărare* și *de informații* trebuie să fie *ghidate de următoarele principii de bază*: *definirea clară a interesului național; pacea prin forță*, forța este cel mai bun factor de descurajare; *predispoziție* către non-intervenționism; *realism flexibil; primatul națiunilor* – unitatea politică fundamentală a lumii este și va rămâne statul-națiune; *suveranitate și respect* – Statele Unite își vor proteja fără scuze propria suveranitate; *echilibrul de putere* – Statele Unite nu pot permite ca nicio națiune să devină atât de dominantă încât să-i amenințe interesele; *muncitori pro-americani; echitate;* și *competență și merit.* În subcapitolul *IV. 2*. *Priorități, Strategia* stabilește următoarele *priorități*: dreptul inalienabil al oricărei țări pentru a-și elabora și implementa politica de imigrație; *protecția drepturilor și libertăților fundamentale* care *nu trebuie* niciodată încălcate; *divizarea sarcinilor și repartizarea responsabilităților privind apărarea colectivă* către aliații din fiecare regiune; *obținerea sprijinului prin pace; securitatea economică* – fundamentală pentru securitatea națională, prin: *comerț* echilibrat, asigurarea *accesului* la lanțurile de aprovizionare și materialele critice; *reindustrializare*, *revitalizarea* bazei industriale de apărare, *dominație* energetică și menținerea și creșterea dominației sectorului financiar al Americii (Ib., pp. 6-15). În subcapitolul *IV.3. Regiunile, Strategia* selectează regiunile care sunt relevante pentru *protejarea intereselor naționale fundamentale* ale Americii. *Prima regiune* care atrage *atenția susținută a SUA* este *„Emisfera vestică: „Corolarul Trump” la Doctrina Monroe”,* o *restaurare bazată pe bun*

simț și robustă a *puterii* și *priorităților americane*, în concordanță cu *interesele de securitate americane. Obiectivele* pentru *emisfera vestică* pot *fi rezumate* ca *„Reactivare și extindere”*. *Reactivare* – prin *recrutarea* unor campioni regionali (aliniați principiilor și strategiei americane) care pot contribui la *edificarea unei stabilități tolerabile în regiune* și *Extindere – consolidarea parteneriatelor* cu țările cu care America are în prezent relații puternice concomitent cu *extinderea rețelei în regiune*. Statele Unite trebuie să fie *preeminente* în emisfera vestică, *ca o condiție a securității* și *prosperității,* condiție care permite *manifestarea cu încredere* și *fermitate unde* și *când* este *nevoie* în regiune. Descrie hotărârea de a se asigura că Emisfera vestică nu este manipulată și dominată de China. Conținutul *„Corolarului Trump”* a fost prezentat la capitolul 1. (Ib., pp. 15-19). *A doua regiune* prezentată este *„Asia: victorie în viitorul economic, prevenirea confruntării militare”,* în care se evidențiază abordările inadecvate ale fostelor administrații față de China. America, valorificând *atuurile* extraordinare, va *construi* și *consolida alianțe și parteneriatele* în *regiunea Indo-Pacifică – piatra de temelie a securității și prosperității.* Principalele *direcții* de acțiune vor fi: *Conducerea dintr-o poziție de forță; Economia: Miza supremă.* Statele Unite trebuie: să își *protejeze și să își apere economia și poporul* de orice *pericol* din orice țară sau sursă și *colaborarea cu aliații și partenerii* – India, Australia, Japonia, Coreea de Sud –, pentru a-și menține poziția privilegiată în economia mondială; și *descurajarea amenințărilor militare*. Diplomația *„America First”* urmărește *reechilibrarea* relațiilor comerciale globale și *descurajarea amenințărilor militare.* Pe termen lung, *menținerea supremației economice și tehnologice americane* este *cea mai sigură modalitate de a descuraja și preveni un conflict militar* la scară largă. *Taiwanul oferă acces direct* la *al doilea Lanț de Insule (Japonia, Insulele Mariane de Nord, Palau, Indonezia)* și *împarte Asia de Nord-Est și de Sud-Est* în două teatre distincte*. Descurajarea unui conflict privind Taiwanul*, în mod preferabil *prin* menținerea unei superiorități militare, este *o prioritate – un limbaj ferm și direct. SUA vor* construi o *armată capabilă* să *interzică agresiunea* oriunde în *Primul Lanț de Insule (Japonia, Taiwan, Filipine, Brunei) sau controlul Mării Chinei de Sud* – o *provocare de securitate conexă. Cooperare puternică* cu India, Japonia, Coreea de Sud pentru a *proteja* Primul Lanț de Insule. De asemenea,

Diplomația „America First” urmărește reechilibrarea relațiilor comerciale globale și descurajarea amenințărilor militare. Pe termen lung, menținerea supremației economice și tehnologice americane.

va *consolida prezența militară* în *Pacificul de Vest,* cooperând cu Taiwanul și Australia (Ib., pp. 19-25). *A treia regiune* care contează – *Europa* – este menționată în Strategie *„Promovarea măreției europene",* unde se evidențiază principalele probleme cu care se confruntă Europa: cheltuieli militare insuficiente și stagnare economică (*libertatea politică și suveranitatea, politicile de migrațiune, libertatea de exprimare* și *opoziția politică, rata natalității* și *identitatea națională și încrederea în sine*). *Gestionarea relațiilor europene cu Rusia* va necesita un *angajament diplomatic* semnificativ al *SUA*, atât pentru *a restabili condițiile* de *stabilitate strategică* pe întreg *teritoriul eurasiatic*, cât și pentru *a atenua riscul* unui *conflict între Rusia și statele europene. Războiul din Ucraina* a avut *efectul pervers* de *a crește dependențele externe* ale Europei, în special ale *Germaniei. Scopul* SUA ar trebui să fie sprijinul Europei *să își corecteze* traiectoria actuală (Ib., pp. 25-27). *A patra regiune* tratată în Strategie este *Orientul Mijlociu: Transferarea poverilor, construirea păcii* **–** începe cu prezentarea motivelor pentru care a fost prioritizat în trecut (furnizor de energie**,** teatru principal al competiției dintre superputeriși locul multor conflicte care amenințau să se extindă). Astăzi, *cel puțin două* dintre aceste dinamici nu mai sunt valabile*:* aprovizionarea cu energie și competiția dintre superputeri*. Conflictul* rămâne cea mai problematică dinamică a Orientului Mijlociu, cu toate că regiunea nu mai reprezintă, în aceeași măsură ca în trecut, o sursă de tensiuni permanente și un potențial declanșator iminent de evenimente cu consecințe catastrofale globale. *Ultima regiune* menționată este *Africa*. Regiunea este importantă pentru dezvoltarea de *parteneriate, ameliorarea conflictelor, valorificarea resurselor naturaleși promovarea de relații comerciale reciproc avantajoase* (Ib., pp. 27-29).

Gestionarea relațiilor europene cu Rusia va necesita un angajament diplomatic semnificativ al SUA, atât pentru a restabili condițiile de stabilitate strategică pe întreg teritoriul eurasiatic, cât și pentru a atenua riscul unui conflict între Rusia și statele europene.

În primul an, a avut rezultate remarcabile în următoarele domenii: securizarea granițelor Americii și punerea americanilor pe primul loc; siguranța comunităților; reconstruirea unei economii pentru americani și susținerea industriei americane; stimularea inovației, cercetării și tehnologiei americane; reafirmarea conducerii americane pe scena mondială; construirea modernizate armatei; guvernare în serviciul oamenilor; dominanță energetică (The White House, 2026, pp. 1-30).

TRUMP 1.0 , TRUMP 2.0 – SCHIMBĂRI RADICALE, SCHIMBĂRI MODERATE, CONTINUITĂȚI ȘI OMISIUNI

„Continuitatea” nu este același lucru cu *„inerția”*. Inerția rezistă și întârzie schimbarea. Continuitatea principiilor, însă, consolidează orice tranziție (Bishop, 2015, p. 1). Administrația Trump și-a prezentat noile documente strategice NSS 2025 *(Trump II),* NDS 2026 *(Trump II)* (al doilea document de politici) ca o *întrerupere* față de cele din primul mandat. Nu se mai regăsesc Rusia, Europa și schimbările climatice ca elemente care să necesite o evaluare precisă sau un răspuns relevant din partea SUA, dar sunt incluse securitatea emisferică și transferul sarcinilor către aliați. Multe schimbări sunt, într-adevăr, substanțiale, chiar *radicale* ,iar altele sunt mai *moderate,* existând și o oarecare *continuitate* cu documentele strategice anterioare (Cancian, 2026, pp. 1-10). NSS 2025, împreună cu NDS 2026, stabilesc *viziunea asupra lumii* a celei de-a doua administrații Trump, obiectivele politice și ipoteza privind modul de îndeplinire a acestora.

„Continuitatea” nu este același lucru cu „inerția”. Inerția rezistă și întârzie schimbarea. Continuitatea principiilor, însă, consolidează orice tranziție.

Schimbări radicale: Securitatea internă și emisfera vestică sunt ridicate la rangul de prioritate absolută. Accentul pus pe emisfera vestică este, probabil, cea mai mare schimbare din document, așa cum s-a întâmplat și în 1987, 1990 și 2006, prezența sporită în Caraibe nu este o creștere *temporară*, ci o caracteristică *permanentă,* iar forțele vor proveni din teatre de operații cu prioritate mai mică, cum ar fi Europa și Orientul Mijlociu (Lissner, 2025, pp. 8-10). Europa este predată europenilor pentru a o apăra, cu sprijinul Statelor Unite. Strategia nu vede *China, Rusia* sau *Coreea de Nord* ca factori relevanți care să determine plasarea acestora în centrul strategiei americane (Cancian, p. 1). În Trump 1.0, China era *principalul obiectiv* atât pentru securitatea națională, cât și pentru obiectivele comerciale ale administrației, adoptând o politică mai competitivă și dură față de China. Trump 2.0 a adoptat o linie mai blândă și nu se mai repartizează aceeași importanță datorită efectelor din primul mandat și mediului de securitate care este foarte diferit. Limbajul despre regiunea Indo-Pacifică, China, Asia și Taiwan nu este despre izolare sau retragere. Amenințările Chinei la adresa Taiwanului reprezintă și o *amenințare* la adresa intereselor SUA și un afront la adresa oricui se află în Biroul Oval. Atacul SUA împotriva programului nuclear iranian și acțiunea din Venezuela sunt, în general, foarte utile pentru credibilitatea angajamentelor SUA în întreaga lume. Robert O’Brien consideră

că Trump este un *„Kissinger invers”* și că încearcă să despartă Rusia de China și să-l detașeze pe Xi de Putin (Feith, 2026, pp. 1, 11, 21, 22).

NSS 2025 nu face nicio referire expresă la *competiția dintre marile puteri*. Adoptă un ton considerabil mai conciliant față de competitori, încadrând provocarea drept *„gestionarea relațiilor europene cu Rusia”* și lucrând la *„reechilibrarea relației economice a Americii cu China”*. Implicația este că Statele Unite sunt mai puțin concentrate pe *competiția strategică* și mai deschise către *sferele de influență*. NSS 2025 se concentrează în mod covârșitor pe emisfera vestică, comerț, imigrație și alte probleme apropiate de casă (Anderson, 2025, pp. 1-2). Se va afirma și aplica *„Corolarul Trump”* la *Doctrina Monroe*. NDS 2026 critică aliații pentru reducerea cheltuielilor pentru apărare și investiție. NDS 2026 oferă o evaluare dublă a Rusiei: o *amenințare continuă*, dar slăbită, la adresa frontului estic al NATO și o țară al cărei *arsenal nuclear* reprezintă o amenințare pentru teritoriul SUA. Rusia nu mai este considerată *un rival geopolitic principal,* așa cum a fost în prima administrație, ci a trecut de la statutul de *„puterea revizionistă”,* în 2018, a statutul de *„o amenințare persistentă, dar gestionabilă, pentru membrii estici ai NATO”,* în 2026 (Hegseth, 2026, pp. 1-15). Era competiției marilor puteri cu China și Rusia, din NSS 2017 *(Trump I)* a luat sfârșit în NSS 2025, în detrimentul priorităților interne. NSS 2025 arată clar că economia este *„miza supremă”*, geopoliticii revenindu-i un rol secundar în ceea ce privește China, care nu mai este încadrată ca o *provocare sistemică*, cu o viziune a ordinii mondiale incompatibilă cu interesele SUA și este considerată, în primul rând, un *competitor economic*. NSS 2017 a evidențiat Iranul și Coreea de Nord ca amenințări de *rangul doi*; NSS 2025 nu menționează deloc Coreea de Nord și minimizează pericolul reprezentat de Iran. NSS 2025 afirmă că politica externă a SUA se va concentra, în mare măsură, pe limitarea a *trei amenințări*: *migrația în masă,* crima organizată și *„incursiunea străină ostilă”*. NSS 2025 sugerează o abordare *„civilizațională”* ca principală *lentilă* prin care își analizează relația cu Europa (Lissner, 2025, pp. 2-8, 10).

Coreea de Nord este văzută ca o amenințare, dar, în principal, pentru Coreea de Sud și Japonia, SUA evaluează doar capacitățile de rachete care pot lovi teritoriul american.

Modificări moderate: Apărarea antirachetă se extinde odată cu noul concept *„Golden Dome”*. Coreea de Nord este văzută ca o amenințare, dar, în principal, pentru Coreea de Sud și Japonia, SUA evaluează doar capacitățile de rachete care pot lovi teritoriul american.

Trecerea este de la abordarea *„concurează, descurajează și câștigă”*, cu prioritatea *„competiția dintre marile puteri”,* la abordarea *„America First”,* cu prioritatea *„securitatea națională și emisferică”.* A doua administrație Trump este mai puțin *conflictuală*, concentrându-se pe descurajare și *„peace through strength”*. Terorismul global, în NDS 2018 *(Trump I)*, este o *„afecțiune persistentă”,* dar nu mai este o *„preocupare principală”*, iar în NDS 2026 *(Trump II),* organizațiile teroriste, *„grav degradate... continuă să se adapteze și reprezintă o amenințare credibilă”.* (Park, 2026, pp. 2, 5,11-13). NSS 2025 pune un accent mai mare pe Taiwan decât în NSS 2017 și pe descurajarea agresiunii chineze împotriva insulei, menținând capacități de a învinge agresiunea oriunde în *Primul Lanț de Insule* – o prioritate – și este folosit un limbaj destul de dur (Lissner, p.10).

Trecerea este de la abordarea „concurează, descurajează și câștigă”, cu prioritatea „competiția dintre marile puteri”, la abordarea „America First”, cu prioritatea „securitatea națională și emisferică”.

Printre acțiunile ce conduc către *o schimbare* în sensul celor prezentate mai pot fi menționate: reconsiderarea valorii anumitor aliați, în special cei din Europa, și *„tranzacționalizarea”* acestor relații; diminuarea susținerii acordurilor comerciale regionale sau multilaterale și a Organizației Mondiale a Comerțului; indiferență selectivă față de promovarea valorilor universale; preferință pentru *hard power*, în special puterea militară în detrimentul *soft power.* Trump a pus accentul pe viziunea *„America First”* și pe conceptul de *suveranitate națională,* a redus finanțarea programelor de *asistență externă* ale SUA, a dispus retragerea SUA din mai multe acorduri: comerciale, privind clima, cu Iranul, migrația, cooperarea cu Curtea Penală Internațională sau Protocolul opțional privind soluționarea obligatorie a litigiilor la Convenția de la Viena privind relațiile diplomatice. A avut aprecieri critice privind valoarea aliaților; a manifestat o aparentă reticență de a critica Rusia și o aparentă determinare de a îmbunătăți relațiile cu Rusia, în ciuda unor acțiuni controversate ale acesteia; a realizat o dezangajare a SUA în conflictul din Siria și acceptarea Rusiei ca intermediar major în situația siriană și în Orientul Mijlociu, în general; absența de la anumite forumuri în domeniul drepturilor omului asociate cu *declarații inconsistente* în sprijinul democrației și al drepturilor omului sau împotriva practicilor guvernelor autoritare și iliberale; retragerea SUA din Consiliul pentru Drepturile Omului al Națiunilor Unite (O'Rourke, 2019, pp. 1-5).

Continuitate – consecvență: A doua administrație Trump menține poziția conform căreia China, menționată în strategie de 21 de ori, este

o putere militară și economică formidabilă, *„a doua cea mai puternică țară din lume”*, iar în NDS 2018, China este o *„putere revizionistă”* și *„competitor strategic”* (Cancian, 2026, p. 1, 11). Printre acțiunile ce conduc către *mai puține schimbări și mai multă continuitate* pot fi menționate: NSS 2017 evidențiază competiția cu China și Rusia și un sprijin puternic pentru alianțele SUA; NDS 2018 cuprinde o perspectivă asupra rolului SUA în lume, în general consistentă cu rolul SUA din ultimii 70 de ani; Strategia antiteroristă din octombrie 2018 poate fi considerată, în mare măsură, în concordanță cu strategiile antiteroriste ale administrațiilor anterioare; continuarea operațiilor militare americane în Afganistan și în Orientul Mijlociu; declarații ale unor înalți oficiali americani care reafirmă sprijinul SUA pentru NATO; perfecționarea capabilităților militare ale SUA în Europa pentru descurajarea unei potențiale agresiuni rusești în Europa; încurajarea aliaților NATO să cheltuiască mai mult pentru apărare; implementarea unor sancțiuni suplimentare împotriva Rusiei ca răspuns la acțiunile acesteia; politica mai agresivă, ostilă față de China și programe de asistență pentru contracararea influenței în Africa, Asia și cele două Americi; promovarea conceptului unei regiuni indo-pacifice libere și deschise (O'Rourke, pp. 8-10).

A doua administrație Trump menține poziția conform căreia China, menționată în strategie de 21 de ori, este o putere militară și economică formidabilă, „a doua cea mai puternică țară din lume”.

NSS 2025 consideră China o problemă gravă și continuă, care face eforturi de a domina regiunea Indo-Pacifică și reprezintă o provocare tehnologică. SUA doresc să păstreze spațiu de negociere cu China, cu toate că China reprezintă un obstacol în calea atingerii majorității obiectivelor sale. O temă care se regăsește în tot documentul este dorința de stabilitate și menținerea deschisă aliniile de comunicare, dar nu cu prețul subminării intereselor americane (Schadlow, 2025, pp.1-2). NSS 2025 prevede menținerea regiunii Indo-Pacifică liberă și deschisă. Continuă cu fermitate sprijinul consistent de lungă durată acordat Taiwanului *și descurajarea unui conflict privind Taiwanul* și pentru contracararea Chinei, ceea ce înseamnă că SUA *nu susțin nicio modificare unilaterală* a statu-quoului în Strâmtoarea Taiwan (Cancian, 2026, p.1). NSS 2025 nu vede Orientul Mijlociu ca un punct central al politicii SUA – poziția susținută de Trump în timpul celor trei campanii ale sale pentru președinție –, ci ca pe un teatru de operații cu potențial redus, dar Iranul și terorismul continuând să atragă atenția. În NDS 2026 se menține conceptul de *două conflicte* din ultimele decenii – referință durabilă pentru factorii de decizie, dar *transferă* al doilea

conflict în responsabilitatea aliaților și nu vede un conflict convențional cu Rusia sau Coreea de Nord. Raportul *„Bottom-Up Review”* din 1993 a introdus conceptul *„cu două războaie”*, dimensionând forțele armate pentru a *„lupta și a câștiga două conflicte regionale majore... simultan”* (Cancian, pp.17- 18).

NDS 2026, în privința *conflictelor simultane*, recunoaște *„problema simultaneității”* și necesitatea *„de a fi pregătiți pentru posibilitatea ca unul sau mai mulți potențiali adversari să acționeze împreună într-un mod coordonat sau oportunist în mai multe teatre de operații”*. NDS 2026 continuă abordarea conflictului de tipul *„unul plus”*, dar cu o adaptare: responsabilitatea pentru al doilea conflict va fi transferată aliaților SUA. Astfel, dacă Statele Unite sunt implicate într-un conflict cu China, apărarea Europei împotriva oricărei agresiuni rusești va fi responsabilitatea europenilor. Prevenirea înarmării Iranului cu arme nucleare a fost un obiectiv de politică externă pentru mai multe administrații, începând cu revoluția din 1979. La fel, administrațiile au considerat Coreea de Nord o amenințare încă de la începutul războiului din Coreea, în 1950. NDS 2026 consideră esențială modernizarea bazei industriale, perfecționarea mijloacelor nucleare și apărarea antirachetă, invocând un *„peisaj nuclear global în schimbare”*, marcat de un arsenal rusesc imens, expansiunea chineză, ambițiile iraniene și capacitatea tot mai mare a Coreei de Nord. *Structura și postura forțelor*: prioritatea acordată apărării naționale și emisferei vestice, în NDS 2026, va determina modificarea amplasării forțelor militare americane – de exemplu, stabilirea unei prezențe pe termen lung în Caraibe, extinderea bazelor în Groenlanda și, eventual, o prezență permanentă în Panama (Cancian, pp. 13-17).

NDS 2026 consideră esențială modernizarea bazei industriale, perfecționarea mijloacelor nucleare și apărarea antirachetă, invocând un „peisaj nuclear global în schimbare”, marcat de un arsenal rusesc imens, expansiunea chineză, ambițiile iraniene și capacitatea tot mai mare a Coreei de Nord.

Omisiuni: Absența diversității, echității, incluziunii și a schimbărilor climatice era de așteptat. Surprinzătoare sunt omiterea oricărei mențiuni despre forța formată exclusiv din voluntari sau despre Departamentul pentru Eficiență Guvernamentală (Ib., p. 2).

CONCLUZII

Intensificarea și diversificarea competiției SUA cu China și Federația Rusă în ultimul deceniu, frecvent intitulată *competiție între marile puteri* sau *competiție strategică,* au generat schimbări profunde sau de accent în doctrinele de securitate ale administrației Trump, cu implicații asupra politicii externe, marii strategii, geopoliticii,

diplomației, comerțului și finanțelor, energiei și asistenței externe și, în ultimă instanță, asupra ordinii globale.

Abordarea președintelui Trump față de *implicarea* SUA în afacerile mondiale și *ordinea mondială americană* stabilită de președintele Woodrow Wilson la sfârșitul Primului Război Mondial, pe care președinții americani au urmat-o într-un fel sau altul, este diferită, evidențiind o accelerare mult mai drastică de retragere din poziția istorică a SUA de superputere globală cheie, cu toate că, în NDS 2026, este menționată *preeminența Americii*. Protecționismul comercial al lui Donald Trump este distinctiv și diferit de ce a fost până acum în diplomația economică multilaterală sau în politicile comerciale anterioare ale altor țări.

Abordarea președintelui Trump față de implicarea SUA în afacerile mondiale și ordinea mondială americană stabilită de președintele Woodrow Wilson la sfârșitul Primului Război Mondial, pe care președinții americani au urmat-o într-un fel sau altul, este diferită, evidențiind o accelerare mult mai drastică de retragere din poziția istorică a SUA de superputere globală cheie, cu toate că, în NDS 2026, este menționată preeminența Americii.

În perioada de după Războiul Rece, America, ca *singură superputere*, a avut la dispoziție două opțiuni pentru menținerea statutului de lider global: fie *confruntarea directă* cu puterea în ascensiune, fie *evitarea adversarilor*, fiecare cu propriile avantaje și dezavantaje. Donald Trump nu își propune o confruntare cu China, dar istoricul acțiunilor sale argumentează că, dacă situația evoluează și ajunge într-un anumit punct care nu permite dezvoltarea de opțiuni fără folosirea forței și avantajoase în același timp pentru interesele SUA, acesta *nu va ezita* să acționeze militar împotriva Chinei.

BIBLIOGRAFIE:

1. Anderson, S. (2025). *Breaking down Trump's 2025 National Security Strategy,* Brookings, pp. 1-20, https://www.brookings.edu/articles/breaking-down-trumps-2025-national-security-strategy/, accesat la 15 martie 2026.
2. Barrett, C. (2026). *Monroe to Donroe: A 'dead' doctrine's revival for current operations, în Military Tymes*, pp. 5-7, https://www.militarytimes.com/veterans/military-history/2026/01/05/monroe-to-donroe-a-dead-doctrines-revival-for-current-operations/?utm_source=sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=dfn-dnr, accesat la 15 martie 2026.
3. Bishop, D. (2015). *Public Diplomacy: Time to Debate Change, Continuity, and Doctrine,* American Diplomacy, p. 1, https://americandiplomacy.web.unc.edu/2015/02/public-diplomacy-time-to-debate-change-continuity-and-doctrine/, accesat la 22 februarie 2026.
4. Bowman, B. (2026). *What Trump's National Defense Strategy Gets Right – and Wrong, Real Clear*, pp. 1-3, https://www.realcleardefense.com/articles/2026/01/29/what_trumps_national_defense_strategy_gets _right__and_wrong_1161583.html, accesat la 5 martie 2026.

5. Cancian, M., Park, C.H. (2026). *The 2026 National Defense Strategy by the Numbers Radical Changes, Moderate Changes, and Some Continuities*, Center for Strategic and International Studies, pp. 1-10, https://csis-website-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/2026-01/260127_Cancian_Defense _Strategy.pdf?VersionId=WzP08q28PbYuNbaOY7imptsQLOGSodxU, accesat la 1 februarie 2026.
6. Colin, D. (2019). *Age of Iron. On Conservative Nationalism*. New York: Oxford University Press, pp.1, 8-38, https://www.slideshare.net/slideshow/age-of-iron-on-conservative-nationalism-colin-dueck/280985987#9, accesat la 15 martie 2026.
7. Dungaciu, D., Dumitrescu, L. (2021). *O enciclopedie a doctrinelor de securitate.* București: Editura Institutului de științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu", pp. 12 -14, 241, 244-245.
8. Feith, D. (2026). *Trump 1.0 vs Trump 2.0 and China*, The Wire China, pp. 1-2, 11-20, https://www.hudson.org/foreign-policy/trump-10-vs-trump-20-china-david-feith, accesat la 15 martie 2026.
9. Flockhart, T. (2026). *The arrival of the multi order world and its geopolitical implications,* The British Academy, pp. 1-3, https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/6073/The_arrival_of_the_multi-order_world_and_its_geopolitical_implications.pdf, accesat la 15 martie 2026.
10. Freeman, C. (2017). *Reimagining Great Power Relations: Reimagining the International Environment,* American Diplomacy, pp. 1-12, https://americandiplomacy.web.unc.edu/2017/04/reimagining-great-power-relations-reimagining-the-international-environment-part-1/, accesat la 22 februarie 2026.
11. Hegseth, P. (2026). *2026 National Defense Strategy, restoring peace through strength for a new golden age of America,* Department of War, pp. 1-15, 18-23, https://media.defense.gov/2026/Jan/23/2003864773/-1/-1/0/2026-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY.PDF, accesat la 22 februarie 2026.
12. Herman, A. (2024). *Will Donald Trump Restore "Peace through Strength*"?, Hudson, pp. 1-5, https://www.hudson.org/politics-government/will-donald-trump-restore-peace-through-strength-arthur-herman, accesat la 15 martie 2026.
13. Israeli, O. (2019). *America's Unipolar Moment of Renewal or Collapse?* American Diplomacy, pp. 4-20, https://americandiplomacy.web.unc.edu/2019/02/americas-unipolar-moment-of-renewal-or-collapse/, accesat la 15 martie 2026.
14. Iyengar, R. (2025). *Trump's New National Security Strategy Goes Full 'America First',* Foreign Policy, pp. 1-3, https://foreignpolicy.com/2025/12/05/trump-national-security-strategy-america-first/, accesat la 15 martie 2026.
15. Jones, C, (2001). *The American Burden of Hegemony in the Middle East,* American Diplomacy, p. 1, https://americandiplomacy.web.unc.

edu/2001/12/the-american-burden-of-hegemony-in-the-middle-east/, accesat la 15 martie 2026.
16. Kagan, R. (2018). *Believe it or not, Trump's following a familiar script on Russia,* The Washington Post, https://www.washingtonpost.com/opinions/the-west-has-spent-a-decade-playing-right-into-putins-hands/2018/08/07/c1aec698-9a60-11e8-b60b-1c897f17e185_story.html, accesat la 15 martie 2026.
17. Kilian, C. (2026). *What Carney's Davos Speech Reveals about the Future,* The Tyee, pp. 1-3, https://thetyee.ca/Culture/2026/01/22/What-Carney-Davos-Speech-Reveals-Future/, accesat la 22 februarie 2026.
18. Kupchan, Ch. (2019). *Isolationism. A History of America 's Effort to Shield Itself from the World*. New York: Oxford University Press, pp. 1-15, https://www.libris.ro/carte-engleza/isolationism-a-history-of-america-s-efforts-to-shield-itself-from-the-world/26749835?srsltid=AfmBOopkp0N5Q5AQ9oYE4kqaUxoh_I4ajYQCs1Jq6xrRYigEi75bZ7tH#descriptionHead, accesat la 15 martie 2026.
19. Laqua, D. (2026). *Grass roots diplomacy in the face of global disorder: historical Perspectives,* The British Academy, pp. 1-3, https://www.thebritishacademy.ac.uk/documents/6071/Grassroots_diplomacy_in_the_face_of_global_disorder_-_historical_perspectives.pdf, accesat la 3 martie 2026.
20. Lissner, R., Sacks, D. (2025). *Unpacking a Trump Twist of the National Security Strategy*, Council of Foreign relations, Center for Preventive Action, pp.1-10, https://www.cfr.org/expert-brief/unpacking-trump-twist-national-security-strategy, accesat la 2 martie 2026.
21. Milestone Documents (2022). *Monroe Doctrine (1823),* National Archives, pp. 1-3, https://www.archives.gov/milestone-documents/monroe-doctrine, accesat la 15 martie 2026.
22. Miller, B. (2020). *Grand Strategy from Truman to Trump* , University of Chicago Press, pp. 9-10, https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.7208/9780226735153-013/html, accesat la 22 februarie 2026.
23. Murnane, J.R. (2017). *Let's Not Get Distracted by "Shiny Objects", President Trump's "America First" Foreign Policy is Out of Sync with the Problems of the 21st Century,* American Diplomacy, pp. 2-7, https://americandiplomacy.web.unc.edu/2017/04/lets-not-get-distracted-by-shiny-objects-president-trumps-america-first-foreign-policy-is-out-of-sync-with-the-problems-of-the-21st-century/, accesat la 15 martie 2026.
24. O'Brien, R. (2024). *The Return of Peace Through Strength Making the Case for Trump's Foreign Policy,* Foreign Affairs, p. 1, https://www.foreignaffairs.com/united-states/return-peace-strength-trump-obrien, accesat la 15 martie 2026.
25. Office of the Historian (2020). *Monroe Doctrine, 1823,* Department of State, p.1, https://history.state.gov/milestones/1801-1829/monroe, accesat la 15 martie 2026.

26. Pompeo, M. (2028). *The National Defense Strategy*, Department of Defense 2018, pp. 1-4, https://media.defense.gov/2020/May/18/2002302061/-1/-1/1/2018-NATIONAL-DEFENSE-STRATEGY-SUMMARY.PDF, accesat la 22 februarie 2026.
27. Price, R. (2025). *2025 Report to Congress Executive Summary and Recommendations*, U.S.-China Economic and Security Review Commission, pp. 10, 19, https://www.uscc.gov/sites/default/files/2025-11/2025_Executive_Summary.pdf, accesat la 15 martie 2026.
28. Schadlow, N. (2025). *Trump 2.0's National Security Strategy.* Hudson: The Wire China, pp. https://www.hudson.org/national-security-defense/trump-national-security-strategy-nadia-schadlow, accesat la 15 martie 2026.
29. Sempa, F. (2004). *U.S. National Security Doctrines Historically Viewed: A Commentary,* American Diplomacy, vol. IX, nr. 2, pp. 1-10, https://ciaotest.cc.columbia.edu/olj/ad/ad_v9_2/sef01.html, accesat la 22 februarie 2026.
30. Sempa, F. (2017). *The National Security Debate and Classical Geopolitics,* American Diplomacy, pp. 1-5, https://americandiplomacy.web.unc.edu/2017/01/the-national-security-debate-and-classical-geopolitics/, accesat la 15 martie 2026.
31. Sølvsten, S. (2025). *Global Supply Chain Risk Report 2025: Navigating supply chain risks and insurability,* WTW, pp.1-8, https://www.wtwco.com/en-ae/insights/2025/05/wtw-global-supply-chain-risk-report-2025, accesat la 15 martie 2026
32. Taub, A. (2015). *American Diplomacy Links,* American Diplomacy, septembrie, pp. 1-5, https://americandiplomacy.web.unc.edu/2015/09/american-diplomacy-links-september-2015/, accesat la 15 martie 2026.
33. The White House (2026). *365 wins in 365 days: President Trump's Return Marks New Era of Success, Prosperity,*2026, pp.1-30, https://www.whitehouse.gov/articles/2026/01/365-wins-in-365-days-president-trumps-return-marks-new-era-of-success-prosperity/, accesat la 15 martie 2026.
34. Trump, D. (2017). *National Security Strategy of the United States of America,* The White House, Washington, DC, pp. 1-55, https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf, accesat la 15 martie 2026.
35. Trump, D. (2025). *National Security Strategy of the United States of America,* The White House, https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2025/12/2025-National-Security-Strategy.pdf, accesat la 15 martie 2026.
36. West, J. (2024). *Book Review: Isolationism: A History of America's Efforts to Shield Itself from the World,* Australian Institute of International Affairs, pp. 1-5, https://www.internationalaffairs.org.au/australianoutlook/book-review-isolationism-a-history-of-americas-efforts-to-shield-itself-from-the-world/, accesat la 1 februarie 2026.

PORTRETUL POLITIC AL LUI MILORAD DODIK: EROU PENTRU B-SÂRBI, PERICOL PENTRU ALTE ETNII

Maior drd. Mădălin BUZEA

Colonel conf. univ. dr. Cristian ICHIMESCU

Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.13

Over the past year, the Bosnian political scene has been dominated by the leader of the Alliance of Independent Social Democrats (SNSD), Milorad Dodik. Known for his secessionist actions and for protecting the rights and freedoms of the Bosnian Serb people, Milorad Dodik has undertaken the most concrete steps toward the secession of Republika Srpska (RS) from Bosnia and Herzegovina (BiH). In this context, following his first-instance conviction to one year in prison and a six-year ban from holding public office, initiatives were taken and laws were adopted by the National Assembly of Republika Srpska (NARS) to increase RS autonomy and limit the powers of the central institutions in Sarajevo on RS territory, with the entity moving toward secession. For the RS leader, Milorad Dodik, this was followed by a stressful period in which he could be arrested at any moment by law enforcement institutions, but he took enhanced security measures, including traveling by helicopter to avoid being blocked and arrested on land. Eventually, Milorad Dodik resigned from the position of President of RS, early elections were organized, but, they the ban on holding public office for six years remains in force. The presidential elections in RS were initially won by the SNSD candidate, Siniša Karan, but will be held once again in several polling stations due to suspicions of electoral fraud. Nevertheless, a reversal of the outcome is not expected; at most, the gap between the SNSD candidate and the opposition candidate, Branko Blanuša, may narrow. In such a scenario, the question arose: “Will the SNSD leader, Milorad Dodik, remain at the forefront of the Bosnian political scene after the general elections in the autumn of 2025?”. In this article, through logical deduction, we aim to identify arguments that can help construct an answer to the question regarding Milorad Dodik’s political future.

Keywords: Bosnia and Herzegovina; political leader; Milorad Dodik; political portrait; Republika Srpska;

INTRODUCERE

Bosnia și Herțegovina (BiH) continuă să fie un stat marcat de instabilitate politică, cu riscuri de securitate pentru regiunea Balcanilor de Vest (BV) și, implicit, pentru România. Arhitectura statală (trei niveluri ale administrației locale), sistemul decizional construit pe baza celor trei etnii constituente, birocrația ridicată, tensiunile interetnice și lipsa unei viziuni comune pentru reforma statului sunt doar câteva motive pentru care este nevoie ca statul să fie monitorizat internațional.

Milorad Dodik este perceput, pe de o parte, de populația b-sârbă ca un „erou" ce apără drepturile și interesele b-sârbilor, iar pe de altă parte, ca un pericol pentru populația de etnie bosniacă.

Pe parcursul anului trecut (2025), scena politică bosniacă a fost dominată de acțiunile președintelui partidului Alianța Social-Democraților Independenți (SNSD, partid b-sârb), Milorad Dodik (b-sârb). Acesta a ajuns la putere cu sprijin internațional în 1998, dar, treptat, s-a alăturat ideilor democrațiilor iliberale, în special celor promovate de Federația Rusă. Regimul său autoritar a fost marcat de o retorică naționalistă[1], prin promovarea ideii că BiH este un stat nefuncțional. În aceste condiții, Milorad Dodik este perceput, pe de o parte, de populația b-sârbă ca un *„erou"* ce apără drepturile și interesele b-sârbilor, iar pe de altă parte, ca un pericol pentru populația de etnie bosniacă (Huskić-1, 2025).

Acțiunile politice ale liderului SNSD au fost puternic mediatizate, dar reflectarea a acestora s-a făcut în funcție de interesele actorilor ce se află la conducerea trusturilor mediatice. Pe de o parte, presa de orientare pro-occidentală l-a prezentat pe Milorad Dodik într-o lumină negativă, arătând pericolul generat de acesta pentru destabilizarea statului bosniac, iar pe de altă parte, presa anti-occidentală l-a prezentat pe liderul SNSD ca fiind un apărător al drepturilor și libertăților poporului sârb în regiunea BV și un vector important pentru promovarea panslavismului în Europa. Anul 2025 a culminat cu înlăturarea acestuia din funcția de președinte al Republicii Srpska (RS) și interzicerea drepturilor de a mai ocupa funcții publice timp

[1] Printre care: negarea genocidului de la Srebrenica, promovarea unor idei antioccidentale sau constestarea statului bosniac (n.a.).

de șase ani. În urma alegerilor anticipate, la conducerea RS a fost ales un apropiat al lui Milorad Dodik, Siniša Karan, fost ministru al dezvoltării și tehnologiei în guvernul condus de acesta, SNSD păstrându-și controlul politic asupra entității. Rezultatul final al alegerilor încă nu a fost pus în aplicare pentru că, în urma sesizărilor partidelor de opoziție, Comisia Electorală a decis reluarea alegerilor în mai multe circumscripții electorale, unde au existat suspiciuni de fraudă electorală (N1, 2025).

În aceste condiții, având în vedere reflecția mediatică și acțiunile lui Milorad Dodik, apare întrebarea dacă liderul b-sârb va părăsi scena politică din RS, după alegerile generale din data de 4 octombrie 2026? Acest subiect nu a fost abordat în mass-media de limba romană, iar pe plan internațional, au fost abordate doar subiecte conexe, prin prezentarea evenimentelor și a diferitelor analize sumare care au apărut după alegerile anticipate din RS.

Articolul prezintă acțiunile politice ale lui Milorad Dodik pe parcursul ultimului an și deciziile instituțiilor din BiH care au contribuit la îndepărtarea președintelui RS și la organizarea alegerilor anticipate.

În urma cercetării științifice, prin prezentul articol, urmărind, în special, acțiunile politice din ultimul an ale lui Milorad Dodik și folosind un mecanism al deducerii logice, ne-am propus să identificăm răspunsul la întrebarea de cercetare mai sus-menționată. Prin identificarea unui astfel de răspuns, articolul contribuie la dezvoltarea cunoașterii în domeniu, creând portretul liderului politic din RS, anticipând eventuale schimbări care ar putea să apară în urma alegerilor generale din toamna acestui an pe scena politică bosniacă. Lucrarea este utilă persoanelor din mediul universitar, academic, dar și pasionaților de geopolitică și geostrategie, completând *„puzzle-lul”* de securitate din regiunea BV, prin promovarea unor noi idei despre situația statului bosniac.

METODOLOGIA ȘTIINȚIFICĂ

În redactarea articolului am folosit exclusiv metode calitative, pentru a găsi argumente pe baza cărora să construim răspunsul la întrebarea de cercetare *„Milorad Dodik va părăsi scena politică din RS după alegerile din octombrie 2026?”*. Ca instrument de lucru, am folosit *„process tracing”* (Wiesner, 2014), pentru a identifica pricipalele cauze care au dus la îndepărtarea liderului SNSD de la președinția RS. În acest sens, articolul prezintă acțiunile politice ale lui Milorad Dodik pe parcursul ultimului an și deciziile instituțiilor din BiH care au contribuit la îndepărtarea președintelui RS și la organizarea alegerilor

anticipate. Astfel, am procedat la studiul articolelor publicate atât de presa pro-occidentală, cât și de cea antioccidentală din RS, fiind observate diferențele de percepție și promovarea lui Milorad Dodik, pe de o parte, ca *„erou"* al sârbilor, pe de altă parte, ca un *„pericol"* pentru celelalte două etnii constituente ale statului bosniac. Am construit un studiu de caz în jurul personalității lui Milorad Dodik, urmând ca, apoi, prin deducție logică, să identificăm argumente prin care să ne bazăm răspunsul la întrebarea de cercetare enunțată, având ca argumente cauzele ce au dus la situația actuală a liderului sârb.

Urmărind evenimentele politice în care a fost implicat Milorad Dodik și reacțiile acestuia (urmărirea procesului), au fost posibile stabilirea relațiilor cauză-efect și descoperirea mecanismelor cauzale, contribuind, astfel, la specificarea modului în care vom obține rezultat final, adică răspunsul la întrebarea de cercetare. Un mecanism cauzal este: o legătură sau o conexiune într-un proces cauzal. În relația dintre o variabilă independentă dată (în cazul nostru, justiția bosniacă, reprezentată de Curtea Constituțională a BiH) și o variabilă dependentă dată (liderul politic Milorad Dodik), un mecanism cauzal presupune variabile suplimentare (poziționarea actorilor străini, a celorlalți lideri politici, modul de reacție a instituțiilor de forță bosniace), care oferă perspective asupra modului în care variabila independentă produce efectiv rezultatul, inclusiv secvența prin care acest lucru se produce (Wiesner, 2014)

Urmărind evenimentele politice în care a fost implicat Milorad Dodik și reacțiile acestuia (urmărirea procesului), au fost posibile stabilirea relațiilor cauză-efect și descoperirea mecanismelor cauzale, contribuind, astfel, la specificarea modului în care vom obține rezultat final, adică răspunsul la întrebarea de cercetare.

Cercetarea va avea și o serie de limitări, date de faptul că studiul se bazează doar pe surse deschise de limba engleză și sârbă. Pentru o abordare cuprinzătoare și o stabilire cu exactitate a imaginii liderului politic din RS, ar fi fost necesare și surse deschise de limba rusă, care ar fi arătat modul în care este perceput liderul sârb în Federația Rusă, actorul statal cu interese divergente în BiH. Mai mult decât atât, am folosit doar metode calitative din rațiuni financiare, de timp și de spațiu, pentru că, în mod normal, un sondaj de opinie privind situația politică a liderului SNSD, Milorad Dodik, probabil că ar fi completat acest tip de cercetare.

ASCENSIUNEA POLITICĂ A PREȘEDINTELUI SNSD – MILORAD DODIK

Președintele SNSD, Milorad Dodik, s-a născut la Banja Luka, în 1959. A absolvit Școala Generală din Laktaši (1966-1974), Liceul Agricol din Banja Luka (1974-1977) și Facultatea de Științe Politice din Belgrad (1983). Este căsătorit cu Snježana, cu care are un fiu, Igor, și o fiică, Gorica. În 1996, Milorad Dodik a format Partidul Social-Democraților Independenți, care, ulterior, și-a schimbat numele în Alianța Social-Democraților Independenți (SNSD). Conduce această formațiune politică din 2002. Milorad Dodik și-a început cariera politică în 1986, ca președinte al Consiliului Executiv al Municipiului Laktaši (localitate lângă Banja Luka, unde locuiește și în prezent). Înainte de primele alegeri multipartite din BiH, în 1990, a devenit membru al Alianței Forțelor de Reformă Ante Marković. În perioada 1991-2000, a fost membru în cadrul ANRS, iar în perioada 1998-2001, a fost ales premierul Republicii Srpska (RS), fiind candidatul SNSD. A fost membru în ANRS (2002-2006), premierul RS (2006-2010), președintele RS pentru două mandate (2010-2018) și membrul b-sârb al Președinției Tripartite a BiH (2018-2022) (CIN, 2025). În perioada 2022-2025, Milorad Dodik a fost președintele RS, până când Comisia Electorală Centrală i-a anulat mandatul (6 august 2025), fiind găsit vinovat și condamnat la un an de închisoare și la interzicerea dreptului de a deține funcția de președinte al RS pentru o perioadă de șase ani, pentru nerespectarea deciziilor Înaltului Reprezentant al Comunității Internaționale (OHR) (Central Election Commission Bosnia and Herzegovina, 2025).

În procesul de cercetare, președintele SNSD, Milorad Dodik, se constituie într-o variabilă suplimentară, pentru că acțiunile sale sunt în funcție de variabila independentă reprezentată de Curtea Constituțională a BiH.

În procesul de cercetare, președintele SNSD, Milorad Dodik, se constituie într-o variabilă suplimentară, pentru că acțiunile sale sunt în funcție de variabila independentă reprezentată de Curtea Constituțională a BiH. Astfel, s-a observat că, după fiecare decizie a Curții Constituționale a BiH, Milorad Dodik reacționa fie prin declarații secesioniste, fie prin acțiuni concrete, reprezentate de propunerea spre aprobare a unor legi prin care sporea independența justiției din RS și limita modul de acțiune al instituțiilor de forță pe teritoriul RS.

În continuare, vom prezenta, prin analiza surselor deschise apărute în presa internațională, principalele evenimente care au dus la îndepărtarea lui Milorad Dodik de la conducerea entității.

Am avut în atenție atât articole (în special, de limba sârbă din RS) care îl prezintă într-o lumină favorabilă, cât și articole care îl descriu ca fiind un personaj negativ pentru scena politică bosniacă.

PREȘEDINTELE SNSD, MILORAD DODIK: EROU PENTRU POPULAȚIA DE ETNIE SÂRBĂ

Prin urmărirea procesului, pe parcursul acestui capitol este evidențiat mecanismul cauzal dintre justiția bosniacă (variabila independentă) și Milorad Dodik (variabila suplimentară), prin identificarea relațiilor de tip cauză-efect care au dus la perceperea lui Milorad Dodik ca erou pentru populația de etnie sârbă. Am prezentat relația cauzală dintre justiția bosniacă, Milorad Dodik și actori internaționali, precum Serbia, Federația Rusă, pe de o parte, și Marea Britanie și SUA, pe de altă parte, identificați ca variabile dependente în cadrul metodologiei de cercetare.

Milorad Dodik s-a îndepărtat de valorile liberale, occidentale și a devenit, treptat, un susținător al Federației Ruse, abuzând de pozițiile pe care le-a deținut pentru a-și spori influența și controlul politic în RS.

Milorad Dodik s-a îndepărtat de valorile liberale, occidentale și a devenit, treptat, un susținător al Federației Ruse, abuzând de pozițiile pe care le-a deținut pentru a-și spori influența și controlul politic în RS. Promovând idei secesioniste, negarea genocidului de la Srebrenica și atacând mediatic politicienii bosniaci, Milorad Dodik și-a conturat un portret politic de *„erou”* al populației b-sârbe, dar, în același timp, a devenit și ținta sancțiunilor Marii Britanii și SUA (variabile suplimentare).

Fiind liderul celui mai mare partid politic b-sârb, naționalist, Milorad Dodik a câștigat (2010) președenția RS cu sprijinul politicienilor din Serbia (variabilă suplimentară). Pe timpul campaniei electorale, a câștigat electorat prin promovarea sloganului *„RS prima, Bosnia doar cât timp trebuie să existe”*, accentuând temerile existente și tensiunile interetnice la acel moment. Prin negarea genocidului de la Srebrenica, și-a întărit legăturile culturale și religioase cu Serbia, inclusiv prin erijarea sa într-un politician, protector al populației b-sârbe care pune *„Srpska pe primul loc”*. Astfel, a reușit să câștige electorat și să se mențină în funcțiile de conducere din RS timp de mai bine de 25 de ani (prima dată, a fost ales premierul RS în perioada 1998-2001) (Mack, 2021). Așadar, acțiunile lui Milorad Dodik (variabilă suplimentară) au avut ca efect câștigarea electoratului b-sârb și menținerea, pentru o perioadă îndelungată, în procesul decizional bosniac.

În toate funcțiile de conducere pe care le-a deținut în RS sau la președinția BiH, Milorad Dodik, prin acțiunile sale, a promovat naționalismul sârb și, mai apoi, l-a transformat în putere politică. A adoptat constant o poziție de victimă, susținând că este subiectul unei conspirații antisârbe. În toate cazurile de corupție în care era începută urmărirea penală împotriva sa, Milorad Dodik nu accepta să fie anchetat și, ulterior, judecat de funcționari bosniaci, arătând că aceștia nu pot fi obiectivi în acțiunile lor, iar acestea sunt, de fapt, acțiuni împotriva poporului b-sârb. Milorad Dodik, în discursul politic, a pledat pentru independența RS și a întreprins acțiuni secesioniste pentru a separa instituțiile de la nivel central de cele din RS (Mack, ib.). Avocații lui Milorad Dodik (variabila suplimentară) folosesc inclusiv argumente legate de naționalitatea acestuia pentru a câștiga procesele cu justiția bosniacă (variabila independentă). În perioada 2018-2022, cât timp a deținut funcția de membrul b-sârb al Președinției Tripartite a BiH, la toate activitățile oficiale derulate la sediul Președenției BiH nu participa dacă, lângă drapelul BiH, nu era și drapelul RS, poziție contestată vehement de ceilalți doi membri ai Președenției Tripartite (variabile suplimentare) (Kovacevic, 2018).

Milorad Dodik și-a folosit identitatea sârbă și a alimentat tensiunile interetnice din regiunea sa pentru a câștiga din ce în ce mai multă putere politică. Statul bosniac, cu o supraveghere din ce în ce mai redusă și cu o implicare scăzută din partea Comunității Internaționale, pare să se divizeze din ce în ce mai mult. Pe fondul acestor evoluții, RS a capătat o independență sporită, iar Milorad Dodik s-a poziționat ca politicianul puternic din RS, apărător al drepturilor, intereselor și libertăților b-sârbilor.

Președintele SNSD, aflat în funcția de președinte al RS, a creat o structură de poliție auxiliară exclusiv pentru RS și, folosindu-se de această structură, a reprimat (2018) mișcarea populară care contesta acțiunile politice, dar și polițienești denumită *„Dreptate pentru David”*, evidențiind, apoi, că manifestațiile de protest au fost motivate politic. În acțiunile sale pentru consolidarea puterii politice, pe model rusesc, au apărut idei că a folosit inclusiv asasinatul. În acest sens, Slaviša Krunić, un proeminent om de afaceri, critic al regimului politic condus de Milorad Dodik, a fost asasinat (22 aprilie 2019) la Banja Luka, fără a fi identificați cei vinovați pentru această acțiune (Niksic, 2019).

Așadar, Milorad Dodik și-a folosit identitatea sârbă și a alimentat tensiunile interetnice din regiunea sa pentru a câștiga din ce în ce mai multă putere politică. Statul bosniac, cu o supraveghere din ce în ce mai redusă și cu o implicare scăzută din partea Comunității Internaționale, pare să se divizeze din ce în ce mai mult. Pe fondul acestor evoluții, RS a capătat o independență sporită, iar Milorad Dodik s-a poziționat ca politicianul puternic din RS, apărător al drepturilor, intereselor și libertăților b-sârbilor (Mack, ib.). Naționalismul sârb este susținut de președintele SNSD, Milorad Dodik, prin participarea la evenimentele

importante din Serbia, alături de președintele Aleksandar Vučić. În acest sens, în ultimii doi ani s-au remarcat legăturile strânse dintre președintele SNSD, Milorad Dodik, președintele Serbiei, Aleksandar Vučić, premierul ungar, Viktor Orban, și președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, creând, astfel, o axă Banja Luka, Belgrad, Budapesta, ce promovează ideile panslavimului în Europa cu sprijin politic de la Moscova (variabile suplimentare). Milorad Dodik și-a exprimat tot mai vocal dorința de a separa autoritățile RS de cele bosniace, iar în acest sens, a continuat să acționeze ca un factor perturbator în cadrul statului bosniac. Pe parcursul anului 2024, legăturile reprezentanților sârbilor din regiunea Balcanilor de Vest (BV) au fost întărite prin organizarea unei Adunări a sârbilor de pretutindeni în Biserica Sf. Sava din Belgrad, context în care, fiind implicați și liderii Bisericii Ortodoxe Sârbe, a fost adoptată o declarația prin care națiunea sârbă este considerată o unitate transfrontalieră cu drepturi protejate. Declarația afirmă că RS trebuie să își păstreze deplina autonomie în BiH și, în calitate de entitate autonomă, RS poate să coopereze cu Serbia într-o serie de domenii de politică, chiar și în sectorul de securitate și schimbul de informații. Chiar dacă declarația a avut doar o semnificație simbolică și nu oferea nicio încurajare pentru a lua măsuri care să depășească limitele stabilite de Acordul de la Dayton, aceasta a deschis calea către puncte de vedere ale unor grupuri mai radicale. Documentul a promovat agenda unei națiuni tratate nedrept, una care are nevoie de o recalibrare a importanței și valori sale în BV (Nyemann, 2025).

În contextul tensionării situației politice din BiH și a condamnării sale în primă instanță (26 februarie 2025), Milorad Dodik a făcut câteva vizite la Moscova, unde a avut întrevederi cu oficiali ruși, printre care și cu Ministrul rus de Externe, Serghey Lavrov. Cea mai relevantă întrevedere a liderului SNSD cu Serghey Lavrov a fost în cadrul unei întâlniri cu ușile închise la Consiliul de Securitate al ONU de la New York (9 septembrie 2025), în urma căreia ministerul rus de externe a condamnat *„interferența neocolonială a Occidentului în afacerile interne din RS”*, condamnând ferm încercările necinstite de înlăturare a președintelui legitim ales de popor al RS (Mišeljić, 2025).

Așadar, în contextul acestor evoluții, în ultimul an, tendințele secesioniste ale RS au fost cele mai accentuate, iar BiH a trecut prin cea mai accentuată criză politică din ultimii treizeci de ani.

GÂNDIREA MILITARĂ ROMÂNEASCĂ

În contextul tensionării situației politice din BiH și a condamnării sale în primă instanță, Milorad Dodik a făcut câteva vizite la Moscova, unde a avut întrevederi cu oficiali ruși, printre care și cu ministrul rus de externe, Serghey Lavrov. Cea mai relevantă întrevedere a liderului SNSD cu Serghey Lavrov a fost în cadrul unei întâlniri cu ușile închise la Consiliul de Securitate al ONU de la New York, în urma căreia Ministerul rus de Externe a condamnat „interferența neocolonială a Occidentului în afacerile interne din RS”, condamnând ferm încercările necinstite de înlăturare a președintelui legitim ales de popor al RS.

Milorad Dodik și-a accentuat retorica despre autonomia RS, concomitent cu promovarea ideilor de independență a entității. În discursurile sale, a făcut apel la identitatea sârbă și memoria colectivă, crescându-și popularitatea electorală și controlul mediatic.

PREȘEDINTELE SNSD, MILORAD DODIK, „*PERICOL*" PENTRU CELELALTE ETNII

Acest capitol prezintă relațiile cauză-efect văzute din perspectivă occidentală, în care justiția bosniacă (variabila independentă) este un factor declanșator pentru variabilele suplimentare reprezentate, pe de o parte, de Milorad Dodik și, pe de altă parte, de actorii internaționali precum SUA, Marea Britanie și instituțiile de impunere a legii din statul bosniac.

Comportamentul lui Milorad Dodik și acțiunile secesioniste ale acestuia și ale celor din anturajul său politic au fost de mult timp în vizorul Comunității Internaționale. Astfel, Marea Britanie a fost primul stat care a impus (2022) sancțiuni asupra lui Milorad Dodik (membrul b-sârb al Președinției Tripartite în acea perioadă) și asupra lui Željka Cvijanović (președintele RS la acel moment).

Comportamentul lui Milorad Dodik și acțiunile secesioniste ale acestuia și ale celor din anturajul său politic au fost de mult timp în vizorul Comunității Internaționale. Astfel, Marea Britanie a fost primul stat care a impus (2022) sancțiuni asupra lui Milorad Dodik (membrul b-sârb al Președinției Tripartite în acea perioadă) și asupra lui Željka Cvijanović (președintele RS la acel moment), pe motiv că cei doi lideri b-sârbi destabilizează situația politică din BiH. Acestora le-a fost interzis să călătorească în Marea Britanie și le-au fost înghețate toate activele financiare pentru că, în coordonare cu autoritățile de la Kremlin, promovează ideile secesioniste în BiH și destabilizează statul bosniac (GOV UK, 2022). În cadrul procesului prezentat mai sus, sunt evidențiate relația de tip cauză-efecte între variabilele suplimentare (Milorad Dodik și Marea Britanie).

Pe parcursul anului 2025, BiH s-a aflat în cea mai acută criză politică de la crearea statului bosniac, generată de acțiunile secesioniste ale președintelui SNSD, Milorad Dodik, și blocarea funcționării instituțiilor de la nivel central pe termen lung. Scena politică a fost dominată de evoluții în procesul lui Milorad Dodik. Cazul acestuia a început încă din 2023, când a fost judecat pentru nerespectarea deciziilor Înaltului Reprezentant al Comunității Internaționale (ÎRCI) și blocarea procesului de implementare a deciziilor Curții Constituționale (CC) a BiH în RS prin adoptarea unor legi care resping un astfel de procedeu în RS. Astfel, Milorad Dodik nu recunoaștea autoritatea ÎRCI și a CC pe teritoriul RS (Brezar, 2025). Variabila independentă produce efecte

de *„tip domino”* în RS, avându-l ca pion principal pe Milorad Dodik (variabila suplimentară).

Situația politică din BiH s-a tensionat suplimentar odată cu condamnarea, în primă instanță, a lui Milorad Dodik la un an de închisoare cu executare și interzicerea dreptului de a ocupa funcții publice timp de șase ani (26 februarie 2025). Imediat după pronunțarea sentinței, liderul SNSD a organizat o manifestație pașnică de protest la Banja Luka. În discursul susținut în marja evenimentului, a menționat susținerea pe care o are din partea liderului de la Kremlin, Vladimir Putin, dar și de la Budapesta, făcând referire la premierul ungar, Viktor Orban. În același context, a continuat să promoveze mesaje de unitate a sârbilor, construindu-și figura unui politician, protector al poporului sârb (Delauney, 2025). Președintele Serbiei, Aleksandar Vučić, a insistat că Serbia nu recunoaște verdictul, cerând, în același timp, un *„răspuns pașnic, rațional și ne-escalator”*. Previzibil, Budapesta și Moscova (variabile suplimentare) s-au aliniat rapid poziției Belgradului. Prim-ministrul Ungariei, Viktor Orbán, a denunțat decizia drept un *„dictat de la Bruxelles”*, lăudându-l pe Dodik pentru opoziția sa față de *„agenda globalistă a supraveghetorilor numiți de UE”*. Moscova a catalogat verdictul împotriva lui Milorad Dodik drept o *„urmărire penală ilegală”*, avertizând că hotărârea pune în pericol unitatea statului bosniac. Solidaritatea reflexivă dintre Belgrad, Budapesta și Moscova ilustrează modul în care actorii iliberali instrumentalizează retorica suveranității pentru a eroda influența normativă a Bruxelles-ului, reconfigurând BiH ca un câmp de luptă prin procură într-o competiție mai amplă privind viitoarea ordine politică a Europei (Ermina Muzaferija, 2025).

Pe fondul acestor evoluții, Milorad Dodik (variabila suplimentară) a trimis în procedură parlamentară o serie de legi prin care anulează autoritatea instanțelor de stat și a agențiilor de aplicare a legii din BiH în RS. Parchetul din BiH a deschis o anchetă cu privire la aceste acte, considerate un atac la adresa ordinii constituționale a BiH, și l-a citat la interogatoriu pe Milorad Dodik, împreună cu președintele ANRS, Nenad Stevandić, și pe prim-ministrul RS, Radovan Višković. A urmat un *„test de stres”* pentru întregul aparat de stat, când toți cei trei politicieni acuzați au respins citația CC și s-au înconjurat de polițiști înarmați și gărzi de corp care provocau CC (variabila independentă)

Situația politică din BiH s-a tensionat suplimentar odată cu condamnarea, în primă instanță, a lui Milorad Dodik la un an de închisoare cu executare și interzicerea dreptului de a ocupa funcții publice timp de șase ani (26 februarie 2025). Imediat după pronunțarea sentinței, liderul SNSD a organizat o manifestație pașnică de protest la Banja Luka.

și de Agenția de Informații și Protecție a Statului (SIPA), pentru a-i aresta (variabila suplimentară). Mai mult decât atât, aceștia au emis un ultimatum sârbilor angajați la CC a BiH și SIPA pentru a-i transfera la instanțele și forțele de poliție ale RS (variabile suplimentare). Milorad Dodik a recurs la amenințări cu îndepărtarea celor care resping apelul, dar nu a acționat niciodată în acest sens. A lansat o ofensivă mediatică internațională prin căutarea sprijinului noii administrații americane, care nu l-a primit niciodată, iar mai apoi, a mers în Israel, unde a fost rugat să părăsească o conferință la care participa (26-27 martie 2025). Pe de altă parte, a mers în Ungaria (5 august 2025) și Federația Rusă (31 martie 2025), unde a fost primit călduros, oferindu-i-se sprijin pentru acțiunile sale (Huskić-2). Descrierea acestui proces prezintă poziționarea variabilelor suplimentare (SUA, Israel, instituțiile de impunere a legii) față de variabila independentă (justiția bosniacă, reprezentată de CC a BiH).

Milorad Dodik a depus, la 4 iulie 2025, o declarație la CC a BiH, iar mandatul său de arestare a fost anulat, cu obligația de a se prezenta la secția de poliție locală la fiecare 15 zile. Același lucru s-a întâmplat și cu ceilalți doi „fugari" câteva zile mai târziu. Motivul pentru care au decis să renunțe la decizia de a contesta instanța de stat se datorează, probabil, lipsei de sprijin internațional pentru acțiunile lor.

Milorad Dodik a depus, la 4 iulie 2025, o declarație la CC a BiH, iar mandatul său de arestare a fost anulat, cu obligația de a se prezenta la secția de poliție locală la fiecare 15 zile. Același lucru s-a întâmplat și cu ceilalți doi *„fugari"* câteva zile mai târziu. Motivul pentru care au decis să renunțe la decizia de a contesta instanța de stat se datorează, probabil, lipsei de sprijin internațional pentru acțiunile lor. Milorad Dodik a primit avertismente dure din partea capitalelor europene, iar în absența sprijinului în Consiliul European din cauza vetoului ungar, unele state au introdus sancțiuni bilaterale împotriva lui Milorad Dodik, în special Germania și Austria (Huskić, ib.). Echipa de avocați ai lui Milorad Dodik a obținut schimbarea pedepsei de un an de închisoare în achitarea sumei de 18.660 EUR (12 august 2025), dar i s-a menținut pedeapsa privind interzicerea ocupării funcțiilor publice pentru șase ani. La acel moment, CEC a anulat mandatul de președinte al RS pentru Milorad Dodik, dar acesta a catalogat decizia ca fiind *„încă o prostie de la Sarajevo"* și a menționat că *„predarea nu este o opțiune".* Chiar și în ciuda acestei decizii, Milorad Dodik și-a continuat agenda secesionistă făcând nefuncționale instituțiile de la nivel central (Melez, 2025). Astfel, au fost prezentate relațiile de tip cauză-efect înregistrate pe scena politică bosniacă.

În acest context, Milorad Dodik își pregătea fiul, Igor, să preia conducerea partidului, precum și pe Željka Cvijanović, actualul membru b-sârb al președinției BiH, ca potențial succesor al său.

În mod ironic, Milorad Dodik a transmis că va continua *„bătălia juridică”* apelând la CC a BiH, dar și la Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Rămânând fidel naturii sale distructive, el a anunțat și un referendum, în cadrul căruia va solicita sprijinul populației din RS și, eventual, un alt referendum, despre care a transmis că ar putea fi cel pentru independența RS (efecte ale variabilei independente, generate prin decizia de condamnare a liderului sârb). Anterior (2024), Milorad Dodik a impus modificări la Legea referendumului din RS pentru a face orice referendum valid, indiferent de prezența la vot. În forma inițială, această lege prevedea că cel puțin 50% dintre alegătorii înregistrați trebuie să iasă la vot pentru ca un referendum să fie valid (Huskić-2) Așadar, ANRS votase în favoarea organizării unui referendum de susținere a lui Milorad Dodik în cadrul căruia populația trebuia să răspundă la următoarele întrebări (23 august 2025): *„Acceptați deciziile străinului neales, Christian Schmidt, și hotărârile neconstituționale ale CC a BiH, precum și hotărârea CEC de a-l deposeda de mandat pe președintele RS, Milorad Dodik?”*. Referendumul ar fi trebuit organizat (25 august 2025) cu câteva zile înainte de alegerile anticipate pentru președintele RS, dar, în cele din urmă, nu a mai fost organizat (Kurtik-1, 2025).

Biroul pentru Controlul Activelor Străine (OFAC) al SUA a ridicat (29 septembrie 2025) sancțiunile impuse fostului președinte al entității RS, Milorad Dodik, și asupra a 47 de persoane și companii apropiate acestuia. Sancțiunile au fost ridicate pentru Zeljka Cvijanović, membra b-sârbă a președinției tripartite a BiH, pentru președintele ANRS, Nenad Stevandić, copiii lui Milorad Dodik, Igor și Gorica, și pentru mai multe companii deținute de aceștia. După aceea, ANRS a numit-o pe Ana Trišić-Babić în funcția de președinte interimar al RS până la organizarea alegerilor pentru un nou președinte al RS (23 noiembrie 2025). Mandatul prezidențial al lui Milorad Dodik fusese revocat în august, în urma unei decizii judecătorești care l-a condamnat la un an de închisoare sau plata amenzii de 18.660 EUR și șase ani de interdicție în a deține funcții publice pentru sfidarea deciziilor ÎRCI. Ca reacție, parlamentarii ANRS au votat pentru retragerea celor șase legi la nivel de entitate care fuseseră deja anulate de CC a BiH, printre acestea numărându-se și legea privind bunurile imobile, pe care RS a folosit-o pentru a atribui proprietăți de stat din entitate autorităților entității.

Biroul pentru Controlul Activelor Străine (OFAC) al SUA a ridicat (29 septembrie 2025) sancțiunile impuse fostului președinte al entității RS, Milorad Dodik, și asupra a 47 de persoane și companii apropiate acestuia. Sancțiunile au fost ridicate pentru Zeljka Cvijanović, membra b-sârbă a președinției tripartite a BiH, pentru președintele ANRS, Nenad Stevandić, copiii lui Milorad Dodik, Igor și Gorica, și pentru mai multe companii deținute de aceștia.

Milorad Dodik descrisese această problemă drept o *„linie roșie de netrecut”* (Kurtic-2, 2025).

În continuare, alegerile prezidențiale anticipate din RS au demonstrat o victorie marginală și contestată pentru partidul lui Milorad Dodik (23 noiembrie 2025). Deși a cedat în fața deciziei CC, liderul b-sârb și-a afirmat clar poziția, spunând: *„Rămân cel mai important om și voi fi președintele tuturor președinților din Republica Srpska. Este suficient?”*. Cu o prezență scăzută la vot, de aproximativ 35%, candidatul SNSD, Siniša Karan, apropiat al lui Milorad Dodik, a câștigat cu puțin peste 50% din voturi (50,39%), în timp ce principalul candidat al opoziției, Branko Blanuša (Partidul Sârb Democrat, SDS), a fost la o distanță de câteva mii de voturi (aproximativ 8.000 – 48,22%). În termeni politici, rezultatul alegerilor poate fi interpretat mai degrabă ca un semnal de alarmă decât ca un triumf pentru partidul de guvernământ. Pentru un lider autocrat care s-a bazat mult timp pe controlul administrativ, presiunea asupra instituțiilor din entitate și mobilizarea aparatului de partid, un rezultat atât de restrâns este considerat a fi costisitor din punct de vedere politic. Semnalează o scădere a sprijinului politic pentru SNSD înaintea alegerilor prezidențiale din toamna acestui an. Alegerile nu au fost doar o competiție obișnuită între guvern și opoziție, ci au făcut parte dintr-o luptă pentru statul de drept, autoritatea instituțiilor judiciare la nivel de stat și disponibilitatea elitelor politice din RS de a respecta deciziile judecătorești. Alegerile au evidențiat, încă o dată, slăbiciunile structurale ale integrității electorale în RS, cu o prezență foarte scăzută la vot, ridicând semne de întrebare cu privire la dezangajarea politică, deziluzia față de opțiunile disponibile și credibilitatea procesului în sine. Rezultatele extreme la anumite secții de votare, în special în Doboj și Zvornik, unde Siniša Karan ar fi primit până la 98% din voturi în unele locații, indică o manipulare organizată mai degrabă decât o variație electorală normală. În plus, aducerea cu autobuzul a votanților din Serbia pare să fi fost un instrument decisiv. Această practică nu este nouă și a funcționat ca un instrument bidirecțional de sprijin politic, structurile RS mobilizând alegătorii pentru Aleksandar Vučić în Serbia, în timp ce electoratul sârb l-a asistat pe Milorad Dodik în timpul alegerilor din RS. O astfel de mobilizare transfrontalieră a alegătorilor pare să fi ajutat SNSD să-și asigure un avantaj minim, dar cu prețul erodării, în continuare, a încrederii în procedurile democratice și a prejudiciului reputațional. În același timp, partidul lui Dodik prezintă

Alegerile prezidențiale anticipate din RS au demonstrat o victorie marginală și contestată pentru partidul lui Milorad Dodik (23 noiembrie 2025). Deși a cedat în fața deciziei CC, liderul b-sârb și-a afirmat clar poziția, spunând: „Rămân cel mai important om și voi fi președintele tuturor președinților din Republica Srpska”.

o slăbiciune clară și nu se mai poate mobiliza ca în urmă cu câțiva ani (Huskić-2, 2025). În baza sesizărilor partidelor de opoziție, CEC a hotărât reorganizarea, la 8 februarie 2026, a alegerilor în 136 de secții de votare din 17 municipalități (N1, 2025). Cu toate acestea, având în vedere că alegerile pentru funcția de președinte al RS vor fi reluate în anumite secții de votare, o schimbare a rezultatului final nu ar fi acceptată de conducerea partidului de guvernământ din RS.

Organizarea alegerilor anticipate pentru funcția de președinte al RS este un efect al deciziilor CC a BiH (variabila independentă) privite în relație cu acțiunile liderului SNSD, Milorad Dodik, poziționarea actorilor străini și a instituțiilor de forță bosniace (variabile suplimentare).

Organizarea alegerilor anticipate pentru funcția de președinte al RS este un efect al deciziilor CC a BiH (variabila independentă) privite în relație cu acțiunile liderului SNSD, Milorad Dodik, poziționarea actorilor străini și a instituțiilor de forță bosniace (variabile suplimentare).

CONCLUZII

Prezentarea evenimentelor de pe scena politică bosniacă din ultimul an a permis identificarea relațiilor de tip cauză-efect între CC a BiH, identificată ca variabilă independentă, și lideri politici boșniaci, actorii străni și instituțiile de forță bosniace, identificate ca variabile suplimentare. Descoperirea mecanismelor cauzale între variabila independentă și variabilele suplimentare permite conturarea portretului politic al lui Milorad Dodik interpretat atât în viziunea statelor occidentale, cât și în viziunea unor state precum Federația Rusă sau Serbia. Efectele acestor relații cauzale reprezintă argumente în construcția răspunsului la întrebarea de cercetare stabilită în partea de început a acestui studiu.

Președintele partidului SNSD, Milorad Dodik, a fost și rămâne, deocamdată, o figură emblematică pentru RS. Politicianul a dominat scena politică din RS în ultimii 25 de ani, fiind cel mai influent politician din această entitate. Prin acțiunile sale, și-a conturat un portret politic caracterizat, pe de o parte, de populația de etnie sârbă ca fiind un protector al intereselor, drepturilor și libertăților acestora, iar pe de altă parte, de populația de etnie bosniacă ca fiind un pericol pentru statul bosniac, acesta acționând de fiecare dată exclusiv în interesul b-sârbilor și nu al statului bosniac. Milorad Dodik a fost întotdeauna orientat către consolidarea puterii sârbe și reducerea autorității statului central guvernat de la Sarajevo. Susține permanent că instituțiile statului ar trebui să aibă mai puțină putere și este un apropiat al Federației Ruse, amplificând mesaje despre autonomie și suveranitate în rândul

electoratului său din RS. Astfel, politicianul a devenit principalul vector (proxy) prin care sunt promovate ideile secesioniste, ajungându-se până la punerea în aplicare graduală a acestor acțiuni pe parcursul anului trecut. Totuși, demersul a fost stopat pentru moment, context în care CC a BiH a decis că se face vinovat pentru încălcarea ordinii constituționale a statului bosniac.

Condamnarea, la 26 februarie 2025, în primă instanță, la un an de închisoare și interzicerea ocupării funcțiilor publice timp de șase ani pentru Milorad Dodik au dus la tensionarea situației politice și de securitate din BiH. În acea perioadă, Milorad Dodik efectua toate deplasările cu măsuri de securitate sporite și, uneori, se deplasa cu elicopterul pentru a nu crea un context favorabil arestării sale de către reprezentanți ai SIPA (Serbian Times, 2025). În cele din urmă, demiterea lui Milorad Dodik a scos la iveală suveranitatea concentrică a statului bosniac, stat în care ÎRCI, sistemul judiciar și CEC converg pentru a anula obstrucția la nivel de entitate și pentru a impune respectarea ordinii de la Dayton (Ermina Muzaferija, ib.). Totuși, înlăturarea lui Milorad Dodik de la președenția RS nu reprezintă o finalizare a crizei politice din RS, ci o prelungire a acesteia, mai ales în cazul în care, după reorganizarea alegerilor în cele 17 municipalități, partidele de opoziție vor avea câștig de cauză. Deși puțin probabilă, o astfel de situație nu va fi acceptată de reprezentanții SNSD.

Condamnarea, la 26 februarie 2025, în primă instanță, la un an de închisoare și interzicerea ocupării funcțiilor publice timp de șase ani pentru Milorad Dodik au dus la tensionarea situației politice și de securitate din BiH. În acea perioadă, Milorad Dodik efectua toate deplasările cu măsuri de securitate sporite și, uneori, se deplasa cu elicopterul pentru a nu crea un context favorabil arestării sale de către reprezentanți ai SIPA.

Ultimele evenimente politice, precum celebrarea, la 9 ianuarie 2026, a Zilei Naționale a RS l-au prezentat pe Milorad Dodik în mijlocul liderilor politici sârbi de la Banja Luka (TV, 2026). Acest aspect este un indicator că, deși îndepărtat din funcția de președinte al RS, Milorad Dodik rămâne, în continuare, unul dintre liderii influenți ai SNSD. Având în vedere acțiunile politice și, mai ales, faptul că, la presiunea internațională, a renunțat la funcția de președinte al RS, iar ANRS a anulat legile controversate prin care limita controlul statului și oferea puteri sporite autorităților din RS, printr-o deducție logică, putem aprecia că acesta *„a făcut un pas în spate”*, conducând *„din umbră”* acțiunile politice ale guvernului din RS. Milorad Dodik și-a securizat menținerea la putere a partidului său prin promovarea lui Siniša Karan, un apropiat al său, pentru funcția de președinte al RS. În aceste condiții, cel puțin până la alegerile generale din luna octombrie a acestui an, Milorad Dodik va sprijinii campania electorală, pentru că și-a menținut

funcția de președinte al SNSD, dar nu va apărea în prim-planul politicii bosniace. Ridicarea sancțiunilor SUA pentru Milorad Dodik și apropiații săi va permite însă să-și refacă capitalul financiar necesar pentru pregătirea noilor alegeri. În prezent, SNSD pare un partid care are nevoie de o reformă din interior, prin care să identifice candidați pentru viitoarele alegeri. Timpul relativ scurt până în luna octombrie a acestui an și controversele cu partidele politice din opoziție nu vor permite construirea unor noi personaje politice care să câștige detașat viitoarele alegeri generale. Cu toate acestea, este puțin probabil ca Milorad Dodik să revină ca un potențial candidat, pentru că ar încălca, din nou, decizia CC a BiH și ar crea condițiile pentru un nou proces juridic. Mai mult decât atât, prezența scăzută la vot (35% din electorat) și diferența mică între candidatul SNSD și cel al SDS (principalul partid de opoziție) înregistrată la ultimele alegeri anticipate demonstrează apatia electoratului sârb care pare că *„s-a săturat”* de guvernarea SNSD și dorește o schimbare în RS. Totodată, Milorad Dodik are o vârstă înaintată (67 de ani) pentru o nouă luptă politică în care să fie în prim-plan în RS. În plus, are probleme de sănătate (SRNA, 2024) care i-au fost acutizate de stresul trăit în ultimul an. Având în vedere toate argumentele prezentate, putem aprecia că sunt șanse reduse ca Milorad Dodik să reapară ca și candidat la alegerile generale din RS cu intenția de a ocupa o nouă funcție publică în arhitectura statului bosniac.

Timpul relativ scurt până în luna octombrie a acestui an și controversele cu partidele politice din opoziție nu vor permite construirea unor noi personaje politice care să câștige detașat viitoarele alegeri generale.

În acest scenariu, cel mai probabil, Milorad Dodik nu va reapărea pe scena politică din RS, dar va căuta să identifice candidații politici care să câștige alegerile generale din RS. Željka Cvijanović, actualul membru b-sârb al Președinției Tripartite, ar putea fi un candidat puternic pentru Președinția RS. Dacă Željka Cvijanović va candida pentru Președinția RS, Milorad Dodik va decide un candidat mai slab cotat pentru funcția de membru b-sârb al Președenției Tripartite. Interesul SNSD va fi pentru a câștiga cât mai multe voturi în RS, pentru funcțiile din această entitate și nu neapărat pentru a câștiga funcția de membru b-sârb al Președinției Tripartite a BiH. În concluzie, în orice scenariu, apreciem că Milorad Dodik va rămâne un personaj politic influent în RS, chiar dacă va fi forțat să respecte decizia CC de a nu mai ocupa funcții politice în statul bosniac.

BIBLIOGRAFIE:

1. Brezar, A. (26 februarie 2025). *Top court ruling may bar Bosnian Serb leader Milorad Dodik from politics*, EuroNews, https://www.euronews.com/my-europe/2025/02/26/top-court-ruling-may-bar-bosnian-serb-leader-milorad-dodik-from-politics, accesat la 2 februarie 2026.
2. Central Election Commission Bosnia and Herzegovina (6 august 2025). *Central Election Commission Bosnia and Herzegovina*, Central Election Commission Bosnia and Herzegovina, https://www.izbori.ba/?Lang=6&CategoryID=183&Id=5722, accesat la 22 ianuarie 2026.
3. CIN (29 octombrie 2025). *Centar za istraživačko novinarstvo*, Imovina politicara, https://imovinapoliticara.cin.ba, accesat la 22 februarie 2026.
4. Delauney, G. (26 februarie 2025). *Bosnian-Serb leader sentenced to jail in landmark trial*, BBC News, https://www.bbc.com/news/articles/cdrxy1zp8mxo, accesat la 21 ianuarie 2026.
5. Ermina Muzaferija, S.K. (14 august 2025). *After Dodik's Historic Removal, Bosnia's Sovereignty Crisis Still Smolders*, News Line Institute, https://newlinesinstitute.org/political-systems/after-dodiks-historic-removal-bosnias-sovereignty-crisis-still-smolders/#:~:text=The%20decision%20was%20triggered%20by:%20*%20An,new%20RS%20presidential%20poll%20within%2090%20days, accesat la 17 ianuarie 2026.
6. GOV UK (11 aprilie 2022). *GOV UK*, UK announces sanctions under Bosnia and Herzegovina sanctions regime, https://www.gov.uk/government/news/uk-announces-sanctions-under-bosnia-and-herzegovina-sanctions-regime-11-april-2021, accesat la 22 ianuarie 2026.
7. Huskić-1, A. (24 noiembrie 2025). *Contested election in Republika Srpska: What Dodik's narrow victory really means*, Friedrich Nauman Foundation, https://www.freiheit.org/western-balkans/contested-election-republika-srpska-what-dodiks-narrow-victory-really-means, accesat la 22 februarie 2026.
8. Huskić-2, A. (13 august 2025). *Dodik's Fall: The End of an Era?,* https://www.freiheit.org, https://www.freiheit.org/western-balkans/dodiks-fall-end-era, accesat la 2 februarie 2026.
9. Kovacevic, D. (11 decembrie 2018). *Dodik Quits High-Level Meeting Over Lack of Serb Flag*, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2018/12/11/dodik-cancelled-a-meeting-over-an-absence-of-rs-flag-in-the-room-12-11-2018/, accesat la 22 ianuarie 2026.
10. Kurtic, A. (23 august 2025). *News*, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2025/08/23/bosnian-serb-lawmakers-vote-for-referendum-in-bid-to-keep-dodik-in-power/, accesat la 2 februarie 2026.
11. Kurtic, A. (29 octombrie 2025). *US Suddenly Lifts Sanctions on Bosnian Serb Leader Dodik*, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2025/10/29/us-suddenly-lifts-sanctions-on-bosnian-serb-leader-dodik/, accesat la 22 februarie 2026.

12. Mack, A. (4 mai 2021). *Milorad Dodik: Converting Nationalism into Power*, Democratic Erosion Consortium, https://democratic-erosion.org/2021/05/04/milorad-dodik-converting-nationalism-into-power/, accesat la 22 februarie 2026.
13. Melez, S. (12 august 2025). *Bosnian Court Commutes Milorad Dodik's Jail Sentence to a Fine*, Balkan Insight, https://balkaninsight.com/2025/08/12/bosnian-court-commutes-milorad-dodiks-jail-sentence-to-a-fine/#:~:text=The%20state%20court%20accepted%20a%20plea%20from,in%20the%20Republika%20Srpska%20parliament.%20Photo:%20BIRN, accesat la 2 februarie 2026.
14. Mišeljić, L. (8 octombrie 2025). *THE EROSION OF ORDER: Incident or Norm?,* Heinrich Boll Stiftung, https://ba.boell.org/en/2025/10/08/erozija-poretka-incident-ili-norma, accesat la 21 ianuarie 2026.
15. N1 (24 decembrie 2025). *BiH's Central Election Commission: Repeat early elections for RS president in 17 municipalities at 136 polling stations*, N1, https://n1info.ba/english/news/bihs-central-election-commission-repeat-early-elections-for-rs-president-in-17-municipalities-at-136-polling-stations/, accesat la 22 ianuarie 2026.
16. Niksic, S. (23 aprilie 2019). *As tensions rise, Bosnian Serb businessman slain in ambush*, Associated Press Newsroom, https://apnews.com/general-news-6b8ab20c4bd549fc9e6098d20b29f725, accesat la 22 ianuarie 2026.
17. Nyemann, D.B. (22 octombrie 2025). *Replaying Old Tunes – A Case Study of Serbian Identity Politics Unfolding in the Triangle Between Banja Luka, Mitrovica, and Belgrade. A Pathway to Russian Foreign Influence by Exploiting Local Drivers and Triggers,* Future National Security, https://www.nsf-journal.hr/nsf-volumes/focus/id/1532, accesat la 2 februarie 2026.
18. Serbian Times (2025). *„HOW DID DODIK CROSS THE BORDER": Bosnia and Herzegovina Border Police Investigating RS President's Travel to Serbia!,* Serbian Times, https://serbiantimes.info/en/kako-je-dodik-presao-granicu-granicna-policija-bih-sprovodi-istragu-o-putovanju-predsednika-rs-u-srbiju/, accesat la 22 ianuarie 2026.
19. SRNA (20 decembrie 2024). *DOCTOR PEŠKO: MILORAD DODIK IS MEDICALLY UNFIT TO TRAVEL AND ATTEND HEARING, BEING FORCED TO IT WOULD ENDANGER HIS HEALTH AND QUALITY*, SRNA, https://srna.rs/novost/1262223/doctor-pesko:-milorad-dodik-is-medically-unfit-to-travel-and-attend-hearing,-being-forced-to-it-would-endanger-his-health-and-quality, accesat la 2 februarie 2026.
20. TV, T. (regizor). (2026). *Svečani defile povodom 9. Januara* (film).
21. Wiesner, P.V. (2014). *Process Studies in Case Studies*. În P.S. Joseph Soeters, *Routhledge Handbook of Research Methods in Military Studies* (pp. 94-95). New York: Routledge.

MOBILITATEA MILITARĂ: RELEVANȚĂ STRATEGICĂ, OBSTACOLE STRUCTURALE ȘI DIRECȚII DE ACȚIUNE PENTRU ROMÂNIA

Dr. Violeta NICOLESCU

Ministerul Apărării Naționale, Direcția politici de apărare

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.14

NATO and the European Union have once again prioritized military mobility as a fundamental strategic priority over the last decade. The war of aggression by the Russian Federation against Ukraine in 2022, the pressure on NATO's eastern flank and the need to be able to deploy troops and equipment quickly from Western Europe to the Eastern Flank have highlighted a simple truth: without military mobility, there is no credible deterrence.

Romania's strategic location in the Black Sea means that this capacity is crucial for both interoperability and national resilience. This article analyzes the logistical and legal obstacles of military mobility, EU and NATO initiatives, as well as Romania's responsibilities in implementing the National Military Mobility Plan.

Keywords: military mobility; connectivity; Eastern Flank; NATO; European Union;

MOBILITATEA MILITARĂ – DE LA CONCEPT LA NECESITATE STRATEGICĂ

Mobilitatea militară se referă la abilitatea forțelor armate de a se deplasa rapid: prin infrastructură adaptată, prin proceduri juridice armonizate și prin capacități logistice moderne. Este un concept cu implicații militare și civile, deoarece infrastructura critică – drumuri, poduri, căi ferate, porturi, aeroporturi – trebuie să servească atât nevoilor de apărare, cât și economiei. Conceptul de *mobilitate militară* – deși nu unul nou – a fost pentru prima dată adus în discuție în anul 2017[1], de generalul (r.) Ben Hodges, pe timpul mandatului de comandant al componentei terestre a EUCOM (US Army Europe), vorbind despre nevoia unui *Schengen militar*, pentru a exprima necesitatea unei mobilități a forțelor aliate comparabilă cu libera circulație a bunurilor și persoanelor în spațiul Schengen. Necesitatea de mobilitate militară – fiind subliniată de un comandant care deținea imaginea de ansamblu a tuturor forțelor aliate din Europa și care atrăgea atenția privind durata prea mare a obținerii permiselor de tranzit inclusiv în state precum Germania – devenea, astfel, cu atât mai validă.

Conceptul „de mobilitate" militară – deși nu unul nou – a fost pentru prima dată adus în discuție în anul 2017, de generalul (r.) Ben Hodges, pe timpul mandatului de comandant al componentei terestre a EUCOM (US Army Europe), vorbind despre nevoia unui Schengen militar, pentru a exprima necesitatea unei mobilități a forțelor aliate comparabilă cu libera circulație a bunurilor și persoanelor în spațiul Schengen.

Este util de subliniat, încă de la început, că *mobilitatea militară*, ca și concept, este gestionată din perspectivă națională, aliată și europeană, iar succesul implementării conceptului este profund determinat de sinergia dintre cele trei abordări. Astfel, Uniunea Europeană (UE) privește mobilitatea militară prin două lentile majore: finanțarea *infrastructurii cu dublă utilizare (dual-use)*, capabilă să susțină vehicule militare grele, și *armonizarea procedurilor juridice*, prin Pachetul de Mobilitate Militară, menit să reducă timpii de aprobare pentru tranzitul trupelor și echipamentelor la nivel transfrontalier. Ambițiile UE sunt însă limitate de finanțarea disponibilă.

[1] *NATO in Europe needs 'military Schengen' to rival Russia* (12 septembrie 2017), Deutsche Welle, https://www.dw.com/en/nato-in-europe-needs-military-schengen-to-rival-russian-mobility/a-40470302.

Mobilitatea militară în context UE este gândită în cadrul general oferit de Rețeaua transeuropeană de transport (TEN-T) – o politică și un cadru de infrastructură al Uniunii care urmărește să creeze o rețea coerentă de infrastructură de transport (drumuri, căi ferate, porturi, aeroporturi etc.) conectând toate regiunile UE; eliminarea blocajelor și a lacunelor transfrontaliere; accesibilitate și eficiență pentru persoane și mărfuri pe întreg teritoriul UE. Structura TEN-T include trei niveluri: Rețeaua principală (Core Network) – conexiunile cele mai importante până în 2030; Rețeaua extinsă principală (Extended Core) – până în 2040; și Rețeaua cuprinzătoare (Comprehensive) – conectează toate regiunile la rețeaua principală până în 2050. Astfel, TEN-T este cheia pentru transportul fluid al bunurilor, persoanelor și, în mod din ce în ce mai evident, al forțelor și echipamentelor militare între statele membre ale UE. Există un nivel foarte mare de suprapunere între TEN-T și rețeaua de mobilitate militară – potrivit raportului special 04/2025 al Curții Europene de Conturi din luna aprilie 2025 (*Special report 04/2025)*, aprox. 94% din rețeaua militară se suprapune cu TEN-T. Pentru a avea un reper clar, este util de evidențiat că, în perioada 2021-2027, UE a alocat aproximativ €1,7 miliarde pentru proiecte dual-use (drumuri feroviare, porturi, aeroporturi) pe TEN-T, care îmbunătățesc mobilitatea militară. Aceste investiții urmăresc să elimine blocajele logistice din coridoarele cheie ale TEN-T și să asigure că, în caz de criză, convoaiele militare pot fi deplasate eficient de la sud la nord și de la vest la est.

Mobilitatea militară în context UE este gândită în cadrul general oferit de Rețeaua transeuropeană de transport (TEN-T) – o politică și un cadru de infrastructură al Uniunii care urmărește să creeze o rețea coerentă de infrastructură de transport (drumuri, căi ferate, porturi, aeroporturi etc.) conectând toate regiunile UE; eliminarea blocajelor și a lacunelor transfrontaliere; accesibilitate și eficiență pentru persoane și mărfuri pe întreg teritoriul UE.

Cel mai recent *Pachet de mobilitate militară* – emis în luna noiembrie 2025 de către Comisia Europeană (Joint Communication to the European Parliament and the Council on Military Mobility) – include un regulament propus la nivelul UE, care stabilește reguli clare pentru mișcarea trupelor și echipamentelor între state, reiterează limitarea timpului de aprobare la maxim 3 zile – potrivit *Angajamentului privind mobilitatea militară* (MilitaryMobilityPledge) din anul 2024[2] – și simplifică formalitățile vamale și de frontieră. Ca obiectiv principal, Pachetul de mobilitate militară stabilește crearea, până la sfârșitul anului 2027, a unei *Zone UE de Mobilitate Militară* (EU-Wide Military Mobility Area) ca prim pas spre realizarea unui *„Schengen Militar”*

[2] Council Conclusions on EU Security and Defence, Council of the European Union (27 mai 2024), https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9225-2024-INIT/en/pdf.

pe dimensiunile juridic, infrastructură și capabilități. Documentul propune, de asemenea, crearea unui *Sistem European Consolidat de Răspuns în domeniul mobilității militare* (European Military Mobility Enhanced Response System/EMERS) drept instrument de urgență în ceea ce privește transportul militar transfrontalier și atrage atenția asupra faptului că, la nivelul Uniunii, nu sunt încă foarte clar cunoscute punctele naționale de contact în domeniu. În context, un rol important îl au proiectele PESCO privind mobilitatea militară[3] (care și-a propus, printre altele, și definitivarea unei liste cu punctele naționale de contact în domeniu), respectiv cel *privind rețeaua de huburi logistice din Europa și sprijin pentru operații* (Net Log Hubs), care are ca scop îmbunătățirea planificării infrastructurii și coordonării.

Pentru UE și statele membre, TEN-T este coloana vertebrală fizică a mobilității transfrontaliere – civilă și militară, iar Pachetul de mobilitate militară și Angajamentul privind mobilitatea militară asigură cadrul legal și procedural care permite folosirea rapidă și eficientă a acestei infrastructuri în scopuri de apărare.

Astfel, pentru UE și statele membre, *TEN-T este coloana vertebrală fizică a mobilității transfrontaliere* - civilă şi militară, iar *Pachetul de mobilitate militară* și *Angajamentul privind mobilitatea militară* asigură cadrul legal și procedural care permite folosirea rapidă și eficientă a acestei infrastructuri în scopuri de apărare. În esență, aceste inițiative funcționează sinergic: coridoarele TEN-T oferă traseele, iar pachetul și angajamentul de mobilitate le fac accesibile rapid și legal pentru operațiuni militare pe întreg teritoriul UE.

Pe de altă parte, *rolul NATO este strategic, operațional și de standardizare și coordonare*, neavând responsabilități în finanțarea infrastructurii statelor membre. Instrumentul principal este Comandamentul Întrunit de Sprijin și Abilitare (Joint Support and Enabling Command/JSEC), responsabil de planificarea mișcărilor de trupe, evaluarea rutei logistice aliate, standardizarea cerințelor de infrastructură militară și gestionarea fluxurilor logistice în scenarii de criză.

Astfel, dacă UE furnizează finanțarea și cadrul juridic comun, NATO stabilește standardele și cerințele operaționale. Cele două organizații converg, în practică, în direcția unei arhitecturi comune de mobilitate, dar responsabilitățile rămân distincte.

[3] Coordonat de Regatul Țărilor de Jos (NLD). De asemenea, NLD are un Plan Național de Mobilitate Militară cu responsabilități foarte clar stabilite, https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-965640.pdf.

Violeta NICOLESCU

ROMÂNIA ÎN CONTEXT REGIONAL: DE LA DEPENDENȚĂ STRATEGICĂ LA ACTOR-CHEIE

Relevanța strategică a mobilității militare pentru România

Poziționarea geostrategică a României – stat de frontieră NATO și UE, în regiunea Mării Negre și la granița cu Ucraina – face ca mobilitatea militară să devină o prioritate de securitate națională. Chiar și fără să își impună ca obiectiv strategic, România este un nod logistic critic, iar mobilitatea militară devine, astfel, un test de credibilitate strategică pentru România atât în cadrul NATO, cât și în cadrul Uniunii Europene.

La nivel național, România are ca instrument Planul Național de Mobilitate Militară – cea mai recentă versiune fiind aprobată în anul 2025 –, document-cheie care identifică proiecte infrastructurale prioritare (drumuri strategice, poduri, rute feroviare), integrarea în rețelele UE și ale NATO și propune interconectarea rețelelor naționale de transport cu coridoarele strategice europene.

Având în vedere că, în scenarii de criză sau conflict pe flancul estic, fluxurile de trupe, echipamente, muniții și mijloace grele trebuie să traverseze rapid teritoriul național, mobilitatea militară aduce multiple beneficii: crește credibilitatea descurajării NATO, prin asigurarea capacității de întărire rapidă a flancului estic; contribuie la securitatea României, reducând vulnerabilitatea logistică; sprijină ajutorul logistic pentru Ucraina; și susține interoperabilitatea NATO-UE, un obiectiv strategic major al politicii europene de securitate și apărare. Astfel, din punct de vedere politic, mobilitatea militară devine un indicator al capacității administrative și logistice a României de a acționa ca stat-gazdă responsabil într-o alianță.

La nivel național, România are ca instrument *Planul Național de Mobilitate Militară* – cea mai recentă versiune fiind aprobată în anul 2025 –, document-cheie care identifică proiecte infrastructurale prioritare (drumuri strategice, poduri, rute feroviare), integrarea în rețelele UE și ale NATO și propune interconectarea rețelelor naționale de transport cu coridoarele strategice europene. Printre proiectele semnificative se regăsesc consolidări de poduri, modernizarea unor noduri logistice și planuri pentru coridoare transnaționale ce leagă Marea Neagră de Europa Centrală.

În context regional, România a întreprins în anul 2024 demersuri politice pentru *aderarea la o serie de coridoare de mobilitate militară* – inițiative trilaterale cu Bulgaria și Turcia, cu Bulgaria și Grecia, aderarea la Coridorul Pan-European de Mobilitate Militară VIII, alături de Albania, Bulgaria, Italia și Republica Macedonia de Nord, precum și proiecte pentru conectarea porturilor de la Marea Neagră cu Europa Centrală. Complementar, este nevoie de consolidarea rolului portului Constanța și a bazelor militare din Cincu și Mihail Kogălniceanu

Limitări logistice, juridice și procedurale

Mobilitatea militară a României este afectată, în primul rând, de *limitările infrastructurii rutiere și feroviare*, care nu este încă pe deplin adaptată pentru transportul militar greu. Numeroase tronsoane de drum și linii de cale ferată au restricții privind sarcina portantă, gabaritul sau viteza, ceea ce îngreunează deplasarea rapidă a convoaielor și echipamentelor voluminoase.

La acestea se adaugă *birocrația interministerială*, asociată procesului de aprobare a deplasărilor și tranzitelor militare. Procedurile implică multiple instituții – apărare, interne, transporturi, afaceri externe – cu fluxuri administrative diferite, uneori divergente, ceea ce generează întârzieri în eliberarea avizelor pentru transporturi speciale, materiale periculoase sau echipamente clasificate. Acestora li se adaugă și proceduri insuficient digitalizate pentru mișcări transfrontaliere.

Un alt obstacol major este *lipsa unui mecanism unic de coordonare civil-militară.* În absența unei structuri centrale care să gestioneze în mod integrat solicitările, fluxurile logistice, procedurile de autorizare și relația cu partenerii NATO și UE, procesul rămâne fragmentat și dependent de inițiative bilaterale între instituții, ceea ce limitează eficiența și predictibilitatea.

Nu în ultimul rând, *capacitatea logistică a porturilor și aeroporturilor* rămâne sub nivelul cerut de planificarea NATO. Atât facilitățile de manipulare a încărcăturilor grele, cât și spațiile dedicate recepției și procesării fluxurilor mari de personal și echipamente sunt insuficiente pentru scenarii de mobilizare rapidă. Această lacună afectează potențialul României de a funcționa ca nod logistic regional pentru operațiuni aliate. Astfel, la nivel național, se resimte lipsa unor hub-uri logistice moderne, dezvoltate conform standardelor NATO, care să permită stocarea, trierea, mentenanța și distribuirea echipamentelor militare într-o manieră interoperabilă. Fără aceste centre de greutate logistice, fluxurile de aprovizionare rămân dispersate, creând dificultăți în coordonarea operațională și reducând eficiența lanțului logistic în situații de intensitate ridicată.

Mobilitatea militară a României este afectată, în primul rând, de limitările infrastructurii rutiere și feroviare, care nu este încă pe deplin adaptată pentru transportul militar greu. Numeroase tronsoane de drum și linii de cale ferată au restricții privind sarcina portantă, gabaritul sau viteza, ceea ce îngreunează deplasarea rapidă a convoaielor și echipamentelor voluminoase.

Finanțarea mobilității militare: între responsabilitate națională și sprijin extern

Mobilitatea militară este un domeniu în care responsabilitatea financiară este împărțită. Astfel, *responsabilitatea națională este majoritară.* România trebuie să finanțeze, în principal, infrastructura proprie (drumuri, poduri, căi ferate), digitalizarea procedurilor de tranzit și toate structurile asociate conceptului. *Responsabilitatea UE este complementară*, asigurând co-finanțare pentru proiectele de adaptare a coridoarelor TEN-T pentru utilizare dublă (poduri, drumuri, căi ferate, porturi, aeroporturi) prin Mecanismul pentru Interconectarea Europei (Connecting Europe Facility/CEF); suport pentru armonizarea procedurilor și standardelor; sau fonduri structurale pentru regiuni strategice. Astfel, fondurile UE acoperă doar o parte a costurilor totale.

Potrivit Pachetului UE privind mobilitatea militară, Formularul 302, utilizat în cadrul UE și NATO, generează în practică numeroase blocaje, în principal din cauza interpretărilor diferite aplicate la nivelul structurilor vamale. Lipsa unei înțelegeri unitare a reglementărilor conduce la situații în care același document este acceptat într-un punct de trecere a frontierei și respins în altul, fără o justificare clară sau coerentă.

Recomandări

Reducerea barierelor procedurale reprezintă o condiție esențială pentru creșterea mobilității militare în România. Un prim pas îl constituie *implementarea unui sistem digital unic de aprobare a tranzitului militar*, care să permită gestionarea în timp real a cererilor și reducerea întârzierilor administrative. Acest sistem ar trebui să consolideze într-o singură platformă toate fluxurile de autorizare, facilitând coordonarea instituțiilor implicate și asigurând transparență în procesul decizional. De asemenea, potrivit Pachetului UE privind mobilitatea militară, *Formularul 302, utilizat în cadrul UE și NATO*, generează în practică numeroase blocaje, în principal din cauza interpretărilor diferite aplicate la nivelul structurilor vamale. Lipsa unei înțelegeri unitare a reglementărilor conduce la situații în care același document este acceptat într-un punct de trecere a frontierei și respins în altul, fără o justificare clară sau coerentă. Deși documentele au scopuri similare, ele se bazează pe cadre juridice diferite, iar aplicarea lor selectivă, în funcție de interpretări locale sau de context, afectează predictibilitatea procedurilor. Astfel, pentru a remedia aceste disfuncționalități, la nivel național se poate acționa concret prin crearea unei proceduri unice privind utilizarea Formularului 302. Această procedură națională trebuie să fie rezultatul unei aprobări interinstituționale și să aibă caracter obligatoriu pentru toate structurile vamale și de frontieră.

Complementar, se impune crearea unui *Centru Național pentru Mobilitate Militară*, coordonat de Guvern, care să funcționeze ca structură integrată de management operațional și strategic. Un asemenea centru ar putea asigura monitorizarea permanentă a tranzitelor, analiza capacităților logistice și comunicarea cu partenerii NATO și UE și *ar răspunde cerinței* din *Pachetul UE de mobilitate militară privind stabilirea unui Coordonator Național pentru Transportul Militar*[4]. În paralel, este necesară stabilirea unui mecanism formal de coordonare civil-militară între Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Transporturilor, Ministerul Afacerilor Externe și Ministerul Afacerilor Interne, prin armonizarea procedurilor și adoptarea unui cadru clar de responsabilități, cu scopul de a elimina suprapunerile și blocajele interinstituționale.

Dezvoltarea unor hub-uri logistice compatibile cu standardele NATO, în locații precum Constanța și Cincu, ar oferi României capacitatea de a integra rapid și eficient fluxuri extinse de trupe și echipamente.

Modernizarea infrastructurii rămâne un pilon critic pentru mobilitatea militară. România trebuie să prioritizeze, dacă este nevoie, inclusiv prin hotărâri de guvern dedicate, proiectele de infrastructură cu relevanță directă pentru NATO și UE. Printre acestea se numără *consolidarea podurilor critice, aflate pe direcțiile de interes operativ, și modernizarea unor linii feroviare strategice pe axele sud-est și nord-sud,* indispensabile pentru transportul echipamentelor grele. Totodată, *extinderea capacității portului Constanța este esențială,* având în vedere rolul său central în fluxurile logistice regionale și potențialul de a deveni un nod major de intrare pentru forțele aliate. Pentru a asigura sustenabilitatea acestor investiții, criteriile de utilizare dual ă ar trebui introduse în toate proiectele noi de infrastructură, astfel încât acestea să servească atât nevoilor civile, cât și celor militare. De asemenea, dezvoltarea unor hub-uri logistice compatibile cu standardele NATO, în locații precum Constanța și Cincu, ar oferi României capacitatea de a integra rapid și eficient fluxuri extinse de trupe și echipamente.

În ceea ce privește finanțarea și guvernanța, este necesară *creșterea ponderii proiectelor dual-use în bugetul național*, astfel încât modernizarea infrastructurii critice să fie sustenabilă și predictibilă.

[4] *Joint Communication to the European Parliament and the Council on Military Mobility*, 19 noiembrie 2025, Comisia Europeană, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/system/files/2022-11/Action%20plan%20on%20military%20mobility%202.0.pdf, p. 13.

Acest demers poate fi completat de dezvoltarea unor modele de cofinanțare public-privată, care să accelereze implementarea proiectelor esențiale și să atragă expertiză tehnică suplimentară, dar și de valorificarea instrumentului financiar SAFE (SecurityAction for Europe), prin care României i-ai fost alocate 16,68 mld. euro. Un mecanism robust de monitorizare este, de asemenea, indispensabil: evaluarea anuală a progresului ar oferi o imagine clară asupra stadiului implementării și ar contribui la menținerea unei presiuni instituționale pozitive pentru respectarea obiectivelor stabilite. În ansamblu, aceste măsuri ar consolida guvernanța strategică a mobilității militare și ar poziționa România ca un actor credibil și eficient în arhitectura logistică euroatlantică.

Mobilitatea militară reprezintă una dintre componentele esențiale ale apărării moderne. Pentru România, aceasta nu este doar o obligație generată de apartenența la NATO și la UE, ci și o necesitate strategică pentru propria securitate.

CONCLUZIE

Mobilitatea militară reprezintă una dintre componentele esențiale ale apărării moderne. Pentru România, aceasta nu este doar o obligație generată de apartenența la NATO și la UE, *ci și o necesitate strategică pentru propria securitate.* Astfel, în contextul situației de securitate din regiunea Mării Negre, România se află în fața unei transformări logistice și instituționale esențiale pentru credibilitatea sa ca stat aliat.

Implementarea Planului Național de Mobilitate Militară, integrarea în pachetul de documente UE și colaborarea cu NATO sunt pași necesari și esențiali, însă viteza și consistența investițiilor vor determina dacă România va putea deveni, în mod real, un nod de mobilitate militară în regiune sau va rămâne un punct vulnerabil într-un context geopolitic tot mai tensionat. Progresul depinde de măsuri rapide: o structură unică de coordonare, investiții prioritare în infrastructură dual-use și integrare deplină în mecanismele NATO și ale UE.

BIBLIOGRAFIE:

1. *Bolojan, despre planul privind mobilitatea militară: a fost adus la zi cu proiectele din ultimii ani* (30 aprilie 2025), MEDIAFAX, https://www.mediafax.ro/politic/bolojan-despre-planul-privind-mobilitatea-militara-a-fost-adus-la-zi-cu-proiectele-din-ultimii-ani-23545951, accesat la 2 februarie 2026.
2. *Council Conclusions on EU Security and Defence, Council of the European Union*, Bruxelles (27 mai 2024), https://data.consilium.

europa.eu/doc/document/ST-9225-2024-INIT/en/pdf, accesat la 22 decembrie 2025.
3. *Hotărârea nr. 25/23 iunie 2025 privind mobilitatea militară,* publicată în *Monitorul Oficial* nr. 580 din 23 iunie, *2025,*https://legislatie.just.ro/Public/FormaPrintabila/00000G0HW6NFZ01QPE62SAE6PPZ8VLV1?utm_source=chatgpt.com, accesat la 22 decembrie 2025.
4. *Joint Communication to the European Parliament and the Council on Military Mobility*, Bruxelles (19 noiembrie 2025), ComisiaE uropeană, https://defence-industry-space.ec.europa.eu/system/files/2022-11/Action%20plan%20on%20military%20mobility%202.0.pdf. Accesat la 22 decembrie 2025.
5. *Joint Communication to the European Parliament, the European Council and the Council, Preserving Peace - Defence Readiness Roadmap 2030,* Bruxelles (16 octombrie 2025), https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/9db42c04-15c2-42e1-8364-60afb0073e68_en?filename=Joint-Communication%20_Defence-Readiness-Roadmap-2030.pdf, accesat la 12 ianuarie 2026.
6. *Military mobility 2.0 revisited: Lessons learnt* (13 noiembrie 2024), European Policy Center, https://www.epc.eu/publication/Military-mobility-20-revisited-Lessons-learnt-5f5640/, accesat la 2 februarie 2026.
7. *NATO in Europe needs 'military Schengen' to rival Russia*, Deutsche Welle (12 septembrie 2017), https://www.dw.com/en/nato-in-europe-needs-military-schengen-to-rival-russian-mobility/a-40470302, accesat la 2 februarie 2026.
8. *Planul Național de Mobilitate Militară al Regatului Țărilor de Jos*, https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-965640.pdf, accesat la 2 februarie 2026.
9. *Special report 04/2025: EU military mobility*, Curtea Europeană de Conturi, https://www.eca.europa.eu/en/publications?ref=SR-2025-04#_Ref179974404, acccesat la 2 februarie 2026.

PREGĂTIREA SOCIETĂȚII CIVILE – ELEMENT CENTRAL AL ARHITECTURII EUROPENE DE SECURITATE –

Lect. univ. dr. Brîndușa Maria POPA

Departamentul Regional de Studii pentru Managementul Resurselor de Apărare, Brașov

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.15

The concept of „Total Defense" emerged in the second half of the 20th century, particularly within the context of the Cold War, as a strategic response by small or neutral states to the limitations of traditional military deterrence. It promotes an integrated, multi-sectoral approach that mobilizes the entire society – military, civil, economic and psychological – in support of national defense. The expansion of the security sphere beyond the strictly military domain reflects the hybrid nature of contemporary threats, which increasingly target critical infrastructure, social cohesion, and democratic order. Within this framework, Total Defense becomes the foundation of a robust model of societal resilience, understood as the collective ability of society to anticipate, manage and recover from a range of crises – whether military, economic, environmental, or informational in nature. This article analyzes the strategic role of civil society preparedness within the European security architecture, emphasizing the importance of fostering societal resilience through civil-military cooperation, civic education for security, and the strengthening of inter-institutional capacities in an era marked by instability, uncertainty and hybrid threats.

Keywords: society; resilience; national security; civil-military cooperation; civic education;

INTRODUCERE

În ultimele decenii, arhitectura de securitate europeană a cunoscut transformări profunde, generate de o succesiune de crize majore care au perturbat ordinea internațională și au pus la încercare capacitatea statelor și a societăților de a răspunde coerent și eficient acestora. Pandemia de COVID-19, agresiunea Federației Ruse asupra Ucrainei, intensificarea atacurilor cibernetice, precum și proliferarea campaniilor de dezinformare au demonstrat că securitatea nu mai poate fi concepută exclusiv dintr-o perspectivă militară. În centrul noii paradigme de securitate regăsim acum ideea de *reziliență societală*.

Reziliența societală face referire la capacitatea colectivă a unei societăți de a rezista, de a se adapta și de a se reconfigura rapid în fața unor perturbări de natură politică, economică, cibernetică, militară sau informațională. Această capacitate implică nu doar soliditatea instituțiilor, ci și angajarea activă a cetățenilor, coeziunea comunităților și abilitatea acestora de a reacționa inteligent și organizat în situații de criză. Din această perspectivă, securitatea nu mai este apanajul exclusiv al guvernelor și al forțelor armate, ci devine o responsabilitate colectivă, partajată între instituțiile statale și cetățeni. Conform Centrului pentru Reziliență din Stockholm, acest concept reprezintă *„capacitatea unui sistem (fie că este vorba de indivizi, o pădure, un oraș sau o economie) de a face față schimbărilor. Este vorba despre modul în care oamenii și natura pot utiliza șocuri, precum o criză financiară sau schimbările climatice, pentru a stimula reînnoirea și inovarea”.* (Stockholm Resilience Center, 2014).

Reziliența societală face referire la capacitatea colectivă a unei societăți de a rezista, de a se adapta și de a se reconfigura rapid în fața unor perturbări de natură politică, economică, cibernetică, militară sau informațională. Această capacitate implică nu doar soliditatea instituțiilor, ci și angajarea activă a cetățenilor, coeziunea comunităților și abilitatea acestora de a reacționa inteligent și organizat în situații de criză.

Obiectivul principal al acestui articol este de a analiza rolul strategic al pregătirii societății civile în consolidarea arhitecturii de securitate europeană, accentuând dimensiunile rezilienței, cooperării civil-militare și educației civice pentru securitate. Se urmărește demonstrarea faptului că societatea civilă nu mai poate fi privită drept un beneficiar pasiv al măsurilor de securitate, ci constituie

un actor activ și indispensabil în protejarea ordinii democratice în fața amenințărilor contemporane. În plus, nivelul de pregătire al societății civile influențează în mod direct capacitatea statului de a gestiona crize complexe și de a participa eficient în cadrul sistemului colectiv de apărare al Uniunii Europene (UE) și al Organizației Tratatului Atlanticului de Nord (NATO).

Metodologia utilizată în cadrul acestui articol este de natură calitativă, având la bază analiza documentelor de politici publice elaborate de UE, NATO și de state membre cu tradiție în integrarea societății civile în sistemele de securitate. Sursele folosite includ publicații academice, studii de caz și rapoarte elaborate de organizații internaționale precum Stockholm Resilience Center și Konrad Adenauer Stiftung, dar și materiale furnizate de think-tankuri europene specializate în domeniul securității. Am folosit o abordare comparativă și analitică, având scopul de a evidenția atât exemplele de bune practici, cât și disfuncționalitățile structurale care afectează integrarea eficientă a societății civile în strategiile de reziliență.

Strategia Globală a Uniunii Europene pentru Politica Externă și de Securitate Comună introduce explicit ideea de „reziliență societală” ca element definitoriu al securității moderne, subliniind, totodată, rolul esențial al participării civice în apărarea valorilor democratice.

RECONFIGURAREA CONCEPTULUI DE SECURITATE: DE LA APĂRARE MILITARĂ LA REZILIENȚĂ SOCIETALĂ

După încheierea Războiului Rece, conceptul de securitate în Europa a fost supus unui amplu proces de reconfigurare, trecând de la o abordare strict militară către una integrativă, în care dimensiunile socială, economică, digitală și informațională sunt tratate ca elemente fundamentale ale securității naționale și regionale (Biscop, 2019). Strategia Globală a Uniunii Europene pentru Politica Externă și de Securitate Comună (Uniunea Europeană, 2016) introduce explicit ideea de *„reziliență societală”* ca element definitoriu al securității moderne, subliniind, totodată, rolul esențial al participării civice în apărarea valorilor democratice.

În paralel, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a revizuit interpretarea Articolului 3 din Tratatul de la Washington, reafirmând obligația statelor membre de a-și dezvolta capacitățile interne de reziliență. Acestea includ acțiuni în domenii precum educația civică, protecția infrastructurilor critice și consolidarea comunicării strategice

(NATO, 2023). Aceste actualizări reflectă o recunoaștere tot mai largă a faptului că noile forme de conflict – hibride, asimetrice sau informaționale – vizează în mod direct populația civilă, transformând cetățenii în ținte, dar și în resurse strategice pentru reacția la criză.

În acest nou context, populația civilă nu mai poate fi considerată un simplu observator al conflictelor, ci devine un actor vulnerabil, dar, totodată, indispensabil în procesul de apărare colectivă. Lipsa unei minime pregătiri civice și a unei participări active în viața publică vulnerabilizează societățile europene în fața propagandei, manipulării, panicii colective sau colapsului instituțional (Kloubert, 2018). Prin urmare, abordarea contemporană a securității presupune nu doar întărirea capabilităților militare, ci și dezvoltarea unui ecosistem societal capabil să contribuie activ la reziliența națională și europeană.

Această perspectivă integrativă se corelează organic cu noțiunea de *reziliență societală*, înțeleasă ca abilitatea unei societăți de a rezista, de a se adapta și de a-și reveni în urma unor crize de natură militară, economică, ecologică sau informațională. În acest context, *„apărarea totală" („Total Defense")* (Direcția Norvegiană pentru Protecție Civilă/DSB, 2025) oferă cadrul structural și strategic necesar pentru consolidarea rezilienței, prin instituționalizarea mecanismelor de pregătire, prevenție și adaptabilitate la nivel intersectorial. Prin promovarea responsabilității colective, a educației civice și a cooperării interinstituționale, această paradigmă asigură nu doar protejarea societății în fața agresiunilor externe, ci și fortificarea acesteia împotriva riscurilor interne, precum dezinformarea, polarizarea sau șocurile sistemice. În această lumină, *„apărarea totală"* nu trebuie înțeleasă exclusiv ca o strategie de securitate, ci mai degrabă ca un cadru conceptual esențial pentru dezvoltarea sustenabilă a *rezilienței societale* într-o epocă definită de amenințări hibride și situații de urgență cu grad ridicat de complexitate.

„Apărarea totală" nu trebuie înțeleasă exclusiv ca o strategie de securitate, ci mai degrabă ca un cadru conceptual esențial pentru dezvoltarea sustenabilă a rezilienței societale într-o epocă definită de amenințări hibride și situații de urgență cu grad ridicat de complexitate.

APĂRAREA TOTALĂ ȘI REZILIENȚA SOCIETALĂ

Conceptul de *„apărare totală"* a câștigat teren în ultimii ani ca răspuns la complexitatea noilor amenințări și forme de conflict. Acesta presupune mobilizarea tuturor resurselor și actorilor societății, nu doar a forțelor armate, în scopul asigurării securității naționale.

Apărarea totală transcende limitele tradiționale ale războiului convențional, înglobând dimensiuni civile, economice, sociale, informaționale și digitale.

Conceptul de *„apărare totală”* a evoluat într-o strategie comprehensivă, care implică toate sectoarele societății – militar, civil, economic și psihologic – pentru a răspunde unei game largi de amenințări. Originar din statele nordice în perioada Războiului Rece, acest model s-a adaptat actualelor provocări, cum ar fi războiul hibrid, dezinformarea și atacurile asupra infrastructurii critice (Berzina, 2020, 2022).

Strategiile naționale de securitate au început să includă planuri detaliate de instruire civică și de informare publică, pentru a contracara influențele distructive ale dezinformării și pentru a consolida încrederea în instituții.

Statele membre ale UE și ale NATO încep să recunoască importanța dezvoltării unei *rezilienţe societale* robuste, care să includă pregătirea civică, protecția infrastructurilor critice și creșterea capacității de reacție în fața atacurilor hibride sau cibernetice. Reziliența nu este doar o măsură defensivă, ci și un proces dinamic, ce implică educația, conștientizarea publică și colaborarea strânsă între autorități și cetățeni.

Astfel, *„apărarea totală”* nu mai este doar responsabilitatea militarilor, ci o misiune comună, care solicită o implicare activă și conștientă a întregii populații. În acest sens, strategiile naționale de securitate au început să includă planuri detaliate de instruire civică și de informare publică, pentru a contracara influențele distructive ale dezinformării și pentru a consolida încrederea în instituții.

Modelul se bazează pe principiul „întregii *societăți” („whole-of-society”)*, unde toate componentele – de la guvern și armată până la sectorul privat și cetățeni – colaborează într-un cadru coerent. *„Apărarea totală”* îmbină apecte ale unei doctrine de securitate cu cele din filozofia societală, bazată pe responsabilitate comună și participare activă (Burrell, Collison, 2025), după cum se poate vedea din următoarea enumerare, care conține elementele-cheie ale apărării totale:

- *apărarea militară*: forțe armate pregătite pentru apărarea convențională;
- *apărarea civilă*: protecția populației și menținerea serviciilor esențiale;
- *pregătirea societală*: educație civică, instruire pentru crize, reziliență comunitară;

- *coordonare integrată*: parteneriate între stat, societate civilă și sectorul privat;
- *gestionarea riscurilor hibride*: contracararea dezinformării, a atacurilor cibernetice etc.

Ca exemplificare, putem menționa Finlanda și Suedia, care promovează instruirea cetățenilor și participarea la exerciții naționale; de asemenea, campaniile educaționale sunt integrate în sistemul de învățământ și în strategiile de apărare și cooperarea intersectorială este sistematizată pentru asigurarea continuității guvernării în criză.

Strategia *„Preparedness Union”* a Uniunii Europene, aprobată pe 26 martie 2025, urmăreşte să consolideze rezilienţa la ameninţări noi şi să adopte o abordare *„whole-of-society”* (întreaga societate) în securitatea UE, pregătirea devenind parte din *„logica de bază”* a tuturor acţiunilor UE – adică nu doar reacţii la criză, ci prevenţie, anticipare, integrarea pregătirii în politici publice (Lazarou, 2025).

Conceptul de „Total Defense” reflectă noua realitate a securității moderne, unde amenințările nu mai vin doar din confruntări militare directe, ci dintr-un mix complex de factori – politici, economici, tehnologici și sociali.

Finlanda și Suedia au legi și politici care cer cetățenilor să participe activ la pregătirea pentru apărare, inclusiv voluntariat civil, instruire pentru situații de urgență și exerciții naționale. Campanii educaționale și programe școlare introduc cunoștințe despre securitate și rolul fiecăruia în menținerea acesteia. Există structuri de cooperare între ministere, companii energetice, transporturi, sănătate și forțele armate pentru a asigura continuitatea funcționării statului în criză.

De ce este important? Conceptul de *„Total Defense”* reflectă noua realitate a securității moderne, unde amenințările nu mai vin doar din confruntări militare directe, ci dintr-un mix complex de factori – politici, economici, tehnologici și sociali. Astfel, o societate puternic pregătită și mobilizată este esențială pentru protejarea democrației și a valorilor fundamentale. În centrul conceptului de *„apărare totală”* se află reziliența societală – capacitatea comunităților de a rezista, de a se adapta și de a se recupera în fața crizelor, păstrând, totodată, funcțiile și valorile sociale esențiale.

Concluzionând, putem spune că *„apărarea totală”* și reziliența societală sunt interdependente și esențiale pentru a asigura un răspuns eficient în fața noilor provocări, fiind un pilon al securității europene a secolului XXI.

REZILIENȚA SOCIETALĂ – PIVOTUL NOII PARADIGME DE SECURITATE

NATO definește reziliența societală ca abilitatea de a rezista și de a se redresa în urma unor șocuri majore, menținând, în același timp, continuitatea serviciilor publice esențiale (Christie, Berzina, 2023). Articolul 3 din Tratatul Atlanticului de Nord conține începutul ideii de reziliență: *„Pentru atingerea într-un mod cât mai eficient a obiectivelor acestui tratat, părțile, acționând individual sau colectiv, prin dezvoltarea propriilor mijloace și prin acordarea de sprijin reciproc în mod continuu și eficace, își vor menține și vor dezvolta capacitatea individuală și pe cea colectivă de a rezista unui atac armat.”* (NATO, 1949). Reiese, astfel, că reziliența este atât tehnică, precum și societală – incluzând încrederea în instituții, implicarea civică și solidaritatea socială (Christie, Berzina, ib.).

În viziunea NATO, reziliența vizează capacitatea societăților de a menține funcțiile esențiale și de a se redresa rapid după șocuri, menținând coeziunea și încrederea. Discuțiile de la Summitul NATO de la Varșovia au dus la elaborarea a șapte cerințe de bază pentru evaluarea rezilienței.

În viziunea NATO, reziliența vizează capacitatea societăților de a menține funcțiile esențiale și de a se redresa rapid după șocuri, menținând coeziunea și încrederea. Discuțiile de la Summitul NATO de la Varșovia au dus la elaborarea a șapte cerințe de bază pentru evaluarea rezilienței (NATO, 2016). Modelul rezilienței se bazează pe trei etape: pregătire, reacție și recuperare. De asemenea, dezvoltarea capacităților psihologice și comunitare este esențială pentru eficiența apărării descentralizate și participative. Exemple din Finlanda, Estonia, Taiwan și Singapore arată că percepția colectivă a unei amenințări legitime consolidează încrederea în guvern și participarea civică (Burrell, Collison, 2025).

Cele șapte cerințe de bază care să fie folosite pentru ca statele să își poată măsura nivelul de reziliență includ nu doar pregătirea tehnică, ci și capacități intangibile precum încrederea reciprocă, coeziunea socială și implicarea civică, structurate după cum urmează:

- Continuitatea guvernării și a autorității – inclusiv capacitatea conducerii și a instituțiilor esențiale de a funcționa în situații de criză.
- Capacitatea de a gestiona crizele energetice – asigurarea aprovizionării cu energie și protejarea infrastructurii energetice critice.

- Capacitatea de a gestiona mișcările necontrolate ale populației – inclusiv primirea și sprijinirea refugiaților sau a altor categorii de persoane în mișcare.
- Capacitatea de a trata populația afectată – asigurarea serviciilor medicale esențiale în caz de urgențe sau atacuri.
- Capacitatea de a asigura aprovizionarea cu apă și alimente – protejarea lanțurilor de aprovizionare esențiale pentru populație.
- Capacitatea de a asigura comunicațiile de masă – inclusiv funcționarea rețelelor de telecomunicații și a internetului în situații de criză.
- Capacitatea de a transporta forțe armate și echipamente în interiorul teritoriului național și de a sprijini mobilitatea militară (CIMIC-COE, n.d.)

Un raport RAND privind Marea Britanie subliniază că reziliența funcționează în trei faze: pregătire, reacție și recuperare, iar reziliența psihologică devine o componentă tot mai importantă, deși insuficient explorată.

Un raport RAND privind Marea Britanie subliniază că reziliența funcționează în trei faze: *pregătire, reacție* și *recuperare*, iar reziliența psihologică devine o componentă tot mai importantă, deși insuficient explorată (Caves et al., 2021). Prin dezvoltarea acestor capacități adaptive, societățile pot face față mai bine unor perturbări complexe și pot reduce dependența de intervenția centralizată, consolidând, astfel, eficiența *„apărării totale”* ca strategie descentralizată și orientată către comunitate. În plus, implementarea eficientă a *„apărării totale”* necesită coordonare susținută, transparență și guvernanță incluzivă. Studiile de caz din Finlanda, Estonia, Suedia, Taiwan și Singapore arată că, atunci când cetățenii percep amenințările ca fiind comune și răspunsul ca fiind legitim, încrederea în guvern crește, iar implicarea democratică este întărită (Burrell, Collison, ib.).

Indicatori precum Indexul Statelor Fragile (Fragile States Index) sau Indicatorii de Guvernanță ai Băncii Mondiale (Worldwide Governence Indicators) sugerează că progresele sunt inegale și că succesul *apărării totale* depinde de investiții în educație, comunicare și infrastructură. Aceasta sugerează că, deși *„apărarea totală”* poate întări coeziunea societală, ea nu este o soluție universală și trebuie completată prin investiții pe termen lung în educație, comunicare de criză și infrastructură sanitară. În cele din urmă, *apărarea totală* nu vizează doar întărirea statului în fața amenințărilor externe, ci și cultivarea

unei culturi civice reziliente, participative și adaptabile, capabilă să răspundă incertitudinii cu încredere și coeziune.

Pregătirea societății civile ca instrument de securitate presupune dezvoltarea capacității populației de a reacționa responsabil și organizat în fața amenințărilor. Aceasta include educația pentru securitate, instruirea voluntarilor, exerciții de simulare civil-militară, dar și dezvoltarea unei culturi publice a responsabilității.

În Finlanda și Suedia, modelul de *„apărare totală”* (Totalförsvar) implică toți cetățenii, instituțiile publice și sectorul privat într-o rețea națională de protecție și reacție în caz de criză (Wrange, Bengtsson, Brommesson, 2024). În aceste state, pregătirea societății civile este integrată în curricula școlară, în campanii media și în politica de apărare națională.

Pentru ca societatea civilă să devină un pilon al arhitecturii europene de securitate, este necesară o strategie coerentă și integrată la nivel național și european.

Pentru ca societatea civilă să devină un pilon al arhitecturii europene de securitate, este necesară o strategie coerentă și integrată la nivel național și european. Aceasta ar trebui să includă:

1 - integrarea educației pentru securitate în sistemele de învățământ;

2 - promovarea parteneriatelor între guverne, ONG-uri și mediul academic;

3 - consolidarea comunicării strategice și combaterea dezinformării;

4 - susținerea financiară a inițiativelor civice de pregătire și reziliență (Biscop, 2019; Wrange et al., ib.).

În Europa Centrală și de Est, unde memoria autoritarismului este încă vie, promovarea unei culturi de securitate civică se confruntă cu scepticism, pasivitate și, uneori, chiar rezistență instituțională. Totuși, inițiative precum cele ale Konrad Adenauer Stiftung au demonstrat că, prin educație civică, implicare comunitară și dialog cu autoritățile, societatea civilă poate deveni un partener valoros al statului în consolidarea rezilienței (KAS, 2023), dar și că, în Europa Centrală și de Est, persistă provocări legate de reziliența democratică, inclusiv vulnerabilitatea instituțiilor și scăderea încrederii civice (Casimir Pulaski Foundation, 2023).

PUNCTE FORTE ȘI BUNE PRACTICI EUROPENE ȘI PROVOCĂRI ÎN INTEGRAREA SOCIETĂȚII CIVILE ÎN SISTEMUL DE SECURITATE

În urma analizei documentelor, am putut identifica avansurile care au fost făcute în acest domeniu, dar și lipsurile încă existente, informații pe care le-am structurat în două categorii: *puncte forte* și *bune practici europene* și *provocări* în *integrarea societății civile* în *sistemul de securitate*.

1. Puncte forte și bune practici europene

1.1. Integrarea educației pentru securitate în sistemul de învățământ. În Lituania și Estonia, educația pentru apărare și securitate este parte din programa liceală, fiind oferite cursuri dedicate protecției civile, identificării dezinformării și conștientizării riscurilor hibride. Această abordare duce la formarea unor cetățeni activi și reziliențiîncă din adolescență (Rogulis, 2023). Accentul este pus pe adolescenți și tineri adulți, considerați un grup-cheie în dezvoltarea unei culturi a participării democratice. Totodată, există eforturi de extindere a educației pentru securitate către alte grupuri largi ale societății, precum: adulţii, profesorii, grupurile vulnerabile. Implicarea tinerilor ajută la dezvoltarea unei culturi de participare democratică (Šešelgytė, Bladaitė, 2021; Estonian Rescue Board, 2025).

Statele nordice organizează frecvent simulări de criză în care populația civilă este implicată activ. În Finlanda, de exemplu, sunt testate anual scenarii de război informațional, atac cibernetic sau pene de curent în care participă și membrii comunităților locale.

1.2. Exerciții de simulare civil-militară. Statele nordice organizează frecvent simulări de criză în care populația civilă este implicată activ (Yle, 2019). În Finlanda, de exemplu, sunt testate anual scenarii de război informațional, atac cibernetic sau pene de curent în care participă și membrii comunităților locale.

1.3. Colaborarea între *stat, ONG-uri* și *sectorul privat*. În Suedia, Agenția suedeză de Contingențe Civile (MSB) lucrează împreună cu organizații locale pentru crearea unor rețele de voluntari, dezvoltarea de campanii media și ghiduri de acțiune pentru populație. Acest tip de colaborare creează o cultură de co-responsabilitate între stat și societate (Slavkova et al., 2025). Rolul actorilor non formali ai societăţii civile (Non formal civic educators), care sunt ONG-uri, și diversele inițiative locale acoperă lipsurile pe care educaţia formală nu le gestionează – de exemplu, formarea cadrelor didactice, care sunt esențiale în procesul de integrare a educației pentru securitate și cetățenie activă în cadrul programelor școlare (Slavkova et al., ib.).

1.4. Inovaţie în metodele și instrumentele folosite

Utilizarea unor metode variate: workshopuri, traininguri, evenimente publice, instrumente digitale, formare de formatori *(„training of trainers”)*, participare activă, formate hibride etc. Acest lucru ajută la adaptarea la nevoile locale şi la creșterea implicării civice.

2. Provocări în *integrarea societății civile* în *sistemul de securitate*

2.1. Lipsa unei viziuni strategice coerente. În multe state europene, inclusiv România, pregătirea societății civile nu este integrată într-o viziune națională coerentă de securitate. Măsurile sunt adesea fragmentate, reactive și slab finanțate. Educația pentru securitate este rareori inclusă în programa școlară și nu beneficiază de programe naționale consistente. Lipsa unui consens asupra a ceea ce înseamnă *„educaţie civică”* are consecinţe: obiective diferite, terminologie variabilă, interpretări istorice şi ideologice divergente între ţări (Ciolan, Stancu, 2021).

În multe state europene, inclusiv România, pregătirea societății civile nu este integrată într-o viziune națională coerentă de securitate. Măsurile sunt adesea fragmentate, reactive și slab finanțate. Educația pentru securitate este rareori inclusă în programa școlară și nu beneficiază de programe naționale consistente.

2.2. Nivelul redus de încredere în instituții. În absența unei comunicări eficiente, cetățenii rămân pasivi și se distanțează de procesele decizionale. Această neîncredere afectează participarea civică și reduce eficiența oricărei inițiative de pregătire sau reziliență colectivă (Slavkova et al., ib.). Aceasta generează pasivitate, cinism și reticență față de orice implicare în procese legate de securitate. În multe cazuri, cetățenii percep securitatea ca o responsabilitate exclusiv militară sau a statului, ignorând dimensiunea participativă a rezilienței democratice.

2.3. Lipsa infrastructurii instituționale dedicate. Așa cum se menționează în documentul de politică al UE – *How the EU Responds to Crises and Builds Resilience* (Consilium, f.d.) –, Uniunea recunoaște că sunt necesare îmbunătățiri în gestionarea crizelor la nivel intersectorial și transfrontalier, în comunicarea strategică în situații de criză și în combaterea dezinformării, ceea ce indică existența unor lacune în ceea ce privește responsabilitatea instituțională unificată și o viziune coerentă între diferitele domenii

2.4. Dezinformarea și polarizarea socială. Interferențele externe prin campanii de dezinformare, manipulare emoțională și fragmentare narativă afectează capacitatea societății de a reacționa unitar. În lipsa unui nivel minim de alfabetizare media și digitală, populația este ușor

expusă la mesaje menite să submineze încrederea în instituții, să creeze panică sau să încurajeze pasivitatea (Wardle, Derakhshan, 2017; NATO StratCom COE, 2021; European Commission, 2020).

2.5. Subfinanțarea și lipsa de continuitate a inițiativelor civice. ONG-urile și proiectele de educație civică pentru securitate sunt, adesea, dependente de granturi externe, ceea ce duce la discontinuitate și la imposibilitatea de a construi programe sustenabile. În lipsa unui angajament financiar și politic real din partea statului, aceste inițiative rămân locale și izolate, fără impact sistemic.

MODELE FUNCȚIONALE EUROPENE ȘI PLANURI DE ACȚIUNE

Pentru a consolida reziliența societală, mai multe state europene au dezvoltat politici și practici care pot constitui modele de replicat:

1. Modelul nordic de apărare totală. Finlanda și Suedia implementează de zeci de ani o formă de *„apărare totală”*, în care fiecare cetățean, organizație și instituție joacă un rol. În Finlanda, manuale de autoapărare civilă sunt distribuite populației, iar autoritățile organizează anual exerciții de criză care implică atât sectorul public, cât și societatea civilă. Aceste practici sporesc capacitatea societății de a răspunde eficient la crize complexe, inclusiv la atacuri cibernetice sau campanii de dezinformare (Ålander, 2024 ; Government Offices of Sweden, 2024).

2. Educația pentru securitate în învățământ (Țările Baltice). În Lituania și Estonia, conținuturile legate de educația pentru apărare și securitate sunt introduse încă din liceu (Wrange, Bengtsson, Brommesson, ib.). Elevii învață despre funcționarea instituțiilor democratice, despre manipularea informațională, despre comportamentul în situații de urgență și despre importanța coeziunii sociale în fața amenințărilor externe.

3. Colaborarea civil-militară structurată (Suedia, Norvegia). În Suedia, Agenția pentru Contingențe Civile (MSB) cooperează direct cu ONG-uri, autorități locale și mediul academic pentru elaborarea de planuri de urgență, organizarea de instruiri și gestionarea comunicării strategice. Modelul norvegian include o platformă națională de cooperare civilă în care sunt înrolați experți din toate sectoarele relevante: educație, sănătate, mass-media, transporturi, energie etc.

În Lituania și Estonia, conținuturile legate de educația pentru apărare și securitate sunt introduse încă din liceu. Elevii învață despre funcționarea instituțiilor democratice, despre manipularea informațională, despre comportamentul în situații de urgență și despre importanța coeziunii sociale în fața amenințărilor externe.

4. Inițiative internaționale în Europa Centrală și de Est. În regiuni unde cultura de securitate civică este mai slab dezvoltată, organizații internaționale precum Konrad Adenauer Stiftung sau European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats sprijină dezvoltarea rețelelor civice de reziliență. Acestea oferă cursuri de formare, materiale educaționale și sprijin pentru parteneriate locale între administrație și societatea civilă.

*Perspective **și** direcții de acțiune*

Pentru ca societatea civilă să devină un pilon al arhitecturii europene de securitate, este necesară o strategie coerentă și integrată la nivel național și european. Aceasta ar trebui să includă:

Modelele nordice și baltice demonstrează că implicarea cetățenilor în educația pentru securitate, exerciții de criză și inițiative civice contribuie semnificativ la consolidarea coeziunii sociale și a capacității de reacție la amenințări complexe.

1. Integrarea educației pentru securitate în sistemele de învățământ – cu accent pe alfabetizare digitală, gândire critică și cunoștințe despre funcționarea instituțiilor democratice.

2. Promovarea parteneriatelor durabile între autorități publice, ONG-uri și mediul academic, în vederea construirii unei culturi comune de securitate participativă.

3. Combaterea dezinformării prin campanii de comunicare strategică, însoțite de platforme publice transparente pentru informarea cetățenilor.

4. Finanțarea stabilă și predictibilă a proiectelor civice de reziliență, inclusiv prin fonduri europene dedicate consolidării democrației și coeziunii sociale.

5. Crearea de structuri naționale de coordonare a rezilienței societale, care să includă reprezentanți ai societății civile în procesele decizionale legate de securitate.

CONCLUZII

Exemplele europene analizate arată că reziliența societală nu poate fi construită în absența unor strategii naționale și europene coerente, a unei cooperări reale între instituții și societatea civilă și a unei educații orientate spre participare democratică și responsabilitate colectivă. Modelele nordice și baltice demonstrează că implicarea cetățenilor în educația pentru securitate, exerciții de criză și inițiative civice contribuie semnificativ la consolidarea coeziunii sociale și a capacității de reacție la amenințări complexe.

În același timp, provocările identificate – de la lipsa de încredere în instituții și subfinanțarea cronică până la absența unei infrastructuri instituționale dedicate – evidențiază cât de fragilă poate fi această construcție în lipsa unui angajament politic clar și a unui cadru strategic funcțional. Este necesar ca educația pentru securitate să devină o componentă integrată a politicilor publice, sprijinită prin parteneriate durabile și finanțare predictibilă.

Într-o perioadă marcată de instabilitate și dezinformare, transformarea cetățenilor din spectatori în participanți activi la viața democratică devine o condiție esențială pentru protejarea valorilor europene. Reziliența nu se bazează doar pe structuri formale sau pe intervenția statului, ci pe capacitatea comunităților de a coopera, de a învăța și de a acționa împreună. Numai prin asumarea acestui rol partajat între stat și societate, Europa poate construi o securitate sustenabilă, centrată pe educație, solidaritate și responsabilitate comună.

Reziliența nu se bazează doar pe structuri formale sau pe intervenția statului, ci pe capacitatea comunităților de a coopera, de a învăța și de a acționa împreună. Numai prin asumarea acestui rol partajat între stat și societate, Europa poate construi o securitate sustenabilă, centrată pe educație, solidaritate și responsabilitate comună.

România deține un potențial important în dezvoltarea rezilienței societale, bazat, în primul rând, pe capitalul său uman tânăr și receptiv, care este din ce în ce mai activ și informat în mediul digital. Această generație tânără poate deveni un vector esențial în promovarea culturii rezilienței prin implicarea în programe de educație pentru securitate, exerciții de simulare a situațiilor de criză și rețele de voluntariat civic. Totodată, țara beneficiază de o rețea activă de organizații neguvernamentale și inițiative locale, care, prin experiența și expertiza lor în domeniul educației civice și participării democratice, pot fi mobilizate în parteneriat cu instituțiile publice și militare pentru a dezvolta și implementa proiecte sustenabile de formare și colaborare civil-militară, contribuind, astfel, la creșterea capacității comunităților de a face față eficient crizelor. Această colaborare integrată reprezintă o componentă esențială pentru consolidarea unui sistem de securitate modern, în care societatea civilă devine un partener activ și responsabil în cadrul arhitecturii de securitate naționale.

BIBLIOGRAFIE:

1. Ålander, M. (2024). *Defense capability – the secret of Finnish happiness?* În *Ethics and Armed Forces*, 02/2024, 2025, https://www.ethikundmilitaer.de/en/magazine-datenbank/detail/02-2024/article/defense-capability-the-secret-of-finnish-happiness, accesat la 25 septembrie 2025.
2. Berzina, I. (2020). *From 'Total' to 'Comprehensive' National Defence: the Development of the Concept in Europe*, în *Journal on Baltic Security*, nr. 2, 1-9, DOI 10.2478/jobs-2020-0006.
3. Berzina, I. (2022). *Identifying total defense logistics concepts: A comparative study of the Swedish pandemic response*. În *Journal of Humanitarian Logistics and Supply Chain Management,* https://doi.org/10.1108/jhlscm-07-2022-0084, accesat la 13 septembrie 2025.
4. Biscop, S. (2019). *European Strategy in the 21st Century: New Future for Old Power*, Routledge, https://doi.org/10.4324/9780429055042, accesat la 13 septembrie 2025.
5. Burrell, R., Collison, J. (2025). *Do total defense strategies increase state resiliency?* În *Small Wars Journal*, https://smallwarsjournal.com/2025/04/10/do-total-defense-strategies-increase-state-resiliency/, accesat la 13 septembrie 2025.
6. Casimir Pulaski Foundation (22 septembrie 2023). *Central and Eastern Europe (CEE) as a new center of gravity: Recommendations on strengthening regional*, *European and transatlantic security* [WSF2023 Report]. Warsaw Security Forum, https://warsawsecurityforum.org/wp-content/uploads/2023/09/WSF2023_raport_20-09_WEB.pdf, accesat la 12 septembrie 2025.
7. Caves, B., Lucas, R., Dewaele, L., Muravska, J., Wragg, C., Spence, T., Hernandez, Z., Knack, A., & Black, J. (2021). *Enhancing Defence's Contribution to Societal Resilience in the UK*, RAND Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA1113-1.html, accesat la 10 septembrie 2025.
8. Christie, E.H., Berzina, K. (2023*). NATO and societal resilience: All hands on deck in an age of war*, German Marshall Fund, https://www.gmfus.org/news/nato-and-societal-resilience-all-hands-deck-age-war, accesat la 10 septembrie 2025.
9. CIMIC-COE (n.d.). 7.2 Seven baseline requirements. CIMIC Handbook, https://www.cimic-coe.org/handbook-entries/welcome-to-the-cimic-handbook/vii-resilience/7-2-seven-baseline-requirements, accesat la 13 septembrie 2025.
10. Ciolan, L., Stancu, D. (2021). *Reziliența societală* în *România:* între *oportunitate* și *provocare*. În *Revista Română de Studii Europene*, 19(1), pp. 53-65.
11. Direcția Norvegiană pentru Protecție Civilă (2025). *What is total defence?,* https://www.dsb.no/en/risk-vulnerability-and-

preparedness/Total-Defence/What-is-Total-Defence/, accesat la 13 septembrie 2025.
12. Emerald Insight (2022). *Identifying total defense logistics concepts: a comparative study of the Swedish pandemic response*, https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/jhlscm-07-2022-0084/full/html, accesat la 10 septembrie 2025.
13. Estonian Rescue Board (10 iunie 2025). *Crisis preparedness becomes part of education in Estonia*. Olevalmis.ee, https://www.olevalmis.ee/en/news/civil-protection/crisis-preparedness-becomes-part-of-education-in-estonia, accesat la 5 septembrie 2025.
14. *European Commission: Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid Operations (ECHO)* (2024). *Disaster risk awareness and preparedness of the EU population – Eurobarometer data annex*. Publications Office of the European Union, https://data.europa.eu/doi/10.2795/8349876, accesat la 10 septembrie 2025.
15. European Commission (2020). *Strategic Foresight Report: Charting the Course towards a More Resilient Europe*. Publications Office of the European Union, https://ec.europa.eu/info/strategy/strategic-planning/strategic-foresight_en, accesat la 15 septembrie 2025.
16. European Commission (2020). *Tackling COVID-19 disinformation – Getting the facts right*. European Commission, https://ec.europa.eu/info/live-work-travel-eu/coronavirus-response/tackling-disinformation_en, accesat la 15 septembrie 2025.
17. European Union (2016). *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*, https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/EUGS_0.pdf, pp 23, accesat la 21 august 2025.
18. Government Offices of Sweden (27 februarie 2024). *This is civil defence*. Government.se., https://www.government.se/government-policy/civil-defence/this-is-civil-defence/, accesat la 5 septembrie 2025.
19. Kloubert, T. (2018). *Propaganda as a (new) challenge of civic education*. În *European Journal for Research on the Education and Learning of Adults*, 9(2), pp. 139-159, https://doi.org/10.3384/rela.2000-7426.ojs257, accesat la 2 august 2025.
20. Lazarou, E. (2025). *EU preparedness: From concept to strategy? – briefing*, the European Parliament, https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/772898/EPRS_BRI(2025)772898_EN.pdf, accesat la 10 septembrie 2025.
21. NATO (2023). *Building resilience: Civil preparedness and Article 3 of the Washington Treaty*. NATO, https://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_49158.htm., accesat la 10 septembrie 2025; https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm –Varșovia, accesat la 22 august 2025.
22. NATO (2016). Commitment to enhance resilience, Varșovia, https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm, accesat la 13 septembrie 2025.

23. NATO Strategic Communications Centre of Excellence (2021). *Understanding and countering disinformation and propaganda*. NATO StratCom COE, https://www.stratcomcoe.org/understanding-and-countering-disinformation-and-propaganda, accesat la 5 septembrie 2025.
24. North Atlantic Treaty (1949), https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm, accesat la 12 septembrie 2025.
25. Oesterreich, D. (2009). *Civic education in Eastern Europe: Results from the IEA Civic Education Project*. În J. Torney-Purta, R. Lehmann, H. Oswald, W. Schulz (Eds.), *Nation-building, identity and citizenship education: Cross-cultural perspectives* (pp. 55-75), Springer, https://doi.org/10.1007/978-1-4020-9318-0_5, https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-1-4020-9318-0_5, accesat la 5 septembrie 2025.
26. Peters, B.G. (2021). *The Politics of Bureaucracy: An Introduction to Comparative Public Administration* (8th ed.). Routledge, https://doi.org/10.4324/9781003129841, accesat la 22 august 2025
27. Rogulis, D. (2023). *Willingness to Fight for One's Own Country: New Variables to Look at the Estonian Leadership among the Baltic States*. În *Lithuanian Annual Strategic Review*, 20(1), pp. 105-118. doi:10.47459/lasr.2023.20.5, accesat la 5 septembrie 2025; https://journals.lka.lt/journal/lasr/issue/123, accesat la 12 septembrie 2025.
28. Šešelgytė, M., Bladaitė, N. (2021). *How to Defend Society? Baltic Responses to Hybrid Threats. Small States and the New Security Environment*, pp.73-86. 10.1007/978-3-030-51529-4_6, https://www.researchgate.net/publication/347111754_How_to_Defend_Society_Baltic_Responses_to_Hybrid_Threats, accesat la 5 septembrie 2025.
29. Slavkova, L., Sichtermann, L., Mužina, D., Goldstein, K., Hahn-Madole, K., Hansen, L., Jacobetty, P., & Kolleck, N. (2025). *Between disruption and resilience*, A 35-country overview of civic education in Europe, THE CIVICS Innovation Hub, Germania, doi.org/10.5281/zenodo.15593995.
30. Stockholm Resilience Centre (2014). *What is resilience?*, https://www.stockholmresilience.org/download/18.2f48c3c31429b6ad0a61cde/1459560221338/SRC_whatisresilience__sida.pdf, accesat la 5 septembrie 2025.
31. The Fund for Peace (2023). *Fragile States Index 2023 – Annual report*, https://fragilestatesindex.org/2023/06/14/fragile-states-index-2023-annual-report, accesat la 10 septembrie 2025.
32. Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). *Information disorder: Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. Council of Europe, https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-researc/168076277c, accesat la 5 septembrie 2025.
33. Wrange, J., Bengtsson, R., Brommesson, D. (2024). *Resilience through total defence: Towards a shared security culture in the Nordic–Baltic*

region? În *European Journal of International Security*. Publicare online în avans, DOI: 10.1017/eis.2024.15, https://www.researchgate.net/publication/379594285_Resilience_through_total_defence_Towards_a_shared_security_culture_in_the_Nordic-Baltic_region, accesat la 10 septembrie 2025.

34. World Bank (2024). *Worldwide Governance Indicators*, https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators?utm_source=chatgpt.com, accesat la 5 septembrie 2025.
35. Yle (11 octombrie 2019). *Finnish municipalities, agencies brace for simulated cyberattacks*. Yle, https://yle.fi/a/3-11081716, accesat la 5 septembrie 2025.

OCEANOGRAFIA ACTUALĂ – DE LA PROVOCĂRI CLIMATICE LA IMPLICAȚII STRATEGICE ȘI DE SĂNĂTATE –

Conf. univ. dr. Romeo BOȘNEAGU

Academia Navală „Mircea cel Bătrân", Constanța

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.16

The Black Sea is considered one of the most affected areas in Europe, with a pollution level of almost 98%, which is a major public health alert. This study examines the profound transformations of modern oceanography, highlighting how marine environmental degradation reconfigures global security and public health. The research examines the weaknesses of the Romanian Black Sea sector and how they affect navy activities in a climate of climate change and intense anthropological pollution.

Pollution is not only an ecological problem, but also an operational obstacle. The presence of contaminated macro-waste and sediments in Romanian ports and coastal areas increases the risk of damage to propulsion systems and may distort acoustic (sonar) sensor signals essential for national security missions in the western Black Sea basin.

Through comparative analysis methods, the results of the study underline the need to implement advanced filtration systems on board ships to ensure the resilience of Romanian naval forces in an increasingly degraded marine environment.

Keywords: oceanography; marine pollution; naval actions; microplastics; public policies;

INTRODUCERE

Oceanografia contemporană se confruntă cu presiuni fără precedent, de la schimbările climatice și poluarea masivă până la exploatarea intensă a resurselor marine. Aceste provocări generează un impact în lanț, afectând echilibrul ecosistemelor fragile, securitatea geopolitică globală și, implicit, sănătatea publică, prin degradarea resurselor vitale. Oceanografia este știința care studiază oceanele și ecosistemele lor, având un impact crucial asupra mediului global și resurselor naturale. Implicațiile strategice ale oceanografiei sunt semnificative, influențând securitatea națională, comerțul maritim și gestionarea resurselor maritime. În contextul schimbărilor climatice, cunoașterea oceanelor devine esențială pentru dezvoltarea unor politici durabile și eficiente.

Oceanografia contemporană analizează impactul provocărilor climatice asupra sănătății publice și securității maritime, acordând o atenție deosebită efectelor microplasticelor asupra organismului uman.

Deși oceanografia, ca știință integratoare, a cunoscut progrese remarcabile în ultimele decenii, domeniul său de studiu s-a confruntat tocuși cu o serie de provocări persistente și interconectate, precum: explorarea insuficientă a adâncurilor oceanice, impactul schimbărilor climatice asupra ecosistemelor marine și creșterea alarmantă a poluării cu microplastice (Boșneagu, 2019). Oceanografia contemporană analizează impactul acestor provocări asupra sănătății publice și securității maritime, acordând o atenție deosebită efectelor microplasticelor asupra organismului uman. În acest sens, studiul de față evaluează politicile publice din Uniunea Europeană și România în acest domeniu, completând tabloul cu o analiză a modului în care poluarea marină condiționează succesul operațiunilor navale de suprafață și submarine.

TIPOLOGII ȘI SURSE DE POLUARE MARINĂ: DE LA MICROPLASTICE LA CONTAMINANȚI CHIMICI

În ciuda progreselor semnificative realizate în cercetarea și tehnologia oceanografică, domeniul continuă să se confrunte cu provocări majore care limitează înțelegerea completă și gestionarea durabilă a oceanelor. Aceste provocări vizează, în principal, explorarea

oceanelor, schimbările climatice și poluarea marină, fiecare prezentând probleme complexe de ordin științific, logistic, geopolitic și militar.

Oceanul planetar, care acoperă peste 70% din suprafața Terrei, joacă un rol esențial în reglarea climei, conservarea biodiversității și susținerea vieții umane. Cu toate acestea, vastele sale profunzimi rămân, în mare parte, neexplorate și insuficient înțelese. În prezent, mai puțin de 25% din fundul oceanic global a fost cartografiat cu rezoluție înaltă (Wölfl et al., 2019; NOAA, 2021). Oceanul planetar absoarbe aproximativ 90% din căldura suplimentară generată de efectul de seră și 25-30% din bioxidul de carbon antropic (IPCC, 2023). Totuși, această funcție, deosebit de importantă, de protecţie, are un cost. Absorbția crescută de căldură duce la încălzirea apei oceanelor, fapt ce afectează stratificarea, sistemele de curenți și distribuția speciilor marine (Pörtner et al., 2022). Simultan, absorbția de CO_2 provoacă acidifierea oceanelor, un proces chimic ce reduce disponibilitatea ionilor de carbonat necesari organismelor calcifiante, precum coralii și moluștele (Doney et al., 2009).

Poluarea marină rămâne o amenințare omniprezentă și în continuă agravare pentru sănătatea oceanelor. Printre cele mai vizibile și presante forme de poluare se numără materialele plastice și microplasticele, care sunt prezente în aproape toate habitatele marine, de la suprafața apei până în cele mai adânci canioane oceanice.

Un alt fenomen, ce se manifestă puternic în prezent, este dezoxigenarea oceanelor, scăderea nivelului de oxigen din mediul marin din cauza stratificării crescute și a ventilației reduse. Acest proces, accentuat de încălzire, poate duce la extinderea zonelor hipoxice, cunoscute și sub denumirea de *„zone moarte”*, unde viața marină nu poate fi susținută (Breitburg et al., 2018). Împreună, aceste procese amenință integritatea ecosistemelor marine și a serviciilor ecosistemice pe care le furnizează, cum ar fi pescuitul, absorbția și reținerea carbonului și menținerea biodiversității.

Poluarea marină rămâne o amenințare omniprezentă și în continuă agravare pentru sănătatea oceanelor. Printre cele mai vizibile și presante forme de poluare se numără materialele plastice și microplasticele, care sunt prezente în aproape toate habitatele marine, de la suprafața apei până în cele mai adânci canioane oceanice (Jambeck et al., 2015). Acești poluanți provoacă daune fizice, fiziologice și de sănătate organismelor marine și acționează, de asemenea, ca vectori pentru contaminanți chimici și specii invazive (Rochman et al., 2016). Microplasticele, definite ca fragmente de plastic mai mici de cinci milimetri, provin din degradarea deșeurilor plastice mari sau sunt produse direct sub formă de granule sau fibre utilizate în produse cosmetice, textile și procese industriale. Acestea au fost

detectate în toate zonele oceanului, de la suprafață la sedimentele abisale şi în organismele marine din toate nivelele trofice (Andrady, 2011). Prezența microplasticelor în lanțul trofic marin generează îngrijorări majore privind transerul acestor particule și al substanțelor toxice asociate (de exemplu, ftalați, bifenilii policlorurați – PCB, metale grele) către consumatorul final: omul (Galloway et al., 2017). Numeroase studii au demonstrat acumularea microplasticelor în țesuturile unor specii de pești, crustacee și moluște marine care constituie o parte importantă din dieta umană. În special, moluștele bivalve, cum ar fi midiile și stridiile, sunt considerate bioindicatori relevanți ai poluării cu microplastice, deoarece sunt consumate integral, inclusiv în tractul digestiv în care se acumulează aceste particule (Li et al., 2015).

Conform unui studiu realizat în Europa, consumatorii frecvenți de fructe de mare pot ingera până la 11.000 de particule de microplastice anual (Van Cauwenberghe, Janssen, 2014). Deși dimensiunea particulelor le împiedică, adesea, să fie absorbite în circulația sistemică, cele mai mici (<1 µm) pot pătrunde în fluxul sanguin, limfă sau chiar în țesuturi. Impactul toxicologic al microplasticelor asupra omului este, în continuare, investigat, dar există dovezi preliminare privind efecte inflamatorii, perturbări endocrine și stres oxidativ. Microplasticele pot acționa ca vectori pentru substanțe toxice (de exemplu, bisfenol A, pesticide organoclorurate), care pot deregla funcțiile endocrine și pot afecta fertilitatea, dezvoltarea neurologică sau riscul de cancer (Wright, Kelly, 2017).

Pe lângă plastice, poluanți chimici precum metalele grele, poluanții organici persistenți și reziduurile farmaceutice se acumulează în lanțurile trofice marine, cu potențiale efecte toxice asupra organismelor marine și asupra consumatorilor umani.

Un studiu relativ recent (Vethaak, Legler, 2021) a identificat fragmente de plastic în sângele uman, confirmând posibilitatea transportului sistemic. Totodată, cercetătorii au descoperit microplastice în placente umane, ceea ce ridică semne de alarmă cu privire la expunerea prenatală și potențialul impact asupra dezvoltării fetale (Ragusa et al., 2021). Pe lângă plastice, poluanți chimici precum metalele grele, poluanții organici persistenți (POP) și reziduurile farmaceutice se acumulează în lanțurile trofice marine, cu potențiale efecte toxice asupra organismelor marine și asupra consumatorilor umani. Mai mult, deversările din agricultură și din zonele urbane bogate în nutrienți favorizează eutrofizarea, conducând la înfloriri algale nocive și la epuizarea oxigenului.

Expunerea populației la microplastice nu se limitează la consumul de alimente marine, ci include și apa potabilă, sarea marină, aerul

respirat sau ambalajele din plastic. Astfel, abordarea acestui risc emergent necesită o perspectivă integrată de tip *„Sănătate integrată – One Health”*, care conectează sănătatea mediului, a animalelor și a oamenilor. Se recomandă intensificarea reglementărilor privind utilizarea plasticului de unică folosință, dezvoltarea unor tehnologii eficiente de filtrare a apelor uzate și susținerea cercetării asupra efectelor toxice ale microplasticelor asupra sănătății umane.

Cartografierea batimetrică este esențială nu doar pentru înțelegerea proceselor tectonice și a morfologiei fundului oceanic, ci și pentru identificarea habitatelor bogate în biodiversitate, precum izvoarele hidrotermale și cele reci (Jakobsson et al., 2020).

Barierele tehnologice și financiare continuă să limiteze explorarea zonelor adânci ale oceanelor. Vehiculele submersibile cu echipaj uman, vehiculele autonome subacvatice și vehiculele operate de la distanță au îmbunătățit considerabil capacitatea de investigare a zonelor abisale, însă operarea și întreținerea lor sunt costisitoare (Levin et al., 2019). Astfel, deși potențialul pentru descoperiri științifice în oceane este vast, incluzând identificarea unor specii, ecosisteme și resurse necunoscute, capacitatea umană de explorare a hidrosferei rămâne limitată (Boşneagu, 2022).

Vehiculele submersibile cu echipaj uman, vehiculele autonome subacvatice și vehiculele operate de la distanță au îmbunătățit considerabil capacitatea de investigare a zonelor abisale, însă operarea și întreținerea lor sunt costisitoare.

POLITICI PUBLICE ÎN UNIUNEA EUROPEANĂ PRIVIND COMBATEREA POLUĂRII CU MICROPLASTICE

Uniunea Europeană a adoptat o abordare integrată pentru combaterea poluării cu microplastice, în cadrul Strategiei UE privind materialele plastice într-o economie circulară (Comisia Europeană, 2018). Strategia include măsuri specifice, precum: interzicerea plasticului de unică folosință (Directiva (UE) 2019/904); reglementarea conținutului de microplastice adăugate intenționat în produse cosmetice, detergenți și vopsele (European Chemicals Agency-ECHA, 2023); promovarea tehnologiilor de captare a microplasticelor în stațiile de epurare a apelor uzate; investiții în cercetare prin programele *Horizon 2020* și *Horizon Europe* pentru a înțelege mai bine fluxurile de microplastice și efectele acestora asupra sănătății și mediului. În plus, UE a stabilit ținte de reciclare și recuperare energetică pentru ambalaje din plastic și a consolidat regimul de monitorizare și raportare privind deșeurile marine în cadrul Directivei-cadru *„Strategia pentru mediul marin”* (2008/56/CE).

În România, politicile privind microplasticele sunt incipiente, dar în proces de aliniere cu legislația UE. Până în prezent, măsurile includ: transpunerea Directivei (UE) 2019/904 privind plasticul de unică folosință prin OUG nr. 6/2021, care interzice comercializarea unor produse plastice; inițiative locale privind colectarea deșeurilor de pe litoral și din ecosistemele acvatice, în colaborare cu ONG-uri și administrații publice locale; adoptarea *Strategiei Naționale privind Economia Circulară* (2022), ce prevede măsuri privind prevenirea generării de microplastice din procese industriale și textile. Totuși, lipsa unor standarde naționale privind monitorizarea microplasticelor în apă, sedimente și organisme, precum și absența unor sisteme de filtrare avansate în stațiile de epurare limitează eficiența măsurilor implementate. Se recomandă integrarea problematicii combaterii microplasticelor în *Planul Național de Redresare și Reziliență – PNRR* ca prioritate de sănătate publică și protecție a mediului.

Lipsa unor standarde naționale privind monitorizarea microplasticelor în apă, sedimente și organisme, precum și absența unor sisteme de filtrare avansate în stațiile de epurare limitează eficiența măsurilor necesare.

POLUAREA MARINĂ ȘI INFLUENȚA ACESTEIA ASUPRA ACȚIUNILOR NAVALE DE SUPRAFAȚĂ ȘI SUBMARINE

Poluarea marină transformă oceanul dintr-un mediu predictibil într-unul ostil din punct de vedere tehnic, obligând forțele navale să investească în tehnologii de filtrare și în senzori de nouă generație, apți să penetreze mediul contaminat. În acest context, poluarea inclusiv cu microplastice are un impact tot mai vizibil asupra desfășurării operațiunilor navale, afectând atât navele de suprafață, cât și submarinele. Printre consecințele notabile se numără:

a) *interferențele cu echipamentele de detecție și monitorizare*: cumulările de microplastice și macrodeșeuri pot afecta precizia funcţionării sonarelor pasive și active, folosite în detectarea submarinelor și a minelor marine; materialele plastice aflate în suspensie alterează propagarea undelor acustice în apă, contribuind la creșterea zgomotului de fond și diminuarea rezoluției detecției sonar (Zhao et al., 2020);

b) *risc pentru sistemele de admisie și răcirea instalaţiilor de propulsie a navelor*: fragmentele de plastic și vegetaţie de carenă (biofouling) asociate acestora pot bloca sistemele de admisie ale instalaţiilor de răcire ale motoarelor navelor, ducând la creșterea riscului de supraîncălzire ale acestora sau la oprirea neplanificată a sistemelor critice (Kühn et al., 2015);

c) *creșterea biocontaminării carenelor navelor*: microplasticele facilitează formarea vegetației de carenă care acționează ca substraturi pentru colonizarea organismelor marine, uneori în exces, crescând frecarea hidrodinamică și consumul energetic al navelor. Pentru submarine, acest fenomen afectează semnătura acustică și capacitatea de disimulare (Lobelle, Cunliffe, 2011);

d) *implicații strategice*: din punct de vedere militar, poluarea mediului marin reduce predictibilitatea și siguranța operațiunilor în zone costiere sau arii maritime restricționate, unde condițiile acustice și de mediu devin esențiale.

Astfel, gestionarea poluării cu microplastice nu mai este doar o problemă ecologică, ci una cu implicații directe asupra securității maritime și a capacității operaționale navale.

Poluarea marină, în special cea cu microplastice și reziduuri chimice, depășește sfera biologică și devine un factor de constrângere operațională. Astfel, atât navele de suprafață, cât și submarinele se confruntă cu noi provocări tehnice, de la alterarea semnalelor sonar până la riscuri de avarii mecanice, forțând adaptarea tehnologiilor de apărare la un mediu tot mai impur.

CONCLUZII

Oceanografia contemporană demonstrează că sănătatea ecosistemelor marine nu este doar o problemă ecologică, ci chiar un pilon al securității globale. Degradarea mediului prin poluare și schimbările climatice redefinesc rutele comerciale și capacitățile de intervenție, transformând oceanul într-un spațiu de gestionare a riscurilor multiple.

Poluarea marină, în special cea cu microplastice și reziduuri chimice, depășește sfera biologică și devine un factor de constrângere operațională. Astfel, atât navele de suprafață, cât și submarinele se confruntă cu noi provocări tehnice, de la alterarea semnalelor sonar până la riscuri de avarii mecanice, forțând adaptarea tehnologiilor de apărare la un mediu tot mai impur. În acest context, apreciem că este stringentă dotarea navelor și submarinelor cu sisteme de filtrare a apei de răcire de înaltă performanță, pentru a preveni, astfel, avariile cauzate de microplastice. Ca atare, apreciem că protejarea oceanelor este indisolubil legată de o sănătate publică viabilă și de o stabilitate strategică eficientă. În acest sens, rezolvarea provocărilor actuale necesită o cooperare internațională strânsă, care să combine cercetarea științifică avansată cu politici de securitate navală, pentru a asigura sustenabilitatea resurselor și siguranța navigării pe termen lung.

Este nevoie de rute maritime protejate și monitorizate, ceea ce ar asigura o predictibilitate tactică operațiunilor navale de siguranță și transportului comercial. De asemenea, considerăm necesară

implementarea unor rețele de supraveghere, care să combine datele oceanografice în timp real (temperatură, salinitate, pete de hidrocarburi) cu sisteme de monitorizare a traficului. Aceasta permite forțelor navale să evite zonele cu risc ridicat de coliziune cu deșeuri plutitoare sau zonele în care performanța sonarului este degradată chimic. Nu în ultimul rând, având în vedere riscurile pentru sănătatea publică și a echipajelor, se recomandă implementarea unor protocoale riguroase de testare a calității apei și aerului la bordul navelor, pentru a detecta prezența microplasticelor și a compușilor chimici volatili care se pot acumula în spații închise în timpul misiunilor de durată.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Andrady, A.L. (2011). *Microplastics in the marine environment*. Marine Pollution Bulletin, nr. 62(8), pp. 1596-1605.
2. Bindoff, N.L. et al. (2019). *Changing Ocean, Marine Ecosystems, and Dependent Communities.* IPCC Special Report on the Ocean and Cryosphere.
3. Boșneagu, R. (2019). *Oceanografie pentru navigator*. Constanța: Editura Ex Ponto.
4. Boșneagu, R. (2022). *The Black Sea from Paleogeography to Modern Navigation. Applied Maritime Geography and Oceanography.* Springer AG, Elveția.
5. Galloway, T.S., Cole, M., Lewis, C. (2017). *Interactions of microplastic debris throughout the marine ecosystem.* Nature Ecology & Evolution, 1(5), 0116.
6. IPCC (2023). AR6 Synthesis Report: *Climate Change 2023*.
7. Kühn, S., Rebolledo, E.L.B., van Franeker, J.A. (2015). *Deleterious effects of litter on marine life.* Marine Anthropogenic Litter, pp. 75-116.
8. Lobelle, D., Cunliffe, M. (2011). *Early microbial biofilm formation on marine plastic debris.* Marine Pollution Bulletin, nr. 62(1), pp. 197-200.
9. Mayer, L.A., Jakobsson, M., Allen, G. (2018). The Nippon Foundation-GEBCO Seabed 2030 Project: *The Quest to See the World's Oceans Completely Mapped by 2030*. Geosciences, 8(2), 63.
10. Ragusa, A. et al. (2021). *Plasticenta: First evidence of microplastics in human placenta*. Environment International, 146, 106274.
11. Van Cauwenberghe, L., Janssen, C.R. (2014). *Microplastics in bivalves cultured for human consumption.* Environmental Pollution, 193, pp. 65-70.
12. Vethaak, A.D., Legler, J. (2021). *Microplastics and human health*. Science, 371(6530), pp. 672-674.
13. Wölfl, A.C. et al. (2019). *Seafloor mapping-the challenge of a truly global ocean bathymetry*. Frontiers in Marine Science, 6, 283.
14. Zhao, S., Zhu, L., Li, D. (2020). *Micro pollutants in marine acoustic environments*, în *Journal of Marine Systems*, 203, 103292.

REFORMA INSTITUȚIONALĂ A ARMATEI ROMÂNE ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI MODERN (1912-1918) – ÎNTRE NECESITATE ȘI CONSTRÂNGERE –

Drd. Ovidiu PĂDURARIU

Școala doctorală de științe socio-umane, Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava,
DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.17

The study analyses the process of institutional reform of the Romanian Army during the period 1912-1918, from the perspective of adapting to the requirements of modern warfare. The main directions of the reform are examined – the organization of the forces, the mobilization system, logistics and the armament industry, as well as the formation of the command corps – and the structural limits that hindered their implementation are identified.

The article argues that, although the Romanian state was aware of the need for military modernization, economic, administrative and political constraints determined a fragmented and incomplete process, with direct effects on the operational capacity in the early years of the First World War.

Keywords: military reform; doctrine; mobilization; military institutions; Romanian Army;

INTRODUCERE

Statul român se găsea, la începutul secolului XX, în fața unei duble provocări: consolidarea internă și integrarea într-un sistem internațional tot mai instabil. În acest context, armata română nu mai putea funcționa exclusiv ca un instrument de apărare teritorială de tip clasic, ci trebuia să se transforme într-o structură capabilă să susțină un conflict de mare amploare, de durată și de intensitate ridicată.

Armata română se afla într-un moment de tranziție accentuată, între moștenirea unui model militar de inspirație clasică și presiunea tot mai evidentă a transformărilor aduse de războiul modern. Experiența conflictelor balcanice din perioada 1912-1913, urmată de declanșarea Primului Război Mondial, a evidențiat limitele structurale ale instituției militare românești și a plasat problema reformei armatei în centrul dezbaterilor politice.

Statul român avea ambiții strategice considerabile, alimentate de obiectivele naționale și de contextul internațional favorabil revizuirii statu-quoului regional. Totuși, aceste aspirații nu erau susținute de o capacitate instituțională pe măsură. Armata, principalul instrument de realizare a politicii externe, era marcată de disfuncționalități în organizare, mobilizare, logistică și formarea corpului de comandă, aspecte care aveau să devină evidente în momentul confruntării directe cu realitățile războiului industrializat.

În acest context, reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 nu a fost un proces linear, coerent, planificat din timp. Dimpotrivă, s-a desfășurat fragmentar, sub presiunea evenimentelor și a constrângerilor impuse de resursele limitate ale statului. Războiul a acționat mai degrabă ca un factor accelerat, forțând adaptări rapide și adesea incomplete, fără a fi stabilit un cadru favorabil unei modernizări sistematice.

Intrarea României în Primul Război Mondial, în august 1916, a reprezentat testul decisiv pentru structura militară, aflată în curs de reformare. Eșecurile inițiale ale campaniei din anul 1916 au evidențiat

Reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 nu a fost un proces linear, coerent, planificat din timp. Dimpotrivă, s-a desfășurat fragmentar, sub presiunea evenimentelor și a constrângerilor impuse de resursele limitate ale statului. Războiul a acționat mai degrabă ca un factor accelerat, forțând adaptări rapide și adesea incomplete, fără a fi stabilit un cadru favorabil unei modernizări sistematice.

decalajul dintre concepțiile doctrinare preexistente și realitățile unui conflict de amploare mondială. În același timp, retragerea în Moldova și reorganizarea armatei în perioada1917-1918 au demonstrat existența unui potențial de adaptare instituțională, valorificat însă în condiții extreme.

Intrarea României în Primul Război Mondial a fost precedată de o perioadă de neutralitate relativ lungă (1914-1916), folosită pentru pregătirea armatei și adaptarea doctrinelor la cerințele războiului modern. Această perioadă a evidențiat discrepanța dintre doctrină, experiența Războaielor Balcanice și realitățile logistice și industriale ale statului român.

Intrarea României în Primul Război Mondial a fost precedată de o perioadă de neutralitate relativ lungă (1914-1916), folosită pentru pregătirea armatei și adaptarea doctrinelor la cerințele războiului modern. Această perioadă a evidențiat discrepanța dintre doctrină, experiența Războaielor Balcanice și realitățile logistice și industriale ale statului român.

Principalele domenii vizate de reformă au fost:

- reorganizarea structurilor de comandă și control;
- modernizarea instrucției și a școlilor militare;
- adaptarea logisticii și a mobilizării la războiul industrial (Torrey, 1998, pp. 25-40).

Articolul analizează reformele instituționale ale Armatei Române între anii 1912 și 1918, perioadă marcată de transformări doctrinare, logistice și organizatorice generate de Războaiele Balcanice și Primul Război Mondial. Studiul evidențiază tensiunea dintre necesitatea modernizării și constrângerile economice, logistice și politice. Sursele primare din arhive militare, împreună cu lucrările istorice contemporane și moderne, permit o evaluare clară a progreselor și limitărilor reformei militare românești.

Scopul acestui articol este de a analiza reformele instituționale inițiate în perioada 1912-1918, evaluând modul în care acestea au reușit să răspundă cerințelor războiului modern. Ipoteza centrală este reprezentată de faptul că reformele au fost concepute într-o logică modernă, dar implementate într-un cadru administrativ și economic insuficient pregătit pentru transformări rapide și profunde.

Lucrarea de față își propune să analizeze procesul de reformă instituțională dintr-o perspectivă integrată, care depășește nivelul strict operațional sau narativ. Accentul este plasat pe mecanismele interne ale transformării militare, pe relația dintre stat și instituția armată și pe modul în care constrângerile politice, economice și sociale au influențat capacitatea de adaptare la războiul modern.

Tema reformei instituționale a Armatei Române în contextul războiului modern (1912-1918) se înscrie în aria de interes a istoriei militare contemporane, la intersecția dintre istoria politică, istoria instituțională și studiile de securitate. Intervalul analizat corespunde unei perioade de tranziție accelerată, în care armata română a fost constrânsă să se adapteze unor transformări profunde ale fenomenului militar european, determinate de industrializarea războiului, de extinderea mobilizării de masă și de redefinirea raportului dintre stat, societate și forța armată.

Relevanța demersului rezidă în necesitatea depășirii unei perspective strict narative asupra participării României la Primul Război Mondial. Deși campaniile militare din perioada 1916-1918 au beneficiat de o atenție istoriografică semnificativă, reforma armatei este adesea tratată ca un proces implicit sau derivat, fără a fi analizată sistematic ca obiect de studiu distinct.

Tema reformei instituționale a Armatei Române în contextul războiului modern (1912-1918) se înscrie în aria de interes a istoriei militare contemporane, la intersecția dintre istoria politică, istoria instituțională și studiile de securitate.

ORGANIZAREA FORȚELOR ȘI STRUCTURA ARMATEI

Perioada 1912-1918 a fost crucială pentru modernizarea instituțională a Armatei Române, determinată de transformările războiului modern și de experiențele Războaielor Balcanice și ale Primului Război Mondial (Strachan, 2001, pp. 50-75). Reformele au vizat, în principal, adaptarea la conflictul industrial, dar erau condiționate de existența unor resurse limitate, a unei infrastructuri insuficient dezvoltate și circumstanțe politice complexe (Howard, 2009, pp. 110-135).

Analiza organizării armatei române în perioada 1912-1918 trebuie situată în cadrul conceptual al teoriei clasice a războiului și al studiilor contemporane asupra tranziției de la războiul de manevră la războiul industrializat. În sens clausewitzian, armata română reprezenta un instrument al politicii de stat, a cărui structură instituțională reflecta raportul dintre scopurile politice, mijloacele disponibile și constrângerile contextuale (Clausewitz, 1982, pp. 37-41).

La începutul secolului al XX-lea, organizarea armatei române reflecta tensiunea structurală dintre modelul de armată națională de secol XIX și exigențele emergente ale războiului modern. Construcția instituțională respecta principiile mobilizării generale, ale armatei de masă și ale conducerii centralizate, dar capacitatea de adaptare

la noile realități operative – creșterea densității focului, industrializarea conflictului, rolul decisiv al logisticii și al structurilor de comandă – rămânea limitată. În acest context, reformele inițiate după anul 1912 au urmărit nu atât o transformare doctrinară radicală, cât o ajustare graduală a structurilor existente la constrângerile politice, financiare și geopolitice ale statului român.

Conducerea politică și militară a operațiunilor în timpul celui de-al Doilea Război Balcanic (iunie-iulie 1913) a fost asigurată de Consiliul de Miniștri și de Marele Stat Major, sub autoritatea directă a regelui Carol I, care îndeplinea funcția de comandant suprem. Această structură reflecta modelul clasic de subordonare a armatei față de puterea politică, specific statelor europene de la începutul secolului XX (Kirițescu,1922, pp. 45-47).

Marele Stat Major, condus în anul 1913 de generalul Alexandru Averescu, a avut rolul central în planificarea operațiunilor, stabilirea direcțiilor de acțiune și coordonarea marilor unități. Deși atribuțiile sale erau clar definite, capacitatea de conducere operativă era limitată de lipsa unui sistem modern de comandă și control, precum și de dependența de proceduri birocratice care încetineau procesul de luare a deciziei.

Marele Stat Major, condus în anul 1913 de generalul Alexandru Averescu, a avut rolul central în planificarea operațiunilor, stabilirea direcțiilor de acțiune și coordonarea marilor unități. Deși atribuțiile sale erau clar definite, capacitatea de conducere operativă era limitată de lipsa unui sistem modern de comandă și control, precum și de dependența de proceduri birocratice care încetineau procesul de luare a deciziei (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 1913, f. 61-64).

Pentru campania din anul 1913, armata română a mobilizat aproximativ 330.000 de oameni, organizați în mai multe corpuri de armată, fiecare alcătuit din divizii de infanterie și unități de sprijin. Lanțul de comandă era structurat pe niveluri relativ rigide: Marele Cartier General – corpuri de armată – divizii – brigăzi – regimente (Brătianu, 1938, pp. 102-105). Această organizare reflecta un model preponderent ierarhic, conceput pentru operațiuni de manevră pe spații largi, dar mai puțin adaptat coordonării flexibile între arme și reacției rapide la situații neprevăzute. Comandanții de corp de armată și de divizie dispuneau de o autonomie limitată, deciziile importante fiind luate la nivel superior (Torrey, pp. 14-16).

Marele Cartier General, organizat pe durata desfășurării operațiunilor militare, a funcționat ca organ suprem de conducere operativă. El îndeplinea atât atribuții de planificare, cât și de execuție, ceea ce a dus la o suprapunere a responsabilităților și la o încărcare excesivă a nivelului central de comandă (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 1913, f. 3-9). În pofida acestor limitări, campania

din anul 1913 a evidențiat capacitatea armatei române de a realiza o concentrare rapidă și o înaintare strategică, în condițiile lipsei unei reacții majore din partea adversarului. Succesul operațional relativ a mascat însă deficiențe structurale care aveau să devină critice în contextul Primului Război Mondial (Kirițescu, pp. 58-62).

Experiența celui de-al Doilea Război Balcanic și evoluțiile tehnologice europene au evidențiat decalajele dintre doctrinele adoptate și capacitatea reală de luptă a armatei române (Hall, 2000, pp. 130-150). România a înțeles necesitatea adaptării la noul tip de război industrial, caracterizat prin mobilizare în masă, folosirea artileriei și a armelor automate de mare calibru, coordonare interarme și logistică complexă (Murray et al., 1994, pp. 201-230).

Reformele instituționalizate au vizat structura armatei, în ceea ce privește reorganizarea diviziilor și corpurilor de armată, crearea unor structuri de sprijin specializate, precum și învățământul militar, prin modernizarea programelor de studii în școlile militare și trimiterea ofițerilor la cursuri în străinătate, în principal în Franța și în Germania (Murgescu, 2010, pp. 146-160).

În perioada 1912-1916, Armata Română era organizată pe baza unui sistem teritorial menit să faciliteze mobilizarea rapidă și completarea unităților cu rezerve. Corpul de armată constituia nivelul operativ de bază, fiecare fiind responsabil de un anumit spațiu geografic și de infrastructura de recrutare, instruire și mobilizare aferentă. Această organizare, eficientă în logica apărării teritoriale, s-a dovedit însă rigidă în raport cu cerințele manevrei operative și ale concentrării rapide a forțelor.

În perioada 1912-1916, Armata Română era organizată pe baza unui sistem teritorial menit să faciliteze mobilizarea rapidă și completarea unităților cu rezerve. Corpul de armată constituia nivelul operativ de bază, fiecare fiind responsabil de un anumit spațiu geografic și de infrastructura de recrutare, instruire și mobilizare aferentă.

Divizia de infanterie reprezenta unitatea tactică de bază, structurată în general pe două brigăzi, fiecare cu câte două regimente. Deși numeric corespunzătoare standardelor europene, diviziile românești prezentau deficiențe în ceea ce privește dotarea cu artilerie grea, mijloace de transmisiuni și servicii logistice proprii. Cavaleria, organizată în brigăzi și divizii distincte, continua să fie concepută preponderent ca o armă de manevră și recunoaștere strategică, rolul său fiind însă erodat de evoluțiile tehnologice și de apariția războiului de poziții.

Marele Stat Major a constituit nucleul de concepție și organizatoric al armatei, fiind responsabil de planificarea strategică, elaborarea regulamentelor și coordonarea mobilizării. Între anii 1912 și 1916,

acesta a încercat să armonizeze structurile de comandament cu modelele occidentale, în special cele de inspirație franceză, fapt reflectat în legile și regulamentele militare, precum și în instrucțiunile operative emise (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 3/1912, f. 1-18). Cu toate acestea, delimitarea atribuțiilor între nivelul politic și cel militar a rămas adesea ambiguă, aspect evidențiat în corespondența dintre Ministerul de Război și Marele Stat Major din anii 1914-1916, iar procesul decizional a fost afectat de intervenții externe și de lipsa unei culturi instituționale a planificării pe termen lung (AMR, fond Ministerul de Război, dosar 88/1914, f. 4-11).

Delimitarea atribuțiilor între nivelul politic și cel militar a rămas adesea ambiguă, aspect evidențiat în corespondența dintre Ministerul de Război și Marele Stat Major din anii 1914-1916, iar procesul decizional a fost afectat de intervenții externe și de lipsa unei culturi instituționale a planificării pe termen lung.

S-a constatat o preocupare constantă pentru adaptarea instituțională, manifestată prin studii, rapoarte și regulamente elaborate după Războaiele Balcanice, care conțin evaluări privind necesitatea sporirii flexibilității structurii de comandament și a dezvoltării serviciilor auxiliare, considerate esențiale într-un conflict de durată (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 12/1912, f. 3-9; dosar 47/1913, f. 15-22). Astfel, pentru a evidenția preocuparea decidenților militari pentru legiferarea organizării militare a statului român, amintim o parte din actele normative emise anterior Marelui Război: *„Legea pentru organizare armatei”*, promulgată în anul 1908 și modificată în anii 1910, 1911, 1913; *„Legea pentru serviciul de stat major”* din 1909, care stabilea atribuțiile birourilor din componența Marelui Stat Major; *„Legea Jandarmeriei”* din 1908, prin care aceasta făcea parte integrantă din armata română; *„Regulamentul asupra organizării şi funcționării Ministerului de Război”* din 1912, care reglementa împărțirea pe servicii și direcții; *„Regulamentul Serviciului de Stat Major”* din 1912, prin care era stabilită structura și atribuțiile Marelui Stat Major în cadrul Ministerului de Război și a consolidat separarea între Marele Stat Major (nivel strategic) și serviciile de stat major ale marilor comandamente (corpuri de armată, divizii); *„Regulamentul asupra îndatoririlor civile la mobilizare”* din 1913, care asigura coordonarea între armată și instituțiile civile în contextul intervenției României în cel de-al Doilea Război Balcanic în ceea ce privește responsabilitățile autorităților locale și modul de executare a rechizițiilor, făcând tranziția spre mobilizarea totală.

Din perspectiva teoriei militare, organizarea structurilor militare române se înscria în paradigma identificată de istoricul german

Hans Delbrück, care distinge între strategia de anihilare și strategia de uzură. Organizarea comandamentului românesc era concepută, cel puțin la nivel național, pentru operații decisive rapide, de tip anihilare, însă resursele reale ale statului impuneau, de fapt, o abordare a uzurii pentru care structura instituțională nu era pregătită (Delbrück, 1920, pp. 3-15).

Din punct de vedere organizatoric, armata română a intrat în Primul Război Mondial cu o structură de comandă care reflecta, în linii mari, modelul clasic de la începutul secolului al XX-lea, insuficient adaptat cerințelor unui război industrializat și de coaliție (Torrey, pp. 45-48).

Conducerea supremă a armatei era exercitată, conform Constituției și legislației militare în vigoare, de regele Ferdinand I, în calitate de comandant suprem. Decizia politică privind intrarea în război și stabilirea direcției strategice generale a aparținut Consiliului de Coroană și Guvernului liberal condus de Ion I.C. Brătianu, ceea ce a introdus o dublă dimensiune – politică și militară – în procesul de comandă strategică (Kirițescu, pp. 211-215). Marele Stat Major, condus în momentul intrării în război de generalul Vasile Zottu, avea atribuții de planificare, coordonare și conducere operativă generală. Structura sa internă, însă, era suprasolicitată de cumulul de responsabilități și de lipsa unui sistem eficient de comandă și control adaptat operațiunilor simultane pe mai multe fronturi (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 1916, f. 7-15).

Marele Stat Major, condus în momentul intrării în război de generalul Vasile Zottu, avea atribuții de planificare, coordonare și conducere operativă generală. Structura sa internă, însă, era suprasolicitată de cumulul de responsabilități și de lipsa unui sistem eficient de comandă și control adaptat operațiunilor simultane pe mai multe fronturi.

Pentru conducerea directă a operațiunilor, a fost constituit Marele Cartier General, care a funcționat ca organ central de comandă operativă, coordonând Armatele 1, 2, 3 și Armata de Nord, care acționau pe fronturi distincte. Suprapunerea atribuțiilor dintre Marele Stat Major și Marele Cartier General a generat ambiguități în lanțul de comandă și întârzieri în transmiterea ordinelor (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 1916, f. 22-29). Deși structura pe armate și corpuri de armată era, teoretic, adecvată, lipsa unei practici operaționale comune și a exercițiilor de comandament la nivel superior a redus coerența acțiunilor militare în fazele critice ale campaniei militare din anul 1916 (Brătianu, 1938, pp. 187-190).

Armata română era organizată în structuri de tip armate, corpuri de armată, divizii și brigăzi, conform unei ierarhii stabilite. Comandanții de armată și de corp dispuneau de o autonomie limitată, fiind obligați

să solicite aprobarea nivelului central pentru decizii importante. Această centralizare excesivă a afectat capacitatea de reacție rapidă în fața manevrelor inamice, în special în contextul contraofensivei Puterilor Centrale din toamna anului 1916 (Kirițescu, pp. 256-260). Structurile de stat major de la nivelul marilor unități erau insuficient pregătite pentru coordonarea inter-arme și pentru gestionarea unui volum mare de informații operative, ceea ce a amplificat confuzia și a favorizat fragmentarea efortului militar (AMR, fond Corpuri de Armată, dosar 1916, f. 41-46).

Sub influența Misiunii Militare Franceze, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot, s-a produs o profesionalizare a statului major, concomitent cu adoptarea unor principii moderne de planificare și conducere operativă, apropiate de concepțiile lui Ferdinand Foch privind unitatea de comandament și coordonarea interarme.

Din perspectivă instituțională, structurile de comandă românești din anul 1916 pot fi caracterizate drept inadecvate pentru complexitatea războiului modern. Modelul de comandă centralizat, lipsa unei doctrine operaționale coerente și insuficienta profesionalizare a structurilor de stat major au contribuit decisiv la eșecul strategic inițial. Totuși, aceste deficiențe trebuie interpretate în contextul constrângerilor structurale ale statului român și al timpului limitat disponibil pentru adaptare. Campania din anul 1916 a reprezentat mai degrabă un moment de evidențiere a problemelor acumulate decât cauza lor, constituind punctul de plecare pentru ampla reorganizare din anii 1917-1918.

Experiența campaniei din anul 1916 a determinat o restructurare accelerată a comandamentului superior. Sprijinul misiunilor militare aliate și integrarea consilierilor străini au contribuit la profesionalizarea statului major, dar au evidențiat simultan dependența armatei române de expertiza externă. Sub influența Misiunii Militare Franceze, condusă de generalul Henri Mathias Berthelot, s-a produs o profesionalizare a statului major, concomitent cu adoptarea unor principii moderne de planificare și conducere operativă, apropiate de concepțiile lui Ferdinand Foch privind unitatea de comandament și coordonarea interarme (Foch, 1911, pp. 56-63).

Organizarea armelor și serviciilor reflecta o disproporție structurală între forțele combatante și elementele de sprijin. Infanteria concentra majoritatea efectivelor, în timp ce artileria, geniul, serviciile de sănătate, transport și aprovizionare erau insuficient dezvoltate, fapt semnalat repetat în rapoartele inspectorilor de armă din perioada 1913-1915 (AMR, fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Infanteriei, dosar 19/1913, f. 10-18; Inspectoratul Artileriei, dosar 27/1915, f. 5-14).

Această configurație era favorabilă unui război de mișcare limitat, dar total inadecvată pentru un conflict de uzură, caracterizat de un consum mare de materiale și de necesitatea coordonării interarme.

Marele Stat Major a elaborat planuri de reformă doctrinară bazate pe experiențele occidentale și pe lecțiile Războaielor Balcanice. Principiile cheie includeau coordonarea între arme, centralizarea planificării, pregătirea pentru mobilizare în masă în cadrul unui război industrial (Doughty, 2005, pp. 20-35). Pregătirea armatei pentru un astfel de război a implicat reforme structurale, dar și numeroase provocări în ceea ce privește alocarea resurselor materiale și industriale (Murgescu, pp. 123-140), precum și decalajele în întrebuințarea logisticii și a căilor de comunicații.

Reformele din perioada premergătoare intrării în Marele Război au vizat, în primul rând, reorganizarea marilor unități, adaptarea structurilor de comandament și clarificarea raporturilor dintre nivelurile ierarhice. S-a urmărit crearea unor mari unități capabile de manevră și cooperare interarme, însă realitatea a arătat că aceste structuri erau adesea subdimensionate sau insuficient instruite. Persistența unor structuri rigide, moștenite din secolul al XIX-lea, a limitat flexibilitatea operațională, iar procesul de reformă a fost adesea încetinit de inerția instituțională.

Reformele implementate între anii 1916 și 1918, printre care creșterea rolului artileriei, reorganizarea unităților de geniu și a serviciilor logistice, au reprezentat răspunsuri reactive mai degrabă la constrângerile războiului de uzură decât rezultatul unei planificări instituționale anticipative.

Reformele implementate între anii 1916 și 1918, printre care creșterea rolului artileriei, reorganizarea unităților de geniu și a serviciilor logistice, au reprezentat răspunsuri reactive mai degrabă la constrângerile războiului de uzură decât rezultatul unei planificări instituționale anticipative (AMR, fond Marele Cartier General, Ordine și jurnale de operații, dosar 56/1916, f. 20-33; dosar 14/1917, f. 2-19). Aceste măsuri au fost implementate sub presiunea imediată a frontului, într-un context de resurse limitate și cu pierderi umane semnificative.

SISTEMUL DE MOBILIZARE ȘI PROBLEMA REZERVELOR

În concepția militară a începutului secolului XX, mobilizarea nu reprezenta un simplu act administrativ, ci un instrument strategic fundamental, aflat la intersecția dintre decizia politică și capacitatea militară efectivă a statului. În sens clausewitzian, mobilizarea constituia momentul de transformare a potențialului militar latent într-o forță armată aptă de acțiune, fiind profund condiționată de structura

instituțională, de infrastructura economică și de coeziunea socială (Clausewitz, pp. 31-36).

Pentru țara noastră, sistemul de mobilizare era conceput ca expresie a modelului armatei naționale de masă, bazat pe recrutarea universală și pe integrarea rezervelor în structura de război, demonstrând o conștientizare a rolului decisiv al mobilizării rapide într-un conflict modern, dar și a limitelor obiective impuse de rețeaua de transport, de capacitatea industrială redusă și de nivelul inegal al instruirii rezerviștilor (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 41/1912, f. 2-11; dosar 66/1913, f. 7-18).

Mobilizarea reprezenta una dintre cele mai sensibile componente ale sistemului militar modern. România a dezvoltat un sistem relativ extins de rezervă, însă acesta era inegal distribuit și slab integrat logistic. Planurile de mobilizare prevedeau transformarea rapidă a structurii de pace într-una de război, prin activarea rezervelor și constituirea unităților suplimentare. În practică, mobilizarea din anul 1916 a scos la iveală deficiențe sistemice, care au îngreunat integrarea rezerviștilor în unități, cum ar fi: lipsa cadrelor instruite, insuficiența echipamentului de război și dificultăți în coordonarea transporturilor (AMR, fond Marele Cartier General, Jurnale de operații, dosar 73/1916, f. 12-35; corespondență operativă, dosar 81/1916, f. 4-19). Aceste probleme nu au fost exclusiv de natură militară, ci reflectau limitele infrastructurale și administrative ale statului român.

Mobilizarea din anul 1916 a scos la iveală deficiențe sistemice, care au îngreunat integrarea rezerviștilor în unități, cum ar fi: lipsa cadrelor instruite, insuficiența echipamentului de război și dificultăți în coordonarea transporturilor.

Sistemul de mobilizare al armatei române era fundamentat pe legislația militară adoptată la sfârșitul secolului al XIX-lea și adaptată succesiv prin regulamente și instrucțiuni emise de Ministerul de Război. Legea asupra organizării armatei și regulamentele de mobilizare stabileau principiile încadrării unităților de pace cu efectivele de război, pe baza rezervelor instruite și a contingentelor anuale. Au fost întocmite planuri detaliate de mobilizare, structurate pe corpuri de armată și regiuni militare, care evidențiază caracterul rigid și teritorial al sistemului (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 9/1914, f. 1-24). Această rigiditate era funcțională în logica apărării teritoriale, dar limita capacitatea de concentrare operativă rapidă, așa cum avea să se constate în campania militară din anul 1916.

Problema rezervelor a constituit una dintre vulnerabilitățile structurale majore ale armatei române în perioada Marelui Război.

Deși, numeric, rezervele ofereau posibilitatea mobilizării unui efectiv considerabil, nivelul lor de instruire, coeziune și dotare era inegal. Rapoartele inspectorilor de armă și ale comandanților de mari unități semnalează, în mod frecvent, deficiențe în pregătirea rezerviștilor, mai ales în ceea ce privește utilizarea armamentului modern și integrarea în structuri tactice complexe (AMR, fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Infanteriei, dosar 22/1914, f. 5-17; Inspectoratul Artileriei, dosar 31/1915, f. 9-21). În plus, tensiunile politice interne și presiunile externe au influențat deciziile privind structura și mobilizarea armatei (Buzatu, 2003, pp. 290-310).

Din perspectiva teoriei militare, această discrepanță poate fi interpretată prin analiza propusă de Hans Delbrück, care sublinia dependența eficienței mobilizării de capacitatea statului de a susține un război de durată. Rezervele românești erau concepute pentru un conflict scurt și decisiv, nu pentru un război de uzură, ceea ce a amplificat efectele negative ale intrării târzii și incomplete în logica războiului industrializat (Delbrück, pp. 41-52). Mobilizarea numerică nu a fost dublată de o mobilizare logistică și industrială corespunzătoare, ceea ce a redus capacitatea de susținere a efortului militar pe termen mediu (Liddell Hart, 1929, pp. 144-151).

Sub coordonarea Misiunii Militare Franceze și a Marelui Cartier General reorganizat, s-au adoptat măsuri de selecție, reîncadrare și instruire intensivă a rezerviștilor, cu accent pe omogenizarea unităților și pe creșterea coeziunii tactice.

Experiența dramatică a campaniei militarea din anul 1916 a determinat o revizuire profundă a sistemului de mobilizare și a gestionării rezervelor. Sub coordonarea Misiunii Militare Franceze și a Marelui Cartier General reorganizat, s-au adoptat măsuri de selecție, reîncadrare și instruire intensivă a rezerviștilor, cu accent pe omogenizarea unităților și pe creșterea coeziunii tactice (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 18/1917, f. 1-26). Această reorganizare confirmă observațiile istoricului britanic John Keegan privind transformarea războiului modern într-un fenomen total, în care succesul militar depinde de capacitatea statului de a integra resursele umane într-un sistem instituțional coerent și adaptabil (Keegan, 1998, pp. 203-210).

LOGISTICA ȘI INDUSTRIA DE ARMAMENT

În contextul războiului modern, logistica a încetat să mai reprezinte un domeniu auxiliar al artei militare, devenind o componentă structurală decisivă a capacității de luptă. Evoluțiile conflictelor de la începutul secolului al XX-lea au confirmat observația clausewitziană

potrivit căreia forța armată nu poate fi separată de baza materială care o susține. În acest sens, logistica a devenit expresia concretă a relației dintre stat, economie și război (Clausewitz, pp. 43-47).

Pentru România, această transformare a ridicat probleme acute, întrucât structura economică predominant agrară, infrastructura de transport insuficient dezvoltată și capacitatea industrială limitată au condiționat profund organizarea și funcționarea sistemului logistic militar. Documentele întocmite și acțiunile întreprinse în perioada 1912-1914 indică o conștientizare parțială a acestor limite, fără ca ele să fie însă depășite printr-o acțiune coerentă de anticipare (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 58/1912, f. 6-19; dosar 71/1913, f. 11-27).

Industria de armament românească se afla, la izbucnirea Primului Război Mondial, într-un stadiu incipient de dezvoltare. Capacitățile interne de producție se limitau, în principal, la muniții de infanterie, reparații de armament și unele materiale de geniu, în timp ce armamentul greu, muniția de artilerie și echipamentele moderne proveneau aproape exclusiv din import.

Serviciile logistice ale armatei române erau structurate pe domenii funcționale distincte: intendență, transporturi, medicină militară, serviciul veterinar și servicii tehnice (AMR, fond Ministerul de Război, Regulamente ale serviciilor logistice, dosar 12/1911, f. 1-22). Această organizare reflecta un model administrativ de inspirație a secolului XIX, adecvat unui conflict de scurtă durată, dar insuficient pentru susținerea unui război industrializat de uzură. Experiența din anul 1913 a permis identificarea unor neajunsuri logistice, cum ar fi probleme privind aprovizionarea în teren și subestimarea dificultăților legate de zona de desfășurare a acțiunilor militare (Hall, 2000, pp. 135-170).

A fost semnalată frecvent lipsa personalului specializat, insuficiența mijloacelor de transport motorizat și dependența excesivă de rețeaua feroviară(AMR, fond Inspectorate de servicii, Inspectoratul Intendenței, dosar 33/1914, f. 4-18). Din perspectiva teoriei militare moderne, astfel de carențe contraveneau principiilor formulate de istoricul britanic J.F.C. Fuller, care subliniază rolul decisiv al continuității logistice în menținerea libertății de acțiune operativă (Fuller, 1926, pp. 102-110).

Industria de armament românească se afla, la izbucnirea Primului Război Mondial, într-un stadiu incipient de dezvoltare. Capacitățile interne de producție se limitau, în principal, la muniții de infanterie, reparații de armament și unele materiale de geniu, în timp ce armamentul greu, muniția de artilerie și echipamentele moderne proveneau aproape exclusiv din import (AMR, fond Ministerul de Război, Situația industriei de armament, dosar 94/1915, f. 2-15). Această dependență externă este documentată în corespondența

dintre Ministerul de Război și furnizorii străini, precum și în rapoartele privind stocurile de război întocmite înainte de anul 1916 (AMR, fond Ministerul de Război, dosar 17/1916, f. 5-28). Din perspectiva analitică propusă de Hans Delbrück, incapacitatea statului român de a susține o producție militară autonomă a limitat opțiunile strategice reale, împingând armata într-o logică de angajare rapidă, incompatibilă cu un război de uzură (Delbrück, pp. 88-96).

Campania din anul 1916 a evidențiat categoric limitele sistemului logistic românesc. Mobilizarea rapidă a consumat rezervele existente, iar întreruperea legăturilor comerciale externe a generat o criză acută de muniții, echipamente și echipamente sanitare. Jurnalele de operații și rapoartele Marelui Cartier General descriu dificultăți majore în alimentarea unităților aflate în contact cu inamicul, cu efecte directe asupra capacității de rezistență și manevră (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 64/1916, f. 10-36).

În termenii analitici ai istoricului militar britanic Basil Liddell Hart, armata română a intrat într-o „bătălie a resurselor" pe care nu o putea susține, absența unei infrastructuri logistice robuste transformând eșecurile tactice în crize strategice.

În termenii analitici ai istoricului militar britanic Basil Liddell Hart, armata română a intrat într-o *„bătălie a resurselor"* pe care nu o putea susține, absența unei infrastructuri logistice robuste transformând eșecurile tactice în crize strategice (Liddell Hart, pp. 158-165).

După retragerea în Moldova, logistica militară a devenit unul dintre domeniile prioritare ale reorganizării armatei. Sub coordonarea Marelui Cartier General și cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, s-au adoptat măsuri de raționalizare a consumului, de centralizare a depozitelor și de reorganizare a transporturilor militare (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 21/1917, f. 1-24).

În paralel, statul român a depus eforturi susținute pentru dezvoltarea unei industrii de război minimale, adaptate condițiilor existente. S-a constatat o ușoară creștere a producției interne de muniții și materiale auxiliare în perioada 1917-1918, deși aceasta nu a fost suficientă pentru a elimina dependența externă (ANR, fond Ministerul Industriei și Comerțului, dosar 42/1917, f. 7-29). Reforma instituțională a vizat logistica și mobilizarea, în ceea ce privește dezvoltarea depozitelor, a transportului feroviar și a căilor de comunicații (Murgescu, pp. 125-145).

Modernizarea Armatei Române a fost puternic afectată de constrângerile economice ale statului și de prioritățile politice.

Bugetele militare erau insuficiente pentru a susține reformele în toate domeniile, ceea ce a condus la decalaje între doctrina planificată și capacitatea reală de sprijin a trupelor (Hitchins, 1994, p. 210-230). Eforturile de a dezvolta capacități interne de producție au fost tardive și insuficiente, iar logistica a rămas un punct slab al sistemului militar românesc.

FORMAREA CORPULUI DE COMANDĂ

În armatele moderne, corpul de comandă reprezenta elementul de legătură dintre doctrina militară, organizarea instituțională și realitatea câmpului de luptă. Calitatea formării ofițerilor determina nu doar eficiența conducerii tactice și operative, ci și capacitatea armatei de a asimila schimbările impuse de evoluția războiului. În termeni clausewitzieni, ofițerul reprezenta purtătorul *„judecății militare”*, chemat să acționeze în condiții de incertitudine, fricțiune și presiune politică (Clausewitz, pp. 49-55).

Pentru armata română, perioada 1912-1918 a reprezentat un interval critic, în care sistemul tradițional de formare a corpului de comandă, conceput pentru un război de scurtă durată și de manevră, a fost confruntat cu exigențele războiului industrializat și ale conducerii interarme.

Pentru armata română, perioada 1912-1918 a reprezentat un interval critic, în care sistemul tradițional de formare a corpului de comandă, conceput pentru un război de scurtă durată și de manevră, a fost confruntat cu exigențele războiului industrializat și ale conducerii interarme. Liderii militari au conștientizat acest decalaj, fără ca soluțiile instituționale să fie însă anticipate în mod coerent și adoptate înainte de intrarea în război (AMR, fond Marele Stat Major, dosar 63/1913, f. 2-14).

Formarea inițială a corpului de comandă se realiza în cadrul școlilor militare de ofițeri și a Școlii Superioare de Război, instituții care reflectau modelul francez de educație militară. Programele de studii ale acestor instituții puneau accent pe studiul tacticii, al regulamentelor și al istoriei militare, în detrimentul disciplinelor legate de logistică, economie de război și conducerea marilor unități în condiții de conflict de uzură (AMR, fond Școala Superioară de Război, dosar 7/1912, f. 1-18). Selecția ofițerilor se baza pe criterii formale de instruire și vechime, iar mecanismele de evaluare a competenței practice rămâneau limitate, existând unele disfuncționalități în procesul de promovare, care favorizau conformismul instituțional în detrimentul inițiativei și adaptabilității (AMR, fond Ministerul de Război, dosar 29/1914, f. 6-21).

Cultura profesională a corpului de comandă românesc era marcată de atașamentul față de regulamentele existente și de o interpretare rigidă a doctrinei oficiale. Această orientare reflecta, în termenii lui Hans Delbrück, persistența unei concepții a războiului decisiv, de tip anihilator, insuficient adaptată realităților unui conflict de lungă durată (Delbrück, pp. 60-68).

Experiența Războaielor Balcanice și a manevrelor militare premergătoare anului 1916 nu a fost suficient exploatată pentru reformarea profundă a gândirii de comandă. Jurnalele de campanie și evaluările ulterioare evidențiază dificultăți semnificative în coordonarea interarme și în conducerea operațiilor la nivel de corp de armată (AMR, fond Marele Cartier General, Jurnale de campanie, dosar 48/1916, f. 9-27).

Campania militară din anul 1916 a evidențiat limitele structurale ale corpului de comandă românesc. Lipsa experienței în conducerea operațiilor de amploare, deficiențele de comunicare și insuficienta cooperare între nivelurile de comandament au contribuit la eșecuri operative majore.

Din perspectiva teoriei militare moderne, observațiile lui Basil Liddell Hart privind necesitatea flexibilității intelectuale a comandanților sunt relevante pentru interpretarea acestui eșec (Liddell Hart, pp. 171-178). Corpul de comandă românesc a fost constrâns de un cadru doctrinar rigid, care a limitat capacitatea de adaptare rapidă la situațiile neprevăzute.

Din perspectiva teoriei militare moderne, observațiile lui Basil Liddell Hart privind necesitatea flexibilității intelectuale a comandanților sunt relevante pentru interpretarea acestui eșec. Corpul de comandă românesc a fost constrâns de un cadru doctrinar rigid, care a limitat capacitatea de adaptare rapidă la situațiile neprevăzute.

În urma rezultatului dezastruos din anul 1916, reforma corpului de comandă a devenit o prioritate strategică. Sub influența Misiunii Militare Franceze și prin reorganizarea Școlii Superioare de Război, s-au introdus cursuri intensive de stat major, exerciții practice și evaluări riguroase ale competenței ofițerilor (AMR, fond Marele Cartier General, dosar 26/1917, f. 3-22). Reforma instituțională a vizat și profesionalizarea corpului de comandă, prin modernizarea școlilor militare și trimiterea ofițerilor la specializare în străinătate. Totuși, acest proces a fost inegal și nu a reușit să asigure un nivel omogen de competență în întregul corp ofițeresc.

Gândirea militară românească a continuat să fie influențată de școlile franceză, germană și britanică:

- Franța: ofensiva decisivă, moralul ridicat al trupelor;

- Germania: planificare riguroasă, organizare și disciplină;
- Marea Britanie: cooperare între arme, logistică și tehnici moderne de comunicare (Doughty, pp. 3-28).

Transformarea instituțională analizată confirmă, în linii generale, observațiile formulate de John Keegan cu privire la rolul central al leadershipului militar în condițiile războiului total, în care eficiența acțiunii militare este condiționată de capacitatea comandanților de a articula coerent resursele umane, materiale și morale ale statului într-un efort strategic unitar (Keegan, pp. 231-238). Cu toate acestea, procesul de modernizare doctrinară a fost frânat de rezistența manifestată de unele segmente ale corpului de ofițeri, atașate unor modele operaționale și culturale specifice războiului clasic, fapt care confirmă analiza lui Samuel P. Huntington privind inerția instituțională a profesiei militare (Huntington, 1957, pp. 59-85). Această tensiune structurală dintre necesitatea inovației și persistența tradiției a constituit un factor limitativ major în implementarea rapidă și coerentă a noilor concepte doctrinare.

Modernizarea armatei s-a realizat fragmentar, inegal și adesea incoerent, fără a reuși să reducă în mod decisiv decalajul dintre obiectivele strategice asumate și capacitățile instituționale reale.

CONCLUZII

Analiza reformei instituționale a Armatei Române în perioada 1912-1918 evidențiază caracterul profund constrâns și preponderent reactiv al procesului de modernizare militară. Departe de a fi rezultatul unei strategii anticipative coerente, această reformă a fost determinată de presiunea cumulativă a transformărilor războiului modern și de limitele structurale ale statului român, manifeste la nivel politic, economic și administrativ. În aceste condiții, modernizarea armatei s-a realizat fragmentar, inegal și adesea incoerent, fără a reuși să reducă în mod decisiv decalajul dintre obiectivele strategice asumate și capacitățile instituționale reale.

Evoluția organizării forțelor, a sistemului de mobilizare, a logisticii, a industriei de armament și a formării corpului de comandă reflectă acest dezechilibru structural. Ritmul inegal al reformelor și lipsa unei coordonări sistemice au amplificat vulnerabilitățile instituției militare, iar eșecurile campaniei militare din anul 1916 nu pot fi interpretate exclusiv prin prisma deficiențelor de comandament sau de execuție, ci ca expresia unui cumul de disfuncționalități instituționale acumulate în perioada premergătoare intrării în război.

Situația armatei române confirmă, în acest sens, observațiile teoriei militare clasice și moderne privind relația dintre stat și război. În sens clausewitzian, armata a funcționat ca instrument al politicii, însă eficiența acestui instrument a fost strict condiționată de resursele materiale și instituționale ale statului. Constrângerile economice, dependența de importurile de armament și muniții, precum și slaba dezvoltare a infrastructurii de transport au redus semnificativ zona de manevră strategică a armatei române și au limitat capacitatea de susținere a unui efort militar de durată.

Din perspectiva analitică propusă de Hans Delbrück, opțiunea pentru o strategie de anihilare rapidă s-a dovedit incompatibilă cu realitatea unui război de uzură, caracteristic conflictului mondial. Această incompatibilitate explică de ce adaptarea reală a armatei s-a produs abia în condițiile extreme ale anilor 1917-1918, când reforma instituțională a devenit o necesitate de supraviețuire.

Reorganizarea armatei în Moldova, sub coordonarea Marelui Cartier General și cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, a demonstrat existența unui potențial real de adaptare. Profesionalizarea corpului de comandă, îmbunătățirea instruirii, reorganizarea logisticii și eficientizarea sistemului de mobilizare și a gestionării rezervelor au contribuit la refacerea capacității de luptă a armatei române.

Experiența directă a războiului a acționat, astfel, ca principal catalizator al schimbării instituționale. Reorganizarea armatei în Moldova, sub coordonarea Marelui Cartier General și cu sprijinul Misiunii Militare Franceze, a demonstrat existența unui potențial real de adaptare. Profesionalizarea corpului de comandă, îmbunătățirea instruirii, reorganizarea logisticii și eficientizarea sistemului de mobilizare și a gestionării rezervelor au contribuit la refacerea capacității de luptă a armatei române.

Cu toate acestea, reformele realizate în perioada 1917-1918 au avut un caracter accelerat și incomplet, fiind limitate de durata conflictului și de contextul geopolitic instabil al anului 1918. Ele nu pot fi interpretate ca finalizarea unui proces de modernizare, ci mai degrabă ca fundamentul unei evoluții instituționale ulterioare, dezvoltate în perioada interbelică.

Această realitate explică de ce, în pofida existenței unei doctrine militare formal moderne și a unei voințe politice declarate, armata română a întâmpinat dificultăți majore în primele faze ale războiului și a fost nevoită să parcurgă un proces accelerat de adaptare pe baza experiențelor operaționale directe. Perioada 1914-1916 a fost hotărâtoare în acest sens: modernizarea doctrinară a fost reală, dar insuficient susținută de resurse, infrastructură și capacități administrative adecvate.

Organizarea forțelor și structura armatei în perioada 1912-1918 ilustrează, în ansamblu, un proces de reformă forțat, marcat de soluții de compromis și adaptări parțiale. Sistemul de mobilizare a funcționat eficient ca mecanism cantitativ, dar a eșuat inițial ca instrument calitativ și integrator, iar logistica și industria de armament au constituit puncte critice ale vulnerabilității instituționale, cu efecte directe asupra capacității operaționale în campania din 1916.

Formarea corpului de comandă reflectă, la rândul său, tensiunea structurală dintre tradiție și modernitate, dintre continuitatea instituțională și necesitatea adaptării rapide la exigențele războiului modern. Remedierea parțială a acestor limite în anii 1917-1918 demonstrează că transformarea conducerii militare nu a fost rezultatul unei opțiuni doctrinare deliberate, ci al unei necesități istorice impuse de contextul strategic.

Reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 s-a desfășurat la intersecția dintre necesitatea obiectivă a adaptării la războiul modern și constrângerile structurale ale statului.

În concluzie, reforma instituțională a Armatei Române între anii 1912 și 1918 s-a desfășurat la intersecția dintre necesitatea obiectivă a adaptării la războiul modern și constrângerile structurale ale statului. Incompletă și adesea tardivă, această reformă a demonstrat totuși capacitatea instituției militare de a se transforma în condiții de criză existențială, confirmând faptul că modernizarea militară nu este un proces linear, ci unul profund dependent de context, resurse și voință politică.

BIBLIOGRAFIE:

1. Arhivele Naționale ale României (ANR), fond Ministerul Industriei și Comerțului, dosar 42/1917, f. 7-29.
2. Arhivele Militare Române (AMR), fond Marele Stat Major, dosare 3, 12, 41, 58/1912; fond Marele Stat Major, dosare 47, 63, 66, 71/1913; fond Marele Stat Major, dosar 9/1914; fond Marele Cartier General, dosare48, 56, 64, 73, 81/1916; fond Marele Cartier General, dosare14, 18, 21, 26/1917; fond Ministerul de Război, dosar 12/1911; fond Ministerul de Război, dosare 29, 88/1914; fond Ministerul de Război, dosar 94/1915; fond Ministerul de Război, dosar 17/1916; fond Corpuri de Armată, dosar 1916; fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Infanteriei, dosar 19/1913, dosar 22/1914; fond Inspectorate de armă, Inspectoratul Artileriei, dosar 27, 31/1915; fond Inspectorate de servicii, Inspectoratul Intendenței, dosar 33/1914; fond Școala Superioară de Război, dosar 7/1912.
3. Brătianu, Gh.I. (1938). *Armata Română și politica externă*. București.

4. Buzatu, Gh. (2003). *O istorie a politicii externe românești*. București: Mica Valahie.
5. Clausewitz, von C. (1982). *Despre război*, București: Editura Militară.
6. Delbrück, H. (1920). *Geschichte der Kriegskunst im Rahmen der politischen Geschichte, vol. IV*. Berlin: Georg Stilke.
7. Doughty, R.A. (2005). *PyrrhicVictory*. Harvard: University Press.
8. Foch, F. (1911). *Des principes de la guerre*. Paris: Berger-Levrault.
9. Fuller, J.F.C. (1926). *The Foundations of theScience of War*. London: Hutchinson.
10. Hall, R.C. (2000). *The Balkan Wars 1912-1913*. Routledge.
11. Hitchins, K. (1994). *Romania 1866-1947*. Oxford: University Press.
12. Howard, M. (2009). *War in European History*. Oxford: University Press.
13. Huntington, S.P. (1957). *The Soldier and the State*. Harvard: University Press;
14. Keegan, J. (1998). The First World War. London: Hutchinson.
15. Kirițescu, C. (1922). *Istoria războiului pentru întregirea României*, *vol. I*. București.
16. Liddell Hart, B.H. (1929). Strategy. London:Faber&Faber.
17. Murgescu, B. (2010). *România și Europa*, Iași: Editura Polirom.
18. Murray, W. et al. (1994). *The Making of Strategy*. Cambridge: University Press.
19. Strachan, H. (2001). *The First World War*, *vol. I*. Oxford: University Press.
20. Torrey, G.E. (1998). *Romania and World War I*. Kansas: University Press.

DINAMICA RELAȚIILOR ROMÂNO-BULGARE ȘI INCIDENȚA LITIGIILOR LA FRONTIERA DE SUD A ROMÂNIEI

Dr. Daniel Silviu NICULAE

Asociaţia Istorică „Dimitrie Cantemir", București

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.18

The terms of the Peace Treaty of Neuilly-sur-Seine signed on 27 November 1919 between the Allied Powers and Bulgaria imposed economic and military restrictions and territorial cessions on Bulgaria, which resulted in a leftward shift in political parties, also felt in Bulgarian society. This pro-communist and socialist current was influenced by Bolshevik propaganda, which, amid general dissatisfaction with the sanctions of the treaty, which required Bulgaria to pay reparations worth 2,250 million gold francs, as well as the significant reduction in military capacity, contributed to the promotion of a revisionist policy characterized by irredentism, materialized in the support of terrorist and extremist organizations implemented by the comitaties, which, by far, could no longer be identified with the fighters for national liberation from the abusive rule of the Ottoman Empire during the period known in Bulgarian history as the National Renaissance. In this international context, Bulgaria joined the revisionist states directly affected by the new world order established after the end of World War I. Of this group consisting of Germany, Italy and Hungary, the USSR had the greatest interest in Bulgaria entering its sphere of influence in order to, through it, promote its ideology and political projection in the Balkan Peninsula. However, starting in 1938, Bulgarian politicians showed a strong tendency to integrate into the German sphere of influence, which is why they imposed a certain political behaviour in their relations with their neighbours. However, since 1933, negotiations on the disputed issues with Romania were proposed at the initiative of the Bulgarian government. In the summer of 1938, in the proximity of the conclusion of the Thessaloniki Agreement of 31 July 1938, Romanian-Bulgarian bilateral relations were characterized by a constructive rapprochement, but on the southern border, the incidents often caused by Bulgarian border guards did not reflect the positive trend from a political point of view.

Keywords: Reconciliation; border incidents; Border Guard Corps; comitadjis; Thessaloniki Agreement of 31 July 1938;

POLITICA ROMÂNEASCĂ DE RECONCILIERE BILATERALĂ ÎMPOTRIVA NAȚIONALISMULUI BULGAR, CARACTERIZAT DE MENȚINEREA UNEI STARI TENSIONATE LA FRONTIERA ROMÂNO-BULGARĂ

La începutul anului 1938, o apropiere româno-bulgară era percepută de comunitatea internațională ca o armonizare a relațiilor bilaterale, benefică întregii regiuni din sud-estul Europei. Atât diplomația românească, dar și cea bulgară depuneau eforturi serioase pentru negocierea și rezolvarea problemelor pendinte dintre cele două părți. Pe lângă semnarea de către România a Acordului de la Salonic, la 31 iulie 1938, prin care a recunoscut și, implicit, a acceptat dreptul Bulgariei la reînarmare, un pas important în vederea unei apropieri politice bilaterale, făcut de către guvernul român, au fost concesiile acordate minorității bulgare prin adoptarea regulamentului privind minoritățile, potrivit căruia au fost acordate drepturi mai consistente decât cele solicitate de partea bulgară în negocierile purtate. Aceasta era o dovadă că România era dispusă să rezolve litigiile existente pe agenda discuțiilor bilaterale. A urmat plata despăgubirilor pentru bulgarii expropriați din Dobrogea de Sud. La nivel declarativ, regele Boris al Bulgariei și-a exprimat dorința dezvoltării schimburilor economice și culturale, însă, după rezolvarea chestiunii minorităților, guvernul de la Sofia și-a schimbat comportamentul, în contextul încercării României de a apropia Bulgaria de valorile Înțelegerii Balcanice. Pentru succesul unui asemenea demers diplomatic, Bulgaria a repus pe agenda discuțiilor subiectul retrocedării Dobrogei de Sud, o temă neacceptată de România (Costea, 2002, p. 39).

La nivel declarativ, regele Boris al Bulgariei și-a exprimat dorința dezvoltării schimburilor economice și culturale, însă, după rezolvarea chestiunii minorităților, guvernul de la Sofia și-a schimbat comportamentul, în contextul încercării României de a apropia Bulgaria de valorile Înțelegerii Balcanice.

Primăvara anului 1939 debuta în Bulgaria cu manifestații revizoniste în stradă și în Parlament, susținute de o acerbă campanie iredentistă, apărută în presa bulgară, împotriva României. După semnarea Acordului de la Salonic din 31 iulie 1938, Bulgaria aloca sume importante de bani Ministerului de Război, respectiv 1.923.673.000 de leva, cu un plus de 103.073.000 față de anul 1938, Direcției Aeronauticii

266.575.000 de leva, cu 91.575.000 mai mult față de 1938, Apărarea maritimă și fluvială (flota de Mare și Dunăre) a primit 42.720.000 de leva, cu 7.860.000 leva mai mult față de 1938 și Direcția Muncii Obligatorii 127.280.000 de leva, cu 19.220.000 de leva mai mult, un procent de 30,9 % din bugetul anului 1939 (ANIC, fond Președenția Consiliului de Miniștri, Serviciul Special de Informații, dosar 48/1938, f. 89). Trebuie precizat aici faptul că, după semnarea Acordului de la Salonic, din 31 iulie 1938, între Bulgaria și statele semnatare ale Pactului Balcanic, au fost desființate clauzele militare ale tratatului de pace de la Neuilly-sur-Seine, iar Direcția Aeronauticii, Flota și Direcția Muncii Obligatorii au fost trecute în subordinea Ministerului de Război bulgar (Ib., f. 90).

La 12 februarie 1932, după mai multe discuții bilaterale, a fost agreat și semnat Protocolul nr. 5, un document de referință, ulterior însoțit de Instrucțiunile explicative privind procedura pentru lichidarea incidentelor de frontieră, ale căror ultime modificări au fost consemnate de Comisia mixtă româno-bulgară întrunită la 26 noiembrie 1932.

Un mod aparte de a-și face cunoscut acest comportament tendențios iredentist și revizionist s-a reflectat în numeroasele incidente de la frontiera româno-bulgară, care au avut loc de-a lungul timpului, motiv pentru care autoritățile militare din cele două țări vecine au convenit atât încheierea unor protocoale care să reglementeze metodologia cercetării și anchetării unor asemenea evenimente având în vedere specificul activităților desfășurate în imediata proximitate a graniței, cât și drepturile și obligații părților implicate în asemenea evenimente. Prin urmare, la 12 februarie 1932, după mai multe discuții bilaterale, a fost agreat și semnat Protocolul nr. 5, un document de referință, ulterior însoțit de Instrucțiunile explicative privind procedura pentru lichidarea incidentelor de frontieră, ale căror ultime modificări au fost consemnate de Comisia mixtă româno-bulgară întrunită la 26 noiembrie 1932. Cu toate acestea, incidentele au continuat să fie semnalate de către autoritățile militare și civile românești, iar în contextul evenimentelor politice care au avut loc pe scena internațională între anii 1938 și 1939, atacurile și incursiunile comitagiilor bulgari pe teritoriul României, susținuți de autoritățile militare bulgare responsabile cu paza frontierei, întăreau suspiciunea factorilor de decizie politici și militari români că Bulgaria întreținea o stare provocatoare și de potențial conflict la frontieră, în eventualitatea unor evenimente viitoare cu iz revendicativ teritorial, care să pună în pericol echilibrul politic și militar din regiune.

La începutul anului 1939, respectiv în luna ianuarie, Ministerul Aerului și Marinei/ Direcțiunea Marinei Comerciale solicita Ministerului

Afacerilor Străine să facă demersuri pe lângă guvernul bulgar pentru a îmbunătății unele restricții care limitau navigația ambarcațiunilor ușoare de tip yachting sau canotaj pe Dunăre. Potrivit adresei, exista riscul ca aceste ambarcațiuni să fie somate de către grănicerii bulgari să acosteze la mal, pentru simplul fapt că era lăsată la aprecierea grănicerilor bulgari dacă ambarcațiunile au trecut sau nu talvegul fluviului. În acest context, ambarcațiunile de sport și cele de pescuit au renunțat la navigația pe fluviu, motiv pentru care erau nevoite să urmeze conturul malului românesc la o distanță de câțiva metri, pentru a nu fi expuse atât gloanțelor grănicerilor bulgari, cât și riscului de a primi sancțiuni contravenționale din partea acestora (AMAE, Fond Problema 52, Volumul VI, *Incidente de frontieră cu Bulgaria*, f. n.).

Protocolul de la Giurgiu, întocmit conform uzanțelor internaționale, prevedea diferite formule care aveau ca scop, prin punerea lor în aplicare, pe de o parte, îmbunătățirea relațiilor de vecinătate cu Bulgaria, pe de altă parte, evitarea, în viitor, a unor incidente de circulație pe Dunăre.

La 6 februarie 1939, Corpul Grănicerilor, Serviciul Pazei Frontierelor, a transmis în copie Ministerului Afacerilor Străine Protocolul încheiat la Giurgiu, la data de 28 ianuarie 1939, de către Comisia Mixtă româno-bulgară, formată din colonelul Pretorian Septimiu, din Regimentul 1 Grăniceri, și colonelul bulgar Nediu Velcov, șeful de Stat Major al Diviziei Rusciuc, din partea Regimentului 7 Grăniceri bulgar. Protocolul de la Giurgiu, întocmit conform uzanțelor internaționale, prevedea diferite formule care aveau ca scop, prin punerea lor în aplicare, pe de o parte, îmbunătățirea relațiilor de vecinătate cu Bulgaria, pe de altă parte, evitarea, în viitor, a unor incidente de circulație pe Dunăre (Ib). Cu această ocazie, Comisia Mixtă româno-bulgară a analizat și discutat incidentele care au avut loc între 1 ianuarie 1938 până la data întocmirii Protocolului, respectiv 28 ianuarie 1939 (Ib.).

Potrivit acestui Protocol, la capitolul privind *Circulația vaselor militare sub pavilion având mijloace dinamice de mișcare,* membrii comisiei mixte au convenit ca acestea să fie libere să circule pe șenalul navigabil al Dunării, indiferent dacă acest curs se apropie de malurile statului vecin. Era permisă oprirea acestora în apele teritoriale ale statului vecin, însă numai în caz de forță majoră. În această situație, vasul era obligat să anunțe postul de pază al frontierei, fie în scris, fie prin semnale acustice sau luminoase, fiind necesară o confirmare din partea postului de pază că a observat prezența vaselor militare. Personalul vasului nu putea fi obligat de către grăniceri să debarce, fiind posibilă doar în cazul scufundării vasului, caz în care se impunea, conform normelor internaționale în materie, obligația de a acorda

ajutorul necesar în asemenea situații de forță majoră. La acest capitol, se mai prevedea că, indiferent de situația vaselor, oprite sau în mișcare, acestea nu puteau fi somate prin focuri de armă (Ib.).

La capitolul *Regimul de circulație pentru ambarcațiunile cu lopeți sau pânze ale marinei militare sau ale organelor de pază ale frontierei,* se prevedea că acestea puteau folosi linia de navigație a Dunării, de principiu, având obligația să nu treacă linia de demarcație a celor două state. În cazul în care se depășea această linie din cauza unui eveniment neprevăzut, aceste vase puteau fi somate de către organele de pază, pentru a fi identificate. Procedura de identificare prevedea apropierea ambarcațiunii de malul respectiv, astfel încât, prin propriile simțuri ale grănicerilor, să se poată constata caracteristica de ambarcațiune militară. Era interzisă debarcarea personalului și oprirea bărcii, precum și somarea prin foc de armă. Nu era permis uzul de armă nici în cazul în care ambarcațiunea nu răspundea somațiilor repetate. Comandamentele organizate în sector aveau obligația de a comunica neîntârziat în scris părții semnatare cazul întâmplat, pentru a se lua măsuri contra nerespectării condițiilor de față. (Ib.).

La capitolul Reguli de circulație ale bărcilor sau lotcilor particulare cu rame sau pânze, protocolul prevedea că aceste ambarcațiuni nu puteau trece de linia de demarcație. În caz contrar, căpitanii acestora suportau rigorile legilor țării respective. Propunerile și înțelegerile discutate și convenite de comun acord erau valabile numai în timpul zilei, cu alte cuvinte, de la răsăritul până la apusul soarelui.

La capitolul *Reguli de circulație ale bărcilor sau lotcilor particulare cu rame sau pânze*, protocolul prevedea că aceste ambarcațiuni nu puteau trece de linia de demarcație. În caz contrar, căpitanii acestora suportau rigorile legilor țării respective. Propunerile și înțelegerile discutate și convenite de comun acord erau valabile numai în timpul zilei, cu alte cuvinte, de la răsăritul până la apusul soarelui. În regiunea Giurgiu-Rusciuc, membrii Comisiei mixte au consemnat că au existat anumite situații, cauzate din motive de circulație, nefiind constatate alte cauze provocatoare de incidente, fapt pentru care părțile s-au obligat reciproc ca, pentru alte incidente neprevăzute, să se procedeze la fața locului printr-o bună înțelegere a comandamentelor române și bulgare (Ib.).

INCIDENTE ȘI NEGLIJENȚĂ LA FRONTIERA DE SUD A ROMÂNIEI

Cu toate că se urmărea prevenirea unor evenimente care să deterioreze relațiile bilaterale, în noaptea de 25 martie 1939, în jurul orei 24.00, patrula pichetului nr. 25 *Dobrogea* a fost atacată cu focuri de armă de către 3 indivizi. Militarii români au răspuns cu foc, însă,

după primul foc tras, armele patrulei nu au mai funcționat, motiv pentru care grănicerii nu au plecat în urmărirea făptașilor, aceștia reușind să treacă frontiera în Bulgaria. Primele cercetări ale acestui incident au început în ziua de 27 martie 1939, de către locotenentul Săndulescu Gheorghe, comandantul plutonului 1 Grăniceri Ahmatlar, și locotenentul Totiu Baiev, comandantul subsecției 1/19 Veseleț. Ofițerul român i-a arătat ofițerului bulgar tuburile de cartușe trase, un cartuș netras, o lamă (cuțit) și urmele de picior de pe teren ce veneau și se întorceau pe teritoriul bulgar. Acesta a recunoscut cele expuse de partea română, însă, când s-a încercat să se consemneze aceste probe și realități în textul unui protocol, acesta a refuzat să accepte, solicitând amânarea anchetei pentru a doua zi. În acest context, comandantul Plutonului 1 Grăniceri Asfatchioi s-a hotărât să invite pentru a doua zi și pe maiorul Ivan Nichiforov, comandantul Secției bulgare nr. 19 Kubrat, urmând a lua parte la cercetare și căpitanul Gheorghe Ilie, comandantul companiei Asfatchioi. Peste noapte, locotenentul Săndulescu a rămas la pichetul nr. 25 *Dobrogea,* în vederea întâlnirii de a doua zi cu ofițerii bulgari. Seara, la despărțire, ofițerul bulgar l-a întrebat pe locotenentul Săndulescu unde rămâne peste noapte, acesta spunându-i că doarme la pichetul nr. 25 *Dobrogea*. Spre ziuă, către orele 04.30, santinela pichetului, lângă care se afla întâmplător și un câine de patrulare, surprinsă de reacția câinelui care s-a repezit lătrând către desișul din fața pichetului, alarmat de zgomotele care veneau din acea direcție, a somat verbal, primind drept răspuns un foc de armă, care nu și-a atins ținta. În timp ce a ripostat prin foc, santinela a zărit, în direcția pichetului nr. 24 *Coasta de Pădure*, mai multe siluete paralele cu frontiera. Luând linia de ochire spre siluetele care fugeau în noapte, arma s-a blocat. Locotenentul Săndulescu, care se afla la pichet, a dat alarma, în timp ce a luat primele măsuri în vederea aplicării Planului de Acțiune al pichetului. În fuga lor, nu departe de pichet, indivizii s-au întâlnit aproape față în față cu grăniceri români, a căror primă reacție a fost să-i someze, însă aceștia nu au răspuns la somație, militarii români fiind nevoiți să deschidă focul, în timp ce fugarii și-au schimbat direcția de deplasare. La un moment dat, aceștia s-au oprit și au ripostat prin deschiderea focului și aruncarea în urma lor a unei grenade. În vacarmul luptei s-au auzit strigăte de durere, ceea ce indica probabilitatea ca unul dintre atacatori să fi fost

Locotenentul Săndulescu, care se afla la pichet, a dat alarma, în timp ce a luat primele măsuri în vederea aplicării Planului de Acțiune al pichetului.

În vacarmul luptei s-au auzit strigăte de durere, ceea ce indica probabilitatea ca unul dintre atacatori să fi fost rănit. Încă din primele clipe ale incidentului, s-a bănuit că atacul fusese premeditat pentru recuperarea probelor deținute de partea română – tuburile, cartușele și lama menționate anterior –, corpuri delicte care constituiau principalele dovezi de vinovăție.

rănit. Încă din primele clipe ale incidentului, s-a bănuit că atacul fusese premeditat pentru recuperarea probelor deținute de partea română – tuburile, cartușele și lama menționate anterior –, corpuri delicte care constituiau principalele dovezi de vinovăție. Același scenariu prevedea și suspiciunea că atacul ar fi fost gândit de locotenentul Totiu Baiev și pus în aplicare de subofițerul Petcu Decev. Afirmația părea verosimilă, ținând seamă de faptul că ofițerul bulgar a fost interesat de locul în care ofițerul român intenționa să rămână peste noapte. Existau unele suspiciuni în privința subofițerului Petcu Decev, considerat specialist în pregătirea acțiunilor desfășurate de comitagii (Ib.).

În data de 28 martie 1939, la ora 14.00, căpitanul Gheorghe Ilie, comandantul companiei de grăniceri Asfatchioi, și locotenentul Totiu Baiev, comandantul subsecției 1/19 Veseleți, s-au întâlnit la piatra de frontieră nr. 177, pentru a discuta cu privire la atacul care a avut loc între pichetele nr. 25 și nr. 24, asupra patrulei române, în noaptea de 25 martie 1939, rănirea de către doi grăniceri bulgari de la pichetul nr. 5 bulgar a câinelui din serviciul pichetului nr. 20 *Deșisul,* aflat pe teritoriul român, precum și incidentul din noaptea de 28 martie 1939, ora 04.30, de la pichetul român nr. 25 *Dobrogea.* Potrivit procesului-verbal încheiat, partea română, reprezentată de căpitanul Gheorghe Ilie, a solicitat membrilor delegației bulgare, respectiv locotenentului Totiu Baiev, confirmarea faptului că acestuia i-au fost arătate de către locotenentul Săndulescu Gheorghe, în ziua de 27 martie 1939, ora 09.00, cele 3-4 urme de opinci și ghete prezente pe teritoriul român, venite de pe teritoriul bulgar și înapoiate pe teritoriul bulgar, precum și faptul că, în urma acestor urme, la 400 m de frontieră pe teritoriul român, la capul lăstărișului din jurul pichetului nr. 24 român, au fost găsite corpurile delicte, bunuri de proveniență bulgară. În teritoriul român, la 20 de pași pe linia de patrulare a grănicerilor români, s-au găsit 30 de tuburi Lobel trase și 10 lame. Partea bulgară nu a recunoscut proveniența corpurilor delicte, însă a confirmat existența, la 300 m de pichetul nr. 25 *Dobrogea* și la 50 m de linia de patrulare a grănicerilor înspre Bulgaria, a unei gropi rezultate din explozia unei grenade și faptul că, pe o rază de 100 m, s-au găsit bucăți din mânerul grenadei, pe care s-a observat inscripția 5, ½ C.E.K. 22 VI 1934, precum și schije rezultate din explozie. Cu privire la existența urmelor de opinci și ghete, partea bulgară nu putea preciza de unde

provin, motiv pentru care a avut oarecare rezerve atât în consemnarea realităților constatate în protocol, cât și la recunoașterea și acceptarea că dovezile, respectiv corpurile delicte, erau de proveniență bulgară, deși era evident că făceau parte din dotarea armatei bulgare. În cele din urmă, locotenentul Totiu Baiev a recunoscut faptul că, la 28 martie 1939, pe la ora 04.30, a fost anunțat de șeful pichetului nr. 2 bulgar despre împușcături de armă și o explozie a unei grenade pe teritoriul român. Potrivit declarației ofițerului bulgar, acesta a dispus imediat măsuri pentru întărirea pazei ca urmare a celor raportate de șeful pichetului nr. 2 bulgar, însă nu a observat vreun individ în teritoriul bulgar (Ib.).

Ca urmare a anchetei efectuate, care a scos în evidență un comportament contradictoriu al părții bulgare, Comisia mixtă româno-bulgară a ajuns la concluzia că asupra patrulei grănicerilor români s-a dat un atac de către indivizi veniți de pe teritoriul bulgar, după care s-au retras tot în Bulgaria. Grănicerii bulgari de la postul nr. 2 bulgar nu au luat nicio măsură, justificând că vântul puternic din dimineața respectivă a contribuit la estomparea zgomotului produs de focurile de armă. Posturile bulgare s-au mulțumit a întări frontiera, fără a căuta să se informeze asupra cauzei focurilor de armă și a exploziei grenadei. Maiorul bulgar Nichiforov a refuzat să ia parte la cercetare, răspunzând că este ocupat. În luna mai 1939, au fost semnalate alte două atacuri în dreptul pichetului 25 Dobrogea (Ib.).

La 3 martie 1939, generalul Ion Negulescu, comandantul Corpului de Grăniceri, a fost informat de către Ministerul Afacerilor Străine cu privire la nota Legației Bulgariei din București, care semnala incidentul din seara de 27 august 1938, când postul român de frontieră nr. 33, *General Jeinescu Radu*, sub paza plutonului 3/2 grăniceri, a tras 7 focuri de armă în direcția postului nr. 12, subordonat subsecției 3/18 de grăniceri bulgari. Urmând o întâlnire între locotenentul Assen Rusev, comandantul subsecției 3/18 bulgară, și sergentul Șerban Bucur, locțiitorul Comandantului plutonului 3/2 de grăniceri români, acesta din urmă a justificat focurile de armă susținând că soldații români ar fi văzut patru indivizi pe linia de frontieră aproape de piramida nr. 242. Neputându-se însă constata nicio urmă pe acele locuri, afirmațiile comandantului român nu au avut susținere. Pentru lămurirea acestei chestiuni, comandantul secției a 16-a de frontieră bulgară a cerut,

La 3 martie 1939, generalul Ion Negulescu, comandantul Corpului de Grăniceri, a fost informat de către Ministerul Afacerilor Străine cu privire la nota Legației Bulgariei din București, care semnala incidentul din seara de 27 august 1938, când postul român de frontieră nr. 33, „General Jeinescu" Radu, sub paza plutonului 3/2 grăniceri, a tras 7 focuri de armă în direcția postului nr. 12, subordonat subsecției 3/18 de grăniceri bulgari.

prin scrisoarea nr. 589 din 17 octombrie 1938, o întâlnire cu colegul său român. Acesta, nedându-i un răspuns mulțumitor și propunând totodată amânarea întâlnirii după data de 25 octombrie 1938, comandantul bulgar a cerut, la 14 noiembrie 1938, fixarea unei noi întâlniri, indicând, în același timp, data de 19 noiembrie 1938, ora 14. Autoritățile de frontieră române au amânat, și de data aceasta, întâlnirea, iar comandantul secțiunii bulgare s-a văzut nevoit a ruga pentru a treia oară pe colegul său român să se ducă la întâlnirea fixată pentru 3 decembrie 1938. Acesta din urmă nu a răspuns invitației ce i-a fost făcută. Legația Bulgariei a adăugat că atitudinea ofițerului român i-a surprins pe omologii săi bulgari, care depuseseră eforturi constante pentru menținerea unor relații bazate pe respect reciproc. Totodată, acesta a subliniat că, în spiritul bunei vecinătăți, autoritățile române de frontieră ar fi trebuit să respecte prevederile Protocolului nr. 5 din 12 martie 1932 și instrucțiunile aferente, în loc să evite întâlnirile propuse de partea bulgară. (Ib.).

Legația Bulgariei a adăugat că atitudinea ofițerului român i-a surprins pe omologii săi bulgari, care depuseseră eforturi constante pentru menținerea unor relații bazate pe respect reciproc. Totodată, acesta a subliniat că, în spiritul bunei vecinătăți, autoritățile române de frontieră ar fi trebuit să respecte prevederile Protocolului nr. 5 din 12 martie 1932 și instrucțiunile aferente, în loc să evite întâlnirile propuse de partea bulgară.

Cu privire la această problemă, la 4 aprilie 1939, Corpul Grănicerilor, Serviciul Pazei Frontierelor, a răspuns Ministerului Afacerilor Străine că vinovații de neexecutarea Protocolului nr. 5 erau atât ofițerul bulgar locotenentul Rosev Assen, cât și subofițerul român, plutonierul-major Șerban Bucur, pentru că ambii nu au executat instrucțiunile anexe pentru aplicarea protocolului nr. 5, potrivit cărora, la punctul 5, prevedeau că, în sectoarele românești, unde comandanții de plutoane erau reangajați, tranșarea diferitelor incidente de frontieră era de competența comandantul plutonului vecin - ofițer - sau de către comandantul de companie. Reangajații români comandanți de plutoane puteau da sau cere numai relații. Subofițerul român, plutonier-major Șerban Bucur, comandantul Plutonului 3 grăniceri Doccilar din Compania 2-a Grăniceri Afatkioi, nu a ținut seama de instrucțiunile de mai sus și, în urma scrisorii nr 74 din 1 septembrie 1938 a comandantului subsecției bulgare nr.3/18, locotenent Rusev Assen, s-a dus la întâlnirea solicitată pentru ziua de 2 septembrie 1938, la piatra de frontieră nr. 243. La această întâlnire, date fiind insistențele ofițerului bulgar, subofițerul român a cedat și a semnat un protocol din care se constata că grănicerii români de la pichetul nr. 33 Afatkioi (fost general Șeinescu Radu) și nu pichetul nr. 24, după cum era menționat în scrisoarea nr 74/1938, au tras șapte focuri în noaptea

de 27/28 august 1938 asupra a patru indivizi care au fost descoperiți în momentul când încercau să treacă fraudulos frontiera. Ca urmare a cercetărilor efectuate, nu s-a descoperit nicio urmă lăsată pe teren de cei 4 indivizi. Ofițerul bulgar a căutat să profite de această situație și a menționat în protocol că existența bandiților nu era susținută și că focurile de armă au fost trase de grăniceri români în direcția postului bulgar nr. 12. Partea română nu a fost de acord cu această părere și a calificat-o ca pe o speculație din partea ofițerului bulgar, cu un scop bine determinat, pentru a evidenția că înăsprirea raporturilor de bună vecinătate s-ar datora românilor. Or, era știut că, în orice incident petrecut la frontiera Dobrogei de Sud (Cadrilaterului), s-a dovedit că provocatorii au fost comitagii bulgari, susținuți adesea de grănicerii lor, și niciodată nu a fost vreun caz în care românii să fie în rolul de provocatori. Întrebat cu ce dovezi susține ofițerul bulgar afirmația că cele 7 focuri au fost trase în direcția pichetului bulgar nr. 12, acesta a răspuns că la cercetare nu s-au găsit urme pe teritoriul ambelor părți ale liniei de frontieră, deci existența bandiților u se confirmă. În cele din urmă, s-a constatat că militarii români nu au tras asupra pichetului bulgar cele 7 focuri, ci, în urmărirea unei bande de comitagii, ofițerul bulgar, contrar Protocolului nr. 5, a discutat cu un subofițer, încheind un proces-verbal și că partea română, respectiv comandantul batalionului român, a primit scrisoarea maiorului bulgar chiar în ziua când era fixată întâlnirea și nu a avut timpul necesar pentru a se deplasa la frontieră, la locul fixat (Ib.).

În acest context, la 20 aprilie 1939, Serviciul *„S”* transmitea Marelui Stat Major, Secția 2-a, o notă informativă referitoare la echiparea materială a zonei de frontieră dobrogeană. Conform acesteia, în regiunea cuprinsă între calea ferată Varna-Bazargic și calea ferată Varna Razgrad, au fost observate unități de trudovaci (Serviciul obligatoriu al muncii a fost introdus în 1923. În 1938, existau trei categorii de munci obligatorii: a) prestația temporară; b) prestația permanentă; c) echipele de șomeri. Din acest an, Direcția Serviciului Muncii Obligatorii a trecut în subordinea Ministerului de Război bulgar), care executau lucrări de tranșee pentru unități de infanterie, amplasamente destinate cuiburilor de mitraliere, aruncătoarelor de mine și tunurilor ușoare. În unele locuri, tranșeele aveau o adâncime din care se poate trage cu arma din poziția în picioare, iar în altele în genunchi. Nicăieri

La 20 aprilie 1939, Serviciul „S” transmitea Marelui Stat Major, Secția 2-a, o notă informativă referitoare la echiparea materială a zonei de frontieră dobrogeană. Conform acesteia, în regiunea cuprinsă între calea ferată Varna-Bazargic și calea ferată Varna Razgrad, au fost observate unități de trudovaci care executau lucrări de tranșee pentru unități de infanterie, amplasamente destinate cuiburilor de mitraliere, aruncătoarelor de mine și tunurilor ușoare.

nu s-a observat vreo lucrare în beton. Au fost observate, în gări, grupe de trudovaci, care descărcau materiale de construcție, scânduri și sârmă ghimpată (ANIC, ib., f. 102).

În noaptea de 5 mai 1939, ora 02.00, santinelele de la pichetul nr. 74, *Valea Șerpilor*, din compania de pază Bazargic, au fost atacate cu focuri de către trei indivizi ieșiți din Pădurea Cadieva. Santinele, împreună cu toți militarii din pichet, au răspuns cu focuri de armă, motiv pentru care aceștia au fost nevoiți să se retragă în pădurea Cadieva, unde au dispărut. Nu a fost declarat niciun mort sau rănit (AMAE, ib.).

La 9 mai 1939, Serviciul „S" informa Marele Stat Major, Secția 2-a, referitor la lucrări defensive spre frontiera dobrogeană de către Bulgaria. Potrivit acestei informări, tranșeele erau camuflate cu crengi și nuiele. Pe alocuri, erau amenajate cazemate ușoare – gropi de lup –, cuiburi pentru aruncătoare de mine ușoare, pentru mitraliere și arme anticar, precum și platforme pentru tunuri.

La 9 mai 1939, Serviciul *„S"* informa Marele Stat Major, Secția 2-a, referitor la lucrări defensive spre frontiera dobrogeană de către Bulgaria. Potrivit acestei informări, tranșeele erau camuflate cu crengi și nuiele. Pe alocuri, erau amenajate cazemate ușoare – gropi de lup –, cuiburi pentru aruncătoare de mine ușoare, pentru mitraliere și arme anticar, precum și platforme pentru tunuri. Multe dintre aceste tranșee se găseau pe vechea linie defensivă din timpul Primului Război Mondial (ANIC, ib., f.103).

În ziua de 15 iulie 1939, în timp ce căpitanul Periețeanu de la Compania 5 pază Turnu Măgurele se afla în inspecție la pichetul de grăniceri nr. 90 Ostrovul din județul Dolj, grănicerii bulgari au tras 4 focuri de armă asupra pichetului de grăniceri românesc, când acest ofițer a salutat santinelele. Unul dintre gloanțe a nimerit peretele pichetului (AMAE, ib.).

O lună mai târziu, la 21 iulie 1939, inginerul Fâghenea Dumitru, de la Serviciul Hidraulic, în timp ce măsura cotele pentru navigația vapoarelor pe Dunăre, în momentul în care a depășit linia de demarcație, a fost atacat cu focuri de armă de pe malul bulgăresc. Acest fapt s-a datorat noului sublocotenent de la postul de grăniceri Rahova, care nu cunoștea personalul serviciului hidraulic românesc și nici modul cum se lucrează în acest domeniu. Pentru imprudența făcută de acest sublocotenent, comandantul grănicerilor din Rahova l-a atenționat că asemenea greșeli să nu se mai repete (Ib.).

În ziua de 12 august 1939, la ora 20.20, în portul Zimnicea s-a tras un foc de armă de la Șistov, din direcția cazărmii bulgare înspre remorcherul N.F.R. Dorna, care tocmai acostase la ponton cu șlepul N.F.R. nr. 6123. Glontele a trecut pe deasupra remorcherului, lovind în magazia de mărfuri N.F.R., unde a făcut un semn și a fost găsit la 6-7 m

de locul lovit (Ib.). Două zile mai târziu, în jurul orei 19.45, s-a mai tras un foc de armă din dreptul pichetului de grăniceri bulgari din Sișstov. În ziua următoare, 15 august 1939, ora 10.45, s-a tras un foc din același loc din nou, glonțul trecând printre pichetul de grăniceri și clădirile oficiilor din portul Zimnicea (Ib.).

În seara zilei de 25 septembrie 1939, patrula pichetului român nr. 76 Podoaba a fost atacată cu focuri de armă dinspre Bulgaria. A doua zi, 26 septembrie 1939, la ora 10.00, a avut loc întâlnirea dintre căpitanul Mălăescu Dumitru, comandantul Companiei 6-a Grăniceri Balcic, și căpitanul Popov I., Comandantul Subsecției 1/16 Bulgară Klimentovo. Căpitanul bulgar s-a prefăcut că nu știe despre scrisoarea transmisă odată cu invitația de întâlnire, prin intermediul căreia i se aducea la cunoștință faptul că soldații bulgari au tras focuri de armă în patrula românească. Drept reacție la acest demers din partea ofițerului român, a întrebat care au fost motivele pentru care grănicerii români au deschis foc asupra patrulei bulgare, motiv pentru care căpitanul Mălăescu i-a răspuns că faptele s-au petrecut invers, grănicerii bulgari au tras în grănicerii români și aceasta era cauza pentru care l-a chemat la întrevedere. Invitându-l la reconstituirea faptelor și încheierea procesului-verbal, conform Protocolului nr. 5, căpitanul bulgar a refuzat, sub pretext că acestea nu pot fi considerate un incident de frontieră. La această obiecție, căpitanul Mălăescu Dumitru i-a reamintit faptul că însuși căpitanul bulgar l-a calificat ca incident de frontieră. Căpitanul Popov a răspuns că poate discuta, fără însă a încheia acte. Arătându-i-se gloanțele înfipte în peretele pichetului nr. 87 Podoaba, care proveneau dintr-o armă sistem Steyer, ofițerul bulgar nu a recunoscut aceste probe, atribuindu-le ca fiind trase de paznicii de la viile de pe teritoriul bulgar care aveau în dotare acest model de armă. În cele din urmă, acesta a promis că va cerceta printre paznici, pentru a afla cine a tras și pentru a putea, astfel, comunica părții române rezultatul. Discuțiile s-au închis fără a se încheia procesul-verbal prevăzut de protocol. În fața acestei situații, căpitanul Mălăescu Dumitru, comandantul Companiei 6-a Grăniceri Balcic, locotenentul Popescu Paul, comandantul plutonului 2 grăniceri Ekrene, și plutonierul-major Candea Vasile, comandantul plutonului 1 Grăniceri Gheiceler, au încheiat un proces-verbal în care au consemnat cele discutate. Comandantul Batalionului 2 Grăniceri Bazargic, nemulțumit de rezultatul întrevederii dintre căpitanul Mălăescu

Căpitanul bulgar s-a prefăcut că nu știe despre scrisoarea transmisă odată cu invitația de întâlnire, prin intermediul căreia i se aducea la cunoștință faptul că soldații bulgari au tras focuri de armă în patrula românească.

Dumitru și căpitanul Popov Iancu, a solicitat locotenent-colonelului Magiarov, comandantul Secției 16 Varna, o întâlnire pentru ziua de 29 septembrie, la orele 10, la pichetul nr. 87 Podoaba. Locotenent-colonelul Magiarov a acceptat invitația, propunând însă ca întâlnirea să aibă loc pe 29 septembrie, la ora 15:00, la pichetul nr. 86 Pietrosul. Acesta a invocat pretextul neverosimil că nu cunoaște locația pichetului nr. 87 Podoaba, deși căpitanul Popov avusese deja o întrevedere acolo cu căpitanul Mălăescu D. În replică, Comandantul Batalionului 2 a confirmat data și ora, dar a insistat ca întâlnirea să se desfășoare, conform planului inițial, la pichetul nr. 87 Podoaba (Ib.).

După încheierea Primului Război Mondial, România se învecina cu trei state revizioniste – URSS, Ungaria și Bulgaria –, fapt ce a determinat diplomația de la București să încheie o serie de tratate și convenții menite să garanteze integritatea teritorială în fața pretențiilor acestora.

La 29 septembrie 1939, ora 15.00, a avut loc, la pichetul nr. 87 Podoaba, întrevederea dintre maiorul Ionescu Alexandru, comandantul Batalionului 2 Grăniceri Paza Bazargic, și locotenent-colonelul Vasile Jecu Magiarov, comandantul Secției nr. 16 bulgare Varna, asistați de căpitanul Mălăescu Dumitru, comandantul Companiei 6 Grăniceri Pază Balcic, și căpitanul Iancu Popov, comandantul subsecției 1/16 bulgare Klimentovo. Cu toate probele aduse de ofițerii români, din care reieșea faptul că soldații bulgari au tras, în seara zilei de 25 septembrie 1939, ora 21.00, în timp ce l-au trecut peste frontieră pe individul Pavel Nazarievici Cudinov, focuri de armă în pichetul român nr. 87 Podoaba, ofițerii bulgari nu au vrut să recunoască faptele, astfel că rezultatul întrevederii a fost negativ (Ib.).

CONCLUZII

După anul 1918, anul Marii Unirii, România a avut ca obiectiv politic național și internațional desăvârșirea unității sale statale, un plan de țară reflectat atât în politica internă, cât și în sistemul de alianțe și înțelegeri internaționale prin intermediul cărora a urmărit apărarea și garantarea independenței, suveranității și integrității teritoriale. După încheierea Primului Război Mondial, România se învecina cu trei state revizioniste – URSS, Ungaria și Bulgaria –, fapt ce a determinat diplomația de la București să încheie o serie de tratate și convenții menite să garanteze integritatea teritorială în fața pretențiilor acestora.

Diplomația duplicitară a Bulgariei, care, pe de o parte, simula dorința de rezolvare a problemelor complexe și tensionate cu România, iar pe de altă parte, agrea comportamentul provocator al grănicerilor bulgari și acțiunile comitagiilor bulgari, care puneau în pericol viața

civililor și a militarilor români ce executau serviciul de pază la frontiera de sud, a făcut imposibilă o apropiere politică între cele două guverne, în contrast cu tradiționala relație de bună vecinătate dintre cele două popoare. Această instabilitate cronică de la graniță, coroborată cu prăbușirea sistemului de alianțe europene, a pregătit terenul pentru izolarea totală a Bucureștiului. A urmat, astfel, în fatidicul an 1940, mutilarea teritorială a României, marcată, în sud, prin pierderea Cadrilaterului.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Arhiva Ministerului Afacerilor Externe (AMAE), Fond Problema 52, Volumul VI, Incidente de frontieră cu Bulgaria, f. n.
2. Arhivele Naționale Istorice Centrale (ANIC), fond Președinția Consiliului de Miniștri, Serviciul Special de Informații, dosar 48/1938.
3. Berindei, D. (1995). *Diplomația românească modernă*. București: Editura Albatros.
4. Ciachir, N. (1997). *Istoria politică a Europei de la Napoleon la Stalin*. București: Editura Oscar Print.
5. Costea, M. (2002). *România și Bulgaria, Diplomație și Conflict*. Cluj-Napoca: Editura Napoca Star.
6. Crampton, R.J. (2002). *Europa răsăriteană în secolul al XX-lea… şi după*, trad. Cornelia Bucur. Bucureşti: Editura Curtea Veche.
7. Hesapciev, H. (2003). *Amintirile unui fost diplomat bulgar în România (1905-1910)*, ediţie îngrijită de Daniel Cain. Bucureşti: Editura Fundaţiei PRO.

PRECEPTE FUNDAMENTALE DESPRINSE DIN OPERA LUI CARL VON CLAUSEWITZ

Sergent drd. Traian OSTAHIE

Batalionul 811 Infanterie „Dej”

DOI: 10.55535/GMR.2026.1-2.19

The analysis of Carl von Clausewitz's personality and contributions in literature has highlighted their complexity and impact in the field of military science. As a war theorist, he developed a practical military philosophy that was adapted to the real needs and experiences of the military. The pragmatic nature and immediate usefulness of these ideas, as well as their relevance to military leadership and strategy in concrete conflict situations, are highlighted in this interpretation.

Despite the fact that some authors and researchers have proposed the Polish origin of his name, historical and genealogical documents prove that his family had German roots and a strong Prussian patriotism. The national and cultural identity had a major impact on how he perceived and conceptualised war, as it considered conflict to be an essential element of the Prussian state's identity and sovereignty.

Furthermore, the family and social environment in which he was brought up helped him to develop a rigorous and analytical perspective on military phenomena. His academic training, combined with his practical experience gained in military service, was the foundation for the theories and principles he later expressed in his landmark work, "On War"/"Vom Kriege", still considered a core work in military science.

Keywords: military science; lessons learned; Prussia; "Vom Kriege"; policy;

INTRODUCERE

Ideea de a analiza lecțiile învățate din opera clausewitziană rezidă în capacitatea unică a acestui corpus de texte de a funcționa nu ca o dogmă rigidă, ci ca un instrument de reflecție critică aplicabil provocărilor strategice contemporane. Într-o eră marcată de incertitudine și de transformări tehnologice accelerate, redescoperirea conceptelor sale fundamentale, precum *fricțiunea, trinitatea* și *supremația politicului*, oferă reperele necesare pentru a distinge între natura imuabilă a războiului și formele sale mereu schimbătoare, asigurând, astfel, o bază intelectuală solidă pentru orice proces decizional complex.

Tratatul „Despre război" („Vom Kriege") al lui Carl von Clausewitz reprezintă, fără îndoială, cea mai profundă și influentă încercare de a codifica natura complexă a conflictului armat, oferind o sinteză dialectică între rigoarea teoretică și realitatea imprevizibilă a câmpului de luptă.

În contextul actual de securitate, marcat de instabilitatea din proximitatea frontierelor naționale și de necesitatea modernizării gândirii strategice în cadrul parteneriatelor internaționale, reevaluarea acestor lecții capătă o relevanță sporită pentru spațiul românesc. Adoptarea unei perspective clausewitziene permite decidenților și specialiștilor autohtoni nu doar o mai bună integrare în limbajul conceptual al aliaților, ci și o înțelegere profundă a interdependenței dintre obiectivele politice și acțiunea militară, esențială pentru consolidarea rezilienței naționale.

Tratatul *„Despre război" („Vom Kriege")* al lui Carl von Clausewitz reprezintă, fără îndoială, cea mai profundă și influentă încercare de a codifica natura complexă a conflictului armat, oferind o sinteză dialectică între rigoarea teoretică și realitatea imprevizibilă a câmpului de luptă. Deși redactată într-un context istoric specific, opera sa transcende epoca napoleoniană, rămânând o *„lentilă"* analitică indispensabilă pentru înțelegerea modului în care politica, hazardul și voința umană interacționează în definirea strategiei moderne.

Personalitatea lui Carl von Clausewitz (1780-1831) a fost abordată din numeroase perspective și în diverse moduri. Pentru istoricul militar britanic Michael Howard, traducător al operei clausewitizene, a fost un *„soldat al soldatului"*, care a elaborat o filozofie militară aplicabilă

și orientată către militari. Peter Paret, figură centrală a istoriografiei militare contemporane, îl portretizează pe Clausewitz drept un intelectual de o rigoare excepțională, deși marcat de un temperament auster (2007; 2015). În schimb, criticii lui Clausewitz l-au portretizat ca pe un diletant militar cu tendințe mai degrabă agresive, în timp ce, în mediile academice militare din Germania, Marea Britanie și America, opera sa a fost frecvent receptată ca o lucrare sterilă și excesiv de dogmatică, rezervată exclusiv studiului teoretic (Bassford, 1994).

Carl Philippe Gottfried von Clausewitz s-a născut în Burg, lângă Magdeburg, la 1 iulie 1780. Deși numele a fost pretins de unii scriitori că ar fi avut origini poloneze, familia era germană și patriotic prusacă. Cu toate acestea, în ciuda pretențiilor lor la nobilime, familia Clausewitz (care erau, cu siguranță, membri ai elitei locale din Burg) își avea, probabil, originea în clasa de mijloc. Bătrânul Clausewitz obținuse un comision în armata lui Frederic cel Mare, dar i-a fost retras în timpul epurării, de către Frederic, a ofițerilor nenobili, după Războiul de șapte ani (1756-1763). Carl a putut să intre în armată ca și cadet, prin influența nobilului său bunic vitreg. Pe baza realizărilor militare ale lui Carl și ale fraților săi, nobilimea familiei a fost confirmată, fără nicio ezitare, de regele Friedrich Wilhelm al III-lea, în 1827. Clausewitz a intrat în armata prusacă la vârsta de doisprezece ani; a luat contact pentru prima dată cu lupta la treisprezece ani,(într-o campanie de gherilă împotriva revoluționarilor din Franța. După ce Prusia s-a retras din războaiele Revoluției Franceze, în 1795, el a petrecut cinci ani îndeplinind sarcini de garnizoană. Acolo, s-a concentrat asupra propriei sale educații. Dincolo de subiectele strict militare, Clausewitz avea să dezvolte un set larg de interese în artă, știință și educație. Toate aceste interese vor avea un impact asupra operei sale militaro-filosofice. Eforturile sale au fost atât de reușite, încât, în 1801, a fost admis la Institutul pentru tineri ofițeri din Berlin, care va evolua, în cele din urmă, în celebra Kriegsakademie. A intrat rapid în atenția noului director, Gerhard von Scharnhorst, o figură cheie în statul prusac în timpul răsturnărilor războaielor napoleoniene și șef al Statului Major General în 1806. Impresionat de capacitatea lui Clausewitz, Scharnhorst avea să devină sponsorul, mentorul și prietenul său apropiat. Clausewitz a absolvit în fruntea clasei sale în 1803 și a fost recompensat cu funcția de adjutant militar al tânărului prinț August. Acest lucru l-a adus în contact strâns cu familia regală.

Dincolo de subiectele strict militare, Clausewitz avea să dezvolte un set larg de interese în artă, știință și educație. Toate aceste interese vor avea un impact asupra operei sale militaro-filosofice.

Carl von Clausewitz

Alarmată de victoriile devastatoare ale Franței asupra Austriei și Rusiei în 1805, Prusia s-a mobilizat pentru război în 1806. Încrezători în moștenirea lui Frederic cel Mare, căpitanul Clausewitz și majoritatea celorlalți ofițeri prusaci așteptau cu nerăbdare o luptă cu Franța. Momentul și punerea în aplicare a mobilizării prusace au fost însă deficitare, iar națiunea era insuficient pregătită din punct de vedere psihologic. Forțele prusace au fost spulberate în înfrângeri umilitoare în luptele de la Jena și Auerstedt. Două săptămâni mai târziu, acoperind retragerea a ceea ce a rămas din armata prusacă, Clausewitz și prințul August au fost capturați pe câmpul de luptă. În acordul de pace, Prusia și-a pierdut jumătate din populație și din teritoriul său și a devenit un satelit francez ocupat.

Alarmată de victoriile devastatoare ale Franței asupra Austriei și Rusiei în 1805, Prusia s-a mobilizat pentru război în 1806. Încrezători în moștenirea lui Frederic cel Mare, căpitanul Clausewitz și majoritatea celorlalți ofițeri prusaci așteptau cu nerăbdare o luptă cu Franța. Momentul și punerea în aplicare a mobilizării prusace au fost însă deficitare, iar națiunea era insuficient pregătită din punct de vedere psihologic.

Când s-a întors din exilul educațional din Franța, în 1807 (Scheipers, 2019, pp. 1-25), s-a alăturat energic lui Scharnhorst și altor membri ai mișcării reformiste, ajutând la restructurarea atât a societății prusace, cât și a armatei, pregătindu-se pentru ceea ce el a simțit a fi o nouă luptă inevitabilă cu francezii. Îndatoririle sale au inclus planificarea unei insurecții naționale împotriva ocupației franceze, o întreprindere care ar implica un *„război popular”* (pe linia luptei brutale de gherilă care avea loc atunci în Spania) în legătură cu operațiunile mult reduse ale armatei prusace. Entuziasmul său pentru rezistența activă față de francezi nu era, totuși, împărtășit de rege, care era mai preocupat de menținerea poziției sale în statul prusac. Deziluzia maiorului Clausewitz a atins un apogeu atunci când Prusia ocupată a fost de acord să-i ofere un corp de armată lui Napoleon, pentru a-l ajuta la invazia Rusiei, din 1812. Împreună cu alți aproximativ treizeci de ofițeri și cu permisiunea reticentă a regelui, a demisionat din serviciul prusac. A acceptat, apoi, un rol în armata rusă, pentru a continua rezistența împotriva lui Napoleon. Cu toate acestea, înainte de a pleca în Rusia, împreună cu prințul moștenitor prusac Friedrich Wilhelm, al cărui tutor militar

devenise în 1810, el a pregătit un eseu despre război. Acest eseu a fost numit *„Cele mai importante principii ale artei războiului pentru a finaliza cursul meu de instruire pentru Prințul Moștenitor."* Eseul a reprezentat dezvoltarea teoretică a lui Clausewitz până în acel moment, dar a fost doar un precursor destul de primitiv al operei sale de mai târziu – *„Vom Kriege" („Despre război")*. Subiectul său era, în mare parte, tactic. În timp ce unele dintre cele mai importante concepte teoretice ale operei au fost destul de bine dezvoltate (*„fricțiune",* de exemplu), multe au fost embrionare, iar altele complet absente. În special și în mare contrast cu lucrarea ulterioară, *„Principiile războiului"* nu este deosebit de sofisticată din punct de vedere istoric. Se bazează aproape în întregime pe experiența lui Frederic cel Mare și pe primele războaie cu Franța revoluționară și Napoleon. Din păcate, a fost adesea tratată ca un rezumat al teoriei mature a lui Clausewitz (Clausewitz, 1984; Paddy, Dennis, 2007).

Clausewitz a participat la multe evenimente cheie ale Războiului de Eliberare (1813-1814), dar a fost aglomerat de sarcini care, deși importante, nu au fost în centrul celor mai dramatice evenimente. Într-un fel de subterfugiu, Scharnhorst a aranjat ca el să servească drept ofițer de legătură rus în armata prusacă. În realitate, el a fost un consilier influent al generalului August von Gneisenau, șeful de stat major al feldmareșalului von Blücher (1813-1815) și unul dintre principalii lideri ai renașterii militare a Prusiei.

În serviciul rusesc, Clausewitz a fost oarecum împiedicat de ignoranța sa privind limba rusă. Cu toate acestea, el vorbea franceză (precum și engleza), la fel ca mulți aristocrați ruși și familia imperială rusă, iar în Rusia și în armată erau mulți etnici germani. A participat la îndelungata retragere a Rusiei, a luptat în bătălia de la Borodino și a asistat la retragerea dezastruoasă a Franței de la Moscova, inclusiv la traversarea catastrofală a râului Beresina. Infiltrându-se cu îndrăzneală în spatele liniilor franceze, el a jucat un rol cheie în negocierea Convenției de la Tauroggen, care a dus la dezertarea trupelor prusace ale generalului York von Wartenburg din armata franceză. Această aventură riscantă l-a înfuriat pe rege, dar, în cele din urmă, a forțat Prusia să intre în coaliția anti-franceză, ducând direct la înfrângerea și abdicarea lui Napoleon, în 1814, și la revigorarea Prusiei înseși (Leggiere, vol. I).

Totodată, Clausewitz a participat la multe evenimente cheie ale Războiului de Eliberare (1813-1814) (Leggiere, vol. II), dar a fost aglomerat de sarcini care, deși importante, nu au fost în centrul celor mai dramatice evenimente. Într-un fel de subterfugiu, Scharnhorst a aranjat ca el să servească drept ofițer de legătură rus în armata prusacă. În realitate, el a fost un consilier influent al generalului August von Gneisenau, șeful de stat major al feldmareșalului von Blücher (1813-1815) și unul dintre principalii lideri ai renașterii militare

a Prusiei. S-a trezit adesea în plină luptă, ca la Lützen/Grossgörschen, în 1813, unde a condus mai multe atacuri de cavalerie și a fost rănit. Scharnhorst a murit din cauza rănilor primite în aceeași bătălie. Cu toate acestea, după ce a făcut atât de mult pentru a contesta subjugarea Prusiei de către Franța, Clausewitz era acum considerat de mulți ca un erou național. Astfel, schimbarea de tabere a Prusiei a dus, în cele din urmă, la reintegrarea acestuia în armata prusacă, drept colonel deplin, în aprilie 1814.

În timpul campaniei din 1815, Clausewitz a servit ca șef de stat major al Corpului 3 al Prusiei, comandat de generalul von Thielmann. În 1818, regele l-a promovat pe Clausewitz general-maior și l-a numit șeful administrativ al Colegiului General de Război din Berlin. În ciuda reacției conservatoare din Prusia de după 1819, în timpul căreia multe dintre reformele liberale din anii de război au fost slăbite sau anulate, el și soția sa, Marie, au dus o viață foarte activă printre cele mai înalte cercuri sociale, intelectuale și politice din Berlin. Având puțin de-a face cu instruirea efectivă la școală, Clausewitz și-a petrecut abundentul timp liber scriind studii despre diferite campanii și pregătind lucrările teoretice care, în cele din urmă, au devenit *„Vom Kriege”* (Kirkptrick, 2015; Schuurman, 2017, pp. 1-23).

Generalul Clausewitz a revenit la serviciul activ în 1830, când a fost numit comandant al unui grup de brigăzi de artilerie staționate în estul Prusiei. Când revoluțiile din Paris și Polonia păreau să prevestească un nou război general european, el a fost numit șef de stat major al feldmareșalului Gneisenau, iar Armata de Supraveghere a fost trimisă la granița poloneză.

Generalul Clausewitz a revenit la serviciul activ în 1830, când a fost numit comandant al unui grup de brigăzi de artilerie staționate în estul Prusiei. Când revoluțiile din Paris și Polonia păreau să prevestească un nou război general european, el a fost numit șef de stat major al feldmareșalului Gneisenau, iar Armata de Supraveghere a fost trimisă la granița poloneză. Înainte de a pleca, și-a sigilat manuscrisele neterminate. Nu avea să le mai deschidă vreodată. În orice caz, în mod evident, intenția lui Clausewitz a fost să nu le publice niciodată în timpul vieții sale, decizia sa fiind o strategie de integritate intelectuală. Clausewitz se temea că, dacă ar fi publicat în timp ce era încă general activ, ar fi fost tentat să mascheze adevărul, pentru a nu-și supăra superiorii sau pentru a-și proteja reputația. Scriind doar pentru viitor, și-a permis să fie sincer și critic în analizele sale.

Deși războiul a fost evitat, Clausewitz a rămas în Est, organizând un cordon sanitar pentru a încerca să oprească răspândirea din Polonia a epidemiei de holeră. Prietenul său, Gneisenau, a murit curând de acea boală și, în august 1831, Clausewitz a preluat comanda armatei.

Deși era un general tânăr, acesta a fost devansat în ierarhie de unii dintre subalternii săi; cu toate acestea, niciunul nu a îndrăznit să îi conteste poziția sau să îi uzurpe autoritatea. Odată ce pericolul unor lupte grave a trecut, el a fost înlocuit de feldmareșalul Karl Friedrich von dem Knesebeck, neexperimentat, dar acceptabil din punct de vedere politic. Clausewitz s-a întors acasă la Breslau, dar, la scurt timp, s-a îmbolnăvit de holeră și a murit, la 16 noiembrie 1831, în vârstă de 51 de ani.

REPERE ANALITICE ALE OPEREI CLAUSEWITZIENE

Cea mai riguroasă reconstrucție a lucrării, fundamentată pe manuscrisele care au supraviețuit distrugerilor din 1945, a fost realizată de cercetătorul german Werner Hahlweg între anii 1950 și 1960. Edițiile sale au servit drept bază pentru versiunea în limba engleză din 1976, îngrijită de Michael Howard și Peter Paret.

După moartea prematură a generalului prusac, soția sa, Marie von Clausewitz**,** împreună cu fratele acestuia, și-au asumat sarcina laborioasă de a ordona și revizui manuscrisele rămase neterminate. Rezultatul acestei munci de editare a fost publicarea unei colecții impresionante în zece volume, care a cristalizat moștenirea sa teoretică și a oferit lumii tratatul fundamental *„Despre război”.* Primele trei dintre acestea au apărut între 1832 și 1834. În edițiile ulterioare, ideile sale au căzut, uneori, pradă impulsurilor revizioniste ale diferiților săi editori. Cea mai riguroasă reconstrucție a lucrării, fundamentată pe manuscrisele care au supraviețuit distrugerilor din 1945, a fost realizată de cercetătorul german Werner Hahlweg între anii 1950 și 1960. Edițiile sale au servit drept bază pentru versiunea în limba engleză din 1976, îngrijită de Michael Howard și Peter Paret, amintiți la începutul acestui studiu. Recent, a fost redescoperit un text mai vechi, redactat probabil în jurul anului 1817, care prefigurează primele patru cărți din *„Vom Kriege”*. Intitulat *„Aphorismen über den Krieg und die Kriegführung” („Aforisme despre război și conducerea războiului”)*, acest manuscris este remarcabil prin concizia sa și prin stilul aforistic concentrat (Eftimova, 2015, pp. 345-367). Marie von Clausewitz a publicat acest text sub formă de foileton, simultan cu restul scrierilor postume ale soțului său, însă acesta a fost imediat eclipsat de amploarea tratatului fundamental. În spațiul anglo-saxon, pilonii analizei operei clausewitziene rămân lucrarea de căpătâi *„Despre război”*, precursorul acesteia, *„Principiile războiului”*, precum și cele două studii de campanie clasice, completate recent, în intervalul 2018-2021, de încă două volume critice. Primul dintre aceste studii a fost *„Campania din 1812 în Rusia”*, tradusă și publicată anonim

de un prieten apropiat al ducelui de Wellington, în 1843 (Kirchubel, 2024, pp. 106-109). Cea de-a doua lucrare, *„Campania din 1815 în Franța”*, a rămas inaccesibilă publicului de limbă engleză până în 2010, când au fost publicate două ediții distincte. Anterior, existase doar o traducere prescurtată, realizată în regim privat pentru Ducele de Wellington, care a reacționat printr-un memorandum devenit ulterior celebru și influent în Marea Britanie a secolului al XIX-lea. Acest document (integrat recent, alături de o analiză documentară amplă, în una dintre edițiile din 2010) a fost esențial în configurarea reputației moderne a lui Clausewitz. Cu toate acestea, memoriul a căzut într-o relativă uitare după 1914, fiind ignorat sistematic de istoricii britanici, care evitau să evidențieze contribuția decisivă a Prusiei în victoria de la Waterloo (Paret, Moran, 1992; Schuurman, 2017, pp. 1-23; van Beurden, 2015).

Studiile din 1812 și 1815 au fost despre campaniile din epoca napoleoniană, la care a participat el însuși, deși acest aspect nu este destul de abordat. Ele reprezintă diferite etape ale evoluției ideilor lui Clausewitz și reflectă o serie de elemente ale teoriilor sale mature. Descoperirile studiului din 1812 au fost, în mare parte, încorporate în *„Vom Kriege”*. Totuși, studiul din 1815, unul dintre ultimele (probabil, finalizat în 1827), nu a fost niciodată încorporat în lucrarea mai mare.

Studiile din 1812 și 1815 au fost despre campaniile din epoca napoleoniană, la care a participat el însuși, deși acest aspect nu este destul de abordat. Ele reprezintă diferite etape ale evoluției ideilor lui Clausewitz și reflectă o serie de elemente ale teoriilor sale mature. Descoperirile studiului din 1812 au fost, în mare parte, încorporate în „Vom Kriege”.

Lucrarea *„Der Feldzug von 1796”*, dedicată campaniei din Italia, a fost finalizată în 1828, ulterior studiului despre anul 1815. Deși această campanie este menționată mai frecvent decât cea de la Waterloo în „Vom Kriege”, influența sa asupra tratatului fundamental pare la fel de limitată. Totodată, diverse alte fragmente ale operei sale au fost traduse în spațiul anglo-saxon, însă au exercitat un impact minor asupra gândirii strategice din această zonă.

Tratatul *„Vom Kriege”* a beneficiat de mai multe traduceri în limba engleză, cele mai relevante fiind versiunile realizate de J.J. Graham (1873), O.M. Jolles (1943) și ediția de referință a lui Michael Howard și Peter Paret (1976, revizuită în 1984). Lucrarea reprezintă o lectură densă și solicitantă, nu din cauza unei eventuale carențe stilistice sau a unei lipse de rigoare din partea autorului – studiile sale de campanie fiind, prin contrast, deosebit de accesibile –, ci din cauza complexității intrinseci a subiectului și a caracterului neterminat al manuscriselor.

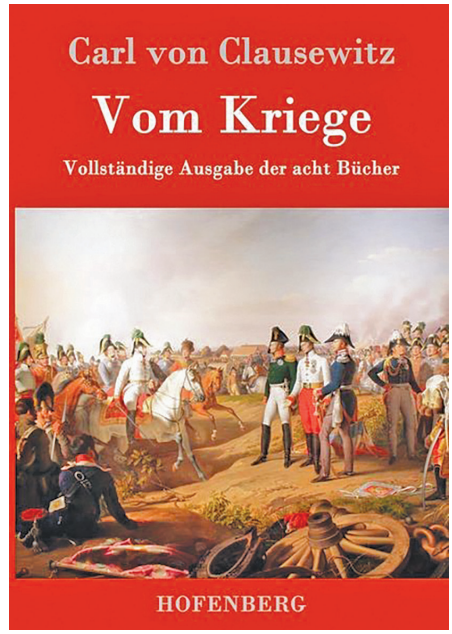

Deși a fost frecvent publicat sub forma a trei volume distincte, cea mai recentă ediție compactă în limba engleză însumează aproximativ 580 de pagini, excluzând aparatul critic.

Pentru o înțelegere deplină, *„Vom Kriege”* trebuie abordat ca un întreg, cititorul avizat trebuind să identifice faptul că diversele secțiuni reflectă etape distincte ale evoluției intelectuale a lui Clausewitz. Prima carte, a doua și a doua jumătate a Cărții a VIII-a sunt considerate, în general, cele mai relevante și finisate părți ale operei; prin contrast, segmentele timpurii nu reușesc întotdeauna să rezoneze cu conceptele de maturitate ale autorului. În edițiile prescurtate, Cărțile V, VI și VII sunt, adesea, omise, sub pretextul caracterului lor tactic, considerat perimat. Această practică generează însă erori grave de interpretare, deoarece tocmai în aceste secțiuni Clausewitz elaborează implicațiile practice ale teoriei sale. De pildă, pentru cei care îl portretizează drept un *„apostol al ofensivei”*, omiterea Cărții a VI-a, *„Apărarea”*, este deosebit de convenabilă, deși aceasta fundamentează teza sa controversată conform căreia apărarea reprezintă, intrinsec, forma cea mai puternică de război.

Pentru o înțelegere deplină, „Vom Kriege” trebuie abordat ca un întreg, cititorul avizat trebuind să identifice faptul că diversele secțiuni reflectă etape distincte ale evoluției intelectuale a lui Clausewitz.

Una dintre principalele surse de confuzie despre abordarea lui Clausewitz constă în metoda sa dialectică de expunere. De exemplu, celebrul citat al lui Clausewitz conform căruia *„Războiul este doar o continuare a politicului”*, deși corect în sine, nu a fost conceput ca o simplă constatare factuală. Este antiteza unui argument dialectic a cărui teză – formulată anterior în analiză – susține că *„războiul nu este altceva decât un duel* (sau o luptă corp la corp, o traducere mai fidelă a termenului german *„Zweikampf”*) *la scară largă”*. Sinteza sa este reprezentată de conceptul de *„trinitate fascinantă” („wunderliche*

Dreifaltigkeit"). Această sinteză depășește limitele celor două afirmații anterioare, demonstrând că războiul nu este nici exclusiv un act de forță brută, nici doar un instrument pur rațional al politicii (Herberg-Rothe, 2022, pp. 1-12; Villacres, Baasford, 1995, pp. 9-19). Mai degrabă, este o interacțiune dinamică, în mod inerent instabilă, a forțelor emoției violente, hazardului și calculului rațional din toate părțile. Identificarea exactă a celui care avea să beneficieze de pe urma lecturii *„Despre război"* și exact cum – sunt întrebări oarecum perplexe. Obiectivul pragmatic al lui Clausewitz a fost de a le oferi analiștilor militari un cadru conceptual riguros pentru înțelegerea fenomenului războiului, în speranța de a optimiza atât desfășurarea efectivă a operațiunilor, cât și literatura de specialitate (Clemmensen Hesselholt, 2011, pp. 61-85; Waldman, 2009). El anticipa că o astfel de rigoare teoretică va rafina judecata comandanților, deși rămânea convins că *„geniul militar"* derivă mai degrabă din caracter, personalitate și temperament decât din intelectul pur. Probabil, datorită propriei introspecții, el considera că intelectualii sunt, în general, lideri militari mai puțin eficienți. Cu toate acestea, susținea că doar un spirit reflexiv și conștient de sine are capacitatea de a asimila profunzimea unui tratat precum *„Despre război"* (Hughes, 2020, pp. 773-805).

Obiectivul pragmatic al lui Clausewitz a fost de a le oferi analiștilor militari un cadru conceptual riguros pentru înțelegerea fenomenului războiului, în speranța de a optimiza atât desfășurarea efectivă a operațiunilor, cât și literatura de specialitate. El anticipa că o astfel de rigoare teoretică va rafina judecata comandanților, deși rămânea convins că „geniul militar" derivă mai degrabă din caracter, personalitate și temperament decât din intelectul pur.

DESPRE LECȚIILE ÎNVĂȚATE ÎN OPERA CLAUSEWITZIANĂ

Clausewitz a perceput istoria în termeni relativi, respingând categorii absolute, standarde și valori. Trecutul trebuie acceptat în propriile sale condiții. Istoricul trebuie să încerce să pătrundă în mentalitățile și atitudinile oricărei perioade studiate, în *„spiritul epocii"*. Istoria este un proces dinamic de schimbare, condus de forțe dincolo de control și, adesea, dincolo de înțelegerea sau chiar detectarea oricărui individ sau grup. Această atitudine este deosebit de evidentă în două teme cheie din *„Vom Kriege",* care lipsesc în *„Principii"*. Acestea sunt celebra aserțiune că *„Războiul este o continuare a politicii cu un amestec de alte mijloace"* (adică violența organizată) și recunoașterea faptului că războiul poate varia în formele sale, în funcție de natura schimbătoare a politicii și a societății în care este purtat.

O parte considerabilă din *„Vom Kriege"* este dedicată examinării rolului războiului în istorie, utilității practice a istoriei militare pentru cadrul activ și dificultăților inerente în receptarea și redactarea

acesteia. Cea mai relevantă contribuție tehnică a lui Clausewitz în istoriografia militară o reprezintă discursul său despre *„analiza critică”*. Autorul a delimitat riguros atribuțiile istoricului de cele ale criticului militar, deși a recunoscut complementaritatea celor două roluri. El a susținut că cercetarea istorică pură este independentă de teorie sau critică, scopul acesteia fiind identificarea, interpretarea și ordonarea faptelor *„echivoce”* (acele date susceptibile de interpretări multiple). În contrast, analiza critică presupune identificarea cauzalității, în timp ce *„critica”* propriu-zisă vizează evaluarea acțiunilor întreprinse și a *„mijlocurilor folosite”*, explorarea alternativelor tactice și formularea judecăților de valoare. Într-o astfel de evaluare, acțiunile trebuie analizate nu doar individual (la nivel tactic, operațional, strategic sau politic), ci și prin prisma *interdependenței* lor, teoria oferind cadrul necesar procesului de analiză și judecată (Bassford, 1994, p. 36).

Pentru a pătrunde în esența teoriilor de maturitate ale lui Clausewitz, un punct de plecare adecvat rezidă în examinarea celor mai frecvente interpretări eronate ale argumentației sale. De regulă, aceste erori conceptuale sunt rezultatul abordărilor unor autori care fie nu au parcurs integral tratatul „Despre război” (limitându-se la fragmente introductive sau la versiuni simplificate), fie au urmărit deliberat distorsionarea tezelor acestuia.

Numele lui von Clausewitz este asociat cu o serie complexă de categorii, precum războiul ideal, războiul real, *„război pentru a-l face pe adversarul nostru neputincios militar sau politic”*, războiul limitat, războiul total și războiul absolut. Dintre acești șase termeni, primii trei aparțin exclusiv etapei de maturitate a gândirii sale. Cel de-al patrulea reprezintă o sintagmă pe care Clausewitz nu a utilizat-o niciodată; accentul său pe *„obiective limitate”* reflectă convingerea că o tipologie exhaustivă a războiului, care să includă toți actorii implicați, este imposibil de realizat. În ceea ce privește cel de-al cincilea termen, *„războiul total”*, deși îi este atribuit frecvent, acesta nu îi aparține și lipsește cu desăvârșire din tratatul *„Vom Kriege”* (Keegan, 1994). Originea sa rămâne incertă, însă, în accepțiunea sa comună, conceptul este fundamental antitetic abordării clausewitziene. În fine, războiul absolut marchează o etapă timpurie a reflecției sale (fiind precursorul abstracțiunii *„războiului ideal”*), regăsindu-se totuși, cu diverse nuanțe, în secțiunile mai vechi ale textului, cu precădere în prima jumătate a Cărții a VIII-a (Ib.).

Pentru a pătrunde în esența teoriilor de maturitate ale lui Clausewitz, un punct de plecare adecvat rezidă în examinarea celor mai frecvente interpretări eronate ale argumentației sale. De regulă, aceste erori conceptuale sunt rezultatul abordărilor unor autori care fie nu au parcurs integral tratatul *„Despre război”* (limitându-se la fragmente introductive sau la versiuni simplificate), fie au urmărit

deliberat distorsionarea tezelor acestuia. În realitate, argumentele specifice ale operei sunt formulate cu o claritate remarcabilă, fiind rareori dificil de asimilat. Prima dintre aceste interpretări eronate rezidă în ideea că von Clausewitz ar fi considerat războiul o *„știință”*. O a doua concepție greșită, corelată cu prima, susține că acesta ar fi privit războiul exclusiv ca pe un instrument rațional al politicii de stat. Dacă prima aserțiune este fundamental eronată, cea de-a doua reprezintă doar o fațetă a unei problematici mult mai complexe. În viziunea lui Clausewitz, războiul, spre deosebire de strategie sau tactică, nu aparține nici domeniului artei, nici celui al științei. Acești doi termeni definesc adesea parametrii dezbaterii teoretice, iar cei mai vehemenți critici ai săi (precum Jomini**,** Liddell Hart sau Fuller, la început) au tins să trateze fenomenul militar ca pe o știință exactă. După cum argumenta Clausewitz, obiectivul științei este cunoașterea și certitudinea, în timp ce finalitatea artei este capacitatea creatoare. Desigur, orice formă de artă integrează elemente științifice (precum fundamentele matematice ale armoniei), iar orice demers științific riguros implică, în mod inerent, creativitate (Brands, 2023; Hew, 2022, pp. 143-160).

Clausewitz a perceput *tactica* având un caracter esențialmente științific, în timp ce *strategia* era asimilată unei forme de artă; totuși, el sublinia că exercitarea conștientă și pur rațională a *„strategiei militare”* – concept predilect în rândul teoreticienilor și istoricilor – reprezintă un fenomen relativ rar în realitatea obiectivă. Autorul și-a exprimat convingerea că, în contextul conflictului armat, ideile sunt, de regulă, atât de facile și de evidente, încât simpla lor aplicare poate fi rareori invocată ca o dovadă incontestabilă a talentului sau geniului unui comandant: *„A devenit convingerea noastră generală că ideile în război sunt, în general, atât de simple și se află atât de aproape de suprafață, încât meritul invenției lor poate dovedi rareori talentul comandantului care le adoptă.”* (Daase, Davis, 2015).

Clausewitz a perceput tactica având un caracter esențialmente științific, în timp ce strategia era asimilată unei forme de artă; totuși, el sublinia că exercitarea conștientă și pur rațională a „strategiei militare” – concept predilect în rândul teoreticienilor și istoricilor – reprezintă un fenomen relativ rar în realitatea obiectivă.

Majoritatea evenimentelor reale sunt determinate de forțe precum șansa, emoția, inerțiile birocratice și dinamica politica intra-organizațională, iar multe decizii *„strategice”* sunt adoptate în mod inconștient, adesea cu mult timp înainte de izbucnirea ostilităților. Dacă ar fi fost constrâns să aleagă, Clausewitz ar fi poziționat războiul mai aproape de domeniul artelor; cu toate acestea, nicio încadrare

terminologică nu i s-a părut pe deplin satisfăcătoare (Bruce, Dickie, Kiley, Pavkovic, Schneid, 2008).

În schimb, războiul constituie o formă de interacțiune socială. Teoreticianul prusac l-a comparat ocazional cu activitățile comerciale sau cu litigiile juridice, însă cel mai frecvent l-a asociat cu sfera politicului. Această distincție este fundamentală: spre deosebire de artă sau știință, unde subiectul acționează asupra materiei neînsuflețite, în afaceri, politică și război, voința este exercitată asupra unui obiect animat. Acesta nu doar reacționează, ci manifestă acțiuni independente, transformând războiul într-un fenomen guvernat de *„forțe inteligente”.* Deși definit ca *„un act de forță pentru a-l obliga pe inamicul nostru să facă voia noastră”*, războiul nu este niciodată unilateral, ci reprezintă o confruntare între voințe autonome. În acest concurs, măiestria și creativitatea sunt concurate de factori precum personalitatea, hazardul, emoția și dinamismul specific oricărei interacțiuni umane, inclusiv manifestarea puterii brute (Hughes, pp. 287-296; Garard, 2022, pp. 92-109).

Războiul constituie o formă de interacțiune socială. Teoreticianul prusac l-a comparat ocazional cu activitățile comerciale sau cu litigiile juridice, însă cel mai frecvent l-a asociat cu sfera politicului. Această distincție este fundamentală: spre deosebire de artă sau știință, unde subiectul acționează asupra materiei neînsuflețite, în afaceri, politică și război, voința este exercitată asupra unui obiect animat.

Când Clausewitz a scris că războiul poate avea o gramatică proprie, dar nu și propria sa logică, el a vrut să spună că logica războiului, ca și politica, este logica relațiilor sociale, nu cea a artei sau științei. Primele pagini din *„Vom Kriege”* au creat un model dialectic al războiului *„de război ideal”*, pe care mulți cititori îl consideră confuz, dar, în cele din urmă, această cunoaștere este destul de necesară. Războiul ideal, descendentul intelectual al termenului său anterior *„război absolut”* (care apare încă într-o parte mai veche a cărții, exclusiv în prima jumătate a cărții a VIII-a), reprezintă explorarea tezei inițiale a lui Clausewitz potrivit căruia *„războiul nu este altceva decât un meci de luptă la scară mai mare”*. Războiul ideal constituie o abstracție filosofică, o *„fantezie logică”* imposibil de transpus în realitate. Acesta reprezintă războiul în formă *„pură”*, o manifestare a violenței extreme, neîngrădită de intervenția rațiunii sau de efectele de fricțiune generate de timp, spațiu și natura umană. Într-un astfel de model teoretic, conflictul s-ar declanșa fără un motiv politic specific, printr-un efort maxim și simultan al ambelor părți, aflate într-o opoziție simetrică perfectă. Obiectivul său ultim este răsturnarea totală a adversarului prin anihilarea completă a capacităților sale fizice de rezistență.

După ce a explorat această noțiune de război ca un act de forță pură, Clausewitz demonstrează slăbiciunile acelei noțiuni deloc neobișnuite. Deși este adevărat că războiul este un act de forță pentru a-i obliga pe dușmanii noștri să facă voia noastră, este, în mod clar, mult mai mult decât atât. Numai violența ei nu poate explica experiența noastră reală de război (Garard, 2021).

CONCLUZII

Obiectivul fundamental al lui Clausewitz a fost diminuarea faliei dintre teorie și practică. Din nefericire, opera sa a rămas adesea captivă în chiar acea crevasă pe care a încercat să o depășească, fiind receptată ca fiind excesiv de pragmatică pentru intelectuali, prea complexă și ambiguă pentru factorul politic și mult prea abstractă pentru militari. În consecință, mulți dintre cei aflați de ambele părți ale acestei bariere conceptuale nu au reușit să asimileze profunzimea ideilor cuprinse în tratatul *„Despre război”*.

Mai mult, acest decalaj reflectă o autentică dihotomie între valorile și percepțiile cercetătorilor și cele ale militarilor, marcată de suspiciuni reciproce, uneori fundamentate. Fie ca fenomen inevitabil, fie ca rezultat al unor carențe remediabile în formarea lor, militarilor practicieni le lipsește adesea acea profunzime istoriografică necesară pentru a interioriza argumentația istoricistă a lui Clausewitz, pentru a-i decripta abordarea dialectică și pentru a distinge aplicabilitatea pragmatică a conceptelor sale.

Fie ca fenomen inevitabil, fie ca rezultat al unor carențe remediabile în formarea lor, militarilor practicieni le lipsește adesea acea profunzime istoriografică necesară pentru a interioriza argumentația istoricistă a lui Clausewitz, pentru a-i decripta abordarea dialectică și pentru a distinge aplicabilitatea pragmatică a conceptelor sale.

Experiența personală a cititorului condiționează profund receptarea tratatului *„Despre război”*. Deși afirmația că cititorii internalizează doar acele idei care le confirmă propriile opinii sau experiențe ar putea părea o exagerare, aceasta nu este departe de adevăr. Lucrarea funcționează adesea mai puțin ca o fereastră spre realitate și mai mult ca o oglindă a celui care o parcurge, fapt, probabil, inevitabil. În perioada activității mele militare, pasajele despre fricțiune, hazard și factorii morali au avut cel mai puternic impact asupra mea. La fiecare lectură, volumul mi s-a revelat diferit, deși singura variabilă care s-a schimbat am fost eu însumi. Prin urmare, nu este surprinzător că supraviețuitorii războiului de tranșee din 1914-1918 și-au regăsit propriile trăiri în paginile sale, la fel cum veteranii din Vietnam tind să vadă în acest text o analiză

a eșecurilor din propriul conflict. Această subiectivitate a receptării nu l-ar fi uimit pe Clausewitz, care a insistat constant că experiența individuală (sau absența acesteia) este esențială pentru orice înțelegere autentică a fenomenului războiului. Aceste concluzii nu justifică, în niciun caz, aserțiunea multor cercetători și militari conform căreia teoriile lui Clausewitz ar fi lipsite de valoare din cauza flexibilității lor nelimitate.

Teoria clausewitziană reprezintă, asemeni oricărui instrument de precizie, o resursă valoroasă deopotrivă pentru teoreticieni, oameni de știință sau practicieni. Calitatea rezultatului obținut depinde însă, în mod fundamental, de rigoarea și profunzimea intelectului care o utilizează. Indiferent de modul în care predispozițiile personale pot influența percepția asupra conflictului, perspectiva oferită de Clausewitz asigură o rigoare analitică superioară. Relevanța acestei *„lentile”* teoretice derivă nu doar din valoarea sa intrinsecă, ci și din rolul fundamental pe care teoriile clausewitziene, inclusiv interpretările lor eronate, l-au dobândit în cadrul comunității de securitate națională a Statelor Unite. Astfel, tratatul *„Vom Kriege”* a fundamentat cele mai semnificative *„lecții învățate”* în urma experienței din Vietnam, regăsindu-se în esența lucrării lui Harry Summers și în premisele *Doctrinei Weinberger*, ca răspuns direct la eșecul din Războiul din Vietnam. Legătura acestei doctrine cu Clausewitz este evidentă în special la punctul 5, care reflectă *„trinitatea”* sa: armata nu poate câștiga un război dacă nu există o conexiune solidă între guvern (obiective), popor (susținere/pasiune) și armată (execuție). Intervenția trebuie să aibă sprijinul poporului american și al Congresului (Skold, 2014).

Teoria clausewitziană reprezintă, asemeni oricărui instrument de precizie, o resursă valoroasă deopotrivă pentru teoreticieni, oameni de știință sau practicieni. Calitatea rezultatului obținut depinde însă, în mod fundamental, de rigoarea și profunzimea intelectului care o utilizează.

Eficiența remarcabilă a *„comunității”* de acțiune prin care forțele armate americane și agențiile conexe au gestionat Războiul din Golful Persic (1990-1991) și conflictele ulterioare este tributară, într-o măsură semnificativă, deși greu de cuantificat, fundamentului conceptual comun generat de studiul operei lui Clausewitz. Acesta a oferit baza intelectuală pe care doctrinele formale au căutat-o constant, dar pe care nu au reușit să o asigure din cauza abordărilor lor inevitabil restrictive, orientate adesea către un singur serviciu militar și marcate de un caracter excesiv de prescriptiv.

Valoarea acestui teren comun rezidă tocmai în flexibilitatea teoriei clausewitziene, trăsătură pe care mulți o consideră frustrantă: ea pune

la dispoziție un set unitar de concepte și instrumente intelectuale ce facilitează analiza și dezbaterea, lăsând, totodată, concluziile deschise creativității și diversității obiectivelor strategice. Cu toate acestea, invocarea autorității numelui lui Clausewitz a contribuit și la cristalizarea unei culturi strategice americane tot mai disfuncționale care, cel puțin în opinia mea, a ajuns în era post-11 septembrie să accepte războiul ca pe o simplă modalitate de a continua o politică deficitară prin alte mijloace.

Dominanța exercitată de Clausewitz în cercurile intelectual-militare americane în ultimele patru decenii a generat monotonie sau respingere în rândul multor gânditori reticenți în a-i explora complexitatea. Acest fapt a declanșat reacții din partea unor critici precum Martin van Creveld și John Keegan, a unor ideologi precum Mary Kaldor și a adepților paradigmei *„noilor războaie”*, dar și din partea militarilor dezamăgiți de forme de conflict neproductive, etichetate eronat drept *„clausewitziene”*. Cu toate acestea, dacă opera lui Clausewitz va fi la un moment dat retrogradată pe rafturile prăfuite ale istoriei, acest lucru se va datora, probabil, faptului că ideile sale fundamentale au fost complet asimilate, făcând ca propria sa formulare să devină redundantă prin integrare totală.

În concluzie, opera lui Carl von Clausewitz rămâne un pilon fundamental al gândirii strategice moderne, nu prin oferirea unor rețete universale, ci prin furnizarea unui cadru conceptual riguros pentru înțelegerea complexității războiului. Deși adesea interpretat eronat sau redus la sloganuri politice, tratatul *„Despre război”* își dovedește valoarea tocmai prin flexibilitatea sa dialectică, ceea ce permite adaptarea principiilor sale la realitățile tehnologice și politice contemporane. Indiferent dacă ideile sale vor continua să fie studiate direct sau vor fi complet asimilate în doctrinele viitoare, moștenirea lui Clausewitz rezidă în recunoașterea faptului că războiul este, în esență, un *fenomen social și politic*, dominat de hazard, fricțiune și interacțiunea voințelor umane. Astfel, supraviețuirea teoriei sale nu depinde de rigoarea literară, ci de capacitatea sa de a rămâne o *„lentilă”* indispensabilă pentru orice spirit critic care încearcă să descifreze natura neschimbătoare a conflictului armat și lecțiile învățate mai mult sau mai puțin.

Opera lui Carl von Clausewitz rămâne un pilon fundamental al gândirii strategice moderne, nu prin oferirea unor rețete universale, ci prin furnizarea unui cadru conceptual riguros pentru înțelegerea complexității războiului. Deși adesea interpretat eronat sau redus la sloganuri politice, tratatul „Despre război” își dovedește valoarea tocmai prin flexibilitatea sa dialectică, ceea ce permite adaptarea principiilor sale la realitățile tehnologice și politice contemporane.

BIBLIOGRAFIE:

1. Bassford, C. (1994). *Clausewitz in English: The Reception of Clausewitz in Britainand America*. New York, Oxford University Press, https://www.jstor.org/stable/45346721, accesat la 22 ianuarie 2026.
2. Bassford, C., Moran, D., Pedlow, G. (2015), ed., *On Waterloo. Clausewitz, Wellington and the Campaign of 1815*. Bicentennials Edition, https://www.clausewitzstudies.org/readings/1815/TOC.htm, accesat la 2 februarie 2026.
3. Bellinger, V.E. (aprilie 2015). *The Other Clausewitz: Findings from the Newly Discovered Correspondence between Marie and Carl von Clausewitz*, în *Journal of the military history*, nr. 79, Society for Military History, pdf., pp. 345-367, https://clausewitzstudies.org.bibl.Bellinger, accesat la 22 decembrie 2025.
4. Beurden, van K. (2015). *No troops but the British: British national identity and the battle for Waterloo*. The University of Queensland, School of Historical and Philosophical Inquiry, teză de master în filosofie, https://espace.library.uq.edu.au/view/UQ:372854, accesat la 22 ianuarie 2026.
5. Brands, H. (2023), ed., *The new makers of modern strategy. From the ancient world to the digital age*. Oxford. Princeton University Press, Oxford, https://muse.jhu.edu/pub/267/edited_volume/book/111820, accesat la 22 ianuarie 2026.
6. Bruce, B.R., Dickie, I., Kiley, K., Pavkovic, F.M., Schneid, C.F. (2008). *Fighting techniques of the napoleonic age (1792-1815). Equipment, combat skills, and tactics*. New York: Saint Martin's Press, https://www.scribd.com/document/337524193/Fighting-Techniques-of-the-Napoleonic-Age, accesat la 22 decembrie 2025.
7. Clemmesen, M.H. (2011). *Observations of a lonely Clausewitzian convert: Vom Kriege in Denmark*, în *Clausewitz Gesellschaft*, Hamburg, Germany, Reiner Pommerin, ed., *Clausewitz Goes Global, Carl von Clausewitz in the 21st Century, Commemorating the 50th Anniversary of the Clausewitz Gesellschaft*. Berlin: Carola Hartmann Miles Verlag, pp. 61-85, https://www.clausewitzstudies.org/, accesat la 22 decembrie 2025.
8. Colson, B. (2012). *Clausewitz on Waterloo*, în *War in History,* 19, (3), pp. 397-400, https://www.jstor.org/stable/26098481, accesat la 22 februarie 2026.
9. Daase, C., Davisci, W.J. (2015), ed. *Clausewitz on small war*. Oxford University Press, https://www.academia.edu/38380505/Clausewitz_on_small_war, accesat la 5 decembrie 2025.
10. Garard, A.O. (2021), ed. *An an notated guide to tactics. Carl von Clausewitz's theory of the combat*. Virginia: Marine Corps University Press, Quantico, https://www.usmcu.edu.portals.annotatedGuide.psf, accesat la 16 ianuarie 2026.

11. Garard, A.O. (2022). *Accounting for Alliances in Clausewitz's Theory of War*, în *The Philosophical Journal of Conflict and Violence,* vol. VI, nr. 1, pp. 92-109, https://trivent-publishing.eu/32-philosophical-journal-of-conflict-and-violence-pjcv, accesat la 22 ianuarie 2026.
12. Gates, D. (2002). The napoleonic wars (1803-1815). Pimlico: University of Lancaster, https://hssh.journals.yorku.ca/index.php/hssh/article/view/4629/3823, accesat la 22 decembrie 2025.
13. Griffith, P., Peter, D. (2007). French napoleonic infantry tactics (1792-1815). Oxford: Osprey Publishing, https://www.scribd.com/document/392538231/Osprey-ELITE-SERIES-159-French-Napoleonic-Infantry-Tactics-1792-1815-pdf, accesat la 29 ianuarie 2026.
14. Herberg-Rothe, A. (2022). Philosophy and Methodology in Clausewitz's Work, în *The Philosophical Journal of Conflict and Violence*, vol. VI, nr. 1, pp. 1-12, https://www.researchgate.net/publication/371653067_Philosophy_and_Methodology_in_Clausewitz%27s_Work, accesat la 16 ianuarie 2026.
15. Howard, M., Paret, P. (1984). *Clausewits. On war*. New Jersey: Princeton University Press, https://books.google.ro/books/about/On_War.html?id=DRoL0NmsrlwC&redir_esc=y, accesat la 12 februarie 2026.
16. Hughes, R.G. (2020). *Carl von Clausewitz and his philosophy of war: The evolution of a reputation, 1831-2021*, în *History*, 105, (368), pp. 773-805, https://www.jstor.org/stable/27187309, accesat la 22 ianuarie 2026.
17. Hughes, R.G. (2019). *Clausewitz, war and strategy in the twenty-first century*, în *War in History*, 26 (2), pp. 287-296, https://www.jstor.org/stable/26746704, accesat la 6 decembrie 2025.
18. Keegan, J. (noiembrie 1994). *A history of warfare*. First vintage books edition. New York: Random house Inc., https://www.goodreads.com/book/show/3326397, accesat la 22 ianuarie 2026.
19. Kirchubel, R. (2024). *On Wellington: A critique of Waterloo by Carl von Clausewitz*, în *Marine Corps History*, Marine Corps University Press, vol. 10, nr. 1, pp. 106-109, https://muse.jhu.edu/issue/53262, accesat la 5 decembrie 2025.
20. Kirkpatrick, D. (2015) *Fighting in the Fog of War. Decision-Making under Extreme Uncertainty in the Waterloo Campaign*, Royal United Services Institute for Defence and Security Studies, https://static.rusi.org›201506_op_fighting_in_the_fog_pdf, accesat la 22 ianuarie 2026.
21. Kornberger, M. (2013). *Clausewitz: On strategy*, în *Business History*, vol. 55, nr. 7, pp. 1058-1073, https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00076791.2013.838035, accesat la 22 ianuarie 2026.
22. Leggiere-1, V.M. (2015). *Napoleon and the struggle for Germany. The franco-prussian war of 1813*, vol. I, *The war of liberation, spring 1813*, Cambridge Military Histories, Cambridge University Press, https://books.google.ro/books/about/Napoleon_and_the_Struggle_

for_Germany.html?id=VeNwBwAAQBAJ&redir_esc=y, accesat la 6 decembrie 2025.
23. Leggiere-2, V.M. (2015). *Napoleon and the struggle for Germany. The franco-prussian war of 1813*, vol. II, *The defeat of Napoleon*, Cambridge Military Histories, Cambridge University Press,m https://www.scribd.com/document/399586280/Napoleon-and-the-Struggle-for-Germany-1, accesat la 2 decembrie 2025.
24. Muir, R. (1998). *Tactics and the experience of battle in the age of Napoleon*, Yale University Press, New Haven, https://www.academia.edu/9138860/Research_Project_At_the_Service_of_the_Emperor_King_the_Kingdom_of_Italys_Soldiers_and_the_Napoleonic_Empire, accesat la 25 februarie 2026.
25. Myers, M. (2009). *Carl von Clausewitz's Military Theory: An Examination*, în *Western Oregon University Library*, pp. 1-27, https://wou.edu/history/senior-capstone/, accesat la 22 ianuarie 2026.
26. Neagoe, V., Luca, P. (2016). *Clausewitz vs. Clausewitz. A discussion of how history applies to operations today*, în *Annals, Series of military science*, nr. 8. București: Editura Academiei Oamenilor de Știință din România, pp. 79-85.
27. Paret, P. (2007). *Clausewitz and the state. The man, histheories and his times*. New Jersey: Princeton University Press, https://books.google.ro/books/about/Clausewitz_and_the_State.html?id=eINaDwAAQBAJ&redir_esc=y, accesat la 22 decembrie 2025
28. Paret, P. (2015). *Clausewitz in his time. Essays in the cultural and intellectual history of thinking about war*. Oxford: Berghahn Books, https://www.academia.edu/94663440/Clausewitz_in_His_Time_Essays_in_the_Cultural_and_Intellectual_History_of_Thinking_about_War, accesat la 22 ianuarie 2026.
29. Paret, P., Moran, D. (1984), ed., *Carl von Clausewitz, Two letters on strategy*. U.S. Army Command and General Staff College, Kansas: Forth Leavenworth, https://www.armyupress.army.mil.csi-books, accesat la 22 februarie 2026.
30. Paret, P., Moran, D. (1992), ed., *Carl von Clausewitz, Historical and political writings*. New Jersey: Princeton University Press, https://clausewitzstudies.org/mobile/texts.htm, accesat la 15 ianuarie 2026.
31. Rogers, T.C. (oct., 2002). *Clausewitz, Genius, and the Rules*, în *The Journal of Military History*, vol. 66, nr. 4, pp. 1167-1176, https://www.academia.edu/14697110/_Clausewitz_Genius_and_the_Rules_The_Journal_of_Military_History_Vol_66_No_4_Oct_2002_pp_1167_1176, accesat la 22 ianuarie 2026.
32. Scheipers, S. (2019). *Do not despair at your fate: Carl von Clausewitz in French Captivity (1806-1807)*, în *War in History*, pp. 1-25, https://research-portal.st-andrews.ac.uk/en/publications/do-not-despair-at-your-fate-carl-von-clausewitz-in-french-captivi/, accesat la 22 decembrie 2025.

33. Schuurman, P. (2017). *What-if at Waterloo. Carl von Clausewitz's use of historical counter factuals in his history of the Campaign of 1815*, în *Journal of Strategic Studies*, pp. 1-23, https://www.researchgate.net/publication/316022902_What-If_at_Waterloo_Carl_von_Clausewitz%27s_use_of_historical_counterfactuals_in_his_history_of_the_Campaign_of_1815, accesat la 16 ianuarie 2026.
34. Skold, M. (2014). On Strategy, Clausewitz, Civil-Military Relations, Post-Vietnam Malaise, and America's ISIS Quandary, https://thestrategybridge.org/the-bridge/2015/12/28/clausewitz-turned-on-his-head, accesat la 22 februarie 2026.
35. Strachan, H. (2022). *Michael Howard and Clausewitz*, în *Journal of Strategic Studies*, 45, nr. 1, pp. 143-160, https://www.researchgate.net/publication/358419132_Michael_Howard_and_Clausewitz, accesat la 22 decembrie 2025.
36. Villacres, J.E., Baasford, C. (1995). *Reclaiming the Clausewitzian Trinity*, în *The UsArmy War College Quarterly: Parameters*, vol. 25, nr. 1, pp. 9-19, https://www.researchgate.net/publication/235198452_Reclaiming_the_Clausewitzian_Trinity, accesat la 2 februarie 2026.
37. Waldman, T. (iunie 2009). *War, Clausewitz, and the Trinity*, Department of Politics and International Studies, University of Warwick, https://www.taylorfrancis.com/books/mono/10.4324/9781315547718/war-clausewitz-trinity-thomas-waldman, accesat la 22 ianuarie 2026.
38. Watts, D.B. (2004). *Clausewitzian friction and future war*, Institute for National Strategic Studies, Washington: National Defense University, https://www.researchgate.net/publication/277792993_Clausewitzian_Friction_and_Future_War_Revised_Edition, accesat la 22 februarie 2026.
39. https://www.thalia.de/shop/home/artikeldetails/A1039465938, accesat la 22 februarie 2026.

GMR

ÎNALTUL DECRET REGAL NR. 3663
PRIN CARE „ROMÂNIA MILITARĂ”
DEVINE REVISTA OFICIALĂ
A MARELUI STAT MAJOR

„Art. I - Se înființează la Marele Stat Major, cu începere de la 1 Ianuarie 1898, revistă oficială sub denumirea de „România Militară”, în care toți ofițerii din armată vor găsi studii militare, care să intereseze instrucțiunea lor.

Prin organul acestei reviste toți ofițerii, de toate armele, aflați în activitate de serviciu, își vor putea publica lucrările lor personale și cari interesează armata”.

Carol - Regele României
Dat în București la 8 decembre 1897

Ordinul *„Meritul Cultural”* în grad de *„Cavaler”*, categoria F – *„Promovarea culturii”* (Decretul Prezidențial nr. 646 din 24.08.2004)

Ordinul *„Meritul Cultural”* în grad de *„Comandor”*, categoria F – *„Promovarea culturii”* (Decretul Prezidențial nr. 483 din 10.05.2023)

Ordinul *„Meritul Cultural”* în grad de *„Ofițer”*, categoria F – *„Promovarea culturii”* (Decretul Prezidențial nr. 483 din 30.06.2014)

gmr.mapn.ro
facebook.com/gmr.mapn.ro